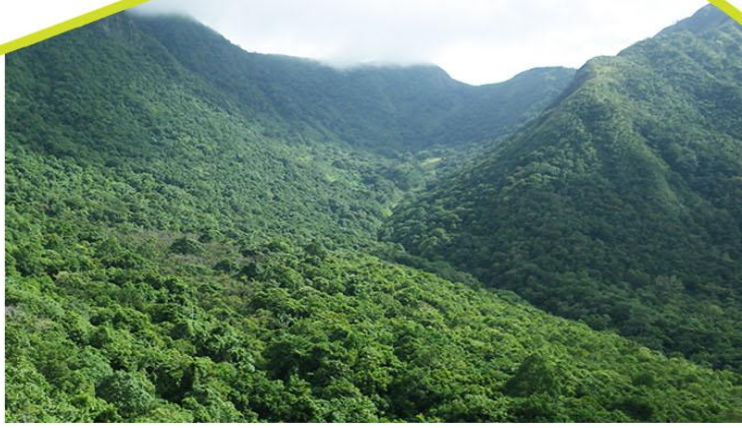

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လှုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်
ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ နှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်
(၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပြင်ဆင်သူ
သစ်တောဦးစီးဌာန

အကြံပေးသူ
အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (IUCN)

အောက်တိုဘာ ၂၀၁၅

အမှာ

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများသည် လူသားများ စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် အဓိကကျသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ထောက်ပံ့ပေးပြီး၊ လူသား နှင့် ဂေဟစနစ် လိုအပ်ချက်များကို ပံ့ပိုးပေးကာ ပိုမိုတည်ငြိမ်သည့် ရာသီဥတု ရရှိရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကြွယ်ဝမှု နှင့် ရာစုနှစ်များစွာ တည်တံ့စေသည့် စီမံအုပ်ချုပ်သည့် နည်းလမ်းများအတွက် ဂုဏ်ယူပါသည်။ သို့သော် စနစ်တကျ စီမံခန့်ခွဲမှုမရှိသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းများ၊ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှု အားနည်းသည့် စီမံကိန်းများ၊ ထာဝစဉ် မတည်တံ့နိုင်သည့် မြေအသုံးချမှုများ စသည့်အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဇီဝအရင်းအမြစ်များ ပျက်စီးဆုံးရှုံးလျက် ရှိပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဂေဟဗေဒဆိုင်ရာ အမွေအနှစ် ပျက်စီးခြင်း၊ အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်းစသည်တို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။ ယခုအခါ မြန်မာနိုင်ငံသည် လူသားမျိုးနွယ် ရေရှည်တည်တံ့ရေးကို ခြိမ်းခြောက်လျက်ရှိသည့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှု၊ ရေရှားပါးမှု၊ စိုက်ပျိုးထုတ်ကုန်ကျဆင်းမှု၊ စွမ်းအင် မလုံလောက်မှုစသည့် စိန်ခေါ်မှုအများအပြားနှင့် ကြုံတွေ့နေရလျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုး ပါဝင် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on Biological Diversity-CBD) ဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်ကို ဖြည့်ဆည်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံသားများနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့၏အနာဂတ်အတွက် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (National Biodiversity Strategy and Action Plan-NBSAP) ကို ရေးဆွဲပါသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရအဖွဲ့က အတည်ပြုခဲ့သည့် NBSAP သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို စဉ်ဆက်မပြတ် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း နှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့အတွက် နိုင်ငံအဆင့် လမ်းညွှန်မှု မူဘောင်ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် NBSAP ကို လိုက်နာအကောင်အထည်ဖော်ခြင်းမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးတွင် တိုးတက်အောင်မြင်မှုအချို့ကို ရရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် နိုင်ငံတကာမှ မြန်မာနိုင်ငံကို လက်ခံယုံကြည်လာခြင်းနှင့်အတူ စက်မှုလုပ်ငန်းများ အလျင်အမြန်ဖွံ့ဖြိုးလာမှုနှင့် သဘာဝသယံဇာတများ လိုအပ်ချက် မြင့်မားလာမှုတို့ကြောင့် NBSAP (၂၀၁၁) ကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရန် အချိန်ကျရောက်ခဲ့ပါသည်။

ယခုပြင်ဆင်ရေးဆွဲထားသည့် NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေး နှင့် စီးပွားရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအရ ပေါ်ထွက်လာသည့် စိန်ခေါ်မှု နှင့် အခွင့်အလမ်းအသစ်တို့ကို ဖြေရှင်းရန်၊ အသုံးပြုရန် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ မူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် အထောက်အကူပြုပြီး CBD ၏ ၂၀၁၁-၂၀၂၀ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာစီမံချက် (Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020) နှင့် အာအိချီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်များ (Aichi Biodiversity Targets) တို့နှင့် ကိုက်ညီပါသည်။

ဤ NBSAP သည် နိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ကျရောက်နေသည့် အန္တရာယ်များ၊ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် လုပ်ငန်းများ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အောင်မြင်မှုများနှင့် လိုအပ်ချက်များ၊ မဟာဗျူဟာနည်းလမ်းများ၊ အကြောင်းအရာအလိုက် မဟာဗျူဟာများ၊ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းများနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မည့် ပုံစံတို့ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ မဟာဗျူဟာများနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများကို ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် လိုအပ်ချက်များ၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုနိုင်ရေးနှင့် ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်များကို မျှတစွာ ခွဲဝေရေးတို့အပေါ် အခြေခံထားပါသည်။ ဤမဟာဗျူဟာကို ဆက်စပ်ဌာန အဖွဲ့အစည်းများပူးပေါင်းမှုဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ဤ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) သည် နိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကို ရှေ့ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် လမ်းကြောင်းတစ်ခုအဖြစ် နိုင်ငံရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများနှင့် ကမ္ဘာ့အဖွဲ့အစည်းများကို ဆွဲဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကြွယ်ဝမှုကို အစဉ်သဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရေး မျှော်မှန်းလျက် နယ်ပယ်အားလုံးက ဤနိုင်ငံအဆင့်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်လုပ်ငန်းများကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ရေးအတွက် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြရန် အလေးအနက်တိုက်တွန်းလိုက်ရပါသည်။

အောက်တိုဘာလ၊ ၂၀၁၅

ဝင်းထွန်း

ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီး

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန

ဥက္ကဋ္ဌ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ

ကျေးဇူးတင်လွှာ

နိုင်ငံအရွယ်အစား၊ လတ္တီတွဒ်ကီလိုမီတာ ၂၁၀၀ ခန့် ရှည်လျားခြင်း၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ကွဲပြားခြင်းနှင့် တောင်ဘက်စွန်းရှိ ဆွန်ဒယက်သစ်တောများမှသည် မြောက်ဘက်ရှိ ဟိမဝန္တာ အရှေ့ဖျားအထိ ကျက်စားနယ်မြေများရှိခြင်းတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒေသရင်းမျိုးစိတ် အများအပြားအပါအဝင် မျိုးစိတ်အများအပြား၏ မှီခိုရာနေရာ ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ထိန်းသိမ်းရန် ကတိကဝတ်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိုးရမူဝါဒ တစ်ခုအဖြစ် တည်ရှိပြီး ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ နှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) (၂၀၁၅-၂၀၂၀) သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံး NBSAP (၂၀၁၁) ပြီးနောက် နိုင်ငံ၏ ထိန်းသိမ်းရေးသမိုင်းကြောင်းတွင် နောက်ထပ်အဓိက မှတ်တိုင်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပြည်တွင်း/ပြည်ပအစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ သုတေသနဌာနများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တစ်သီးပုဂ္ဂလများနှင့်ပူးပေါင်း၍ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (International Union for Conservation of Nature-IUCN) ၏ အရှေ့တောင်အာရှအဖွဲ့တို့မှ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို ပြုစုရေးဆွဲခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို ပြုစု ရေးဆွဲရာတွင် အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များစွာတို့မှ ယင်းတို့၏ အချိန်များ၊ ကိုယ်စိတ် (၂) ပါးနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုတို့ကို ကူညီပံ့ပိုးခဲ့ခြင်းကြောင့် NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) သည် စုပေါင်းကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ခြင်းမှ ရရှိသည့် ရလဒ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ကူညီပံ့ပိုးသူများအားလုံးကို အမည်နှင့်တစ်ကွ ဖော်ပြရန် ခက်ခဲပါကြောင်းနှင့် ပံ့ပိုးကူညီသူအားလုံးကို ကျေးဇူးတင်ကြောင်း မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

ကုလသမဂ္ဂ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအစီအစဉ် (United Nations Environment Programme-UNEP) ကို ရန်ပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးရုံမျှမက NBSAP ရေးဆွဲရေးအတွက် အလွန်တန်ဖိုးရှိသည့် အကြံပြုချက်များနှင့် လမ်းညွှန်မှုများကို ပေးသည့်အတွက် အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ NBSAP မူကြမ်းများ ပြုစုခြင်း၊ တည်းဖြတ်ရာတွင် ပံ့ပိုးကူညီခြင်းနှင့် သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့်ပူးပေါင်း၍ ဤ စီမံကိန်းအောင်မြင်စွာ ပြီးမြောက်သည်အထိ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့်အတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (International Union for Conservation of Nature-IUCN) ကို ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်းနှင့် အထူးသဖြင့် Mr. Jake Brunner၊ ဒုတိယခေါင်းဆောင်၊ IUCN အရှေ့တောင်အာရှအဖွဲ့၊ Mr. Scott Perkin၊ ခေါင်းဆောင်၊ သဘာဝအရင်းအမြစ် ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့၊ Mr. Daniel Constable၊ GIS/ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူ၊ Ms. Julia Fogerite တို့ကို အထူးကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ ကူညီမှု၊ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မပါရှိဘဲ အောင်မြင်စွာ အဆုံးသတ်နိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ သစ်တောဦးစီးဌာနအနေဖြင့် အလွန်တန်ဖိုးရှိသည့် အကြံပြု

ချက်များ၊ သဘောထားမှတ်ချက်များပေးသည့် လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အဖွဲ့အစည်းအားလုံးကို ကျေးဇူးအထူး တင်ရှိပါသည်။

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် NBSAP ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးကို ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးသည့် ကမ္ဘာ့ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာအထောက်အပံ့(Global Environment Facility) ကို အထူးပင်ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။

အောက်တိုဘာလ၊ ၂၀၁၅

ဒေါက်တာညီညီကျော်

ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်၊ သစ်တောဦးစီးဌာန

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန

CBD National Focal Point

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ

အကျဉ်းချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံသည် အလှည့်အပြောင်းအခြေအနေတွင် ရောက်ရှိနေပါသည်။ ရာစုနှစ်ဝက်ခန့် တံခါးပိတ်နေထိုင်ပြီးနောက် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လျက်ရှိပါသည်။ လွတ်လပ်သည့် စီးပွားရေးစနစ်ကို စတင်လုပ်ဆောင်လျက်ရှိကာ ကမ္ဘာ့စီးပွားရေးတွင် ပြည်လည်ပါဝင်လျက် ရှိပြီး စီးပွားရေး ကြီးထွားမှု ဆက်လက်မြန်ဆန်မည်ဟု မျှော်လင့်ရပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြီးထွားမှုမှ များပြားသည့် ပြည်ပရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအပါအဝင် အလွန်အမင်းလိုအပ်လျက်ရှိသည့် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုကို ဆောင်ကြဉ်းပေးလာမည်ဖြစ်ပြီး အခြားတစ်ဘက်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များအပေါ် ဖိအားပေးမှုများ မြင့်မားလာမှုကို ရှောင်လွှဲ၍ မရ ဖြစ်လာပါမည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြောင်းလဲမှုမှ အန္တရာယ်နှင့် အခွင့်အလမ်း (၂)ခုလုံးကို ရရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းပြောင်းလဲမှု တိုးတက်များပြားလာသည်နှင့်အမျှ နိုင်ငံ၏ကြွယ်ဝသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များအပေါ် ဖိအားများကျရောက်မှု ပိုမိုလာမည် ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းဖိအားများ၊ လမ်းညွှန်မှုများ နှင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကို တိုက်ရိုက်ထိခိုက်စေမည့် လုပ်ငန်းများကို ဖြေရှင်းမည့် အသေးစိတ်မူဘောင် တစ်ခုကို ဤ NBSAP မှ ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ ဤ NBSAP သည် အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ ပါဝင်မှုဖြင့် ပြုလုပ်သည့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့အစည်းအဝေးများ၊ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပ၍လည်းကောင်း၊ အချက်အလက်များနှင့် သတင်းများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကောက်ယူ၍လည်းကောင်း ပြုလုပ်ခြင်းတို့မှ ပေါ်ထွက်လာသည့် ရလဒ်ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ နောက်ဆုံး သတင်းအချက်အလက်များ၊ အကြံပြုချက်များ၊ ဆွေးနွေးချက်များ၊ သုံးသပ်ချက်များ၊ သဘောထားမှတ်ချက်များအပေါ်အခြေခံ၍ နိုင်ငံရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများဖြင့် NBSAP ကို ပြင်ဆင်ခြင်း၊ အတည်ပြုခြင်း ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

လုံးဝပြန်လည်အစားထိုးမရနိုင်သည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ကျက်စားနယ်မြေများကို ထိန်းသိမ်းမည့် ရည်မှန်းချက်များကို ချမှတ်နိုင်ရန်နှင့် ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကို ထိခိုက်စေသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် သက်ရောက်စေရန် NBSAP သည် သတင်းနှင့် အချက်အလက်အသစ်များ ပေါများစွာ ရရှိမှုကို အခွင့်ကောင်းယူခဲ့ပါသည်။ NBSAP (၂၀၁၁) နှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက သိသိသာသာ ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုမှာ အာအိချီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက် (၂၀) ကို ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်းတွင် အသုံးပြုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကမ္ဘာ့အဆင့်ရည်မှန်းချက်တစ်ခုစီ၏ အောက်တွင် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်အများအပြားကို ချမှတ်ထားပါသည်။ ယင်းရည်မှန်းချက်များကို ရှိသည့် လူ့စွမ်းအားအရင်းအမြစ်များနှင့်လာမည့် (၅) နှစ်တာကာလအတွင်း လက်တွေ့ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် အခြေအနေအပေါ်အခြေခံ၍ ချမှတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အဓိက ရည်မှန်းချက် အချို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်များမှာ-

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

- စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စိုက်ခင်းများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားမည့် အခြေအနေရှိသည့် စီးပွားဖြစ် အသုံးပြု၍ မရတော့သော သစ်တော ဟက်တာ သန်းပေါင်းများစွာကို ပြန်လည် ထူထောင် မည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ဒီရေတောများအပါအဝင် ကုန်းမြေပိုင်းတွင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အဓိက ကွက်လပ်များ နှင့် နိုင်ငံ၏ သန္တာကျောက်တန်း (၁၅) ရာခိုင်နှုန်းကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် အစိုးရဌာန သို့မဟုတ် ဒေသခံပြည်သူအခြေခံသည့် နည်းလမ်းများဖြင့် သဘာဝနယ်မြေ ကွန်ယက်ကို တိုးချဲ့ခြင်း၊
- ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍနှင့် လူမှုအသင်းအဖွဲ့များ ပူးပေါင်း၍ ဂေဟစနစ်အခြေခံ ငါးလုပ်ငန်းများ အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက် တစ်ခု ရေးဆွဲခြင်း၊ ထောက်ခံခြင်းနှင့် မြိတ်ကျွန်းစုဒေသတွင် ပျက်စီးစေတတ်သည့် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းနှင့် ငါးတရားမဝင်ဖမ်းဆီးခြင်းတို့ကို အရေးယူတားဆီးနိုင်ရန် ဆက်စပ်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများပါဝင်သည့် စနစ်တစ်ခု တည်ထောင်ခြင်း၊
- မိရိုးဖလာ အသိပညာများ နှင့် အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များကို ကာကွယ်မည့် နည်းလမ်း တစ်ခုအဖြစ် ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေပိုင်ဆိုင်မှုကို နိုင်ငံအဆင့်ဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းခြင်း နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်နိုင်ရေး လက်တွေ့ကျသည့် ထောက်ပံ့မှုများ ပေးခြင်း။

ပြင်ဆင်ရေးဆွဲထားသည့် NBSAP ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်မှ ၂၀၂၀ ခုနှစ်အထိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် လမ်းညွှန်ချက် တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မဟာဗျူဟာ စီမံချက်မူဘောင်တစ်ခု ရေးဆွဲရန်၊ တိကျသည့် လုပ်ငန်းများကို သတ်မှတ်ရန် နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးအစားစုံလင်လှသည့် ဂေဟစနစ်များ၊ မျိုးစိတ်များနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ထိရောက်သည့် ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စု သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိုးရအဖွဲ့သည် (၂၄-၁၂-၂၀၁၅) ရက်နေ့တွင် ကျင်းပသည့် အစိုးရအဖွဲ့ အစည်းအဝေး အမှတ်စဉ် (၂၇ /၂၀၁၅) မှ အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ NBSAP ကို အဓိကအခန်း (၄) ခန်း၊ နောက်ဆက်တွဲ (၃) ခုတို့ဖြင့် ရေးသားထားပြီး နောက်ခံအချက်အလက်များနှင့်အတူ နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များကို အောင်မြင်စေမည့် အသေးစိတ်လုပ်ငန်းစီမံချက် ပါရှိပါသည်။

အခန်း ၁ တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နောက်ခံအကြောင်းအရာ၊ ဘူမိဗေဒအခြေအနေများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများကို တင်ပြထားပါသည်။ **အခန်း ၂** တွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်များနှင့်အတူ နိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကြွယ်ဝမှုအပေါ် အမှီပြုရသည့် စိုက်ပျိုးရေးအပါအဝင် လူတို့၏ လုပ်ငန်းများနှင့် အရေးပါသည့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။ **အခန်း ၃** တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မူဝါဒ၊ ဥပဒေမူဘောင်၊ အဖွဲ့အစည်းတည်ရှိမှု၊ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များကို တင်ပြထားပါသည်။ **အခန်း ၄** တွင် ယခင် NBSAP ကို သုံးသပ်ချက်၊ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၂၀) နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ပန်းတိုင်သို့ ရောက်ရှိရန် လိုအပ်သည့် နိုင်ငံအဆင့်

ရည်မှန်းချက်များ နှင့် လုပ်ငန်းများကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအခန်းတွင် NBSAP ၏ အရေးကြီးဆုံး အပိုင်းများ ပါဝင်ပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲများတွင် နိုင်ငံအဆင့်ရည်မှန်းချက်များ တိုးတက်မှုကို အကဲဖြတ်ရန်အတွက် အသုံးပြုမည့် စံညွှန်းကိန်းများ၊ မျိုးစိတ်စာရင်းများနှင့် NBSAP ပြင်ဆင်ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဖော်ပြထားပါသည်။

မာတိကာ

အမှာ i

ကျေးဇူးတင်လွှာ iii

အကျဉ်းချုပ် v

မာတိကာ viii

အတိုကောက်စာလုံးများ x

ဇယားများ xv

ပုံများ xviii

ဇယားကွက်များ xix

အခန်း ၁။ နိဒါန်း ၁

    ၁-၁။ နောက်ခံအကျဉ်းချုပ် ၁

    ၁-၂။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ နောက်ခံသမိုင်း ၂

အခန်း ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအခြေအနေနှင့် ပြောင်းလဲမှု ၆

    ၂-၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ၆

        ၂-၁-၁။ ဂေဟစနစ်များ ၆

        ၂-၁-၂။ မျိုးစိတ်များ ၁၆

အခန်း ၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒ၊ ဥပဒေမူဘောင်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများ ၃၀

    ၃-၁။ မူဝါဒနှင့် ဥပဒေမူဘောင် ၃၀

    ၃-၂။ အဖွဲ့အစည်း တည်ရှိမှု ၃၁

    ၃-၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ ၃၃

အခန်း ၄။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် ၃၅

    ၄-၁။ ယခင် NBSAP ကိုသုံးသပ်ခြင်း ၃၅

    ၄-၂။ NBSAP ကိုပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း ၃၆

    ၄-၃။ မျှော်မှန်းချက် ၃၆

    ၄-၄။ ရည်မှန်းချက် ၃၆

    ၄-၅။ မဟာဗျူဟာများနှင့် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ၊ လုပ်ငန်းများနှင့် စံညွှန်းကိန်းများ ၃၆

    ၄-၆။ ရည်မှန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်များ ၄၁

        ၄-၆-၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁) ၄၁

၄-၆-၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၂)	၄၈
၄-၆-၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၃)	၅၅
၄-၆-၄။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၄)	၆၂
၄-၆-၅။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၅)	၆၉
၄-၆-၆။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၆)	၇၈
၄-၆-၇။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၇)	၈၅
၄-၆-၈။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၈)	၉၄
၄-၆-၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၉)	၁၀၁
၄-၆-၁၀။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၀)	၁၀၆
၄-၆-၁၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၁)	၁၁၂
၄-၆-၁၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၂)	၁၂၄
၄-၆-၁၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၃)	၁၃၃
၄-၆-၁၄။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၄)	၁၃၉
၄-၆-၁၅။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၅)	၁၄၅
၄-၆-၁၆။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၆)	၁၅၃
၄-၆-၁၇။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၇)	၁၅၆
၄-၆-၁၈။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၈)	၁၆၁
၄-၆-၁၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၉)	၁၆၇
၄-၆-၂၀။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၂၀)	၁၇၁
အခန်း ၅။ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းစီမံချက်	၁၇၅
၅-၁။ နိုင်ငံအဆင့်ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့	၁၇၅
၅-၂။ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ရန်စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်း	၁၇၆
၅-၃။ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့်အစီရင်ခံခြင်း	၁၇၆
၅-၄။ NBSAP နှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များပေါင်းစည်းခြင်း	၁၇၆
အကိုးအကားများ	၁၇၈
နောက်ဆက်တွဲ ၁။ ရည်မှန်းချက်များနှင့်သက်ဆိုင်ရာစံညွှန်းကိန်းများ	၁၈၉
နောက်ဆက်တွဲ ၂။ မျိုးစိတ်များစာရင်း	၁၉၉
နောက်ဆက်တွဲ ၃။ NBSAP ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်	၂၁၂

အတိုကောက်စာလုံးများ

AAC	နှစ်စဉ်ခွင့်ပြုတောထွက် (Annual Allowable Cut)
ABS	သယံဇာတအသုံးပြုခြင်းနှင့် အကျိုးအမြတ်ခွဲဝေခြင်း (Access and Benefit Sharing)
ACB	အာဆီယံဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဗဟိုဌာန (ASEAN Centre for Biodiversity)
ADB	အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ် (Asian Development Bank)
AHP	အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ် (ASEAN Heritage Park)
ASAP	မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ အာရှမိတ်ဖက်လုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Asian Species Action Partnership)
ASEAN -WEN	အာဆီယံဒေသတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်တရားမဝင်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု တားဆီးရေးကွန်ယက် (ASEAN Wildlife Enforcement Network)
BANCA	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးအသင်း (Biodiversity and Nature Conservation Association)
BBOP	စီးပွားရေး နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ မျှခြေအစီအစဉ် (Business & Biodiversity Offset Programme)
BET	စီးပွားရေး နှင့် ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာသင်တန်း (Business Ecosystem Training)
BIOFIIN	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (Biodiversity Finance Initiative)
BOBLME	ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော် ဒေသကြီး အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ် စီမံကိန်း (The Bay of Bengal Large Marine Ecosystem Project)
CAS	ကယ်လီဖိုးနီးယားသိပ္ပံအကယ်ဒမီ (California Academy of Sciences)
CBD	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on Biological Diversity)
CFIs	ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ (Community Forestry Instructions)
CFiUG	ဒေသခံပြည်သူ ငါးလုပ်ငန်း အစုအဖွဲ့ (Community Fishery User Group)
CHM	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ သတင်းအချက်အလက် ဖြန့်ချိရေး ကွန်ယက်စနစ် (Clearing-House Mechanism)
CITES	မျိုးဆက်ပျက်သုဉ်းလုဆဲ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင်ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)

CMS	ပြောင်းရွှေ့ကျက်စားတတ်သည့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals)
CR	မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ် (Critically endangered Species)
DAR	စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဦးစီးဌာန (Department of Agricultural Research)
DMDF	ရွက်ကြွေရောနှောတောခြောက် (Dry Mixed Deciduous Forest-DMDF)
ECC	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (Environmental Conservation Committee)
ECD	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန (Environmental Conservation Department)
EEZ	ပင်လယ်ပြင်စီးပွားရေးပိုင်နက်ဇုန် (Exclusive Economic Zone)
EIA	ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ခြင်း (Environmental Impact Assessment)
EITI	တွင်းထွက်သယံဇာတ အရင်းအမြစ်တူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းများပွင့်လင်း မြင်သာမှု ဖော်ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း (Extractive Industries Transparency Initiative)
EN	မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော မျိုးစိတ် (Endangered Species)
EPS	အီကွေတာ စည်းမျဉ်းများ (Equator Principles)
ETIS	ဆင် ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်စနစ် (Elephant Trade Information System)
FFI	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်အဖွဲ့ (Fauna & Flora International)
FOW	တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် မိတ်ဆွေများအသင်း (Friends of Wildlife)
FPIC	ကောင်းစွာ ကြိုတင် အသိပေးထားသည့် လွတ်လပ်သော သဘောဆန္ဒ (Free, Prior and Informed Consent)
GDP	စုစုပေါင်းပြည်တွင်းအသားတင်ထုတ်လုပ်မှု (Gross Domestic Product)
GEF	ကမ္ဘာ့ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ (Global Environment Facility)
GFW	ကမ္ဘာ့သစ်တောစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ (Global Forest Watch)
GI	ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၊ ထုတ်လုပ်ပုံများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် မူပိုင်ခွင့်များ သတ်မှတ်ခြင်း (Geographic Indication)
GPA	အပင်များဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့လုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Global Plan of Action)

GPFLR	သစ်တောနှင့် ဂေဟဒေသများ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ မိတ်ဖက် အဖွဲ့ (Global Partnership on Forest and Landscape Restoration)
HCVF	ထိန်းသိမ်းရေး တန်ဖိုးမြင့်မားသော သစ်တော (High Conservation Value Forest)
IBCAS	တရုတ်သိပ္ပံအကယ်ဒမီ၊ ရုက္ခဗေဒဌာန (Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences)
ICCA	ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသည့်နေရာ (Indigenous Communities Conserved Area)
IEE	ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကနဦးစစ်ဆေးခြင်း (Initial Environmental Examination)
IPM	ဘက်စုံပိုးမွှားစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း (Integrated Pest Management)
IRRI	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဆန်စပါးသုတေသနဌာန (International Rice Research Institute)
ITPGR	စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စားနပ်ရိက္ခာအတွက် အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက် (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture)
IUCN	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (International Union for Conservation of Nature)
KBA	အဓိက ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲ ကျက်စားရာနေရာ (Key Biodiversity Area)
LMMA	ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဏ္ဏဝါရေပြင်ဧရိယာ (Locally Managed Marine Area)
MAT	အပြန်အလှန် သဘောတူညီချက်များ (Mutually Agreed Terms)
MBK	မာကီနိုရုက္ခဗေဒဥယျာဉ် (Makino Botanical Garden)
MEAs	ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ (Multilateral environmental agreements)
METT	အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်ခြင်း ထိရောက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်း (Management Effectiveness Tracking Tool)
MFF	အနာဂတ်အတွက်ဒီရေတောများ (Mangrove for the Future)
MIC	မြန်မာ့ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင် (Myanmar Investment Commission)
MIKE	တောဆင်ရိုင်းများတရားမဝင်သတ်ဖြတ်ခံရမှုစောင့်ကြည့်ထိန်းချုပ်ခြင်းအစီအစဉ် (Monitoring the Illegal Killing of Elephant)

MOECAF	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (Ministry of Environmental Conservation and Forestry)
MPA	အဏ္ဏဝါ သဘာဝနယ်မြေ (Marine Protected Areas)
MSY	စဉ်ဆက်မပြတ် အမြင့်ဆုံး ထုတ်လုပ်နိုင်မှုနှုန်း (Maximum Sustained Yield)
MTE	မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်း (Myanmar Timber Enterprise)
NBCC	အမျိုးသားဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (National Committee on Biodiversity Conservation)
NCNPP	သဘာဝ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေး နှင့် အမျိုးသားဥယျာဉ်များ စီမံကိန်း (Nature Conservation National Park Project)
NECC	အမျိုးသား ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ကော်မတီ (National Environmental Conservation Committee)
NEQG	နိုင်ငံအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (ထုတ်လွှတ်မှုများ) ညွှန်ကြားချက်များ (National Environmental Quality (Emissions) Guidelines)
NEQS	နိုင်ငံအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး စံသတ်မှတ်ချက်များ (National Environmental Quality Standards)
NIBR	အမျိုးသားဇီဝအရင်းအမြစ်များသိပ္ပံဌာန (National Institute of Biological Resources)
NISM	နိုင်ငံအဆင့် သတင်းအချက်အလက် ဖလှယ်ခြင်းစနစ် (National Information Sharing Mechanism)
NMFC	မြန်မာ့မြောက်ဖျားတောင်ပေါ် ဆက်စပ်သစ်တောဒေသ (Northern Mountain Forest Complex)
NSDS	အမျိုးသား စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ (National Sustainable Development Strategy)
NTFP	သစ်မဟုတ်သည့် သစ်တောထွက် ပစ္စည်းများ (Non-timber Forest Products)
NWCD	သဘာဝဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာန (Nature and Wildlife Conservation Division)
PES	ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အခကြေးငွေပေးခြင်း (Payment for Ecosystem Services)
PFE	အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (Permanent Forest Estate)
PMM	ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း (Participatory Monitoring and Management)
Ramsar	ကမ္ဘာ့အဆင့်အရေးပါသော ရေတိမ်ဒေသများဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း

Convention	(Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat (also known as the Ramsar Convention))
REDD+	ကာဗွန်ထုတ် လွှတ်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် သစ်တောထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း၊ စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် သစ်တောကာဗွန်အရင်းအမြစ်များပိုမို တိုးမြှင့်စေခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation Plus)
PGR	အပင် မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ (Plant Genetic Resources)
SEA	မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင်လေ့လာဆန်းစစ်မှု (Strategic Environmental Assessment)
SEZ	အထူးစီးပွားရေးဇုန်များ (Special Economic Zone)
SI	စမစ်ဆိုးနီးယန်းအင်စတီကျူးရှင်း (Smithsonian Institution)
SIA	လူမှုရေးထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (Social Impact Assessment)
TK	မိရိုးဖလာအသိပညာ (Traditional knowledge)
TRAFFIC	စီးပွားဖြစ် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ (Trade Records Analysis of Flora and Fauna in Commerce)
TSA	လိပ်မျိုးစိတ်ရှင်သန်ရေးအဖွဲ့ (Turtle Survival Alliance)
HCVF	ထိန်းသိမ်းရေးတန်ဖိုးမြင့် သစ်တောများ (High Value Conservation Forest)
UNCCD	ကုလသမဂ္ဂ သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှုတိုက်ဖျက်ရေး ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Convention to Combat Desertification)
UNDP	ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးမှုအစီအစဉ် (United Nations Development Program)
UNDRIP	ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂကြေညာချက် (The UN Declaration on the Rights of Indigenous People)
UNEP	ကုလသမဂ္ဂပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာအစီအစဉ် (United Nations Environment Programme)
UNFCCC	ကုလသမဂ္ဂ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Framework Convention on Climate Change)
VU	မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ် ကျရောက်နိုင်သော မျိုးစိတ် (Vulnerable Species)
WCS	သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (Wildlife Conservation Society)
WHC	ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သဘာဝအမွေအနှစ်ကာကွယ်ရေး ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)

ဇယားများ

ဇယား ၁။ PFE (ကြိုးဝိုင်းတော နှင့် ကြိုးပြင်ကာကွယ်တော)နှင့် သဘာဝနယ်မြေတို့ အောက်ရှိ ဇရိုယာများ။ ၃

ဇယား ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဓိကတောင်တန်းများ။..... ၁၄

ဇယား ၃။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိက စိုက်ပျိုးရေး-ဂေဟဗေဒဇုန်များ။ ၁၅

ဇယား ၄။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် ကုန်းနေရေနေနှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များ။ ၂၁

ဇယား ၅။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် ရှားပါးလိပ်ပြာမျိုးစိတ်များ။ ၂၂

ဇယား ၆။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒေသရင်း ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များ။ ၂၃

ဇယား ၇။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဏ္ဏဝါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ။ ၂၅

ဇယား ၈။ မြန်မာမျိုးစေ့ဘဏ်တွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသည့် အပင်မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များ။ ၂၆

ဇယား ၉။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွေးမြူသည့် အဓိကတိရစ္ဆာန်များ။ ၂၇

ဇယား ၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် ဒေသနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့်ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ၊ စာချုပ်များနှင့် နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်များ။..... ၃၃

ဇယား ၁၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။ ၄၆

ဇယား ၁၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၂)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။ ၅၂

ဇယား ၁၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၃)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။ ၆၀

ဇယား ၁၄။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၄)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၆၇

ဇယား ၁၅။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်နှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တို့အကြား ဒီရေတောဖုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်း။ ... ၇၀

ဇယား ၁၆။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၅)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၇၆

ဇယား ၁၇။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၆)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၈၃

ဇယား ၁၈။ စပါး နှင့် ပဲများ စိုက်ပျိုးဇရိုယာများ နှင့် အထွက်နှုန်း။..... ၈၇

ဇယား ၁၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၇)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၉၂

ဇယား ၂၀။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၈) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၉၈

ဇယား ၂၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၉) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၀၅

ဇယား ၂၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၀) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၁၁

ဇယား ၂၃။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဂေဟဒေသများကို သဘာဝနယ်မြေများဖြင့် ကာကွယ်ထားနိုင်မှု။..... ၁၁၃

ဇယား ၂၄။ ၂၀၂၀-၂၀၂၁ ခုနှစ် အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တည်ထောင်မည့် သဘာဝနယ်မြေများ။..... ၁၁၅

ဇယား ၂၅။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၁) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၂၂

ဇယား ၂၆။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ IUCN RedList စာရင်းမျိုးစိတ်များ။ ၁၂၅

ဇယား ၂၇။ အမျိုးအစား (က) (၁) နေရင်းဒေသတွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှု ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်သည့် ကျောရိုးရှိ မျိုးစိတ်များ။ ၁၂၆

ဇယား ၂၈။ အမျိုးအစားခွဲ က (၂)၊ မြန်မာနိုင်ငံမှ အရေးပါသည့် ကျက်စားနိုင်ငံ ဖြစ်လာနိုင်သည့် မျိုးစိတ်များ။ ၁၂၇

ဇယား ၂၉။ အမျိုးအစားခွဲ က (၃)၊ IUCN SSC/ASAP မှ နောက်ထပ် ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် မျိုးစိတ်များ။ ၁၂၈

ဇယား ၃၀။ အမျိုးအစား ခ၊ နေရင်းဒေသပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန်နှင့် သဘာဝသို့ ပြန်လည်စေလွှတ်ရန် လိုအပ်သည့် လိပ် နှင့် ရေချိုငါး မျိုးစိတ်များ။ ၁၂၈

ဇယား ၃၁။ အမျိုးအစား ဂ၊ ပြန့်ကျဲစွာ ကျက်စားလျက်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် နေရာဒေသတွင် ကျက်စားသည့် နိုင်ငံအဆင့် အရေးပါသော မျိုးစိတ်များ။ ၁၂၉

ဇယား ၃၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၂) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။ ၁၃၁

ဇယား ၃၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၃) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၃၆

ဇယား ၃၄။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ ဥပမာများ နှင့် ယင်းတို့၏ တန်ဖိုးများ
(Leadley နှင့်အဖွဲ့ ၂၀၁၄ ထံမှ ရယူပါသည်။) ၁၄၀

ဇယား ၃၅။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၄) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၄၄

ဇယား ၃၆။ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (PFE)၊ သဘာဝနယ်မြေ နှင့် သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု။ ၁၄၇

ဇယား ၃၇။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၅) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၅၁

ဇယား ၃၈။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၁၆) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၅၅

ဇယား ၃၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၇) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၅၉

ဇယား ၄၀။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၈) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၆၅

ဇယား ၄၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၉) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၆၉

ဇယား ၄၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၂၀) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့်
ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။ ၁၇၃

ဇယား ၄၃။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော အပင်မျိုးစိတ်များ။ ၁၉၉

ဇယား ၄၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော
နို့တိုက်သတ္တဝါ မျိုးစိတ်များ။ ၂၀၂

ဇယား ၄၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော ငှက်မျိုးစိတ်များ။ ၂၀၄

ဇယား ၄၆။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့် မျိုးစိတ်များ။ ၂၀၆

ပုံများ

ပုံ ၁။ မြန်မာနိုင်ငံ တည်နေရာ နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်ပြ မြေပုံ။ ၁

ပုံ ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ နှစ်စဉ် ပျမ်းမျှ အပူချိန်နှင့် ရွာသွန်းမှု။ ၂

ပုံ ၃။ ၁၉၂၀ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလအထိ သဘာဝနယ်မြေများ
တည်ထောင်ထားရှိမှု။ ၄

ပုံ ၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝနယ်မြေ နှင့် အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ်များ
တည်နေရာပြမြေပုံ။ ၅

ပုံ ၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဓိက သဘာဝ သစ်တောမျိုးအစားများပြ မြေပုံ။ ၇

ပုံ ၆။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိက မြစ်ကြီးများပြ မြေပုံ။ ၈

ပုံ ၇။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းဒေသ။ ၁၁

ပုံ ၈။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် အနိမ့်အမြင့်ပြမြေပုံ။..... ၁၃

ပုံ ၉။ တည်ထောင်ပြီးနှင့် လျာထားသည့် ရေအားလျှပ်စစ်ဓာတ်အားပေးစက်ရုံများ။ ၆၆

ပုံ ၁၀။ ၂၀၀၂ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ် (ယာယီ) အကြား သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်း။ ၇၄

ပုံ ၁၁။ ၁၉၉၀ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အကြား FRA သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု။ ၇၅

ပုံ ၁၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ စက်မှုဇုန်များ နှင့် အထူးစီးပွားရေးဇုန်များ။ ၉၇

ပုံ ၁၃။ မြိတ်ကျွန်းစုရှိ အဓိကကျွန်းများနှင့် သဘာဝနယ်မြေများပြမြေပုံ။..... ၁၀၇

ပုံ ၁၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် လျာထားစာရင်းဝင်နေရာများ၊ နိုင်ငံတကာ အသိ
အမှတ်ပြုနေရာများနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများရှိ ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် စာရင်းဝင် နေရာ
များနှင့် လျာထားနေရာများ။ ၁၂၁

ပုံ ၁၅။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု(ယာ)နှင့် ကြိုးပိုင်းတောများရှိ
သစ်တော ဖုံးလွှမ်းမှု (ဝဲ)။ ၁၄၇

ပုံ ၁၆။ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ အဖွဲ့ဖွဲ့စည်းခြင်း။ ၁၇၅

ဇယားကွက်များ

ဇယားကွက် ၁။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေအားလျှပ်စစ်အခြေအနေ..... ၆၄

ဇယားကွက် ၂။ သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု ၇၅

ဇယားကွက် ၃။ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်ဒေသကြီးအထွတ်အမြတ်ဖော်ပြချက်နှင့်
 မြေထဲကျွန်းစုဒေသ ၁၀၈

ဇယားကွက် ၄။ နိုင်ငံတကာ အစီအစဉ်များ ၁၂၀

ဇယားကွက် ၅။ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ ၁၅၇

အခန်း ၁။ နိဒါန်း

၁-၁။ နောက်ခံအကျဉ်းချုပ်

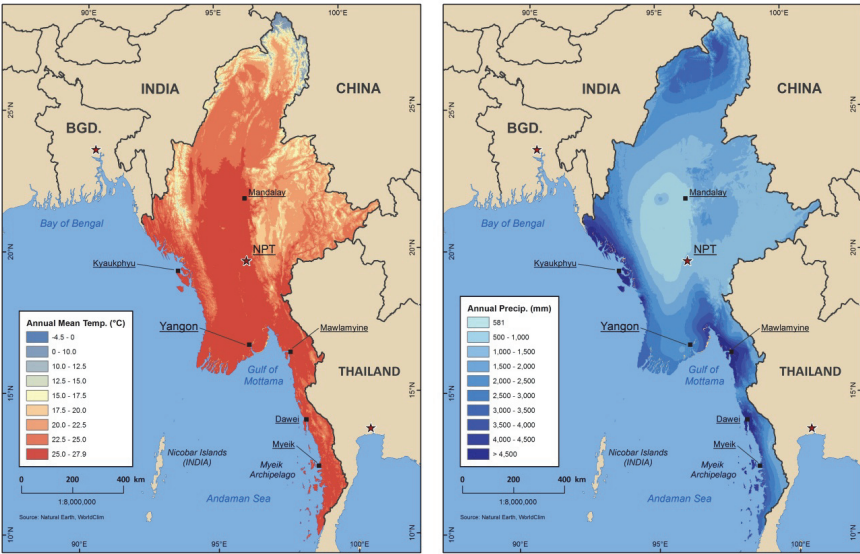
မြန်မာနိုင်ငံသည် ကုန်းမြေဧရိယာ ၆၇၆,၅၇၇ စတုရန်းကီလိုမီတာ ကျယ်ဝန်းပြီး အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းမြေဒေသတွင် အကြီးဆုံးနိုင်ငံဖြစ်ကာ အနောက်ဘက်နှင့် အနောက်မြောက်ဘက်တွင် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နှင့်အိန္ဒိယနိုင်ငံ၊ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ၊ အရှေ့ဘက်နှင့် အရှေ့တောင်ဘက်တွင် လာအို ပြည်သူ့ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့နှင့် နယ်နိမိတ် ဆက်စပ်လျက် ရှိပါသည် (ပုံ ၁)။ တောင်ဘက် နှင့် အနောက်ဘက်တို့တွင် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်နှင့် အက်ဒမန်ပင်လယ်တို့ တည်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ဧရိယာ၏ ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းမှာ တောင်တန်းများ ဖြစ်ပါသည်။ အဓိက တောင်တန်းများမှာ ဟိမဝန္တာအရှေ့ဖျားမှ ဆင်းသက်လာသည့် တောင်တန်း များ၊ ချင်းတောင်တန်းများ၊ အနောက်ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ၊ ပဲခူးရိုးမ၊ အရှေ့ဘက်ကုန်းမြင့်ဒေသ နှင့် တနင်္သာရီတောင်တန်းများ ဖြစ်ကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြစ်အများအပြားရှိပါသည်။ အဓိက အရေးပါဆုံးမြစ်များမှာ ဧရာဝတီ၊ သံလွင်၊ ချင်းတွင်း၊ စစ်တောင်းနှင့် ကုလားတန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ ၁။ မြန်မာနိုင်ငံ တည်နေရာနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် နယ်နိမိတ်ပြ မြေပုံ။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

မိုးရာသီ (မေလလယ်မှ အောက်တိုဘာလလယ်အထိ)၊ ဆောင်းရာသီ (အောက်တိုဘာလလယ်မှ ဖေဖော်ဝါရီလနောက်ဆုံးပတ်အထိ)နှင့် နွေရာသီ (မတ်လမှ မေလလယ်အထိ) ဟူ၍ ရာသီဥတု သုံးမျိုးရှိပါသည်။ သို့သော် အပူချိန်၊ မိုးရွာသွန်းမှု နှင့် စိုထိုင်းမှုတို့သည် တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ သိသိသာသာ ကွဲပြားပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင် တစ်နှစ်လျှင် မိုးရေချိန် (၅,၀၀၀) မီလီမီတာ ရရှိသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းတွင် (၇၅၀) မီလီမီတာသာ ရရှိပါသည် (ပုံ ၂)။ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အမျိုးမျိုး၊ များပြားသည့် မြစ်/ချောင်းများနှင့် ကွဲပြားခြားနားသည့် ရာသီဥတုအခြေအနေတို့မှ မျိုးစိတ်အများအပြား နေထိုင်လျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ် အမျိုးမျိုးကို ဖြစ်စေပါသည်။

ပုံ ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ နှစ်စဉ် ပျမ်းမျှ အပူချိန်နှင့် ရွာသွန်းမှု။

၁-၂။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ နောက်ခံသမိုင်း သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အစိုးရမူဝါဒ၏ လုပ်ငန်းတစ်ခုအဖြစ် ရှိနေသည်မှာ ရာစုနှစ် တစ်ခုနီးပါး ဖြစ်ပါသည်။ ပထမဦးဆုံး သဘာဝနယ်မြေ ကို ၁၉၂၀ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ ရှေးနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် ရေရှည်အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက်များကို အသုံးပြု၍ သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ စနစ်သစ် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ခြင်းသည် ၁၉၈၀ ခုနှစ်များ အစောပိုင်းကာလတွင် အစပြုခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ နှင့် ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးမှုအစီအစဉ် (United Nations Development Program-UNDP) တို့ပူးပေါင်း၍ ၁၉၈၁ နှင့် ၁၉၈၄ ခုနှစ်တို့အတွင်း သဘာဝထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးနှင့် အမျိုးသား ဥယျာဉ်များ စီမံကိန်း (Nature Conservation National Park Project-NCNPP) ကို

ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ NCNPP ကာလအတွင်း ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (Ministry of Environmental Conservation and Forestry-MOECAF)၊ သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်တွင် သဘာဝဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာန (Nature and Wildlife Conservation Division-NWCD) ကို တည်ထောင်ခဲ့ပြီး NWCD သည် သဘာဝနယ်မြေများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းရေးကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။ NCNPP မှစ၍ သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်မှု တိုးမြှင့်လာခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၆ ခုနှစ်မတိုင်မီအချိန်အထိ သဘာဝနယ်မြေများသည် နိုင်ငံဧရိယာ၏ (၁) ရာခိုင်နှုန်း အောက်တွင်သာရှိပြီး အရွယ်အစားအားဖြင့် ၀.၄၇ မှ ၂.၁၅၀ စတုရန်းကီလိုမီတာအထိ အမျိုးမျိုးရှိပါသည်။ ၁၉၉၀ ခုနှစ်များ အလယ်ခန့်မှစ၍ သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်းကို မျိုးစိတ်များ ထိန်းသိမ်းရန်ထက် နေရာဒေသတစ်ခုလုံး၏ ဂေဟစနစ်နှင့် နေရင်းဒေသများကို ထိန်းသိမ်းရန် ပြောင်းလဲအာရုံစိုက်လာခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၆ နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း သဘာဝနယ်မြေ (၁၅) ခု ကို တိုးချဲ့တည်ထောင်နိုင်ခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေဖုံးလွှမ်းမှုသည် စတုရန်း ကီလိုမီတာ ၃၈,၀၀၀ ကျော် ရှိလာခဲ့ပါသည်။ (ပုံ ၃)။

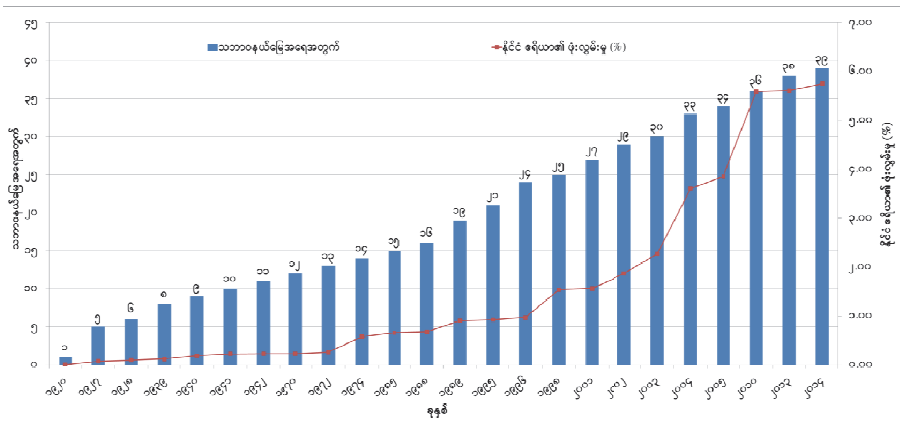
ကြိုးပိုင်းတော (ထုတ်လုပ်ရေး)နှင့် ကြိုးပြင်ကာကွယ်တော (ဒေသခံပြည်သူ အခြေခံလိုအပ်ချက် ထောက်ပံ့ပေးရေး)တို့ကို အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (Permanent Forest Estate-PFE) ဟု သတ်မှတ်ထားပြီး သစ်တောဦးစီးဌာန၏ စီမံခန့်ခွဲမှုအောက်တွင် ရှိပါသည်။ လက်ရှိတွင် နိုင်ငံ့ကုန်းမြေဧရိယာ၏ ၂၄ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည့် ဟက်တာ သန်း (၁၆) ကျော် ရှိပါသည် (ဇယား ၁)။ ထို့အပြင် နိုင်ငံ့ကုန်းမြေဧရိယာ၏ ၅.၇၅ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည့် သဘာဝနယ်မြေ (ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေး) ၃၉ ခုလည်းရှိပြီး အချို့မှာ PFE များတွင် ကျရောက်ပါသည်။ PFE နှင့် သဘာဝနယ်မြေများပြင်ပရှိ သစ်တောများသည်လည်း နိုင်ငံပိုင်ဖြစ်ပြီး အပတောဟု ရည်ညွှန်းပါသည်။ အပတောများရှိ မြေများကို နိုင်ငံတော်မှ အခြား အသုံးချမှုများအတွက် အသုံးပြုနိုင်သော်လည်း သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် ကန့်သတ်ထားသည့် မျိုးစိတ်များကို ရောင်းချခြင်းတို့အပေါ် ထိန်းချုပ်ခြင်းအပါအဝင် သစ်ပင်များကို ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနမှ စီမံနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၁။ PFE (ကြိုးပိုင်းတောနှင့် ကြိုးပြင်ကာကွယ်တော)နှင့် သဘာဝနယ်မြေတို့ အောက်ရှိ ဧရိယာများ။

အမျိုးအစား	ဧရိယာ(စတုရန်းကီလိုမီတာ)	နိုင်ငံ့ဧရိယာ၏ %
ကြိုးပိုင်းတော	၁၂၀,၂၃၆*	၁၈.၀၀
ကြိုးပြင်ကာကွယ်တော	၄၇,၄၉၂*	၆.၀၅
သဘာဝနယ်မြေ	၃၈,၉၀၆	၅.၇၅
စုစုပေါင်း	၂၀၆,၆၃၄	၂၉.၈၀

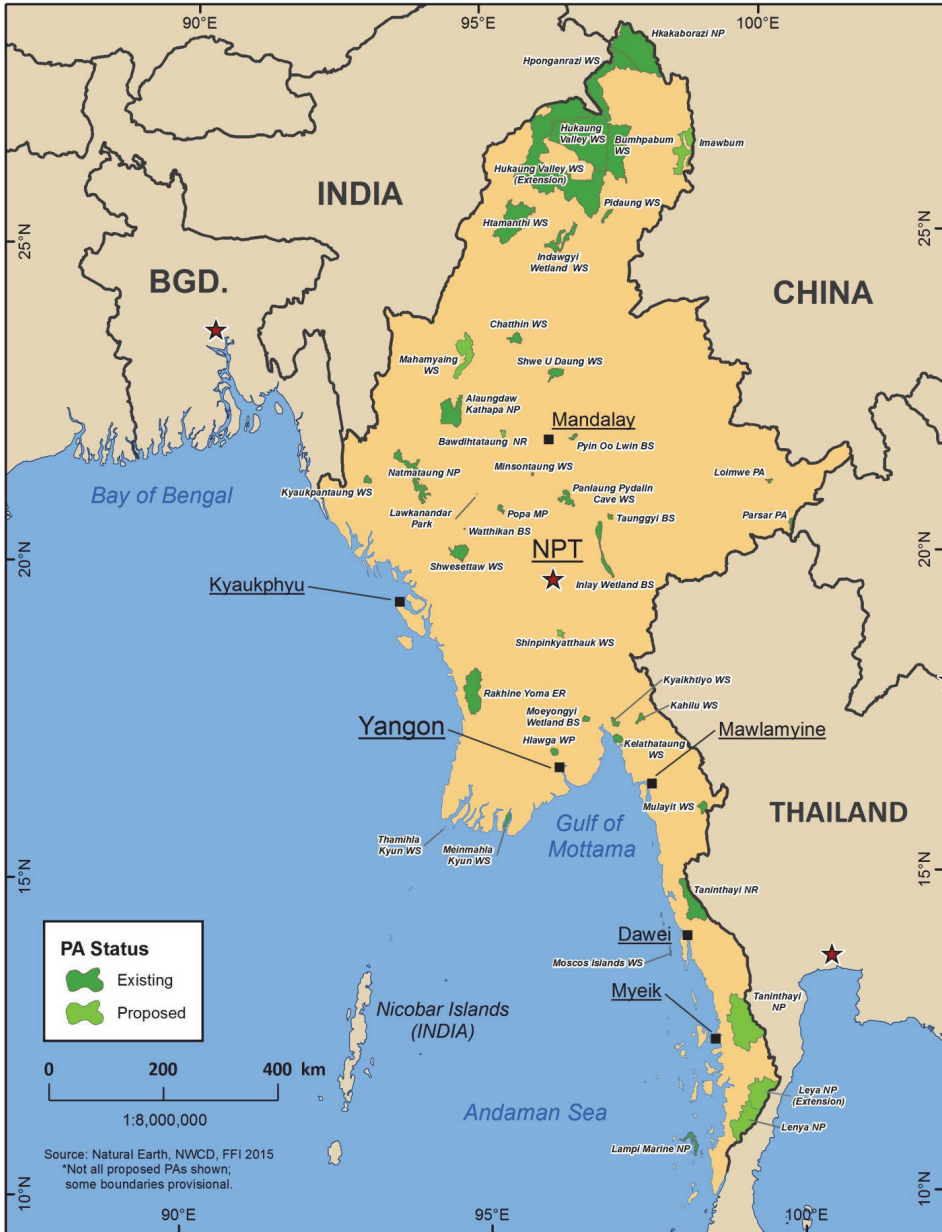
* ရင်းမြစ်: စီမံကိန်းနှင့်စာရင်းအင်းဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ဇူလိုင် ၂၀၁၄။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပုံ ၃။ ၁၉၂၀ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၅ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလအထိ သဘာဝနယ်မြေများတည်ထောင်ထားရှိမှု။

တည်ထောင်ပြီးသဘာဝနယ်မြေ ၃၉ ခု အနက် ၇ ခုမှာ အာဆီယံ အမွေအနှစ်ဥယျာဉ် (ASEAN Heritage Parks-AHPs) များအဖြစ် သတ်မှတ်ခံထားရပါသည်။ (ပုံ ၄)။ AHP များသည် အာဆီယံနိုင်ငံများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုး သို့မဟုတ် ထူးခြားမှုအရ အသိအမှတ်ပြုမှု ခံရခြင်း ဖြစ်ပြီး ခါကာဘိုရာဇီ အမျိုးသားဥယျာဉ်၊ အင်းတော်ကြီး ကန်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ အလောင်းတော်ကဿပအမျိုးသားဥယျာဉ်၊ အင်းလေးကန်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ မိန်းမလှကျွန်းတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ လန်ပီအဏ္ဏဝါအမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် နတ်မတောင်အမျိုးသားဥယျာဉ်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ရမ်ဆာ ဒေသတစ်ခု (မိုးယွန်းကြီး ရေတိမ်ဒေသ) ကို သတ်မှတ်ထားပြီး ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်စာရင်းဝင် နေရာများ အမည်စာရင်းတင်သွင်းရန် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ပုံ ၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝနယ်မြေများ တည်နေရာပြမြေပုံ။

အခန်း ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအခြေအနေနှင့် ပြောင်းလဲမှု

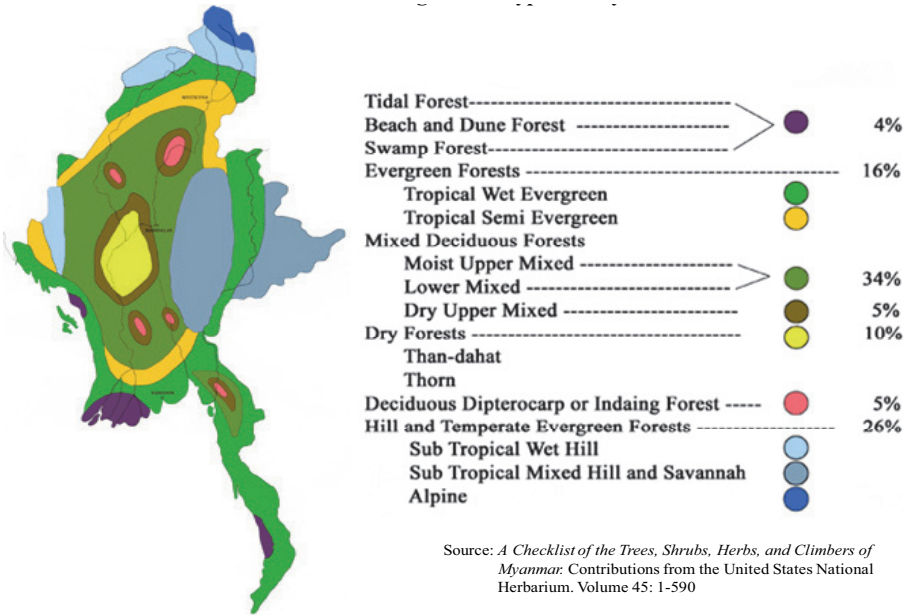
၂-၁။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ

မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝပထဝီအရ ကွဲပြားသည့် ဒေသ (၃) ခု ဖြစ်သည့် မြောက်ဘက်တွင် အင်ဒိုချိုင်းနားနှင့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၊ ယူရေးရှားနှင့် တောင်ဘက်တွင် တနင်္သာရီသစ်တောများမှ ဖုံးလွှမ်းထားသည့် အင်ဒိုချိုင်းနားနှင့် ဆွန်ဒယက် ဂေဟဗေဒဆိုင်ရာ ဇုန်တို့အကြား ကူးပြောင်း နေရာ၏ မြောက်ဘက်တို့အကြား အသွင်းကူးပြောင်းဇုန်တွင် တည်ရှိပါသည်။ ယင်းအသွင်းကူးပြောင်းဇုန်များမှ တမူထူးခြားပြီး စုံလင်သော မျိုးစိတ်များ စုဖွဲ့တည်ရှိမှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ အစုအကွက် အလိုက်တည်ရှိသော်လည်း ဒေသတွင်း၌ ဧရိယာအများဆုံးဖြစ်သည့် ရွက်ကြွေတော ခြောက်များနှင့် အတူ ဒေသတွင်းရှိ ထိခိုက်မှုမရှိသည့် မြေနိမ့်ပိုင်း ဆွန်ဒယက်သစ်တော အများစုကို မြန်မာနိုင်ငံ၌ တွေ့ရှိရပါသည်။ အရှေ့အာရှနှင့် ဗဟိုအာရှ ငှက်ပျံသန်းလမ်းကြောင်းဖြင့် ပြောင်းရွှေ့ ကျက်စားသည့် ငှက်များသည် နိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့်အရေးပါသည့် ရေတိမ်ဒေသများတွင် ကျက်စားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒေသရင်းမျိုးစိတ် (၇) မျိုးအပါအဝင် ကမ္ဘာ့ကုန်းလိပ်နှင့် ရေလိပ်မျိုးစိတ်များ၏ (၁၀) ရာခိုင်နှုန်း တွေ့ရှိရပါသည်။ အချို့သောမျိုးစိတ်များနှင့် ဒေသများကို လေ့လာမှု လုံးဝ ပြုလုပ်ထားမှု မရှိပြီး ကွင်းဆင်းစာရင်းကောက်ယူမှုများမှ မျိုးစိတ်သစ်များ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိရကာ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ အရေအတွက်ကို တိုးစေပါသည်။ လက်ရှိ ကွင်းဆင်းစာရင်းကောက်ယူမှုများသည် ယင်းမျိုးစိတ်များ၏ အခြေအနေနှင့် ပျံ့နှံ့မှုတို့ကို ပိုမိုသိရှိစေပါသည်။

၂-၁-၁။ ဂေဟစနစ်များ

သစ်တောဂေဟစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်တောများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိက လွှမ်းမိုးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံဧရိယာ၏ ၄၇ ရာခိုင်နှုန်းမှာ သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းလျက် ရှိပါသည် (FRA 2010)။ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အမြင့် ပြောင်းလဲမှုနှင့်အတူ ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် ရာသီဥတု အခြေအနေများ ပြောင်းလဲမှုတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်တောအမျိုးအစား အများအပြားနှင့် သစ်တောဇုန်များကို တွေ့ရှိရပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် အဓိက တောအမျိုးအစားများကို ပုံ ၅ တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ယင်း သစ်တောများတွင် မြန်မာနိုင်ငံကို အများသိစေသည့် ကျယ်ပြန့်သော ကျွန်းတောများ (စိုက်ခင်းများအပါအဝင်)နှင့် အာဆီယံနိုင်ငံ အများအပြားတွင် မတွေ့ရှိရသည့် သမပိုင်းနှင့် အယ်လပိုင်း တောအမျိုးအစားများပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းအပြင် ဧရိယာအကျယ်အဝန်း တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်း စတုရန်းကီလိုမီတာ ၇,၇၀၀ ကျော်ရှိသည့် ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံး စာရင်းဝင် ဝါးတောကြီးကို ရခိုင်ရိုးမတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

ပုံ ၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဓိက သဘာဝ သစ်တောအမျိုးအစားများပြ မြေပုံ။ (A Checklist of the Trees, Shrubs, Herbs, and Climbers of Myanmar, Kress et al. 2003 မှ ရယူပါသည်။)

ရေချိုဂေဟစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောင်တန်းများအပေါ် အခြေပြု၍ အရှိန်အဟုန်ဖြင့်လျင်မြန်စွာ စီးဆင်းလျက်ရှိသည့် ချောင်းများမှ ဖြည်းဖြည်းစီးဆင်းလျက်ရှိသည့် မြစ်များ၊ ရေကန်များ၊ ရေတိမ် ဒေသများပါဝင်သည့် ရေချိုဂေဟစနစ် အများအပြားတည် ရှိပါသည်။

မြစ်များ

မြန်မာနိုင်ငံသည် မြစ်များ၊ ချောင်းများ၊ သဘာဝရေထွက်များစသည့် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် တည်ရှိသည့် များပြားလှသည့် ရေချိုအရင်းအမြစ်များဖြင့် ကြွယ်ဝပါသည် (ပုံ ၆)။ အဓိက မြစ်ကြီးများမှာ မေခနှင့် မလိခ မြစ်လက်တက်များပေါင်းဆုံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကီလိုမီတာ ၁၈၀၀ ကျော်ရှည်လျားသည့် ဧရာဝတီမြစ်၊ ယင်း၏ လက်တက်ဖြစ်ပြီး အနောက်မြောက်ဘက်ရှိ တောင်တန်းများမှ မြစ်များခံစီးဆင်းလာသည့် ချင်းတွင်းမြစ်၊ မန္တလေး၏ အရှေ့တောင်ဘက်ရှိ တောင်တန်းများကို အခြေပြု၍ စီးဆင်းသည့် စစ်တောင်းမြစ်၊ ဆည် ဆောက်လုပ်ထားခြင်းမရှိသေးသည့် နောက်ဆုံးမြစ်ဖြစ်ပြီး ရှမ်းကုန်းမြင့်ဒေသရှိ နက်ရှိုင်းသည့် ချိုင့်ဝှမ်းကြီးများကို ဖြတ်သန်းစီးဆင်းလာသည့် သံလွင်မြစ်၊ ရခိုင်ရိုးမတောင်တန်းများမှ စီးဆင်းလာသည့် ချောင်းငယ်များ ပေါင်းဆုံဖြစ်ပေါ်လာသည့် ကုလားတန်မြစ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပုံ ၆။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိက မြစ်ကြီးများပြ မြေပုံ။

ရေအိုင်ကြီးများ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေအိုင်ကြီးများ အများအပြားရှိပြီး ၎င်းတို့သည် မျိုးစိတ်အများအပြားအတွက် အရေးပါသော ကျက်စားနေရာကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ဒေသခံများ၏ အသက်မွေးလုပ်ငန်းများအတွက်

အရင်းအမြစ်ဖြစ်ပါသည်။ အထင်ရှားဆုံးများမှာ ရေပေါ်ကျွန်းမျောစိုက်ခင်းများနှင့် လှေကို ခြေဖြင့် လှော်ခတ်ခြင်းတို့ကြောင့် ထင်ရှားသည့် ရှမ်းကုန်းမြင့်ဒေသတွင် တည်ရှိသည့် အင်းလေးကန်နှင့် ဧရာဝတီ နှင့် ချင်းတွင်းမြစ်တို့အကြား တည်ရှိသည့် အင်းတော်ကြီး ကန်တို့ဖြစ်ပါသည်။ ရေချိုများ ၏ အဓိအရင်းအမြစ်များ ဖြစ်သည့် မြောက်ပိုင်းရှိ ရေခဲကန်များအပါအဝင် နိုင်ငံအနှံ့တွင် အသေးစား နှင့် အလတ်စား ရေကန်၊ ရေအိုင် အများအပြား ရှိပါသည်။ မြို့ပြဧရိယာများတွင်ရှိသည့် ရေကန်များ သည် ရေချို၊ ရေကြီးမှု တားဆီးပေးခြင်းနှင့် အပန်းဖြေအနားယူခြင်းတို့ကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ တောင်ပေါ်ရေကန်

ကမ်းရိုးတန်း နှင့် အတ္ထဝါဂေဟစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံသည် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် အတ္ထဝါနယ်မြေကို ပိုင်ဆိုင်ပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံတို့ကို ပိုင်းခြားထားသည့် နတ်မြစ်မှ တောင်ဘက်တွင် ထိုင်းနိုင်ငံ နှင့်ထိစပ်နေသည့် ကော့သောင်းအထိ ၂,၈၃၁ ကီလိုမီတာ ရှည်လျားပါသည် (ပုံ ၇)။ ကမ်းရိုးတန်း တောင်ဘက်ပိုင်းတွင် ကျွန်းပေါင်း ၈၀၀ ကျော်ရှိသည့် မြိတ် ကျွန်းစုတည်ရှိပါသည်။ ကမ်းဦးရေ တိမ်ပိုင်းသည် စတုရန်းကီလိုမီတာ၂၂၅,၀၀၀ ခန့်ရှိပြီး ပင်လယ်ပြင်စီးပွားရေးပိုင်နက်ဇုန် (Exclusive Economic Zone-EEZ) သည် စတုရန်း ကီလိုမီတာ ၄၈၆,၀၀၀ ခန့်ရှိပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်း ဒေသတွင် စီးပွားရေးနှင့် ဂေဟဗေဒအရ အရေးပါသည့် ရေနေသတ္တဝါနှင့် အပင်များ၊ ငါးပုစွန်ကဲ့သို့ ရေနေသတ္တဝါအတွက် မျိုးပေါက်ပွားခြင်း၊ အစာရရှိခြင်းတို့အတွက် အလွန်အရေးပါသည့် ကျက်စား

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

နယ်မြေများကို ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိသည့် ရေချို၊ ရေငန် ရွံ့ညွန်မြေ ဟက်တာ (၅) သိန်းခန့် ပါဝင်ပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်းဒေသ၊ အထူးသဖြင့် ဧရာဝတီ၊ ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီတို့ရှိ မြစ်ဝများတွင် ရှိသည့် အဓိက ကျက်စားနယ်မြေများတွင် ဒီရေတောများသည် တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်ပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်းဒေသရှိ အခြားကျက်စားနယ်မြေအမျိုးအစားများတွင် ဆောင်းခိုငှက်များအတွက် အလွန်အရေးပါသည့် ဒီရေ အတက်အကျရှိသည့် ရွံ့ညွန်မြေများနှင့် သဲသောင်ပြင်များ၊ ကမ်းရိုးတန်းနှင့် သဲသောင်ခုံတောများ ပါဝင်ပါသည်။ မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့ဒေသသည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် အကြီးဆုံး ဒီရေအတက်အကျရှိသည့် ရွံ့ညွန်မြေများအနက် တစ်ခုဖြစ်ပြီး မျိုးပျက်သုဉ်းရန် အန္တရာယ်နှင့်ကြုံတွေ့နေသော ရေညောင် နတ်ဝိုင်းငှက် (Spoon-billed sandpiper) အဓိက ရှင်သန်ရာ နေရာဖြစ်ပါသည်။

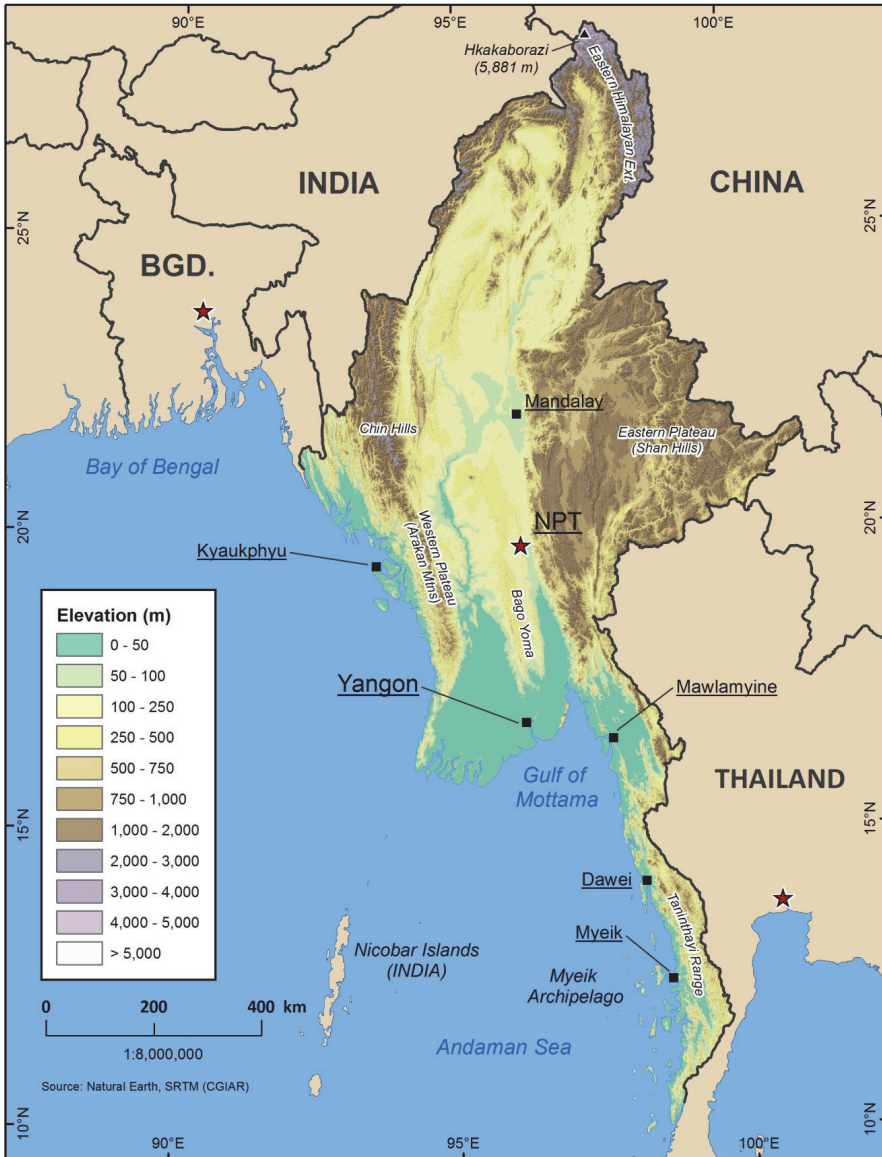

ပုံ ၇။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းဒေသ။

တောင်တန်းဂေဟစနစ်

နိုင်ငံဧရိယာ၏ ၄၂ ရာခိုင်နှုန်းခန့်သည် တောင်တန်းဒေသများဖြစ်ပြီး ဇီဝဗေဒ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ မိရိုးဖလာဓလေ့၊ လူမျိုးစုများနှင့် ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာတို့အရ အရေးပါသည့် ဒေသများတွင် အပါအဝင်

ဖြစ်ပါသည် (ပုံ ၈)။ တောင်တန်းဒေသများသည် နိုင်ငံ၏ ရေချိုအရင်းအမြစ်များ ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိသည့် အဓိက အရင်းအမြစ်များဖြစ်ပြီး နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးအတွက် အလွန် အရေးပါပါသည်။ ၎င်းအပြင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် အဓိက ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကျက်စားရာနေရာ (Key Biodiversity Area-KBA) ၁၃၂ နေရာ၏ လေးပုံ သုံးပုံမှာ တောင်တန်းဒေသများတွင်တည်ရှိပြီး ဒေသရင်းမျိုးစိတ်နှင့် ကမ္ဘာ့အဆင့် အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်အများအပြား ကျက်စားနေထိုင်ရာ ဒေသများလည်း ဖြစ်ပါသည်။ KBA များကို မျိုးစိတ် ထိခိုက်ခံရနိုင်မှု နှင့် နေရာထိခိုက်ခံရနိုင်မှု စသည့် စံသတ်မှတ်ချက် (၂) ခုအပေါ် ဦးစားပေးသတ်မှတ်ပါသည်။ မြောက်ဘက်အစွန်ဆုံးတွင် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အမြင့် မီတာ ၅,၉၉၁ ရှိသည့် ခါကာဘိုရာဇီတောင်သည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် အမြင့်ဆုံးနှင့် တစ်ခုတည်းသော ဆီးနှင်းမပြတ် ဖုံးအုပ်လျက်ရှိသည့် တောင် ဖြစ်ပါသည်။

ပုံ ၈။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အနိမ့်အမြင့်ပြ မြေပုံ။

ဇယား ၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိအဓိကတောင်တန်းများ။

တောင်တန်း	တည်နေရာ	ထူးခြားသည့် အသွင်သဏ္ဍန်များ
ဟိမဝန္တာအရှေ့ဖျား တောင်စဉ်	ဟိမဝန္တာအရှေ့ပိုင်းတွင်ပါဝင်သည့် မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းဒေသ	အရှေ့တောင်အာရှရှိ အမြင့်ဆုံး တောင်များ၊ ထူးခြားသည့် သစ်တောများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ပေါများခြင်း၊
ချင်းတောင်တန်းများ	မြန်မာနိုင်ငံအနောက်ဘက်ပိုင်း၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံတောင်ပိုင်းနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိ	ဒေသရင်းငှက်မျိုးစိတ်များ၊ သစ်ခွများ တွေ့ရှိရသော သီးခြားတည်ရှိသည့် “sky island” ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည့် နတ်မတောင်အမျိုးသား ဥယျာဉ်ရှိပြီး၊ ချင်းလူမျိုးများ၏ ယဉ်ကျေးမှု အမွေအနှစ်များ၊
အနောက်ကုန်းမြင့်ဒေသ	ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်နှင့် ဧရာဝတီမြစ်ကြား	မုတ်သုန်အား အတားအဆီးတစ်ခု ဖြစ်စေပြီး အနောက်ဘက်ဒေသများတွင် မိုးရာသီ၌ (၁) လ လျင် (၁၀၀၀) မီလီမီတာ ရွာသွန်းပါသည်။ ပင်လယ်ရေအောက်အထိ သွယ်တန်းနေပြီး နီကိုဘာကျွန်းစုများကို ဖြစ်စေပါသည်။
ပဲခူးရိုးမ	ဧရာဝတီမြစ်နှင့် သံလွင်မြစ်တို့ အကြား	ဆင် ကျက်စားနေရာများနှင့် ဆည်အများအပြားကို ပံ့ပိုးပေးသည့် သစ်တောအများအပြား ဖုံးလွှမ်းနေသည့် တောင်တန်းများ၊
အရှေ့ကုန်းမြင့်ဒေသ	ထိုင်း၊လာအို၊ တရုတ်နိုင်ငံတို့နှင့် ထိစပ်လျက်ရှိသည့် အရှေ့မြောက်ဒေသ	သဘာဝနယ်မြေအဖြစ် တည်ထောင်ရန် စီစဉ်လျက်ရှိသည့် အီမောဂွန်းဒေသ၊
တနင်္သာရီတောင်တန်းဒေသ	ထိုင်းနိုင်ငံနှင့်ထိစပ်လျက်ရှိသည့် မြန်မာနိုင်ငံ တောင်ဘက်ပိုင်းဒေသ	အက်ဒမန်ပင်လယ် နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ သဘာဝနယ်မြေများနှင့် ထိစပ်နေသည့် သစ်တောများ ဖုံးလွှမ်းနေသည့် တောင်ပေါ်ဒေသ၊

မြန်မာ့မြောက်ပိုင်းတောင်ပေါ်ဆက်စပ်သစ်တောဒေသ

စိုက်ပျိုးရေးဂေဟစနစ်

မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ပြောင်းလဲမှုနှင့် ရာသီဥတု အခြေအနေတို့အပေါ် အခြေခံ၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိက စိုက်ပျိုးရေး-ဂေဟဗေဒဇုန် (Agro-ecological zone) ၆ ခု သတ်မှတ်ထားပါသည် (ဇယား ၃)။

ဇယား ၃။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိက စိုက်ပျိုးရေး-ဂေဟဗေဒဇုန်များ (FAO/WFP ၂၀၀၉ မှ ရယူပါသည်)။

အမည်	ပထဝီ အချက်အလက်	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး	အဓိက စိုက်ပျိုးသီးနှံများ
က။ ပဲခူး နှင့် ကချင် တို့ရှိ မြစ်ကမ်း ဘေးနှင့် နှုန်း တင်မြေဒေသ	အထက်ပိုင်းနှုန်းတင်မြေ၊ ကချင် မြေပြန့်၊ ဧရာဝတီမြစ် နှင့် စစ်တောင်းမြစ်ဘေး တစ် လျှောက် ကျယ်ပြန့်သော နှုန်း မြေ၊ မိုးရေချိန် အသင့် အတင့် (၁,၀၀၀-၂,၅၀၀ မီလီ မီတာ)	ဧရာဝတီ၊ စစ်ကိုင်း၊ မန္တလေး နှင့်ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး၊ ကချင် ပြည်နယ်	စပါး၊ ပဲ၊ ဆီထွက်သီးနှံ၊ ကြံ၊ ဆေးရွက်ကြီးနှင့် ကိုင်း/ ကျွန်း စိုက်ပျိုးရေး
ခ။ အလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ ဒေသ	အလယ်ပိုင်း ခြောက်သွေ့ဒေသ၊ မိုးရေချိန်(၁,၀၀၀ မီလီမီတာ) အောက်၊ နွေအပူချိန်မြင့်မား၊ မြေပြန့်၊ အချို့ဒေသများ၌ မညီ	မကွေး၊ မန္တလေးနှင့်စစ်ကိုင်း တိုင်းဒေသကြီး	ကုန်းမြင့်သီးနှံများ၊ ဆီထွက် သီးနှံ၊ ပဲ၊ စပါး၊ ဝါ ၊ ဆည် ရေသောက်နှင့် ကိုင်း/ကျွန်း စိုက်ပျိုးရေး

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

အမည်	ပထဝီ အချက်အလက်	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး	အဓိက စိုက်ပျိုးသီးနှံများ
	ညာ		
၈။ နွန်းတင်မြေနှင့် မြေနိမ့်ကမ်းရိုးတန်းဒေသ	နွန်းမြေ၊ ပင်လယ်ကမ်းနားမြစ်ဝကျွန်းပေါ် မြေနိမ့်ဒေသ၊ မိုးရေချိန်မြင့် (၂.၅၀၀ မီလီမီတာ) အထက်	ဧရာဝတီ၊ ရန်ကုန်၊ ပဲခူးနှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး၊ မွန်၊ ကယားနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်	စပါး၊ ပဲ၊ ဆီထွက်သီးနှံနှင့် Nipa palm
၉။ ကချင်နှင့် ကုန်းမြင့်ကမ်းရိုးတန်းဒေသ	တောင်ထူထပ်၊ မက်စောက်သော မြေသားနှင့် မိုးရေချိန်မြင့် (၂.၅၀၀ မီလီမီတာ) အထက်	တနင်္သာရီ၊ ရန်ကုန်နှင့် ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး၊ ကချင်၊ ရခိုင်၊ မွန်၊ ကရင်နှင့် ကယားပြည်နယ်	ဥယျာဉ်ခြံများ၊ စိုက်ခင်းသီးနှံများနှင့် ကုန်းမြင့် စိုက်ပျိုးရေး
၁၀။ မြောက်အရှေ့နှင့် အနောက်ဘက်ရှိ တောင်တန်းများ	တောင်ထူထပ်၊ မြေမျက်နှာပြင်မညီညာ၊ မိုးရေချိန် အသင့်အတင့်မှ သည်းထန်၊ ကုန်းမြေမတ်စောက်	ကချင်၊ ချင်းနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်	ကုန်းမြင့်သီးနှံများ၊ တောင်ယာနှင့် သစ်သီးပင်များ
၁၁။ မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်း၊ အောက်ပိုင်းနှင့် ရှမ်းကုန်းမြင့်ဒေသ	မြေပြင်ကျယ်ပြန့်၊ အလယ်ပိုင်းခြောက်သွေ့ဒေသ၏ အပြင်ဘက်အနိမ့်ပိုင်းဒေသ၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် တွန့်ခေါက်	စစ်ကိုင်း၊ ပဲခူး၊ မကွေး၊ မန္တလေးနှင့် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး၊ ကချင်ပြည်နယ်	ကုန်းမြင့် သီးနှံများ၊ ပဲ၊ ဆီထွက်သီးနှံ၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်နှင့် ဂျုံ

၂-၁-၂။ မျိုးစိတ်များ သဘာဝအပင် နှင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ

အပင်မျိုးစိတ်များ

လတ္တီတွဒ်၊ လောင်ဂျီတွဒ် နှင့် ရာသီဥတု ကွဲပြားခြားနားမှုကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သက်ရှိများ ကျက်စားသည့် နယ်မြေ အမျိုးမျိုးတွေ့ရှိရပြီး အထူးသဖြင့် အပင်မျိုးစိတ်များ ပေါကြွယ်ဝပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် အပင်မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ ဒေသကြီး (၄) နေရာ ဖြစ်သည့် အိန္ဒိယ၊ မလေးရှား (ဆွင်းဒယက်)၊ ဆီနီ-ဟိမဝန္တာနှင့် အင်ဒိုချိုင်းနားတို့နှင့် ဆက်စပ်တည်ရှိလျက် ရှိပါသည်။ လက်ရှိအချိန်အထိ အပင်မျိုးစိတ်ပေါင်း ၁၈,၀၀၀ ကျော် မှတ်တမ်းတင်ထားနိုင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အပင်မျိုးစိတ်များစာရင်းတွင် သစ်ခွ မျိုးစိတ် (၈၀၀) ကျော်၊ ဝါးမျိုးစိတ် (၈၀) ကျော်နှင့် ဆေးဘက်ဝင်အပင်မျိုးစိတ် (၈၀၀) ကျော် တို့ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော် သစ်ကပ်ပင်များ၊ မှိုများစသည့် မျိုးစုများနှင့်ပတ်သက်၍ သုတေသနပြုလေ့လာမှု အလွန်အမင်းလိုအပ်ဆဲဖြစ်ပါသည်။ အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုမှ သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (Wildlife Conservation Society-WCS)၊ ကိုရီးယားသမ္မတနိုင်ငံမှ အမျိုးသားဇီဝအရင်းအမြစ်သိပ္ပံဌာန (National Institute of Biological Resources-NIBR)၊ တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံမှ တရုတ် သိပ္ပံအကယ်ဒမီ၊ ရုက္ခဗေဒဌာန

(Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences-IBCAS) နှင့် စစ်ဆောင်ပနား အပူပိုင်းရုက္ခဗေဒဥယျာဉ် (Xishuangbanna Tropical Botanical Garden-XTBG)၊ ဂျပန်နိုင်ငံ၊ မာကီနိုရုက္ခဗေဒဥယျာဉ် (Makino Botanical Garden-MBK) စသည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် အပင်မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ သုတေသနလုပ်ငန်းများမှ ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များအပါအဝင် မျိုးစိတ်သစ်များ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိရပါသည်။ သို့သော် ယင်းသုတေသနလုပ်ငန်းများ ပေါင်းစည်းဆောင်ရွက်မှု မြင့်တင်ရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။

ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ် (၄၆) မျိုး ရှိပြီး၊ (၁၄) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်း လုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ် (Critically Endangered)၊ (၁၃) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော မျိုးစိတ် (Endangered) နှင့် (၁၉) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ် ကျရောက်နိုင်သော မျိုးစိတ် (Vulnerable) တို့ ဖြစ်ပါသည် (နောက်ဆက်တွဲ ၂ ဇယား-၄၃)။ Dipterocarpaceae မျိုးရင်းဝင် မျိုးစိတ်များ (Dipterocarpus၊ Hopea နှင့် Shoreas မျိုးစိတ်များ) သည် အန္တရာယ် ကျရောက်နေမှု အများဆုံး ကြုံတွေ့နေရသော မျိုးစိတ်များ ဖြစ်ပါသည်။ အဓိက ခြိမ်းခြောက်လျက်ရှိသော အချက်များမှာ တရားဝင်/တရားမဝင် သစ်ထုတ်ခြင်းကြောင့် အလွန်အကျွံ ခုတ်လှဲခံရမှု၊ စနစ်တကျမရှိသည့် မြေအသုံးချမှုများနှင့် စီးပွားရေး စိုက်ခင်းများတိုးချဲ့လာခြင်းတို့ကြောင့် ပေါက်ရောက်ရာ နယ်မြေဒေသ ပျောက်ကွယ်သွားမှု၊ အဆင့်အတန်းကျဆင်းမှု၊ အစိတ်စိတ်အမွှာမှာ ဖြစ်မှုတို့ ဖြစ်ပါသည် (WCS 2013)။ အစီရင်ခံစာများမှ Rose wood မျိုးစိတ်များ (ပိတောက်၊ တမလန်း)နှင့် သစ်ခွမျိုးသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှု အများဆုံးခံနေရသည့် မျိုးစိတ်များ ဖြစ်ကြောင်း ပြသလျက် ရှိပါသည်။

နို့တိုက်သတ္တဝါများ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နို့တိုက်သတ္တဝါမျိုးစိတ် (၃၀၀) နီးပါး မှတ်တမ်းတင်ထားသော်လည်း ဆူမတြားကြီး (Sumatran rhinoceros-*Dicerorhinus sumatrensis*)၊ ဂျာဗားကြွဲ (Javan rhinoceros-*Rhinoceros sondaicus*)၊ အိန္ဒိယရေကျွဲ (Indian water buffalo-*Bubalus arnee*) တို့ အပါအဝင် အချို့သော မျိုးစိတ်များအား လတ်တလော နှစ်များအတွင်း မြင်တွေ့ မှတ်တမ်းတင် နိုင်ခြင်း မရှိပါ။ မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့ပိုင်းမျောက်လွဲကျော် (Eastern hoolock gibbon-*Hoolock leuconedys*) ၊ အနောက်ပိုင်းမျောက်လွဲကျော် (Western hoolock gibbon-*Hoolock hoolock*)နှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ကချင်ပြည်နယ် အရှေ့မြောက်ဘက် တရုတ်နိုင်ငံနယ်စပ် အနီးတွင် တွေ့ရှိခဲ့သည့် မြန်မာနာလှန်မျောက် (Myanmar snub-nosed monkey-*Rhinopithecus strykeri*) တို့ ကျက်စားလျက်ရှိ သည့် အဓိက နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။

ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ် (၄၄) မျိုး ရှိပြီး၊ (၂) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ်၊ (၁၉) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော မျိုးစိတ် နှင့် (၂၃) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်သော မျိုးစိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည် (နောက်ဆက်တွဲ ၂ ဇယား-၄၄)။

အကြီးစားနို့တိုက်သတ္တဝါ (၂) မျိုးဖြစ်သည့် အာရှဆင် (Asian elephant-*Elephas maximus*) နှင့် ကျား (Tiger-*Panthera tigris*) တို့မှာ တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှုကြောင့် အန္တရာယ်နှင့်ကြုံတွေ့

နေရပြီး ယင်းတို့၏ ကောင်ရေမှာ ကျဆင်းလျက်ရှိကြောင်း ယူဆရပါသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင်ရောင်းဝယ်မှုသည် ကတိုးကောင် (*Black musk deer-Moschus fuscus*)၊ ခွေးဝံ/ဝက်ဝံ (*Malayan Sun bear-Helarctos malayans*)၊ မလေးသင်းခွေချပ် (*Sunda pangolin-Manis javanica*)နှင့် တရုတ်သင်းခွေချပ် (*Chinese pangolin-Manis pentadactyla*) တို့အပေါ် ကြီးမားသည့် အန္တရာယ် ဖြစ်စေပါသည်။ သို့စေကာမူ ကင်မရာထောက် ချောက်များမှ ရရှိသည့် မှတ်တမ်းများအရ ထမံသီ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ အဆိုပြု တနင်္သာရီ၊ လေညာနှင့် လေညာ (တိုးချဲ့) အမျိုးသား ဥယျာဉ်များတွင် ကျားနှင့် ကျားစားခံ သတ္တဝါများ၊ ဆင်များ ပေါများစွာ ကျက်စား လျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။

ဧရာဝတီလင်းပိုင် (*Irrawaddy dolphin-Orcaella brevirostris*) ကောင်ရေသည် ကျဆင်း လျက်ရှိပြီး အဓိကအားဖြင့် ပျက်စီးစေတတ်သည့် လျှပ်စစ်ဖြင့် ရှေ့တိုက် ငါးဖမ်းဆီးမှု မြင့်မားလာခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော အကြီးစား ရေနေနို့တိုက်သတ္တဝါ ဖြစ်သည့် ရေဝက် (*Dugong-Dugong dugon*) မှာလည်း ကောင်ရေ အလွန်နည်းပါးလျက်ရှိပြီး မြိတ်ကျွန်းစုနှင့် ရခိုင်ကမ်းလွန်ဒေသတို့တွင်သာ အဓိက တွေ့ရှိရတော့ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် လင်းနို့မျိုးစိတ်များဖြစ်သည့် Anthony's pipistrelle (*Hypsugo anthonyi*)၊ Joffre's pipistrelle (*Hypsugo joffrei*)၊ Myanmar pipistrelle (*Hypsugo lophurus*)၊ ကြွက်မျိုးစိတ်ဖြစ်သည့် Popa soft-furred Rat (*Millardia kathleenae*) နှင့် မြန်မာရွှေသမင် (*Eld's deer-Rucervus eldii*) စသည့် ဒေသရင်း နို့တိုက်သတ္တဝါမျိုးစိတ် (၅) မျိုး ကျက်စား လျက်ရှိသည့် နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။

ငှက်မျိုးစိတ်များ

မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ငှက်မျိုးစိတ်အများဆုံးရှိသည့် နိုင်ငံများတွင် ပါဝင်ပြီး၊ ငှက်မျိုးစိတ် (၁၀၉၆) မျိုး မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်သာတွေ့ရှိရသည့် ဒေသရင်း ငှက်မျိုးစိတ် (၆) မျိုးရှိပြီး Jerdon's minivet (*Pericrocotus albitrons*)၊ နဖားကြူး (*Hooded treepie-Crypsirina cucullata*)၊ မြန်မာဒီလုံးငှက် (*Burmese bush lark-Mirafra microptera*)၊ Burmese bushit (*Aegithalos sharpie*)၊ ဧွ (White-throated babbler-*Turdoides gularis*) နှင့် မျက်ခုံးဖြူငှက်ပြာခြောက် (*White-browed nuthatch-Sitta victoriae*) တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ခရုတ်စုတ်အနက် (*White-shouldered ibis-Pseudibis davisoni*)၊ ဘဲခေါင်းပန်းရောင် Pink-headed duck (*Rhodonessa caryophyllacea*) နှင့် Rufous-rumped grassbird (*Graminicola bengalensis*) စသည်တို့အပါအဝင် အချို့သောမျိုးစိတ်များမှာ ဆယ်စုနှစ်များစွာ အတွင်း မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ သို့သော် ကွင်းဆင်းစာရင်းကောက်ယူမှုများမှ နှစ်ပေါင်းများစွာ မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခြင်းမရှိသော မျိုးစိတ်များကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ မြန်မာနိုင်ငံ

မြောက်ပိုင်း၌ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် Red-fronted rosefinch (*Carpodacus puniceus*) နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် Chinese grey shrike (*Lanius sphenocercus*) တို့ကို တွေ့ရှိရပြီး နှစ်ပေါင်း (၇၃) နှစ်အတွင်း ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် ၇၃၃ နှစ်စွေ (Jerdon's babbler-*Chrysomma altirostre*) ကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့အနီးရှိ မြက်ခင်းဒေသတွင် ပြန်လည်မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော ငှက်မျိုးစိတ် (၄၆) မျိုး ရှိပြီး၊ (၈) မျိုးမှာ မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ်များ ဖြစ်ပါသည် (နောက်ဆက်တွဲ၂ဇယား-၄၅)။ မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသော ငှက်မျိုးစိတ် (၅) မျိုးတို့၏ အဓိက ကောင်ရေကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရပြီး ယင်းငှက်မျိုးစိတ်များမှာ ငါးခပ်ဖြူ (White-bellied heron-*Ardea insignis*)၊ ရေညောင်နုတ်ပိုင်းငှက် (Spoon-billed Sandpiper-*Eurynorthynchus pygmeus*)၊ လင်းတကျောဖြူ (White-rumped vulture-*Gyps bengalensis*)၊ လင်းတနုတ်သီးသွယ် (Slender-billed vulture-*Gyps tenuirostris*) နှင့် လင်းတထိပ်နီ (Red-headed vulture-*Sarcogyps calvus*) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပတွင် ထိုင်းနိုင်ငံတောင်ပိုင်း၌သာ ကောင်ရေ အနည်းငယ် တွေ့ရှိရသည့် မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော မျိုးစိတ် (Endangered) ဖြစ်သည့် ဂါနီတောင်ငုံ (Gurney's pitta-*Pitta gurneyi*)၏ ကမ္ဘာ့ကောင်ရေ အများစုသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကျက်စားလျက်ရှိပါသည်။

ကုန်းနေရေနေနှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များ

၁၉၉၉ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တို့တွင် သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ ကယ်လီဖိုးနီးယားသိပ္ပံအကယ်ဒမီ (California Academy of Sciences-CAS) တို့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် စာရင်းကောက်ယူခြင်းမှ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်းနေရေနေနှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များ အများအပြား ကျက်စားလျက်ရှိကြောင်း ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။ လက်ရှိအချိန်အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် ကုန်းနေရေနေနှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များကို (ဇယား ၄) ဖြင့် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၄။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် ကုန်းနေရေနေနှင့် တွားသွား မျိုးစိတ်များ။

အုပ်စု	မျိုးစိတ်	အရေအတွက်	အုပ်စု	မျိုးစိတ်	အရေအတွက်
တွားသွား	မြွေများ	၁၇၂	ကုန်းနေရေနေ	ဖားများ	၁၁၆
	ပုတ်သင်များ	၈၇		Caecilians	၂
	လိပ်များ	၃၂		ရေပုတ်သင်	၁
	မိကျောင်းများ	၄			
	စုစုပေါင်း	၂၉၁		စုစုပေါင်း	၁၁၉

စင်းကျားလိပ် (Myanmar Narrow-headed softshell turtle-*Chitra vandijk*)၊ မြန်မာ့ကြယ်လိပ် (Myanmar star tortoise-*Geochelone platynota*)၊ ရခိုင်တောင်လိပ် (Rakhine forest turtle-*Heosemys depressa*)၊ မြန်မာ့တိုက်လိပ် (Burmese roofed turtle-*Batagur trivitta*)၊ စင်းချောလိပ် (Myanmar flapshell turtle-*Lissemys scutata*)၊ ဆောက်လိပ် (Burmese-eyed turtle-*Morenia ocellata*)နှင့် လေးကွက်လိပ် (Burmese peacock softshell-*Nilssonina formosa*) တို့ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒေသရင်း တွားသွားမျိုးစိတ် (၂၁) မျိုးနှင့် ဒေသရင်း ကုန်းနေရေနေမျိုးစိတ် (၃) မျိုး တွေ့ရှိရပါသည်။

သစ်တောဦးစီးဌာန-CAS ကုန်းနေရေနေ နှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များ စာရင်းကောက်ယူခြင်းသည် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ပြီးဆုံးခဲ့သော်လည်း ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နေသည့် လေ့လာဆန်းစစ်မှုမှ မျိုးစိတ်သစ်များ တွေ့ရှိလျက် ရှိပါသည်။ အချို့သောမျိုးစိတ်များ ဥပမာ ကြယ်လိပ်၊ တိုက်လိပ်နှင့် ယိုးဒယားမိကျောင်း (*Crocodylus siamensis*)တို့မှာ သဘာဝအခြေအနေ၌ မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အခြေအနေတွင် ရှိပြီး၊ လိပ်မောင်း (*Manouria emys*)၊ လိပ်တက် (*Manouria impressa*)၊ ရောင်လိပ် (*Batagur baska*)၊ ဂင်္ဂါမိကျောင်း (*Gharial crocodile-Gavialis gangeticus*) နှင့် နက္ကမိကျောင်း (*Crocodylus palustris*) တို့ အပါအဝင် မျိုးစိတ်အများအပြား၏ အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်၍ အချက်အလက်များ နည်းပါးဆဲ ဖြစ်ပါသည် (WCS 2013)။

ကျောရိုးမဲ့မျိုးစိတ်များ

ကျောရိုးမဲ့မျိုးစိတ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လေ့လာထားမှု အနည်းဆုံး မျိုးစိတ်အုပ်စုများ ဖြစ်ပါသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာန နှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၊ စမစ်ဆိုးနီးယန်းအင်စတီကျူးရှင်း (Smithsonian Institution) တို့ ပူးပေါင်းလေ့လာမှုအရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လိပ်ပြာ မျိုးစိတ် (၁၁၉၇) မျိုး မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့ပြီး(Kinyon ၂၀၁၄)၊ ကမ္ဘာ့စုစုပေါင်း၏ (၁၂) ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်ကာ ကမ္ဘာပေါ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ပဉ္စမမြောက် လိပ်ပြာမျိုးစိတ်အများဆုံး နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။ ယင်း လိပ်ပြာမျိုးစိတ်များတွင် ကမ္ဘာ့အရှားပါးဆုံး လိပ်ပြာမျိုးစိတ် (၆) မျိုး ပါဝင်ပါသည် (ဇယား ၅)။ အခြားသော ကျောရိုးမဲ့ မျိုးစိတ်များဖြစ်သည့် အင်းဆက်၊ ပိုး တောင်မာ၊ ပျား၊ ပင့်ကူ စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ အချက်အလက်များ နည်းပါးဆဲ ဖြစ်ပါ သည်။

ဇယား ၅။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် ရှားပါးလိပ်ပြာမျိုးစိတ်များ။

စဉ်	အမည်	သိပ္ပံအမည်
၁	The Apollo	<i>Parnassius imperator</i>
၂	The Common Birdwing	<i>Troides helena cerberus</i>
၃	The Golden Birdwing	<i>Troides aeacus praecox</i>
၄	The Bhutan Glory	<i>Bhutanitis ledderdalei lidderdalei</i>
၅	The Kaiser	<i>Teinopalpus imprrialis</i>
၆	The White Edge Baron	<i>Euthalia phemius phemius</i>
	White-edged Blue Baron	<i>(Euthalia phemius)</i>

ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များ

အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ရေချိုငါးမျိုးစိတ် လေ့လာထားရှိမှု အနည်းဆုံး နိုင်ငံများတွင် အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည် (Kullander et al. 2004)။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံသည် ရေချိုငါးမျိုးစိတ် ကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံအဖြစ် သိရှိကြပြီး ဒေသရင်း ငါးမျိုးစိတ် အမြောက်အမြား အပါအဝင် ရေချိုငါးမျိုးစိတ် (၅၉၀)မျိုး မှတ်တမ်းထားပါသည် (Fish Database, [http://www.fishbase.org/ search.php,country profile](http://www.fishbase.org/search.php,country profile))။ သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်အဖွဲ့ (Fauna & Flora International-FFI) တို့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် လတ်တလောလေ့လာမှုများမှ သိပ္ပံလောကအတွက် မျိုးစိတ်သစ်များဖြစ်သည့် *Lepidocephalichthys spp.*၊ *Acanthocobitis spp.*၊ *Physoschistura spp.*၊ *Schistura spp.* နှင့် *Amblyceps spp.* တို့ကို အင်းတော်ကြီးကန်ဒေသ၊ *Hypsibarbus spp.*၊ *Macrognaathus spp.*၊ *Dermogenys spp.*၊ *Crossocheilus spp.*၊ *Brachydanio spp.*၊ *Pangio sp.*၊ *Garra sp.*၊ *Acantopsis spp.* နှင့် *Balitoropsis spp.* တို့ကို တနင်္သာရီမြစ်၊ *Poropuntius sp.*၊ *Dermogenys spp.*၊ *Brachydanio spp.*၊ *Pangio spp.* နှင့် *Garra spp.* တို့ကို လေညာမြစ်၊ *Devario spp.*၊ *Aborichthys spp.*၊ *Acanthocobitis spp.*၊ *Schistura spp.* နှင့် *Schistura*

spp. တို့ကို ပူတာအိုခရိုင်၊ မလိခမြစ်တို့မှ ဖော်ထုတ်မှတ်တမ်းတင် နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဒေသရင်း ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များကို ဇယား ၆ တွင် တင်ပြထားပါသည်။ ဒေသ ရင်းငါးမျိုးစိတ်များ အထူး ကြွယ်ဝသည့် နေရာမှာ အင်းလေးကန် ဖြစ်ပြီး မျိုးရင်း (၃) မျိုး၏ ဒေသရင်းငါးမျိုးစိတ် (၉) မျိုး တွေ့ရှိရပါသည် (WWF၊ http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/lake_inle.cfm)။

ဇယား ၆။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒေသရင်း ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များ။

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	မြန်မာအမည်	စဉ်	သိပ္ပံအမည်	မြန်မာအမည်
၁	<i>Akysis pictus</i>	တံငါငို	၃၀	<i>Hemibagrus variegatus</i>	-
၂	<i>Akysis prashadi</i>	ငါးရုတ်	၃၁	<i>Homaloptera rupicola</i>	-
၃	<i>Caragobius burmanicus</i>	-	၃၂	<i>Ilisha novacula</i>	ရေချိုငါးသလောက်
၄	<i>Chaca burmensis</i>	ငါးကျောက်ဖား	၃၃	<i>Labeo stolizkae</i>	ငါးလူး
၅	<i>Channa harcourtbutleri</i>	ငါးအုံမက်၊ တောင်သူခေါင်းပု	၃၄	<i>Macrogathus caudocellatus</i>	ငါးမြွေထိုး
၆	<i>Clupisoma prateri</i>	ငါးကလောင်	၃၅	<i>Mastacembelus oatesii</i>	ငါးမြွေထိုး
၇	<i>Cyprinus intha</i>	ငါးဖိနပ်	၃၆	<i>Microdevario gatesi</i>	-
၈	<i>Danio choprae</i>	-	၃၇	<i>Microphis dunckeri</i>	ရေနယား
၉	<i>Danio erythromicon</i>	ငါးပုတ်ဆာမ	၃၈	<i>Microrasbora rubescens</i>	ငါးရေစိမ်
၁၀	<i>Danio nigrofasciatus</i>	ငါးမြင်း၊ ရေရောက်ငါး	၃၉	<i>Mystus leucophasis</i>	ငါးပက်လက်
၁၁	<i>Devario auropurpureus</i>	-	၄၀	<i>Mystus rufescens</i>	ငါးစင်ရိုင်း
၁၂	<i>Devario sondhii</i>	-	၄၁	<i>Neolissochilus blythii</i>	-
၁၃	<i>Devario spinosus</i>	ငါးလဲ	၄၂	<i>Neolissochilus compressus</i>	-
၁၄	<i>Esomus ahli</i>	ငါးမော့တော့	၄၃	<i>Neolissochilus stevensonii</i>	-
၁၅	<i>Esomus altus</i>	ငါးမော့တော့	၄၄	<i>Olyra burmanica</i>	-
၁၆	<i>Exostoma bermmorei</i>	ငါးကျောက်ကပ်	၄၅	<i>Osteochilus sondhii</i>	ငါးလဲ

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	မြန်မာအမည်	စဉ်	သိပ္ပံအမည်	မြန်မာအမည်
၁၇	<i>Exostoma stuarti</i>	ငါးကျောက်ကပ်	၄၆	<i>Parasphaerichthys ocellatus</i>	ငါးမီးကွက်
၁၈	<i>Garra flavatra</i>	ကျောက်ငါးလူး၊ ငါးတိုင်တက်	၄၇	<i>Physoschistura brunneana</i>	ကျောက်ငါးသလဲ ထိုး
၁၉	<i>Garra graveleyi</i>	-	၄၈	<i>Physoschistura rivulicola</i>	ကျောက်ငါးသလဲ ထိုး
၂၀	<i>Garra nigricollis</i>	-	၄၉	<i>Physoschistura shanensis</i>	ကျောက်ငါးသလဲ ထိုး
၂၁	<i>Garra poecilura</i>	-	၅၀	<i>Proeutropiichthys macrophthalmos</i>	-
၂၂	<i>Garra propulvinus</i>	-	၅၁	<i>Pseudolaguvia tuberculata</i>	မိနီကက်
၂၃	<i>Garra rakhinica</i>	ငါးဗွေစု	၅၂	<i>Puntius burmanicus</i>	ငါးခုံးမ
၂၄	<i>Garra spilota</i>	-	၅၃	<i>Sawbwa resplendens</i>	ငါးနီစိမ်
၂၅	<i>Garra vittatula</i>	-	၅၄	<i>Schistura acuticephalus</i>	-
၂၆	<i>Gonialosa modesta</i>	ငါးဝမ်းပူ	၅၅	<i>Sicamugil hamiltonii</i>	-
၂၇	<i>Gonialosa whiteheadi</i>	-	၅၆	<i>Toxotes blythii</i>	ငါးမြင်ကန်း၊ ပျောက်မ
၂၈	<i>Gudusia variegata</i>	ငါးလဘိ	၅၇	<i>Trichogaster labiosa</i>	ငါးဖျင်းသလက်
၂၉	<i>Hemibagrus peguensis</i>	-	၅၈	<i>Yunnanilus brevis</i>	ငါးမြောက်ငယ်

အဏ္ဏဝါမျိုးစိတ်များ

မြန်မာနိုင်ငံသည် ရှည်လျားသည့် ကမ်းရိုးတန်း နှင့် ကြီးမားသည့် ပင်လယ်ပြင်တို့ကို ပိုင်ဆိုင်ပါသည်။ အဏ္ဏဝါ သယံဇာတအရင်းအမြစ်များသည် နိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးတွင် အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍတွင် ရှိပါသည်။ သို့သော် ကမ်းရိုးတန်း နှင့် အဏ္ဏဝါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ နှင့်ပတ်သက်၍ အနည်းငယ်သာ သိရှိရဆဲဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာ နှင့် ဒီဇင်ဘာလတို့တွင် သုတေသန သင်္ဘော “RV Fridtjof Nansen” ဖြင့် ကမ်းရိုးတန်းနှင့် အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များတွင် စာရင်းကောက်ယူမှု၏ ကနဦးရလဒ်များမှ မြန်မာ့ပင်လယ်ပြင်၏ စဉ်ဆက်မပြတ် အမြင့်ဆုံး ထုတ်လုပ်နိုင်မှုနှုန်း (Maximum Sustained Yield-MSY) သည် ၁၉၈၀ ခု အစောပိုင်းနှစ်များတွင် တွက်ချက်ခဲ့သည့် MSY ထက် အများကြီး လျော့နည်းလျက်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် အတ္ထဝါဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို (ဇယား ၇) တွင် ဖော်ပြထားပြီး အတ္ထဝါ ငါးမျိုးစိတ်များမှလွဲ၍ အခြားသော မျိုးစိတ်များ၏ အချက်အလက်များမှာ မြိတ်ကျွန်းစုဒေသမှ အဓိက ရယူထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၇။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အတ္ထဝါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ။

စဉ်	အတ္ထဝါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ	အရေအတွက်	စဉ်	အတ္ထဝါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ	အရေအတွက်
၁	Phytoplankton	၁၃၆	၈	ကဏန်း: (crustacean)	၄၂
၂	Zooplankton	၁၅၀	၉	သန္တာ	၂၈၇
၃	Meroplankton	၄၇	၁၀	အတ္ထဝါငါးမျိုးစိတ်	၅၇၈
၄	ပင်လယ်မြက်	၁၂	၁၁	အတ္ထဝါကျောရိုးမဲ့မျိုးစိတ်	၂၃၀
၅	ပင်လယ်ရေညှိ	၃၈	၁၂	ငါးမန်း	၅၇
၆	Gastropods (molluscs)	၅၀	၁၃	ငါးလိပ်ကျောက်၊ စွန်	၇၁
၇	Bivalves (molluscs)	၄၁			

စိုက်ပျိုး၊ မွေးမြူထားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ

ကောက်ပဲသီးနှံများ

အပင်များသည် လူမှုအဖွဲ့အစည်း၏ အသက်ရှင်ရပ်တည်နိုင်ရန်အတွက် မရှိမဖြစ် အရေးကြီးသော ကဏ္ဍတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များသည် အစားအစာ လုံလောက်စွာ ရရှိရေး၊ ဇီဝလောင်စာနှင့် ဇီဝနည်းပညာဖြင့် ထုတ်ယူထားသော ဆေးဝါးထုတ်လုပ်ရေးတို့အတွက် များစွာ အထောက်အကူပြုပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သီးနှံအမျိုးအစား (၆၀) ကျော်ကို စိုက်ပျိုးပြီး ယင်းတို့ကို အောက်ဖော်ပြပါအတိုင်း အုပ်စု (၇) စု ခွဲခြား နိုင်ပါသည် (Myint ၁၉၈၉) -

- နံစားသီးနှံ - စပါး၊ ဂျုံ၊ နံစားပြောင်း နှင့် ပြောင်း၊
- ဆီထွက်သီးနှံများ - မြေပဲ၊ နှမ်း၊ နေကြာ နှင့် မုန်ညင်း၊
- ပဲမျိုးများ - ထောပတ်ပဲ၊ ပဲနီ နှင့် ပဲ အမျိုးမျိုး၊
- စက်မှုသုံးသီးနှံများ - ဝါ ၊ ကြံ၊ ဆေးရွက်ကြီး၊ ရာဘာ၊
- မီးဖိုချောင်သီးနှံများ - အာလူး၊ ကြက်သွန်၊ ငရုတ်သီး၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်၊
- နှစ်ရှည်သီးနှံများ - လက်ဘက်၊ ကော်ဖီ၊ အုန်း၊ ငှက်ပျောသီး၊ ဆီအုန်း၊ ထန်းနှင့် အခြားအသီးများ၊
- အခြားသီးနှံများ - အထက်တွင် ဖော်ပြခြင်း မရှိသော သီးနှံများ။

နိုင်ငံအနှံ့အပြား၌ စိုက်ပျိုးထားသော သီးနှံများ အထူးသဖြင့် စပါး၊ ပြောင်း၊ နံစားပြောင်း၊ လူး၊ မုန်ညင်း၊ မြေပဲ၊ ဂျင်း၊ နန္ဒင်း၊ ဩဇာ၊ ရုံးပတီ၊ ငရုတ်၊ ငရုတ်ကောင်း၊ ခရမ်းချဉ်၊ လိမ္မော်၊ သံပရာ

ဖရဲ၊ သရက်၊ ပိန္နဲ၊ ငှက်ပျောနှင့် ဆေးဖက်ဝင်အပင်များ အစရှိသော သီးနှံများအတွင်း၌ပင် မျိုးရိုးဗီဇ ကွဲလွဲမှုများကို တွေ့ရှိရပါသည် (Tun and Than 1995)။

မြန်မာနိုင်ငံကို ဆန်စပါး၊ သရက်၊ ငှက်ပျောနှင့် ကြံကဲ့သို့သော အဓိက အရေးကြီးသော သီးနှံမျိုးစိတ် များ၏ မူရင်းဒေသဟု ယူဆထားကြပါသည်။ ယင်း သီးနှံများ၏ မူလ မျိုးစိတ်ရိုင်းများနှင့် နေရာ ဒေသအလိုက် ကွဲပြားခြားနားစွာ ပေါက်ရောက်လျက်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိ ရပါသည်။ မျိုးရိုးဗီဇ၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် နှင့် မော်လီကျူးများဆိုင်ရာ လေ့လာမှုများအရ မြန်မာ နိုင်ငံသည် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်နိုင်သည့် စပါးမျိုး (O. sativa indica) မျိုးကွဲများ တွေ့ရသော အဓိက နေရာတွင် ရှိသည်ဟု ယူဆရပါသည် (Londo et al. 2006၊ DAR 2011)။

စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်သည့် မျိုးများဖြစ်သည့် ပဲတီစိမ်း၊ ကောက်ညှင်းနှင့် အာဇူကီ (ခ) ဂျပန်ပဲတို့နှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် ပဲမျိုးရင်းဝင် မျိုးစိတ်ရိုင်း အများအပြားကို ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းရှိ သဲဆန် သောမြေ၊ ထုံးကျောက်တောင်များနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့ အပါအဝင် နိုင်ငံအနှံ့ ကွဲပြားခြားနားသည့် ဂေဟစနစ်အမျိုးမျိုးတွင် ပျံ့နှံ့ပေါက်ရောက်လျက်ရှိပါသည် (Ye and Yamaguchi 2007)။ ယင်း ပဲမျိုးရင်းဝင် မျိုးစိတ်ရိုင်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဲသီးနှံ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် အရေးပါသော မျိုးရိုးဗီဇများကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ အမျိုးမျိုးသော တိုင်း ရင်းသားလူမျိုးစုများသည် လူသုံးနည်း အပင်မျိုးစိတ်အများအပြားကို စိုက်ပျိုးအသုံးပြုကြပါသည်။

အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ (Plant Genetic Resources - PGR) များ၏ တန်ဖိုး ကြီးမား မှုအား အလေးထားခြင်းနှင့် သဘာဝနေရင်းဒေသများနှင့် လယ်ယာမြေများတွင် အပင် မျိုးရိုးဗီဇ မျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးမှုမြင့်မားလာခြင်းတို့ကြောင့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန အောက်ရှိ မျိုးစေ့ဘဏ် (Seed Bank) သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စိုက်ပျိုးရေး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို စုဆောင်းရန်နှင့် ထိန်းသိမ်းမှုများပြုလုပ်နိုင်ရန် ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ လက်ရှိတွင် မျိုးစေ့ဘဏ်သည် အရေးကြီးသည့် စိုက်ပျိုးသီးနှံမျိုးစိတ်များ၏ နမူနာ (၁၂,၀၀၀) ကျော်ကို ထိန်း သိမ်းကာကွယ်ထားပါသည် (ဇယား ၈)။

ဇယား ၈။ မြန်မာမျိုးစေ့ဘဏ်တွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ထားသည့် အပင်မျိုးရိုးဗီဇ အရင်း အမြစ်များ။

စဉ်	သီးနှံအမည်	နမူနာအရေအတွက်	စဉ်	သီးနှံအမည်	နမူနာအရေအတွက်
၁	စပါး	၇,၃၆၇	၁၂	ပြောင်း	၁၀၀
၂	စပါးရိုင်း	၁၈၄	၁၃	ဂျုံ	၁,၆၀၇
၃	ကောက်ညှင်း	၁၂၈	၁၄	နှံစားပြောင်း	၂၁၉
၄	ကုလားပဲ	၆၁၇	၁၅	လူး၊ ဆတ်	၁၂၃
၅	ပဲစင်းငုံ	၁၄၃	၁၆	မုန်ညှင်း	၃၇
၆	ပဲတီစိမ်း	၁၈၉	၁၇	မြေပဲ	၆၆၅
၇	ပဲလွန်း	၁၈၁	၁၈	ပန်းနှမ်း	၁
၈	ပဲပိစပ်	၈၀	၁၉	ဆူးပန်း	၁

စဉ်	သီးနှံအမည်	နမူနာအရေအတွက်	စဉ်	သီးနှံအမည်	နမူနာအရေအတွက်
၉	Lima bean	၆၆	၂၀	လျော်	၄၂
၁၀	Kidney bean	၆၉	၂၁	ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ	၁၀၉
၁၁	Wild Vigna spp.	၁၀၁	စုစုပေါင်း		၁၂,၀၂၉

မွေးမြူထားသည့်တိရစ္ဆာန်များ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များ၏ မျိုးရိုးဗီဇကွဲပြားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ လေ့လာထားမှု နည်းပါးပါသည်။ အချို့သော မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များမှာ နိုင်ငံအနှံ့ အတူတူပင်ဖြစ်သော်လည်း အချို့မှာ သီးခြားနေရာဒေသတွင်သာ မွေးမြူကြပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နွားနောက် (Mithun-*Bos frontalis*) ကို ချင်းပြည်နယ်၌သာ မွေးမြူကြပါသည်။ နွားနောက်အား တောင်ပေါ်နွားဟုခေါ်ကြပြီး ဒေသခံဌာနေလူမျိုးများအတွက် လူမှုရေး၊ စီးပွားရေးတွင် အလွန်အရေးပါပါသည်။ သို့သော် အသားထုတ်လုပ်မှုကြောင့် နွားနောက်ကောင်ရေသည် တဖြည်းဖြည်းကျဆင်းလျက် ရှိပါသည်။ ယင်းအခြေအနေကို ဖြေရှင်းရန် ကျောက်ဆည် နည်းပညာတက္ကသိုလ်သည် နွားနောက် စနစ်တကျ သားဖောက်မျိုးပွားခြင်းကို စမ်းသပ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာမြင်း နှင့် အင်ဘင်ဝကြက်တို့သည် တစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်းအတာအားဖြင့် ကောင်ရေ ကျဆင်းနေမှုကြောင့် မျိုးသုဉ်းမည့် အန္တရာယ်နှင့်ကြုံတွေ့နေရသည့် မြန်မာမွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်မျိုးများ ဖြစ်ပါသည် (LBVD 2011)။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွေးမြူသည့် အဓိကတိရစ္ဆာန်များကို (ဇယား ၉) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၉။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မွေးမြူသည့် အဓိကတိရစ္ဆာန်များ။

စဉ်	မျိုးစိတ်	သိပ္ပံအမည်	ဒေသအမည်	တည်နေရာ/ဒေသ
၁	နွား	<i>Bos indicus</i>	ပြစ်နံ၊ ရွှေနီ၊ ရှမ်းနွား၊ ကတိုးနွား၊ ကျောက်ဖြူ	မန္တလေး၊ မကွေး၊ စစ်ကိုင်း၊ ရှမ်း၊ ကရင်၊ ရခိုင်
၂	နွားနောက်	<i>Bos frontalis</i>	နွားနောက်	ချင်း
၃	ကျွဲ	<i>Bubals bubals</i>	မြန်မာကျွဲ၊ ရှမ်းကျွဲ	ဧရာဝတီ၊ စစ်ကိုင်း၊ ရှမ်း
၄	မြင်း	<i>Equus caballus</i>	မြန်မာမြင်း၊ ရှမ်းမြင်း	မကွေး၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်း၊ ရှမ်း
၅	မြည်း	<i>Equus asinus</i>	မြန်မာမြည်း	ရှမ်း
၆	ဝက်	<i>Sus domesticus</i>	ဘိုကိတ်ဝက်၊ ချင်းဝက်	ပန်းတောင်း၊ အခါ၊ ဝက်တောင်၊ မကွေး၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်း၊ ရှမ်း
၇	သိုး	<i>Ovis aries</i>	မြန်မာသိုး၊ ကုလားသိုး	မကွေး၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်း
၈	ဆိတ်	<i>Capra hircus</i>	ဆိတ်နီ၊ ဂျိတ်နီ/ညောင်ဦး/ထိန်စန်း/ခွေးဆိတ်	မကွေး၊ မန္တလေး၊ စစ်ကိုင်း၊ ရခိုင်
၉	ကြက်	<i>Gallus gallus</i>	တိုက်ကြက်၊ တညင်ကြက်၊ ကြက်လင်းတ၊ အင်ဘင်ဝကြက်	အနံ့အပြား
၁၀	ကြက်ဆင်	<i>Meleagris gallopavo</i>	ကြက်ဆင်	အနံ့အပြား

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

စဉ်	မျိုးစိတ်	သိပ္ပံအမည်	ဒေသအမည်	တည်နေရာ/ဒေသ
၁၁	ဘဲ	<i>Anas platyrhynchos</i>	ခရမ်းဘဲ၊ တောဘဲ	အနှံ့အပြား
၁၂	ဘဲ	<i>Cairina Maschata</i>	မန်ဒါလီ	အနှံ့အပြား
၁၃	ဘဲငန်း	<i>Anser cygnoides</i>	ငန်း	အနှံ့အပြား
၁၄	ငုံ	<i>Coturnix spp</i>	ငုံ	အနှံ့အပြား

ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့် မျိုးစိတ်များ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသော မျိုးစိတ် (Invasive alien species-IAS) များ၏ အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပြည့်စုံမှုမရှိသေးပေ။ IAS များ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ပြည့်စုံစွာ လေ့လာထားခြင်း မရှိသေးပါ။ သို့သော် အချို့သော လေ့လာမှု များမှ IAS များ၏ လူမှုစီးပွားရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှုကို ဖော်ထုတ်ပြသ လျက်ရှိပါသည်။ ဥပမာ အင်လေးကန်ရှိ ခရုနီ (*Pomacea canaliculata*) သည် စိုက်ပျိုးသီးနှံများကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေခြင်း၊ မြက်တစ်မျိုးဖြစ်သည့် *Pennisetum grass* သည် စီးပွားရေးကျွန်း စိုက်ခင်းများကို ကြီးမားသော ပြဿနာဖြစ်စေခြင်း၊ ဗေဒါပင်များ (*Water hyacinth-Eichhornia crassipes*) သည် မြစ်/ချောင်းများ ပိတ်ဆို့ခြင်းနှင့် ရေတိမ်ဒေသ ဂေဟစနစ်များ အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်း စသည့် IAS များ၏ ထိခိုက်မှုများကို ကြုံတွေ့လျက် ရှိပါသည်။

IAS များကို ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ သီးခြားဥပဒေများ၊ အမိန့်ညွှန်ကြားချက်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြဋ္ဌာန်း၊ ထုတ်ပြန်ထားခြင်း မရှိသေးပါ။ အချို့သော ဥပဒေများ ဥပမာ သစ်တော ဥပဒေ (၁၉၉၂)၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ (၁၉၉၄)၊ အပင်ရောဂါပိုးမွှား ကာကွယ်သည့် ဥပဒေ (၁၉၉၃၊ ၂၀၁၁ တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့) တွင် IAS များကို ထိန်းချုပ်နိုင်သည့် စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းအချို့ ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော် IAS ဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို အပြည့်အဝ ဖြေရှင်းရန် လုံလောက်မှုမရှိပါ။ ထို့အပြင် အများ ပြည်သူ၏ IAS များအပေါ် သိမြင်နိုးကြားမှုမှာလည်း နည်းပါးဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ အချို့သော IAS များကို သုတေသနလုပ်ငန်းများ၊ သစ်တောပြန်လည်ထူထောင်ခြင်းနှင့် အစားအစာ ထုတ်လုပ်ခြင်း တို့အတွက် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ တင်သွင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး အချို့မှာ မတော်တဆ ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသော ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့် အဓိကမျိုးစိတ်များ၏ သတင်းအချက်အလက်များကို (နောက်ဆက်တွဲ ၂ ဇယား-၄၆) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

အခန်း ၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒ၊ ဥပဒေမူဘောင်နှင့် အဖွဲ့အစည်းများ

၃-၁။ မူဝါဒ နှင့် ဥပဒေမူဘောင်

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ (၂၀၀၈)တွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ တိကျရှင်းလင်းသည့် မူဝါဒ ဦးတည်ချက်ကို ဖော်ပြထားပါသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ (၄၅) တွင် “နိုင်ငံတော်သည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ရမည်” ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး ပုဒ်မ (၃၉၀) တွင် “နိုင်ငံသားတိုင်းသည် အောက်ဖော်ပြပါ ကိစ္စရပ်များတွင် နိုင်ငံတော်အား ကူညီရန်တာဝန်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်-

- (က) အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း၊
- (ခ) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း၊
- (ဂ) လူ့စွမ်းအားအရင်းအမြစ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး မြင့်မားလာစေရန် ကြိုးပမ်းခြင်း၊
- (ဃ) အများပြည်သူပိုင်ပစ္စည်းများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း။”

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် မူဝါဒများ၊ ဥပဒေများကို အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်-

- **အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးမူဝါဒ (၁၉၉၄)** - ရည်ရွယ်ချက်မှာ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးကို ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများတွင် ဦးစားပေး ထည့်သွင်း၍ ဖွံ့ဖြိုးမှုလုပ်ငန်းများတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကိုညီညွတ်မျှတစွာ ပေါင်းစည်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော် နှင့် နိုင်ငံသားများ၏ လူမှုဘဝအခြေအနေကို မြှင့်တင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။
- **သစ်တောမူဝါဒ (၁၉၉၅)** - မြန်မာ့ သစ်တော သယံဇာတများ နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို လူမှုအဖွဲ့အစည်း၊ စီးပွားရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့ အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေရေး ထာဝစဉ်တည်တံ့စွာ စီမံအုပ်ချုပ်နိုင်ရန်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံဧရိယာ၏ (၃၀) ရာခိုင်နှုန်းကို ကြိုးပိုင်းတောများ၊ ကြိုးပြင်ကာကွယ်တောများအဖြစ်နှင့် (၅) ရာခိုင်နှုန်းကို သဘာဝနယ်မြေများအဖြစ် ထိန်းသိမ်းရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ [နစ်(၃၀) အမျိုးသားသစ်တောကဏ္ဍပင်မစီမံကိန်း (၂၀၀၁/၀၂-၂၀၃၀/ ၃၁) တွင် သဘာဝနယ်မြေများအား နိုင်ငံဧရိယာ၏ (၁၀) ရာခိုင်နှုန်း သတ်မှတ်ရန်ဟု တိုးမြှင့်ခဲ့ပါသည်။]
- **မြန်မာ (၂၁) ရာစု အစီအစဉ်-** သဘာဝအရင်းအမြစ်များ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းခြင်း လုပ်ငန်းအားလုံးအတွက် လမ်းညွှန်မှုပေးသည့် အသေးစိတ် အစီအစဉ်ဖြစ်ပြီး ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် နိုင်ငံအဝှမ်းရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကို အထောက်အကူပြုသည့် လုပ်ငန်းများ ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ဖြစ်သည်။

- အမျိုးသား စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ (National Sustainable Development Strategy-NSDS 2009) - သဘာဝအရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဘက်စုံလွှမ်းခြုံသည့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခြင်း နှင့် လူမှုဘဝ စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခြင်းတို့ကို အထောက်အကူပြုရန် ရေးဆွဲထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ၊ သဘာဝသယံဇာတများနှင့် အဓိကဆက်နွယ်နေသည့် ဥပဒေများမှာ အောက် ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်-

- ငါးမွေးမြူရေးဆိုင်ရာဥပဒေ (၁၉၈၉ ခုနှစ်)
- ပိုးသတ်ဆေးဥပဒေ (၁၉၉၀ ခုနှစ်)
- ရေချိုငါးလုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၁ ခုနှစ်)
- သစ်တောဥပဒေ (၁၉၉၂ ခုနှစ်)
- မြန်မာနိုင်ငံပင်လယ်ငါးလုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့)
- မြန်မာ့သတ္တုတွင်းဥပဒေ (၁၉၉၄ ခုနှစ်)
- တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ (၁၉၉၄ ခုနှစ်)
- ဓာတ်မြေဩဇာဥပဒေ (၂၀၀၂ ခုနှစ်)
- အပင်ရောဂါပိုးမွှား ကာကွယ်သည့်ဥပဒေ (၁၉၉၃ ခုနှစ်၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့)
- ရေအရင်းအမြစ်နှင့် မြစ်ချောင်းများထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ (၂၀၀၆ ခုနှစ်)
- မျိုးစေ့ဥပဒေ (၂၀၁၁ ခုနှစ်)
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ (၂၀၁၂ ခုနှစ်)

၃-၂။ အဖွဲ့အစည်း တည်ရှိမှု

၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနကို ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန (Ministry of Environmental Conservation and Forestry-MoECAF) သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို အဓိကတာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ရသည့် ဝန်ကြီးဌာနဖြစ်ပါသည်။ MoECAF လက်အောက်ရှိ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာနနှင့် အပူပိုင်းဒေသစိမ်းလန်းစိုပြည်ရေးဦးစီးဌာနတို့သည် ရီယိုကွန်ဗင်းရှင်း (၃) ခုဖြစ်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on Biological Diversity-CBD)၊ ကုလသမဂ္ဂ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Framework Convention on Climate Change-

UNFCCC) နှင့် ကုလသမဂ္ဂ သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှု တိုက်ဖျက်ရေး ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Convention to Combat Desertification-UNCCD) တို့တွင် Focal အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် အသီးသီး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

သဘာဝအရင်းအမြစ်များ နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့တွင် ဆက်စပ်ပတ်သက်လျက်ရှိသည့် ဝန်ကြီးဌာနများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်-

- လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့်ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန
- မွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်း နှင့် ကျေးလက်ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာန
- သိပ္ပံနှင့်နည်းပညာဝန်ကြီးဌာန
- အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ဝန်ကြီးဌာန
- သတ္တုတွင်းဝန်ကြီးဌာန
- ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာန

၎င်းအပြင် ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံသည် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (Environmental Conservation Committee-ECC) ၏ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့် ကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို ဟန်ချက်ညီညီ ရရှိနိုင်မည့် ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်ကို ချမှတ်ထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ECC ကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ (National Environmental Conservation Committee-NECC) အဖြစ် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ECC အဖြစ် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ပြောင်းလဲခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ECC ကို MoECAF ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဦးဆောင်ပြီး ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများမှ ဒုတိယဝန်ကြီးများက အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်ကြပါသည်။

ECC တွင် အောက်ပါလုပ်ငန်းကော်မတီ (၅) ဖွဲ့ထားရှိပါသည်-

- မူဝါဒ၊ ဥပဒေ၊ နည်းဥပဒေများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အရည်အသွေး စံသတ်မှတ်ချက်ကော်မတီ၊
- စက်မှုလုပ်ငန်း၊ မြို့ပြ နှင့် ကျေးလက် စီမံချက် ရေးဆွဲရေးကော်မတီ၊
- သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ် ထိန်းသိမ်းရေးကော်မတီ၊
- ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု လျော့နည်းသက်သာရေးနှင့် လိုက်လျော ညီထွေဖြစ်ရေးကော်မတီ၊
- ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပညာပေးရေး နှင့် သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ရေးကော်မတီ။

ECC တွင် အောက်ဖော်ပြပါ အထူးလုပ်ငန်းအဖွဲ့များလည်း ဖွဲ့စည်းထားပါသည်-

- မြေအသုံးချမှု၊
- မြစ်ချောင်းနှင့် ရေတိမ်ဒေသ၊

- စက်မှုစီမံကိန်းများ၊ အကြီးစားစက်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် မြို့ပြ/ကျေးလက်ဒေသများ၊
- ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး မူဝါဒ၊ ဥပဒေ နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊
- ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပညာပေးရေး နှင့် သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ရေး၊
- ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု။

၃-၃။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ

ဂေဟစနစ်များနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ထာဝစဉ်တည်တံ့သော သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များအား ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ ကတိကဝတ် များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရန် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒေသနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ၊ စာချုပ်များနှင့် နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်များတွင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ် ပါဝင်လျက် ရှိပါသည် (ဇယား ၁၀)။

ဇယား ၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် ဒေသနှင့် နိုင်ငံတကာအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ၊ စာချုပ်များနှင့် နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်များ။

စဉ်	သဘောတူညီချက်/စာချုပ်/နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်	ရက်စွဲ (လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း/အတည်ပြုခြင်း/သဘောတူခြင်း)
ဒေသအဆင့်		
၁	အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အာရှနှင့်ပစိဖိတ်ဒေသ	အပင်ကာကွယ်ခြင်း ၄၊ စက်တင်ဘာ၊ ၁၉၅၉
၂	သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သဘာဝသယံဇာတများ	ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အာဆီယံသဘောတူညီချက် ၁၆၊ အောက်တိုဘာ၊ ၁၉၉၇
၃	နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ညစ်ညမ်းမှုဆိုင်ရာ အာဆီယံ	သဘောတူညီချက် ၁၃၊ မတ်၊ ၂၀၀၃
နိုင်ငံတကာအဆင့်		
၄	ကုလသမဂ္ဂ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ	ကွန်ဗင်းရှင်း ၂၅၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၉၉၄
၅	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ	ကွန်ဗင်းရှင်း ၂၅၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၉၉၄
၆	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာသစ်နှင့်ပတ်သက်သော	သဘောတူညီချက် ၃၁၊ ဇန်နဝါရီ၊ ၁၉၉၆
၇	အိုဇုန်းလွှာကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဗီယက်နာ	ကွန်ဗင်းရှင်း ၂၄၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၉၉၃
၈	အိုဇုန်းလွှာ ပျက်စီးစေသောပစ္စည်းများဆိုင်ရာ	မွန်ထရီရယ် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် ၂၄၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၉၉၃
၉	အိုဇုန်းလွှာ ပျက်စီးစေသော ပစ္စည်းများဆိုင်ရာ	မွန်ထရီရယ် နောက်ဆက်တွဲစာချုပ် လန်ဒန် ပြင်ဆင်ချက် ၂၄၊ နိုဝင်ဘာ၊ ၁၉၉၃
၁၀	ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း	ကွန်ဗင်းရှင်း ၂၉၊ ဧပြီ၊ ၁၉၉၄
၁၁	ကုလသမဂ္ဂ သဲကန္တာရ ဖြစ်ထွန်းမှု တိုက်ဖျက်ရေး	ကွန်ဗင်းရှင်း ၂၊ ဇန်နဝါရီ၊ ၁၉၉၇
၁၂	မျိုးဆက်ပျက်သုဉ်းလုဆဲ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့်	သစ်ပင်ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း ၁၃၊ ဇွန်၊ ၁၉၉၇
၁၃	ဇီဝလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ ကာတာဂျီးနား	နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ် ၁၁၊ မေ၊ ၂၀၀၁

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

စဉ်	သဘောတူညီချက်/စာချုပ်/နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်	ရက်စွဲ (လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း/အတည်ပြုခြင်း/သဘောတူခြင်း)
၁၄	ကုလသမဂ္ဂ ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု ဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်းဆိုင်ရာ ကျိုတို နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်	၁၃၊ ဩဂုတ်၊ ၂၀၀၃
၁၅	ဆွေးမြည့်ရန် မလွယ်သော အော်ဂင်းနစ် အညစ်အကြေးများဆိုင်ရာ စတော့ဟုမ်း ကွန်ဗင်းရှင်း	၁၈၊ ဇူလိုင်၊ ၂၀၀၄
၁၆	မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များအား အသုံးချခြင်းမှ ရရှိသော အကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူမျှဝေခံစားခြင်းဆိုင်ရာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကွန်ဗင်းရှင်း၏ နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်	၉၊ ဇန်နဝါရီ၊ ၂၀၀၄

ကျားသစ်

© Shingo Onishi

အခန်း ၄။ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများ နှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်

၄-၁။ ယခင် NBSAP ကို သုံးသပ်ခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမအကြိမ် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက် (NBSAP) ကို ၂၀၁၁ခုနှစ်တွင် ရေးဆွဲခဲ့ပြီး ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရမှ အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ NBSAP သည်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့အတွက် စီမံချက်ရေးဆွဲရာတွင် ထိန်းကျောင်းပေးမည့်အမျိုးသားအဆင့် မူဘောင်တစ်ခုဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ ဌာနအဖွဲ့အစည်းများသို့လည်းဖြန့်ဝေထားပြီးဖြစ်ပါသည်။ ပထမအကြိမ်ရေးဆွဲခဲ့သည့် NBSAP သည် ၂၀၀၀ ခုနှစ်/၂၀၀၃ ပြည့်နှစ် ဝန်းကျင်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့သည့် အရင်းအမြစ်များအပေါ်တွင် အဓိကအခြေခံထားခြင်းဖြစ်ပြီး အားနည်းချက်တစ်ခုမှာ Updated ဖြစ်သည့် အချက်အလက်များ လိုအပ်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ အဓိကအားဖြင့် ရေချိုနှင့် အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များမှာ သိသိသာသာ နည်းပါးပါသည်။ NBSAP သည် CBD ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာစီမံချက် (၂၀၁၁-၂၀၂၀) နှင့် ယင်း၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲရည်မှန်းချက်များ (သို့မဟုတ်) အာအိချီရည်မှန်းချက်များနှင့် တိုက်ရိုက်ချိတ်ဆက်မှုမရှိသော်လည်း NBSAP ပါလုပ်ငန်းစဉ်များသည် အာအိချီရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မီရေးအတွက် အထောက်အကူပြုပါသည်။ သို့သော် ယခင် NBSAP တွင် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် စံညွှန်းကိန်းများ ထည့်သွင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။

၄-၂။ NBSAP ကိုပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း

NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို Driver, Pressure, State, Impact and Response- (DPSIR) model ကိုအဓိကအသုံးပြု၍ရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ NBSAP ရေးဆွဲနိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သော အခြေခံ သတင်းအချက်အလက်များကို အစိုးရဌာနများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ ပံ့ပိုးပေးခဲ့ကြပြီး နိုင်ငံနှင့်ဒေသအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ စီမံကိန်း အစီရင်ခံစာများမှလည်းရယူခဲ့ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၊ ဂေဟစနစ်နှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်နေ သောကိစ္စရပ်များအား ဗဟိုအဆင့်၊ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲ များ ပြုလုပ်ကာဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ပြီး ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာရည်မှန်းချက်များ နှင့် ချိတ်ဆက်၍နိုင်ငံအဆင့်ရည်မှန်းချက်များကို ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့်ရည်မှန်းချက်များနှင့် စံညွှန်းကိန်းများအပေါ် အကြံပြုသုံးသပ်ခြင်းကို ဗဟိုအဆင့်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရ မဟုတ်သော ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများ၊ သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တက္ကသိုလ်များ ပါဝင်မှုဖြင့် ကျင်းပခဲ့ပါသည် (ရေးဆွဲခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အသေးစိတ်ကို နောက်ဆက်တွဲတွင် တွေ့မြင်နိုင်ပါ သည်)။ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) မူကြမ်းများကို နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများသို့လည်း ဖြန့်ဝေကာ အကြံပြုသုံးသပ်ချက်များရယူခဲ့ပါသည်။ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသော NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို နိုင်ငံ၏လက်ရှိနှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက်များ၏ လူမှုဘဝ သာယာဝပြောရေး၊ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုး တက်ရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် တည်ငြိမ်ရေးတို့အတွက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့အတွက် လမ်းညွှန်ပေးမည့် မူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် အစိုးရမှ အတည်ပြုခဲ့ပါသည်။

၄-၃။ မျှော်မှန်းချက်

ကောင်းမွန်ပြည့်စုံသည့် နိုင်ငံ၏အနာဂတ်နှင့် ကြံ့ကြံ့ခိုင်ခိုင်စွမ်းရှိသော ဂေဟစနစ်များ ရရှိနိုင်ရေး အတွက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို စဉ်ဆက်မပြတ် ထိန်းသိမ်းရန်၊ စီမံခန့်ခွဲရန်နှင့် အသုံးပြုရန်။

၄-၄။ ရည်မှန်းချက်

၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို တန်ဖိုးဖြတ်ပြီး ဖြစ်ရန်၊ ထိရောက်စွာ ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ပြီး ဖြစ်ရန်၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် လက်ရှိ နှင့် နောင် အနာဂတ် မျိုး ဆက်များ၏ လူမှုဘဝ သာယာဝပြောရေး၊ စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် တည်ငြိမ်ရေးတို့အတွက် ဂေဟစနစ်မှ ရရှိသည့် ပစ္စည်းများ နှင့် ဝန်ဆောင်မှုများ အဆက်မပြတ်ရရှိမှု ခိုင်မာစေရန် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို သက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍများတွင် သင့်တော်သလို ပေါင်းစပ်ထည့် သွင်းပြီးဖြစ်ရန်။

၄-၅။ မဟာဗျူဟာများနှင့် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ၊ လုပ်ငန်းများနှင့် စံညွှန်းကိန်းများ

CBD အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများညီလာခံတွင် အတည်ပြုခဲ့သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ စီမံချက် (Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020) တွင် မဟာဗျူဟာ ပန်းတိုင် (၅) ခုဖြင့်

ရေးဆွဲထားသည့် ၂၀၁၅ သို့မဟုတ် ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် ပြီးစီးနေရမည့် ရည်မှန်းချက်များ (အာအိချီ ရည်မှန်းချက်များ) ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းပန်းတိုင်များနှင့် ရည်မှန်းချက်များကို (က) ကမ္ဘာ့အဆင့် အောင်မြင်မှု ရရှိရန် ရည်မှန်းချက်များနှင့် (ခ) ဒေသနှင့် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ ချမှတ်နိုင်ရန် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိသည့် မူဘောင်တို့ဖြင့် ရေးဆွဲထားပါသည်။ ၎င်း ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ် ရှိသည့် မူဘောင်၊ နိုင်ငံ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ဦးစားပေးများ၊ နိုင်ငံအဆင့် ဆောင်ရွက်မှုမှ ကမ္ဘာ့ အဆင့် ရည်မှန်းချက်များ အောင်မြင်ရေးကို အထောက်အကူပြုခြင်းစသည်တို့အပေါ် အခြေခံ၍ နိုင်ငံ အဆင့် ရည်မှန်းချက်များ ရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်း များကို အခန်းခွဲ (၄-၆) တွင် ဖော်ပြထားပြီး လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခြင်းအပေါ် တိုင်းတာမည့် စံညွှန်းကိန်းများကို နောက်ဆက်တွဲ (၂) ဖြင့် တင်ပြထားပါသည်။ ကမ္ဘာ့အဆင့် အာအိချီရည်မှန်း ချက်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာပန်းတိုင်များကို အောက်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

မဟာဗျူဟာပန်းတိုင် (က) အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများ နှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအား ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးခြင်းကို ဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရင်းများအား ဖြေရှင်းခြင်း

- ရည်မှန်းချက် (၁):** ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို လူထုမှ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သိရှိ နားလည် ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့မှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ရေရှည်တည် တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန်။
- ရည်မှန်းချက် (၂):** နိုင်ငံနှင့် ဒေသအဆင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျှော့ချရေး မဟာ ဗျူဟာများနှင့် စီမံချက် ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုးများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ဇီဝ မျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို သင့်တင့်သလို နိုင်ငံအဆင့်စာရင်း (National accounting) နှင့် အစီရင်ခံစာများ ပြုစုသည့် စနစ်များတွင် ထည့်သွင်းရန်။
- ရည်မှန်းချက် (၃):** ထောက်ပံ့ကြေးပေးခြင်း (အမတော်ကြေးပေးခြင်း) အပါအဝင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုး ကွဲများကို အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် အကူအညီအထောက်အပံ့များကို ဖယ်ရှား ခြင်း၊ တစ်ဖြည်းဖြည်းရုပ်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးများ အနည်းဆုံး ဖြစ်ရန်၊ ဆိုးကျိုးများအား ရှောင်လွှဲနိုင်ရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံ၏ လူမှုစီးပွားရေး အခြေအနေ များနှင့်ကိုက်ညီပြီး CBD နှင့် အခြား ဆက်စပ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံတကာ လိုက်နာရမူ များနှင့်ညီညွတ်ခြင်း၊ သဟာဇာတဖြစ်ခြင်း ဖြစ်စေသည့် အပြု သဘောဆောင်သော အကူအညီ အထောက်အပံ့များကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်အသုံးချခြင်းတို့အတွက် လေ့လာဖော်ထုတ်ရန်နှင့် အသုံးပြုရန်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် (၄): အစိုးရများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အဆင့်အားလုံးရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများသည် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ စားသုံးခြင်းတို့အတွက် စီမံချက်များ ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ပြီးဖြစ်ရန် သို့မဟုတ် အောင်မြင်မှုရရှိရန် ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ပြီးဖြစ်ရန်၊ သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံစိတ်ချရသော ဘောင်များအတွင်း ကောင်းစွာထိန်းထားပြီးဖြစ်ရန်။

မဟာဗျူဟာပန်းတိုင် (ခ) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် တိုက်ရိုက်ကျရောက်နေသော အန္တရာယ်များကို လျော့ချခြင်း နှင့် ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုနိုင်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်း

ရည်မှန်းချက် (၅): သစ်တောများအပါအဝင် သဘာဝကျက်စားနယ်မြေများ ပျက်စီးနှုန်း ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အနိမ့်ဆုံး တစ်ဝက်ကျဆင်းရန်၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ပျက်စီးမှု လုံးဝ မရှိရန်နှင့် အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်းနှင့် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်ခြင်းတို့ သိသိသာသာ ကျဆင်းစေရန်။

ရည်မှန်းချက် (၆): ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ငါး၊ ကျောရိုးမဲ့ ရေထွက်ပစ္စည်းများနှင့် ရေနေအပင်များအားလုံး ရေရှည်တည်တံ့စေရေးနှင့် တရားဝင်ဖြစ်ရေး စီမံအုပ်ချုပ်ရန်နှင့် ထုတ်ယူသုံးစွဲရန်၊ အလွန်အကျွံ ဖမ်းဆီးခြင်း မဖြစ်ပေါ်စေရေး ဂေဟစနစ်အခြေခံသည့်နည်းလမ်းများ အသုံးပြုရန်၊ ကျဆင်းလျက်ရှိသော မျိုးစိတ်များ ပြန်လည်တိုးပွားလာရေး အစီအစဉ်နှင့် လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရန်၊ ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟစနစ်များနှင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များအပေါ် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းမှ သိသာသည့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု မဖြစ်စေရန်၊ ငါးဖမ်းဆီးခြင်း၏ ရေထွက်ပစ္စည်းများ၊ မျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံစိတ်ချရသော ဘောင်များအတွင်း ကောင်းစွာထိန်းထားပြီး ဖြစ်ရန်။

ရည်မှန်းချက် (၇): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းကို သေချာစေရန် သစ်တော၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မွေးမြူရေးကဏ္ဍရှိ မြေများကို ရေရှည်တည်တံ့စေသည့် နည်းဖြင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျင့်သုံးရန်။

ရည်မှန်းချက် (၈): အာဟာရများ ပိုလျှံခြင်းအပါအဝင် ညစ်ညမ်းမှုများအား ဂေဟစနစ်များ လည်ပတ်မှု နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှု မရှိစေသည့် အဆင့်သို့ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရောက်ရှိရန်။

ရည်မှန်းချက် (၉): ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသော မျိုးစိတ်များနှင့် လမ်းကြောင်းများအား ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ရန်၊ ဦးစားပေးခဲ့ခြားရန်၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းချုပ်ရန် သို့မဟုတ် အမြစ်ဖြတ်ရန်နှင့် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် အခြေကျသွားခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရေး လမ်းကြောင်းများ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်ရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၀): သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဂေဟစနစ်များ၏ လည်ပတ်မှု၊ ပေါင်းစည်း ရပ်တည်မှုတို့ကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန် သန္တာကျောက်တန်းများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အမျိုးမျိုးသော လူတို့၏ ပယောဂများနှင့် ထိခိုက်လွယ်သော ဂေဟစနစ်များအပေါ် ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာမှု သို့မဟုတ် အက်ဆစ်ဓာတ်လွန်ကဲလာမှုတို့ကြောင့် ထိခိုက်စေမှုများကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ လျော့ချရန်။

မဟာဗျူဟာပန်းတိုင် (ဂ) မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ၊ မျိုးစိတ်များ နှင့် ဂေဟစနစ်များအား လုံခြုံစေခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အခြေအနေကို တိုးတက်စေခြင်း

ရည်မှန်းချက် (၁၁): ထိရောက်စွာနှင့် မျှတစွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဂေဟစနစ်များအား ကိုယ်စားပြုပြီး တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ်နေသည့် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်း သို့မဟုတ် နယ်မြေဧရိယာကို အခြေခံသည့် အခြားသော ထိရောက်သည့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းတို့ဖြင့် ကမ္ဘာ့ကုန်းမြေနှင့် ကုန်းတွင်းရေပြင်ဧရိယာ၏ (၁၇) % နှင့် ပင်လယ်ရေပြင်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဧရိယာ၏ (၁၀) %၊ အထူးသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် ဂေဟစနစ်တို့အရအရေးပါသည့် နေရာများအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်းရှိသည့် ကုန်းမြေဒေသနှင့် အဏ္ဏဝါရေပြင်အဖြစ် ပေါင်းစည်းရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၂): အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များ မျိုးပျက်သုဉ်းခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်နှင့် အထူးသဖြင့် ကောင်ရေးအများဆုံး ကျဆင်းနေသော မျိုးစိတ်များ၏ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှု အဆင့်အတန်းကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက်ပြီးဖြစ်စေရန် နှင့် ရေရှည်တည်တံ့စေရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၃): လူမှုစီးပွားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များ အပ အဝင်စိုက်ပျိုးထားသည့် အပင်များ၊ မွေးမြူထားသော တိရစ္ဆာန်များ၊ ယင်းတို့၏ မျိုးစိတ်ရိုင်းများ မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းပြီးဖြစ်ရန်နှင့် မျိုးရိုးဗီဇယုတ်လျော့မှု အနည်းဆုံးဖြစ်စေရန်နှင့် မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲ

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

များ လုံခြုံစေရန် မဟာဗျူဟာများကို ရေးဆွဲပြီးဖြစ်ရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော် ကျင့်သုံးပြီး ဖြစ်ရန်။

မဟာဗျူဟာပန်းတိုင် (ဃ) ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများမှ ရရှိသော အကျိုးကျေးဇူးများအား ဆက်စပ်ပတ်သက်သူအားလုံး ခံစားနိုင်ရေး မြှင့်တင်ခြင်း

ရည်မှန်းချက် (၁၄): လူမှုဘဝသာယာဝပြောရေး၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းများနှင့် ကျန်းမာရေးတို့ကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ရေနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ အပါအဝင် အရေးပါသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များကို ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၊ ထိခိုက်မှု ခံရလွယ်သည့်သူများ၊ အမျိုးသမီးများ၊ ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်း၍ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ပြန်လည် ကောင်းမွန်လာရန်နှင့် လုံခြုံစိတ်ချရရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၅): သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှုအား တိုက်ဖျက်ခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာမှုကို လျော့နည်းသက်သာစေခြင်း၊ လိုက်လျောညီထွေဖြစ်ခြင်းတို့ကို အထောက်အကူပြုရန် ပျက်စီးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အနည်းဆုံး ၁၅% အား ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာအောင်ပြုလုပ်ခြင်း အပါအဝင် ဂေဟစနစ်များ၏ အလိုက်သင့်တွန်းလှန်နိုင်စွမ်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ ကာဗွန်သိုလျှောင်မှုအပေါ် ပံ့ပိုးနိုင်မှုတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ တိုးမြှင့်ပြီး ဖြစ်ရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၆): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း၏ မျိုးရိုးဗီဇအရင်း အမြစ်များအား အသုံးပြုခြင်းမှ ရရှိသောအကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူမျှဝေ ခံစားခြင်းဆိုင်ရာ နာဂိုယာနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို နိုင်ငံ၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ခံကျင့် သုံးပြီးဖြစ်ရန်။

မဟာဗျူဟာပန်းတိုင် (င) စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်း၊ အသိပညာ/နည်းပညာ ဖလှယ်ဖြန့်ဝေခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းတို့ဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်း

ရည်မှန်းချက် (၁၇): NBSAP အား ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း၊ ထိရောက်စွာ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း၊ နိုင်ငံအဆင့် မူဝါဒအဖြစ် ကျင့်သုံးခြင်းတို့ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၈): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ ဆိုင်ရာ ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ၏ ဗဟုသုတ အသိ

ပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများနှင့် ဇီဝအရင်းအမြစ်များအား မိရိုးဖလာ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ ဆက်စပ်သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လိုက်နာရမှုများနှင့်အညီ အလေးထားပြီးဖြစ်ရန်၊ သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအဆင့် အားလုံးတွင် ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ အပြည့်အဝနှင့် ထိရောက်စွာ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် CBD အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတွင် အထက်ပါ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ အသိပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများနှင့် မိရိုးဖလာ နည်းပညာတို့ကို ထည့်သွင်းရန်။

ရည်မှန်းချက် (၁၉)။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုးများ၊ ရှင်သန် လည်ပတ်မှု၊ အခြေအနေ၊ ပြောင်းလဲမှုနှင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးခြင်းအကျိုးဆက်များဆိုင်ရာ အသိပညာများ၊ သိပ္ပံဆိုင်ရာ နည်းပညာများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက် ဖွံ့ဖြိုးပြီးဖြစ်ရန်၊ လွှဲပြောင်းပေးရန်နှင့် အသုံးချရန်။

ရည်မှန်းချက် (၂၀)။ အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာတွင်ပါရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်အညီ ၂၀၁၁-၂၀၂၀ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ လုပ်ငန်းစီမံချက်အား ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရန်ပုံငွေ ရရှိနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များစုစည်းခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ရှိအခြေအနေထက် သိသိသာသာမြင့်မားစေရန်။ ဤရည်မှန်းချက်သည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ အရင်းအမြစ် လိုအပ်ချက် ဆန်းစစ်ခြင်း၊ အစီရင်ခံခြင်းအပေါ် မူတည်၍ ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။

၄-၆။ ရည်မှန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်များ

၄-၆-၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁) ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို လူထုမှ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သိရှိနားလည်ပြီးဖြစ်ရန် နှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲရေး အသုံးပြုမှုတွင် ပြည်သူများပါဝင်နိုင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ပြီး ဖြစ်ရန်။

၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်းသို့ တင်သွင်းခဲ့သည့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဉ္စမအကြိမ် မြောက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်များ၏ တန်ဖိုးကို သိရှိနားလည်မှုမရှိခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးတွင် ပြည်သူလူထု၏ ပံ့ပိုးမှု မရရှိခြင်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် အဓိကခြိမ်းခြောက်နေသည့် အချက်တစ်ချက်ဖြစ်ကြောင်း ရေးသားဖော်ပြထားပါသည်။ ဒေသခံများ၊ အစိုးရဝန်ထမ်းများနှင့် နိုင်ငံသားတိုင်းအားလုံးတွင် ဂေဟစနစ်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အသိပညာများရရှိပါက ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးတွင် အထောက်အကူပြုနိုင်

မည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်အားလုံးပြည့်မီအောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင် အထောက်အကူပြုနိုင်မည့် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက် ရာတွင်လည်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းခြင်းအတွက် ရလဒ်ကောင်းများရရှိရန် ဦးတည်ဆောင်ရွက် ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရလဒ်ကောင်းများရရှိရေးအတွက် အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာ တွင် အသိပညာပေးလုပ်ငန်း ဦးတည်ဆောင်ရွက်မည့် အဓိက လူအုပ်စုသတ်မှတ်ခြင်း၊ လက်ရှိ အသိပညာများကို ပိုမိုပွားများလာအောင် လုပ်ဆောင်ခြင်းတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် အသိပညာပေးလုပ်ငန်း ဦးတည်ဆောင်ရွက်ရန် ရည်ရွယ်သည့် လူအုပ်စု၏ **ခံယူချက်များ၊ အပြုအမူများပြောင်းလဲစေရန်** အဓိကထားဆောင် ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါ သည်။

အသိပညာပေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရာတွင် အထက်မှအောက်သို့ သင်ကြားပို့ချသည့် ပညာရေးပုံစံ မဟုတ်ဘဲ မတူညီသော လူ့အဖွဲ့အစည်းအမျိုးမျိုး၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်၏ တန်ဖိုးကို သိရှိနား လည်မှု၊ တန်ဖိုးထားမှုတို့ကို အသိအမြင်ချင်းဖလှယ်သည့် ပုံစံမျိုးဖြစ်ရန် အရေးကြီးပါသည်။ ထို့အပြင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံးကြား ရှင်သန်နိုးကြားသည့်အသိစိတ်ဓါတ်ရှိစေရန် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပြီး ပထမအဆင့်အနေနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများနှင့်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မည့်သူများ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက် နိုင်မည့် သင့်တော်သော လမ်းကြောင်းတစ်ခု ရွေးချယ်ခြင်းတို့ကို အဓိကဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်ပါ သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်ရမည့် အဓိကသူများ အနက် မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ ဆက်စပ်ဌာနများမှ အစိုးရဝန်ထမ်းများ၊ အဓိက ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကျက်စားရာနေရာအနီးဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ကြသည့် ဒေသခံများ၊ ပညာရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် မီဒီယာများပါဝင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးကို မူဝါဒချမှတ်သူများ (ဥပမာ-ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးနှင့် နိုင်ငံ အဆင့် လွှတ်တော်အမတ်များ)မှ သိရှိနားလည်လာစေခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝပတ်ဝန်း ကျင် အနာဂတ်အပေါ် လွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြား လျင်မြန်စွာ အသိပညာပေးရာ ရောက် ပါသည်။ လွှတ်တော်အမတ်များနှင့် အစိုးရဝန်ထမ်းများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများနှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှု အားနည်းကောင်း အားနည်းမည်ဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံဖွံ့ဖြိုးလာသည့်နှင့်အမျှ ထိုတန်ဖိုးများကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန် ခက်ခဲပေလိမ့်မည်။ မူဝါဒချမှတ်သူများကြား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များ၏ တန်ဖိုးများနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်သန်နိုးကြားသည့် အသိစိတ်ဓါတ်ရှိခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များကို အမြင့်ဆုံးအဆင့်၌ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းထားနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံရေး၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ လျော့နည်းစေရေးနှင့် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုတို့ကဲ့သို့သော ပြဿနာများ ကို ဖြေရှင်းရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍများအကြောင်းကို လွှတ် တော်အမတ်များနှင့် အစိုးရအရာရှိကြီးများအတွက် ရည်ရွယ်ရေးသားပြုစုထားသင့်ပါသည်။ ဒီရေ

တောများကဲ့သို့ လူအများ၏စိတ်ဝင်စားမှုခံရသည့် ဂေဟစနစ်များအား တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်း ဆိုင်ရာ သုတေသနလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်၍ သတင်းအချက်အလက် မျှဝေသင့်ပါသည်။

ဆက်စပ်ဌာနများမှ ဝန်ထမ်းများသည်လည်း ၎င်းတို့နယ်ပယ်အလိုက် အသိပညာဗဟုသုတများ ရှိပြီး ဖြစ်သော်လည်း အခြားဌာနများနှင့် ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့တတ်ကျွမ်းသည့် နယ်ပယ်ဆိုင်ရာ အသိပညာဗဟုသုတများဖလှယ်နိုင်ပြီး တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အခြား နယ်ပယ်သစ် များ၌ အသိပညာသစ်များကိုလည်း တိုးပွားလာအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်မှာဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on Biological Diversity-CBD) ၏ Focal Point ဖြစ်သော သစ်တောဦးစီးဌာနသည် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမည့် အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် ပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင် ရွက်ခြင်း၊ ဆက်စပ်ဌာနများသို့ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲနှင့်ပတ်သက်သည့် အသိပညာများဖြန့်ဝေခြင်းဆိုင်ရာ အစည်းအဝေးများကျင်းပခြင်း တို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။

အဓိက ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကျက်စားရာနေရာများနှင့် သဘာဝနယ်မြေအနီးဝန်းကျင်တွင် နေထိုင် ကြသော ဒေသခံများသည် ပညာပေးလုပ်ငန်းများတွင် အဓိကပါဝင်ဆောင်ရွက်ရမည့်သူများ ဖြစ်ပါ သည်။ ဒေသခံများသည် ၎င်းတို့နေထိုင်ရာဒေသရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးကို အကောင်းဆုံး နားလည်ပြီး ၎င်းတို့၏ အသိပညာဗဟုသုတများကို မျှဝေနိုင်သည့်အပြင် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သင့်တော်သော အုပ်ချုပ် လုပ်ကိုင်မှုနယ်ပယ်များတွင် အတူ တကွပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်နိုင်သည့်အနေအထားရှိပါသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ သဘာဝဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနနှင့် ဒေသခံများကြားတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမြှင့်တင်ခြင်း၊ အသိပညာဗဟုသုတများ မျှဝေခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေး အစီအစဉ်များကို တိုးမြှင့် ဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း လက်ရှိကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် အစိုးရဝန်ထမ်းဖြစ်ရန် အတွက် ပညာအရည်အချင်း အနိမ့်ဆုံးအထက်တန်းအောင်အဆင့် ရှိရမည်ဆိုသော စည်းမျဉ်းများ သည် ဒေသခံများအတွက် သဘာဝနယ်မြေများစီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်မည့်အခွင့်အလမ်း များကို အဟန့်အတားဖြစ်စေပြီး ဒေသခံများ၏ အသိပညာဗဟုသုတများကို အသုံးပြုခွင့်များ၊ အသိ ပညာပေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်ခွင့်များကို ထိခိုက်စေပါသည်။ အဆိုပါ စည်းမျဉ်း များကို ဖြေလျှော့ပေးခြင်း၊ ဒေသခံများအတွက် တောအုပ်အဆင့်ရာထူး အလုပ်အကိုင်နေရာများ ဖန်တီးပေးခြင်းဖြင့် ဒေသခံများ၏ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို တိုးမြှင့်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး အသိပညာဗဟုသုတ များကို ပိုမိုဖလှယ်နိုင်စေမည်ဖြစ်ပါသည်။

သိမြင်နိုးကြားမှုမြှင့်နိုင်ရန် အခြေအနေပေးလာပါက ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း နှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း (Participatory Monitoring and Management-PM) နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုသင့်ပြီး ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်မှု၊ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုတို့ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဝန်းကျင်/သားငှက်ဌာနသည် ဒေသခံအစုအဖွဲ့အခြေပြု ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စနစ်များမှတစ်ဆင့် ပူးပေါင်းစီမံ အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် အသိပညာ မျှဝေခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများကို ဖော်ထုတ်လျက်ရှိပါသည်။

ယင်းလုပ်ငန်းများသည် ဒေသခံပြည်သူများကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အသိပညာများကို ဖလှယ်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ သယံဇာတအသုံးပြုမှု စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ပြောင်းလဲမှုတို့ကို သဘာဝနယ်မြေ ဝန်ထမ်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် နည်းလမ်းပံ့ပိုးပေးပါသည်။ PMM ကဲ့သို့ သောစနစ်များသည် သဘာဝနယ်မြေဝန်ထမ်းများနှင့် ဒေသခံများအကြား အရေးပါသည့် ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းအဖြစ် ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ PMM ကို နတ်မတောင်အမျိုးသားဥယျာဉ်တွင် စတင်စမ်းသပ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပြီး မကြာမီ အခြားသဘာဝနယ်မြေများ၌ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံများနှင့်ထိတွေ့ဆက်ဆံရာတွင် အတွေ့အကြုံရှိသည့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သစ်တောဦးစီးဌာနတို့ကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့် အထက်ပါလုပ်ငန်းများကို ပိုမိုတိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်များကို ဒေသခံများ၏ ယဉ်ကျေးမှု၊ ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှုတို့နှင့်ကိုက်ညီအောင် ချိတ်ဆက်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း ရှာဖွေရမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုဆိုင်ရာ နည်းပညာများသည် ဒေသခံပြည်သူများ ပူးပေါင်းမှုနှင့် ပါဝင်မှုမြှင့်တင်ရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။

ပညာရေးအဆင့်အားလုံးတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာများကို ထည့်သွင်းထားခြင်းသည် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများကို အထောက်အကူပြုရန်အတွက် အခြေခံ အချက်တစ်ချက် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးနှင့်ပတ်သက်သည့် သင်ခန်းစာများကို တက္ကသိုလ်များတွင်သာမက အလယ်တန်း၊ အထက်တန်းသင်ခန်းစာများနှင့် စာသင်ကျောင်းပြင်ပ ပညာရေးစနစ်များထိပါ တိုးချဲ့ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ပညာပေးလုပ်ငန်းများသည် သဘာဝနယ်မြေများ စီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင် အရေးပါသော လုပ်ငန်းတစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၉ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်ကြားတွင် သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ဒေသခံများအတွက် ပညာပေးလုပ်ငန်း အကြိမ်(၃၀၀) ခန့်ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ မြို့ပြဧရိယာများအပါအဝင် အခြားဧရိယာများတွင်ပါ ထိုသို့ပြုလုပ်နိုင်မည့် နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ သဘာဝချစ်သူများ အသင်းများ ဖွဲ့စည်းရန်ဖြစ်သည်။ ထိုအသင်းများ ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သိမြင်နိုးကြားမှုများ ရှိလာမည်ဖြစ်ပြီး ကျောင်းသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများတွင်ပါ ထည့်သွင်းရေးဆွဲနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ပြည်သူလူထုအား ဒေသတွင်း ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများဖြစ်သည့် စုပေါင်းသစ်ပင်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ စွန့်ပစ်အမှိုက်များကောက်ယူခြင်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေး ပညာပေးလုပ်ငန်းများတွင်ပါ ပိုမိုပါဝင်လာနိုင်စေမည် ဖြစ်ပါသည်။ အလားတူလုပ်ငန်းများကို ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပညာပေးလုပ်ငန်းများကို ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများမှတစ်ဆင့်လည်း ဆောင်ရွက်နိုင်ပါ သည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများတွင် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုမှာလည်း အရေးပါပါသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးကြား ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အခွင့်အလမ်းကောင်းများ ပေါ်ထွက်လာနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ကိုင်၍ ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများတွင် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်

မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်နိုင်ခြင်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်နိုင်မည့် ခိုင်မာသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းပုံစံတစ်ခု ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါစီးပွားရေးလုပ်ငန်းပုံစံမျိုးကို နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ သတင်းအချက်အလက်များ သို့လျှောက်သိမ်းဆည်းထားသည့်စနစ်နှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ် စာရင်းစနစ်များအပေါ်အခြေခံ၍ တည်ဆောက်နိုင်ပါသည် (ရည်မှန်းချက် ၂)။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ ချမှတ်ခြင်း၊ မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုနှင့်လုပ်ငန်းများတိုးချဲ့ခြင်းကို အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများသည် ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍနှင့်လက်တွဲ၍ ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

မီဒီယာလုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့်လည်း ကဏ္ဍအားလုံးတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အသိပညာပေး လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မှတ်တမ်းများအရ မြန်မာ့အသံနှင့် ရုပ်မြင် သံကြား (MRTV) မှ သစ်တောများနှင့်ပတ်သက်၍ ပညာပေးအစီအစဉ်များ ထုတ်လွှင့်ခဲ့ပြီး ပတ်ဝန်း ကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ရေဒီယိုအစီအစဉ်(၃၉) ခု ထုတ်လွှင့်ခဲ့ပါသည်။ သတင်းစာ ဆရာများ၊ မီဒီယာများအတွက် ရည်ရွယ်၍ သင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပေးခြင်းဖြင့် မီဒီယာများ၏ သတင်းထုတ်ပြန်သည့်အရည်အသွေးများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာမည်ဖြစ်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်း သိမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အခက်အခဲများ၊ အခွင့်အလမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ အသိပညာပေးနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ မီဒီယာ သို့မဟုတ် အခြားအဖွဲ့များမှ ထုတ်လုပ်သည့် ဗီဒီယို နှင့် ရေဒီယိုကဲ့သို့ အမြင် နှင့်အကြား အထောက်အကူပြု အစီအစဉ်များသည် စာအရေးအဖတ်မပြုလုပ်နိုင်သူများကို သိမြင် နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ရန် အရေးပါသည့် လုပ်ငန်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံဘာသာစကားဖြင့် ထုတ်လွှင့်သည့် အစီအစဉ်များအပါအဝင် ရေဒီယိုသည် အချို့နေရာဒေသများတွင် အရေးပါပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့်ပတ်သက်၍ အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံ၏ဂုဏ်မြင့်တက်ခြင်း၊ ဒေသခံများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရရှိခြင်း၊ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်မှ အားပေးထောက်ခံမှုရရှိခြင်း၊ ရန်ပုံငွေတိုးတက်ရရှိခြင်းစသည့် အကျိုးကျေးဇူးများရရှိ နိုင်မည်ဖြစ်ပါ သည်။ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် ပြည်သူလူထု အသိပညာပေးအစီအစဉ်များ ဆောင်ရွက်ခြင်းမှ တစ်ဆင့် နိုင်ငံရေးသမားများ၊ သတင်းစာဆရာများ၊ ရှေ့နေများ၊ သဘာဝနယ်မြေကို စီမံအုပ် ချုပ်သူများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ မီဒီယာများနှင့် ပြည်သူလူထုအစရှိသည့် လူထုလူတန်းစားပေါင်းစုံမှ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ကျရောက်ရှိလျက်ရှိသော တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကို ထိန်းသိမ်းရန် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများရရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အသိပညာပေး လုပ်ငန်းများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း အလားတူရလဒ်မျိုး ရရှိနိုင် မည်ဖြစ်ပြီး ကျန်ရှိနေသေးသော အာအိချိရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မီအောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင်လည်း အရေးပါလှပါသည်။ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စီမံခန့်ခွဲမှု နှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုတို့ကို သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ခြင်းတွင် အရေးပါသည့် နည်းလမ်းများအဖြစ် ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ဇယား ၁၁: အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁-၁။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် အဓိကဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများ နှင့် ဆက်စပ်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးဆိုင်ရာအသိပညာများမြှင့်တင်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁-၁-၁	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးနှင့် အမျိုးသားအဆင့် လွှတ်တော်များသို့ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြချက်များ ပြုစု ဖြန့်ဝေခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၁-၂	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁-၁-၃	သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ဆောင်ရွက်ချက်များကို မျှဝေရန် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးလုပ်ငန်း အဖွဲ့များဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ဥက္ကဋ္ဌ အဖြစ်ဆောင်ရွက်သော အမျိုးသားအဆင့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၁-၄	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများနှင့်ပတ်သက်၍ အသိ ပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနမှ ပညာပေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မည့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို မြှင့်တင်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၁-၅	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁-၂။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးများ၊ ယင်းတို့နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ ဆက်စပ်မှုတို့အပေါ် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၏ နားလည်မှုအား မြှင့်တင်ခြင်းကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁-၂-၁	ဆက်စပ်ကဏ္ဍများရှိ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းအဖွဲ့၊ စီးပွားရေးပညာဖြန့်ဖြူးသူများ၊ UN Global Compact Local Network (UN GCLN) နှင့် Green Economy Green Growth (GEGG) တို့ကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ နှင့် ပြည်တွင်းကွန်ယက်များ နှင့် ပူးပေါင်း၍ စီးပွားရေးနှင့် ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာသင်တန်း (Business Ecosystem Training-BET) မှ တစ်ဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၂-၂	UN GCLN၊ GEGG
ရည်မှန်းချက် ၁-၃။ မီဒီယာများမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးအပေါ် နားလည်ခြင်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာများ နှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်း၊ဆောင်းပါးများ ရေးသားခြင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်တို့ ၂၀၁၇ ခုနှစ်မတိုင်မီ တိုးတက်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁-၃-၁	ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် အစီရင်ခံတင်ပြခြင်းဆိုင်ရာ စာနယ်ဇင်း သင်တန်းများ ကျင်းပခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၃-၂	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ မီဒီယာ၊
ရည်မှန်းချက် ၁-၄။ သဘာဝနယ်မြေများ အတွင်းနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ဒေသခံများမှ ၎င်းတို့၏ အသိပညာ ဗဟုသုတများမျှဝေနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများနှင့် သဘာဝနယ်မြေ အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု လုပ်ငန်းများတွင် ပူးပေါင်းမှုတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြှင့်တင်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁-၄-၁	သဘာဝနယ်မြေ အတွင်း နှင့် ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်ကြသော ဒေသခံများအတွက် ရည်ရွယ်ပြုလုပ်သည့် နှစ်စဉ် ဆွေးနွေးပွဲများ၊ ပညာပေးရေးလုပ်ငန်းများ အကြိမ်အရေအတွက်အား တိုးမြှင့်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၄-၂	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ အခြားဦးစီးဌာနများ၊ I/NGOs
လုပ်ငန်း ၁-၄-၃	လူသိများထင်ရှားသည့် နိုင်ငံကျော် အနုပညာရှင်တစ်ဦးအား “ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာသံအမတ်” (Biodiversity Ambassador) အဖြစ် ခန့်အပ်၍ အနုပညာနှင့် ဖျော်ဖြေရေး လုပ်ငန်း

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
	များမှ တစ်ဆင့် ပြည်သူလူထုကြား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
ရည်မှန်းချက် ၁-၅။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မူလတန်း၊ အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းအဆင့် သင်ရိုး ညွှန်းတမ်းများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းပြဋ္ဌာန်းပြီးဖြစ်ရန်။
လုပ်ငန်း ၁-၅-၁	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သင်ခန်းစာများအား ပိုမိုအဆင့်မြှင့်ခြင်းနှင့် ပညာရေးလုပ်ငန်းများတွင် ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁-၅-၂	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အဓိက အသုံးပြုလျက်ရှိသည့် အကိုးအကားစာအုပ်များအား မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခြင်းနှင့် ဖြန့်ဝေခြင်း၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ အခြားဦးစီးဌာနများ၊ I/NGOs

ဘဲငန်းခေါင်းကျား

၄-၆-၂။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၂) နိုင်ငံနှင့် ဒေသအဆင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျော့ချရေး မဟာဗျူဟာများနှင့် စီမံချက် ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန် နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်ဖိုးများကို သင့်တင့်သလို နိုင်ငံအဆင့်စာရင်း (National accounting) နှင့် အစီရင်ခံစာများ ပြုစုသည့် စနစ်များတွင် ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် အန္တရာယ် နှင့် အခွင့်အလမ်း (၂) ခု လုံး ပေါ်ပေါက်စေသည့် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းကာလကို ဖြတ်သန်းနေပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် “လက်ရှိ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ပုံစံအတိုင်း ဆက်သွားမည်ဆိုပါက လူဦးရေ အဆက်မပြတ် တိုးပွားလာမှု၊ စက်မှုလုပ်ငန်းများ လျင်မြန်စွာဖွံ့ဖြိုးလာမှု၊ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ကုန်သွယ်မှုအတွက် သဘာဝသယံဇာတများအား ပိုမိုသုံးစွဲလာမှုနှင့် သယံဇာတလိုအပ်ချက် မြင့်မားလာမှု၊ စွမ်းအင် တိုးမြှင့်သုံးစွဲလာမှုတို့နှင့်အတူ ရေရှည်တည်တံ့မှုမရှိသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုပုံစံသို့ ရောက်ရှိသွားလိမ့်မည်” ဟု အာရှဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ် (Asia Development Bank-ADB) မှ ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် အစီရင်ခံခဲ့ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် လူမှုရေးမတည်ငြိမ်မှုများ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများမှ ရှောင်ရှားနိုင်ရန်အတွက် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုလုပ်ဆောင်ရာမှ ကြိုတွေ့ခဲ့ရသည့် အတွေ့အကြုံများမှ တစ်ဆင့်သင်ခန်းစာယူနိုင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သိသာထင်ရှားသော စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ရှိလာသော်လည်း ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်ပျက်စီးမှုနှင့်အတူ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုများ ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု မရှိစေရေး အဓိကထား ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် နိုင်ငံတကာမှ အတွေ့အကြုံများ၊ သင်ခန်းစာများကို ဥပဒေအသစ်များ ပြဋ္ဌာန်းရာတွင် ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အကျိုးရှိနိုင်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးရှုထောင့်မှ ကြည့်လျှင်လည်း အီကွေတာစည်းမျဉ်းများ (Equator Principles-EPs)၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (Environmental Impact Assessment-EIA)၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝသယံဇာတများအား တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းစသည့် နိုင်ငံတကာ၌ ကျင့်သုံးလျက်ရှိသော နည်းလမ်းများသည် သဘာဝသယံဇာတများကို ထိရောက်စွာနှင့် ပိုမိုအကျိုးရှိစွာ အသုံးချနိုင်မည့် နည်းလမ်းကောင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ (၂၀၁၂) နှင့် နည်းဥပဒေများ (၂၀၁၄) တို့ကို အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် EIA အတွက် စနစ်တစ်ခု တည်ထောင်လျက် ရှိပါသည်။ EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို မကြာမီ ပြဋ္ဌာန်းမည်ဖြစ်ပြီး စီမံကိန်းအမျိုးအစားနှင့် အရွယ်အစားပေါ် မူတည်၍ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာကနဦး စစ်ဆေးခြင်း (Initial Environmental Examination-IEE) သို့မဟုတ် EIA (လူမှုရေးအပေါ်ထိခိုက်မှုကိုပါထည့်သွင်း၍) ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် အတည်ပြုချက် ရရှိရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာနသို့ Environmental Management Plan (EMP) တင်သွင်းခြင်းတို့ကို

ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ EIA များကို စိစစ်ရန်နှင့် EMP များကို ကြီးကြပ်ရန် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန၏ စွမ်းဆောင်ရည်မှာ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိပြီး နိုင်ငံအဆင့်၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာနနှင့် အစိုးရဌာနအဖွဲ့ အစည်းများတွင် စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ကုန်ကျစရိတ်-အကျိုးအမြတ်ဆန်းစစ်ခြင်းတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းသင့်ပြီး မြန်မာ့ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုကော်မရှင် (Myanmar Investment Commission-MIC)၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနနှင့် အခြားသက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်ဌာနများမှ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှု အဆိုပြုလွှာများကို သုံးသပ်သည့်အခါ ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် နည်းဥပဒေများ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို ထိရောက်စွာ စောင့်ကြည့်ရန် လိုအပ်ပြီး စောစီးစွာရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများအပေါ် အခြေခံ၍ ပြင်ဆင်သင့်ပါသည်။ စိစစ် သုံးသပ်ခြင်းမှ EIA များနှင့် EIA သုံးသပ်သည့် လုပ်ငန်းများ၏ အရည်အသွေးရှိခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာခြင်း၊ အမှီအခိုကင်းခြင်းတို့ကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ EIA အပေါ် သဘောထားနှင့် အကြံပြုချက်များပေးနိုင်ရန် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနသည် သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ နည်းပညာအသင်းအဖွဲ့များနှင့် လူမှုအသင်းအဖွဲ့များမှ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များဖြင့် EIA အစီရင်ခံစာ စိစစ်သုံးသပ်ရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ နည်းပညာအသင်းအဖွဲ့များနှင့် လူမှုအသင်းအဖွဲ့များကို ထည့်သွင်းခြင်းသည် စိစစ်သုံးသပ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု တိုးတက်ကောင်းမွန်လာရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ EIA များကို ထိရောက်စွာ စိစစ်သုံးသပ်နိုင်ရန်နှင့် လက်မခံနိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဘဝထိခိုက်မှုများကို ရှောင်လွှဲနိုင်ရန် အခြားအရင်းအမြစ်များ လိုအပ်ပါသည်။

EPs ကို စီမံကိန်းများ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးအပေါ်ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း နှင့် ကြိုတင်စီမံခန့်ခွဲရာတွင် အသုံးပြုလေ့ရှိပါသည်။ လက်ရှိတွင် တရုတ်နိုင်ငံမှ စက်မှုဘဏ် အပါအဝင် နိုင်ငံပေါင်း ၃၅ နိုင်ငံမှ ဘဏ္ဍာရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ EPs ကို တရားဝင် ကျင့်သုံးလျက်ရှိပါသည်။ ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံတကာစီမံကိန်းများ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေး ရင်းနှီးမြုပ်နှံခြင်းဆိုင်ရာ အရင်းအနှီးချေးငွေ (၇၀) % ကို ကိုယ်စားပြုလျက် ရှိပါသည်။

စီးပွားရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ မျှခြေအစီအစဉ် (Business & Biodiversity Offset Programme-BBOP)သည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး လုပ်ငန်းများကြောင့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို လျော့ချပေးမည့် အခြားနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ BBOP တွင် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများကို လေ့လာဆန်းစစ်၍ ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားခြင်း၊ လျော့နည်းစေခြင်း၊ လျော့ချခြင်း၊ ပြန်လည်အစားထိုးပေးလျက်ခြင်း စသည့် ဆိုးကျိုးလျော့ချရေး လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့် ပါဝင်ပါသည်။ BBOP စနစ်ကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံကိန်း၏ အဆင့်တိုင်းတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုး

များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်စေမည် ဖြစ်ပါသည်။ BBOP အသုံးပြုရာတွင် ပုံမှန်ပြင်ဆင် မွမ်းမံထားသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် သတင်းအချက်အလက် များကို ညွှန်းကိန်းအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ဤနည်းလမ်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ နေသော ကုမ္ပဏီများအတွက် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်မည့်နေရာတွင် တည်ရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများ၏တန်ဖိုးကို ခန့်မှန်းနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး EIA လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်ဆင့် နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်း အစောပိုင်းကာလ၌ပင် ကုန်ကျစရိတ် အသက်သာဆုံးဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ဆိုးကျိုးသက် ရောက်မှုကို ရှောင်ရှား (သို့မဟုတ်) လျှော့ချနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ကုန်ကျစရိတ် များပြားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်ဖိုးကို ပြန်လည်ပေးလျော်သည့် အငြင်းပွားဖွယ် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ရှောင်ရှားနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းကြောင့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု များကို ရှောင်ရှားရေးနှင့် အနည်းဆုံးဖြစ်ရေး အခြားသင့်တော်သည့် နည်းလမ်းများ အသုံးပြုရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီးမှ နောက်ဆုံးနည်းလမ်းအဖြစ် Biodiversity Offset ကဲ့သို့ ပြန်လည် အစားထိုးပေးလျော်သည့်စနစ်ကို ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး၊ နေရာဒေသရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို မူလ အနေအထားသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိရန်လည်း ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ BBOP ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဧရိယာတစ်ခု အတွင်းရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် ယဉ်ကျေးမှု တန်ဖိုးများ၊ လူသား တို့၏ အသုံးပြုမှုများ၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၊ နေရင်းဒေသများ၊ မျိုးစိတ်များ ပါဝင် ဖွဲ့စည်းမှု စသည်တို့နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးမှု လုံးဝမရှိစေဘဲ၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲအပေါ် အကျိုးဖြစ်ထွန်းရန် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးမှု လုံးဝ မရှိစေသည့် အခြားသော သင့်တော်သည့် နည်းလမ်းများ မရှိတော့သည့်အခါတွင်သာ BBOP ကို တင်းကျပ်စွာ ခွင့်ပြုသင့်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ဆုံးရှုံးခြင်းအပေါ် ပေးလျော်၍ရသည်ဟု မမြင် သင့်ပါ။

တွင်းထွက်သယံဇာတအရင်းအမြစ် တူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဖော် ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း (Extractive Industries Transparency Initiative-EITI) သည် သယံဇာတများ အုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ စကားပိုင်းနှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ပွင့် လင်းမြင်သာမှုတို့ဖြင့် တူးဖော်ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ တာဝန်ခံခြင်းတို့အတွက် မူဘောင်တစ်ခုကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ EITI ကို အစိုးရနှင့် ကုမ္ပဏီများ၏ စာရင်းအင်းစနစ်များ ပိုမိုပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိစေရေး၊ ပြည်သူလူထုသို့ အသိပေးချပြရေး၊ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများအကြား ပိုမိုယုံကြည်မှု ရှိစေရေး ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် စတင်ကျင့်သုံးခဲ့ပြီး သဘာဝသယံဇာတများကို စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ပိုမို တာဝန်ရှိမှုနှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိစေသည့် တစ်ကမ္ဘာလုံးမှ လက်ခံထားသည့် စနစ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ EITI ကို ရေနံနှင့် သဘာဝဓါတ်ငွေ့များ တူးဖော်ရာတွင်သာ အသုံးများသော်လည်း သဘာဝ သယံဇာတများ ထုတ်ယူအသုံးပြုသည့် အခြားကဏ္ဍများ ဥပမာ- သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် ပင်လယ် ပြင်ငါးလုပ်ငန်းတို့တွင်လည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ EITI ကိုအသုံးပြုရာတွင် အစိုးရ၊ ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ်များ စသည်ဖြင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် ပါဝင်ရန်လို အပ်ပါသည်။ လက်ရှိ အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည့် ပန်းတိုင်များတွင်

တိုင်းဒေသကြီး /ပြည်နယ်အဆင့်၌ EITI နှင့်ပတ်သက်၍ သိမြင်နိုးကြားမှုများ မြင့်မားလာရန်လည်း အပါအဝင် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် EITI Candidate နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်ပြီး ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် EITI ကို လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံအဖြစ် အသိမှတ်ပြုခံရရေး နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်ထား ရှိပါသည်။

အစိုးရမှဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းအလိုက် ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို စီမံကိန်းများရေးဆွဲရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ များအား တန်ဖိုးတွက်ချက်ရာတွင် အထောက်အကူပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းဖြင့် ဂေဟစနစ်အတွင်းရှိမျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်တစ်ခုလုံးအပါအဝင် ဇီဝ မျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ စီးပွားရေးတန်ဖိုးကို ခန့်မှန်းနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သူများအတွက် ပိုမိုသိသာမြင်သာရှိစေပြီး ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများအတွက် အကျိုးအမြတ် တွက်ချက်ရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏တန်ဖိုးကို ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်စေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းကို ပြည်သူလူထုနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများကြား သဘာဝဂေဟစနစ်များ၏ အရေးပါမှုနှင့်ပတ်သက်၍ အသိပညာပေးရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းမရှိပါက ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများ နှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးများကို စီမံကိန်းရေးဆွဲရာတွင် လျစ်လျူရှုခြင်း၊ တန်ဖိုးလျော့စေခြင်းတို့ ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများ ရေးဆွဲချမှတ်ရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုး ကွဲများ၏တန်ဖိုးများကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်ရေးအတွက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်တောဂေဟ စနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ၏တန်ဖိုးကို တွက်ချက်ရာတွင် အသုံးပြုလျက်ရှိသည့် နည်းလမ်းများကိုအခြေခံ၍ စနစ်တကျ တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်း နည်းလမ်းတစ်ခုကို ကျင့်သုံးသင့်ပါသည်။ ဂေဟစနစ်များ၏ တန်ဖိုး အများအပြားသည် ကိန်းဂဏန်းဖြင့် ဖော်ပြ၍ မရသောကြောင့် ဂေဟစနစ်တန်ဖိုးများကို အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်ရာတွင် တန်ဖိုးဖြတ်သည့် နည်းလမ်းများ၌ ငွေကြေးဖြင့်မဖော်ပြနိုင်သည့် တန်ဖိုး များကိုပါ ထည့်သွင်းရမည် ဖြစ်ပါသည်။

စုစုပေါင်းပြည်တွင်းအသားတင်ထုတ်လုပ်မှု (GDP) တွင် ဝင်ငွေကိုသာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး ဝင်ငွေ ရရှိရန်အသုံးပြုရသည့်အရင်းကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ဥပမာအား ဖြင့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံမှ ၎င်း၏သယံဇာတများကို ထုတ်လုပ်ရောင်းချသည့် အခါ ဝင်ငွေရရှိပြီး ၎င်း၏သယံဇာတများ ဆုံးရှုံးသွားလေ့ရှိပါသည်။ ငါးသယံဇာတများနှင့် ရေသယံဇာတများ ထုတ်ယူ သုံးစွဲရာတွင်လည်း အလားတူပင်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဆုံးရှုံးသွားသည့်အချက်များကို GDP တွက်ချက် ရာ၌ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုကြပေ။ သယံဇာတများကို ကောင်းမွန်စွာစီမံအုပ်ချုပ်ရာတွင် ရေ နှင့် သတ္တုများ၊ သက်ရှိများစသည့် သဘာဝ သယံဇာတကြွယ်ဝမှုဆိုင်ရာ စာရင်းစနစ် တစ်ခု လိုအပ်ပါသည်။ သယံဇာတများတွင် ထုတ်လုပ်အသုံးပြုနေသော သယံဇာတများ၊ သဘာဝ သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ၊ လူသားရင်း မြစ်များလည်း ပါဝင်ပါသည်။

GDP ၏ အဓိက လိုအပ်ချက်တစ်ခုမှာ သဘာဝ သယံဇာတများကို ကိုယ်စားပြုမှု အားနည်းခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သစ်တောကဏ္ဍဆိုင်ရာ ဥပမာတစ်ခု အနေဖြင့် သစ်တော သယံဇာတများကို နိုင်ငံ တော်၏ စာရင်းအင်းတွင် ထည့်သွင်းတွက်ချက်ပြီး သစ်တောမှ ပံ့ပိုးပေးသည့် ကာဗွန်စုပ်ယူမှု၊ လေသန့်စင်ပေးမှု စသည့်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထည့်သွင်းတွက်ချက်မှု မပြုခြင်းပင်ဖြစ်ပါသည်။ GDP သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံတွင် သတ်မှတ်ထားသည့် ကာလတွင် အပြီးသတ်ကုန်ပစ္စည်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှု များအားလုံး၏ ဈေးကွက်တန်ဖိုးဖြစ်ပြီး စီးပွားရေးကို ခန့်မှန်းချက်တစ်ခုနှင့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှု၏ စံညွှန်းကိန်း တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် GDP သည်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်နိုင်မှု၊ ကြွယ်ဝချမ်းသာမှုနှင့်ပတ်သက်၍ မပြည့်စုံသည့် သတင်းအချက် အလက်များကို ပေးနိုင်ပါသည်။ အကျိုးဆက်အနေဖြင့် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းတွင် ဂေဟစနစ်များမှာ ယုတ် လျော့ပျက်စီးနေမှုနှင့်အတူ လူသားတို့၏အကျိုးစီးပွားအတွက် ပံ့ပိုးပေးနိုင်စွမ်းနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် ပံ့ပိုးပေးနိုင်စွမ်းလည်း လျော့ကျလျက် ရှိပါသည်။ မြန်မာ နိုင်ငံအနေဖြင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်နိုင်မှုနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတို့ကို အပြည့် အဝ ခန့်မှန်းနိုင်ရန်အတွက် သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို လူစွမ်းအားအရင်းအမြစ်၊ ရန်ပုံငွေ အရင်းအမြစ်တို့နှင့်အတူ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံကိန်းများ ရေးဆွဲချမှတ်ရာတွင် ထည့် သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။

အစိုးရမှလည်း သဘာဝသယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို ပိုမိုတိကျစွာ တန်ဖိုးတွက်ချက်နိုင်ရေး အတွက် ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်ပေးလိုကြောင်း ပြောကြားခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် နေပြည်တော်၌ကျင်းပခဲ့သည့် စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် မဲခေါင်ဒေသခွဲဝန်ကြီးများ အစည်းအဝေး (GMS Environment Minister’s Meeting) တွင် မဲခေါင်ဒေသခွဲ(၆) နိုင်ငံမှ အစိုးရများက သစ်တောများ၊ ရေသယံဇာတများ၊ ရေတိမ်ဒေသများအပါအဝင် သဘာဝသယံဇာတများအား တိုးမြှင့်ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းသွားရန် သဘောတူညီခဲ့ကြပါသည်။ စတုတ္ထအကြိမ်မြောက် မဲခေါင် ဒေသခွဲ ဝန်ကြီးများအစည်းအဝေးတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည့် ပူးတွဲထုတ်ပြန်ချက်(Joint Ministerial Statement) တွင် “သဘာဝသယံဇာတများသည် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် အရေး ပါကြောင်း၊ စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် အခြေခံအချက်ဖြစ်ပါကြောင်း၊ မဲခေါင်ဒေသခွဲ တွင် နေထိုင်ကြသော အထူးသဖြင့် ကျေးလက်နေလူတန်းစားများ၏ လူမှုဘဝဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် အရေးပါကြောင်း၊ မဲခေါင် ဒေသခွဲနိုင်ငံများ၏ ကြွယ်ဝချမ်းသာသည့် အနာဂတ်သည် သဘာဝ သယံဇာတများအပေါ် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုပေါ်တွင် မူတည်နေပါကြောင်း”ဖော်ပြထားပါသည်။ လက်ရှိ တွင် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် နိုင်ငံအဆင့်စာရင်းများတွင် သဘာဝသယံဇာတများအား ထည့်သွင်း တွက်ချက်နိုင်ရေး အခြားနိုင်ငံများ၏ အတွေ့အကြုံများမှ အတုယူနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်း အမြောက် အမြား ရှိပါသည်။

ဇယား ၁၂။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၂)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ		ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၂-၁။	သဘာဝအရင်းအမြစ်များ စာရင်း (Natural capital accounting) ပြုလုပ်ရန် တရားဝင်ကြေညာချက်အား ၂၀၁၈ ခုနှစ်မတိုင်မီ ထုတ်ပြန်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံအဆင့် စာရင်းများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၂-၁-၁	သဘာဝအရင်းအမြစ်များ စာရင်း ပြုစုရန်အတွက် လုပ်ငန်းများ နှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ဆန်းစစ်ချက် ပြုလုပ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန၊ I/NGOs
လုပ်ငန်း ၂-၁-၂	EITI စနစ်ကို လိုက်နာကျင့်သုံးသည့် နိုင်ငံဖြစ်ရန် လိုအပ်ချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။	EITI ဆိုင်ရာဆက်စပ်ပတ်သက်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ
လုပ်ငန်း ၂-၁-၃	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ဆန်းစစ်ခြင်းကို ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းစီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ မြန်မာနိုင်ငံရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုကော်မရှင်
ရည်မှန်းချက် ၂-၂။	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများ၏ စီမံချက်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထည့်သွင်းနိုင်ရန် လိုအပ်သည့်အဆင့်များကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၂-၂-၁	မြေအသုံးချမှုစီမံချက်များတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထည့်သွင်းရန် အနည်းဆုံး ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး (၂) ခု ကို ရွေးချယ်၍ လုပ်ငန်းများ စတင်ဆောင်ရွက်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၂-၂-၂	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို အနည်းဆုံး ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး (၂)ခု၏ အဓိကဆက်စပ်ကဏ္ဍများနှင့် မြေအသုံးချမှု စီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းရေးအတွက် ဥပဒေအရ ထုတ်ပြန်ထားခြင်း မဟုတ်သည့် လမ်းညွှန်ချက်များ ပြုစုခြင်းနှင့် ယင်းလမ်းညွှန်ချက်များကို အသုံးပြုနိုင်ရေး စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်သည့် သင်တန်းများ ပေးခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီး ဌာန
ရည်မှန်းချက် ၂-၃။	EIAs ကို ကျင့်သုံးရန် ကြပ်မတ်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် သုံးသပ်ခြင်းတို့ဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်ကို အစိုးရဌာနများတွင် ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြှင့်တင်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၂-၃-၁	ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ စုပေါင်း အကျိုးသက်ရောက်မှုအပေါ် အကဲဖြတ်ခြင်းတို့ကို အခြေခံ၍ စည်းမျဉ်း	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>စည်းကမ်းများ ထိရောက်မှု ကောင်းမွန်ခြင်း၊ ဥပဒေစိုးမိုးခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို အလေးထားပြီး EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းကို စိစစ်သုံးသပ်ခြင်း၊</p>	
<p>လုပ်ငန်း ၂-၃-၂ EIA သုံးသပ်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းနှင့် ကြပ်မတ်ခြင်း တို့ပြုလုပ်ရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားသည့် ဝန်ထမ်းများအတွက် EIA ဆိုင်ရာသင်တန်းများ ရေးဆွဲခြင်း နှင့် ပြုလုပ်ခြင်း၊</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၂-၃-၃ မြေအသုံးချ၊ သစ်တောမြေဖုံးလွှမ်းမှု၊ ကျက်စားဒေသနှင့် မျိုးစိတ်ဆိုင်ရာ နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များကို အသုံးပြု၍ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ စနစ် ရေးဆွဲခြင်းနှင့် တည်ထောင်ခြင်း၊</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ မွေးမြူရေး၊ ရေ လုပ်ငန်းနှင့် ကျေးလက်ဒေသ ဖွံ့ဖြိုးရေး ဝန်ကြီးဌာန</p>

၄-၆-၃။ အာအိရီရည်မှန်းချက် (၃) : ထောက်ပံ့ကြေးပေးခြင်း (အမတော်ကြေးပေးခြင်း) အပါအဝင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် အကူအညီအထောက်အပံ့များကို ဖယ်ရှားခြင်း၊ တစ်ဖြည်းဖြည်းရပ်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ဆိုးကျိုးများအနည်းဆုံးဖြစ်ရန်၊ ရှောင်လွှဲနိုင်ရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံ၏ လူမှုစီးပွားရေးအခြေအနေများနှင့်ကိုက်ညီပြီး CBD နှင့် အခြားဆက်စပ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံတကာလိုက်နာရမှုများနှင့် ညီညွတ်သဟာဇာတဖြစ်စေသည့် အပြုသဘောဆောင်သော အကူအညီအထောက်အပံ့များကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်အသုံးချခြင်းတို့အတွက်လေ့လာဖော်ထုတ်ရန် နှင့်အသုံးပြုရန်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် အစိုးရအဖွဲ့များသည် လူထုမူဝါဒဆိုင်ရာ ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် ကဏ္ဍအချို့ရှိ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုအဆင့်အတန်းကဲ့သို့သော ရလဒ်များကို လွှမ်းမိုးနိုင်ရန် ဖြည့်စွက်အကူအညီများ၊ အခွန်အခများ စသည့်တို့ပါဝင်သည့် ကောင်းကျိုး၊ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသော အထောက်အပံ့များကို အသုံးပြုပါသည်။ ဖြည့်စွက်အကူအညီများသည် တောင်းဆိုမှုအပေါ်မူတည်၍ ထုတ်လုပ်မှုနှင့် လိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်းမှု မြှင့်တင်ခြင်းကို ဖြစ်စေသည့် အပြုသဘောဆောင်သည့် အားပေးမှုကို ဖန်တီးပေးပြီး၊ အခွန်အခများသည် ထုတ်လုပ်မှုနှင့် လိုအပ်ချက်အပေါ် ဖြည့်ဆည်းမှု ကျဆင်းခြင်းကို ဖြစ်စေပါသည်။ အထောက်အပံ့ပေးသည့် နည်းလမ်းရွေးချယ်မှုအပေါ်မူတည်၍ အထောက်အပံ့ကို ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်လိုက်လျောညီထွေဖြစ်သည့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို မြှင့်တင်ရန် သို့မဟုတ် လျော့ပေးစေရန် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် အခကြေးငွေပေးဆောင်သည့် (Payments for Ecosystem Services-PES) စနစ်များ ကျင့်သုံးခြင်း၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို တန်ဖိုးတွက်ချက်ခြင်းမှ ဂေဟစနစ်များ၏ ဈေးကွက်စီးပွားရေးအရ သတ်မှတ်၍မရသည့် တန်ဖိုးကို ပြည့်စုံရှင်းလင်းစွာ အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ရေတို အကျိုးအမြတ် သို့မဟုတ် ရေရှည်အတွက် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် ပင်ကိုယ်အားဖြင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးတို့သည် သယံဇာတများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း၏ အထောက်အပံ့ပေးသည့် နည်းလမ်းများကို ပြင်းထန်စွာ သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။

ဖြည့်စွက်အကူအညီများ သို့မဟုတ် အခွန်ကောက်ခြင်းကဲ့သို့ အထောက်အပံ့ နည်းလမ်းများဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ကို အကျိုးပြုသည့် ရလဒ်များကို ရရှိစေပါသည်။ ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှု၊ ညစ်ညမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ စသည့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကုန်ကျစရိတ်များကြောင့် ဈေးကွက်တွင် ဆုံးရှုံးမှုများကို ကာမိရန် အခွန်ကောက်ခံခြင်းကို ချမှတ်ထားနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ ညစ်ညမ်းခြင်းအတွက် ပေးဆောင်ရသည့်အခွန်များ (Pollution taxes) သည် လွန်ကဲစွာ ထုတ်လုပ်ခြင်း မရှိစေရန်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု လျော့နည်းရန်တို့အတွက် စရိတ်မျှတသည့် ဖြေရှင်းနည်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အခွန်တော်ရရှိမှုကို တိုးမြှင့်စေပါသည်။ ပြန်လည်ပြည့်ဖြိုးမြဲစွမ်းအင်ကဲ့သို့

ရေရှည်တည်တံ့သည့် စက်မှုလုပ်ငန်းများ ပေါ်ထွက်လာနိုင်ရန်နှင့် အခြေခိုင်ပြီး ဖြစ်သည့် ရေရှည် တည်တံ့မှုမရှိသော စက်မှုလုပ်ငန်းများ နှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိရန် သို့မဟုတ် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ထိခိုက်မှုနည်းပါးစေသည့် နည်းပညာများတွင် ပိုမိုရင်းနှီးမြှုပ်နှံလာစေရန် ဖြည့်စွက်အကူအညီကို ထိရောက်စွာ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

စိုက်ပျိုးရေး၊ စွမ်းအင်နှင့် ပို့ဆောင်ဆက်သွယ်ရေးကဏ္ဍများတွင် ထောက်ပံ့ပေးသည့် အကူအညီ များကို အဆိုပါကဏ္ဍများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို လှုံ့ဆော်ရန်နှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျှော့ချရေးတို့ တွင် အသုံးပြုကောင်းအသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အပေါ်ယံသက်သက် အကူအညီများသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု များကို လှုံ့ဆော်ရန်နှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျှော့ချရန်အတွက် ထိရောက်မှုမရှိသည့် နည်းလမ်းများသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အကူအညီများသည် သဘာဝသယံဇာတများကို အလွန်အကျွံ ထုတ်ယူ သုံးစွဲခြင်းနှင့် လေလွင့်ဆုံးရှုံးမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ဓာတ်မြေဩဇာများနှင့် အခြား စိုက်ပျိုး ရေး သွင်းအားစုများအတွက် ရည်ရွယ်သည့် အထောက်အပံ့များသည် ပြည်သူ့အတွက် အကျိုးပြုနိုင် သော်လည်း နိုင်ငံအများအပြားရှိ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့များသည် ယူရီးယားနှင့် အခြား ဓါတုပစ္စည်းများကို အလွန်အကျွံ သုံးစွဲခြင်းဖြစ်စေပြီး အကျိုးဆက်များအနေဖြင့် ဂေဟစနစ်များ၊ စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုများနှင့် လူသားတို့ကျန်းမာရေးကို ထိခိုက်စေပါသည်။

ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၏ စွမ်းအင်သုံးစွဲမှုမှာ လုံးဝပြောင်းလဲမှုမရှိဘဲ ၎င်းတို့အတွက် ဦးတည် ထောက်ပံ့သည့် အကူအညီများသည် အကျိုးရှိနိုင်သော်လည်း ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်း လောင်စာ အသုံးပြုနိုင်ရေး အပေါ်ယံအကူအညီများသည် ပိုမိုကြွယ်ဝသည့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအတွက်သာ ပိုမို အထောက်အပံ့ဖြစ်ကာ အစိုးရ၏ ရန်ပုံငွေကိုထိခိုက်စေပြီး ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျှော့ချရေးအပေါ် အနည်းငယ်သာ အကျိုး သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။

ဒေသခံအစုအဖွဲ့ ထိန်းသိမ်းရေး သဘောတူညီချက် ဖွံ့ဖြိုးခြင်း၊ PES စနစ်များ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ၏ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်ခြင်းစသည့် မူဝါဒများသည် ထိန်း သိမ်းမှုကို တိုးမြှင့်ရန် တိုက်ရိုက်အထောက်အပံ့များ ဖြစ်စေပါသည်။ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု စနစ်တွင် ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် သဘာဝသယံဇာတများကို အသုံးပြုနိုင်သည့် အခွင့်အရေးများ ပါဝင်ပြီး ရေရှည်တည်တံ့သည့် သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲခြင်းအတွက် ဆွဲဆောင်မှု သို့မဟုတ် အဟန့်အတားကို ဖြစ်စေရန် အရေးပါသည့် နေရာတွင်ရှိပါသည်။ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု စနစ်များသည် ကုန်းမြေ၊ ရေချို/ရေငန်အပါအဝင် သယံဇာတများ၊ မြေပေါ်အရင်းအမြစ်များကို စီမံခန့်ခွဲရန် မည့်သူတွင် အခွင့်အရေးရှိသည်နှင့် ယင်းတို့ကို အသုံးပြုခြင်းမှ မည်သူက အကျိုး အမြတ်ရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ပေးပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများကို မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့် ပေးအပ်ခြင်းသည် စဉ်ဆက်မပြတ်စီမံခန့်ခွဲခြင်းအတွက် အလွန်ကောင်းမွန်သည့် ဆွဲဆောင်မှုကိုဖြစ်စေပြီး မြေယာပိုင် ဆိုင်ခွင့်မရှိခြင်း၊ လွတ်လပ်စွာ ဝင်ရောက်သုံးစွဲနိုင်ခြင်းတို့သည် ရေတိုအကျိုးအတွက် လျင်မြန်စွာ ထုတ်ယူသွားခြင်းကို ဖြစ်စေပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားအဆင့် မြေအသုံးချမှုမူဝါဒ၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ရေရှည် တည်တံ့မှု ရှိသော မြေအသုံးချမှုဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုများကို ပိုမိုတိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ရန်၊ ပြည်သူလူထု အကျိုးစီးပွားအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်သဘာဝသယံဇာတများ၊ ယဉ်ကျေးမှုအရ အရေးပါသောနေရာများအား ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်၊ ကျေးလက်နှင့်မြို့နေလူထု၏ လူမှုဘဝဖူလုံမှုရှိစေရေးအတွက် မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိရေး တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန်၊ ဒေသခံများ၏ မိရိုးဖလာ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့် ကာကွယ်ပေးရန်၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိပြီး တရားမျှတသော လွတ်လပ်သည့် မြေယာပြဿနာ ဖြေရှင်းနည်းတစ်ရပ် ထွက်ပေါ်လာစေရန်နှင့် တန်းတူညီမျှမှုရှိသော ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအတွက် တာဝန်ယူမှုရှိသော ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို အားပေးရန်တို့ဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးသားအဆင့်မြေအသုံးချမှုမူဝါဒတွင် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်နှင့် နိုင်ငံအဆင့်စီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်မည့် ခရိုင်အဆင့်၌ ပြည်သူလူထုပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် မြေအသုံးချမှု မြေပုံရေးဆွဲခြင်းနှင့် မြေအသုံးချမှု စီမံချက်များ ရေးဆွဲခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။ အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် မြေအသုံးချမှု ပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများ၊ မြေယာပြဿနာ ဖြေရှင်းခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ သုတေသနနှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးတို့အတွက် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများလည်း ပါဝင်ပါသည်။ မြေအသုံးချမှုမူဝါဒတွင် တောင်ယာစိုက်ပျိုးခြင်းစသည့် ဒေသခံများ၏ မိရိုးဖလာ မြေအသုံးချပိုင်ခွင့်များကိုလည်း ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားပါသည်။

မိရိုးဖလာမြေ အသုံးချခွင့်များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် ဒေသခံအစုအဖွဲ့ အခြေပြု စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ယုံကြည်မှုအရ အထွဋ်အမြတ်ထားသည့် ဧရိယာများကို ကာကွယ်ခြင်း စသည်တို့ကို အထောက်အကူပြုသည့် မိရိုးဖလာအလေ့အထများကို ကာကွယ်ပြီး မိရိုးဖလာ အသိပညာများကို ထိန်းသိမ်းရန် ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ မိရိုးဖလာ ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ အသုံးပြုခွင့်ရှိသည့်မြေများတွင် သဘာဝနယ်မြေများနှင့် အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ တည်ထောင်ခြင်းသည် ယခင်က ဒေသခံများက သယံဇာတများအား ဘုံသဘောမျိုး စီမံအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်ကို မည်သူမဆို ထုတ်ယူသုံးစွဲနိုင်သည့် အခြေအနေသို့ ဖန်တီးစေပြီး သယံဇာတများ ရေတိုထုတ်ယူသုံးစွဲမှုကို ဦးတည်သွားစေနိုင်ပါသည်။ မိရိုးဖလာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် လက်ရှိတွင် မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် နေရာများတွင် ဒေသခံ အသုံးပြုသူများ၏ ပိုင်ဆိုင်မှုကို ခိုင်မာရန်နှင့် မြေအငှားချပေးထားသည့် နေရာများပြင်ပရှိ သစ်တောများကို ကာကွယ်ရန် အထောက်အကူ ပြုပါသည်။

အခြားကဏ္ဍများ ဥပမာအားဖြင့် စိုက်ပျိုးရေး၊ စွမ်းအင်ကဏ္ဍများရှိ စီမံချက်များနှင့် ရည်မှန်းချက်များသည် မရည်ရွယ်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးဆက်များ ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် NBSAP (၂၀၁၁) နှင့် အမျိုးသားစဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးမဟာဗျူဟာ (National Sustainable Development Strategy-NSDS) တို့သည် ထုတ်လုပ်မှုဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်ကို ပြည့်မီရေး စိုက်ပျိုးမြေတိုးချဲ့ခြင်းထက် လက်ရှိစိုက်ပျိုးမြေများမှ အထွက်နှုန်းမြှင့်တင်ရန်

ဦးစားပေးဖော်ပြထားသော်လည်း မြေနှင့် စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ လက်ရှိဥပဒေမူဘောင်တို့သည် လက်ရှိ စိုက်ပျိုးမြေမှ အထွက်နှုန်း၊ စွမ်းဆောင်ရည် အရည်အသွေးနှင့် အကျိုးအမြတ် မြှင့်တင်ခြင်းထက် မြေတိုးချဲ့ရန် ပိုမိုအထောက်အကူပြုပါသည်။

သစ်တောများကို ရေရှည်တည်တံ့အောင် စီမံခန့်ခွဲခြင်းမှ ဒေသခံများအတွက် အကျိုးအမြတ်ရရှိရေး ဆိုင်ရာ ဥပဒေများအားကောင်းလာစေခြင်းဖြင့် မြေအသုံးချခွင့်များ ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်၍ သစ်တောများထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်းအတွက် အကူအညီကောင်းများ ပေးနိုင် မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများမှ ထွက်ကုန်များကို ရေရှည်တည်တံ့သော နည်းဖြင့် စီးပွားဖြစ်အသုံးပြုခြင်းကို ခွင့်ပြုနိုင်ရေး ၁၉၉၅ ခုနှစ်၊ ဒေသခံ ပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ (Commuinty Forestry Instructions-CFIs) ကို ပြန် လည်ပြင်ဆင်လျက်ရှိပါသည်။ ထိုသို့ ပြင်ဆင်ခြင်းသည် ဒေသခံများကိုယ်တိုင် စီမံခန့်ခွဲနိုင်သည့် ရေရှည်တည်တံ့သော သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းကို တရားဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် ပထမအဆင့် ဖြစ်ပါသည်။ ပြင်ဆင်လျက်ရှိသည့် သစ်တောဥပဒေအရလက်ရှိတွင် အစိုးရသာလျှင် ခုတ်လှဲရောင်းချ ခွင့်ရှိသည့် တန်ဖိုးမြင့်စီးပွားဖြစ်သစ်မျိုးများ၊ အထူးသဖြင့် ကျွန်းကို ဒေသခံများမှ ထုတ်ယူရောင်း ချခွင့် ပြုလာမည်ဖြစ်ရာ သစ်တောစီမံခန့်ခွဲခြင်းမှ ဒေသခံများအကျိုးအမြတ်များ ရရှိခြင်းဖြင့် ဆွဲ ဆောင်မှု ပိုမိုရှိလာမည် ဖြစ်သည်။

ကာလကြာမြင့်စွာ ကြွေးမြီတင်မှုများနှင့် အခြားလူမှုရေးအခြေအနေများသည် ရေရှည်တည်တံ့အောင် အသုံးပြုခြင်းအတွက် အဟန့်အတား ဖြစ်စေပါသည်။ သွင်းအားစု အရင်းအနှီးကြီးမားသော ဝင်ငွေ ပေါ်သီးနှံများတိုးပွားစိုက်ပျိုးစေသည့် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှု အစီအစဉ်များသည် လယ်သမားများကို ကြွေးမြီများတင်စေသည့်အပြင် ရေရှည်တည်တံ့မှုမရှိသော သယံဇာတအသုံးပြုမှုပုံစံနှင့် မြေ အသုံးချမှုပုံစံပြောင်းလဲမှုပြဿနာရပ်များကို ဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။ မြေယာမဲ့မှုများပြားလာသည်နှင့် အမျှ လယ်သမားများကို ဖြစ်ထွန်းမှုမရှိသည့်မြေများတွင် စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်ရန် တွန်းပို့ရာရောက်ပြီး စိုက်ပျိုးမြေအတွက် သစ်တောများကို ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းမှုကြောင့် သစ်တောအတန်းအစား ကျဆင်းမှုအတွက်လည်း တွန်းအားတစ်ရပ်ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ အငှားစာချုပ်ဖြင့် လယ်ယာ စိုက်ပျိုး ခြင်း၊ သားငါးထုတ်လုပ်ခြင်းများကို ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ ထိခိုက်နစ်နာမှုများကို လျော့ချမည့် အစီအစဉ်များနှင့် ထိခိုက်လွယ်သောအုပ်စုများ၏ ပြန်လည်ရပ်တည်နိုင်စွမ်း မြှင့်မားလာစေခြင်းများ သည် ကျေးလက်ဒေသနေပြည်သူများ၏ ကြွေးမြီများကို လျော့နည်းစေပြီး ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရေး လုပ်ငန်းများတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လာစေနိုင်မည့် အပြုသဘောဆောင်သည့် အကူ အညီများပေးရန် အခြေအနေကောင်းများကိုလည်း ဖန်တီးပေးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ထိုကဲ့သို့ သော အစီအစဉ်များတွင် မြေအသုံးချပိုင်ခွင့်စနစ်များကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ခြင်း၊ အရင်းအနှီး နည်းပါးသည့် စိုက်ပျိုးရေးပစ္စည်းများ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနိုင်သည့် စွမ်းရည် တက်လာရေးအတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မည့် အဖွဲ့အစည်းများ ထူထောင်ခြင်း၊ ကျေးလက်ဒေသရှိ လယ်သမားများအတွက် အသေးစားချေးငွေများ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့်

စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးမှုပန်းတိုင်များသည် နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်များကိုပါ ပြီးမြောက်စေနိုင်သည့် ကျေးလက်ဒေသနေ လယ်သမားများ၏ ကြွေးမြီများ လျော့ကျရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ ချမှတ်နိုင်ရန်အတွက် ကောင်းမွန်သည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ခု ဖြစ်လာ နိုင်ပါသည်။

မြန်မာ့ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင်၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာနနှင့် သက်ဆိုင်ရာဆက်စပ်ဌာနများသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအတွက် တိုက်ရိုက်အကူအညီများမှ ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုကို လျော့နည်း စေပြီး သဘာဝသယံဇာတများကို ထိန်းသိမ်းနိုင်မည့် အကူအညီများ ပံ့ပိုးပေးနိုင်သော နိုင်ငံအဆင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင် တစ်ခုရေးဆွဲရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ရေးဆွဲရာတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို အတည်ပြုလက်ခံနိုင်ရေးအတွက် သဘာဝသယံဇာတများစာရင်းအင်းကို အကျိုးအမြတ်နှင့်ဆုံးရှုံးမှု လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်းတွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းခြင်း၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများမှ လူမှုရေးကိစ္စရပ်များကို တာဝန်ယူနိုင်မည့် အမျိုးသားအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံနှုန်း များကို လိုက်နာနိုင်မည့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ် ဖန်တီးပေးရန်လည်း လိုအပ် ပါသည်။ နည်းပညာ အကူအညီများ လွှဲပြောင်းပေးရန် အားပေးသည့် အကူအညီများသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဖွံ့ဖြိုးဆဲ စက်မှု လုပ်ငန်းများကြောင့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုကို အနည်းဆုံးဖြစ်စေရန် အထောက်အကူပြုနိုင်ပါ သည်။

PES နှင့် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများအတွက် တိုက်ရိုက်ငွေပေးချေမှုများသည် ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများကို တိုက်ရိုက် အထောက်အကူပြုသည့် နည်းလမ်းများဖြစ်သည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် အဆိုပါနည်းလမ်းများကို အသုံးပြုနိုင်ရန် NGO များမှတစ်ဆင့် ညှိနှိုင်းပြီး ဒေသခံများအား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်တို့၏ လုပ်ငန်းများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းအတွက် တိုက်ရိုက် ငွေပေးချေခြင်းနှင့် သယံဇာတများကို အသုံးပြုမှု ကန့်သတ်ခြင်းများအတွက် ဆုံးရှုံးမှုများကို အစား ထိုးပေးခြင်းတို့အတွက် ရည်ရွယ်အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ PES စနစ်တွင် အကျိုးကျေးဇူး ခံစားရ သူများ (အသုံးပြုသူများ) ကို ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ပြီး ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ အတွက် ပေးချေနိုင်စေမှသာ ထိရောက်မှုရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ-ရေအားလျှပ်စစ် ကုမ္ပဏီ တစ်ခုသည် အကျိုးကျေးဇူးခံစားရသူ (အသုံးပြုသူ) ဖြစ်ပြီး ရေသိုလှောင်သည့်နေရာတွင် နုန်း အနည်ကျခြင်းကို လျော့နည်းစေပြီး ဓာတ်အားထုတ်လုပ်မှုကျစရိတ်ကို လျော့ချပေးနိုင်သည့် ဂေဟ စနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ပံ့ပိုးပေးသော သစ်တောပုံးလွှမ်းလျက်ရှိသည့် ရေဝေရေလဲဒေသတစ်ခုကို ငွေကြေးပေးချေရမည် ဖြစ်ပါသည်။ တိုက်ရိုက်အကူအညီများကို လျော့ကျစေသည့် နည်းလမ်းများမှာ လူမှုဘဝ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ စီမံကိန်းလုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်စေခြင်း၊ ကျန်းမာရေးနှင့်ပညာရေးဝန်ဆောင်မှုများကို တိုးမြှင့်ရရှိစေခြင်း စသည်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ အဆိုပါ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့် သယံဇာတများ အသုံးပြုခြင်းကို ကန့်သတ် ခြင်းကြောင့် ကြုံတွေ့ရသည့် ဆုံးရှုံးမှုများကို ပြန်လည်အစားထိုးပေးနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မီအောင် ကြိုးပမ်းကူညီဆောင်ရွက်ပေးကြသည့် သစ်တောဦးစီးဌာနမှ အရာရှိများအား အသိအမှတ်ပြု ဆုချီးမြှင့်ခြင်း နည်းလမ်းများဖြင့် ဌာနတွင်း ဝန်ထမ်းများမှ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရည်မှန်းချက်များ ပြည့်မီအောင် ဆောင်ရွက်လာစေရေး လှုံ့ဆော်ပေးနိုင်မည့် ဖြစ်ပါသည်။ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းနှင့် အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်း တို့တွင် ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့်အချိန်ကို လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု အကဲဖြတ် ခြင်းတွင် ထည့်သွင်းသင့်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းခွင်မှတ်တမ်းတွင် အရေးပါသည့် အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်သင့်ပါသည်။

ဇယား ၁၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၃)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ နှင့်ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၃-၁။	ထာဝစဉ်တည်တံ့ရန် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း နှင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးကို အထောက်အကူပြုသည့် မြေပိုင်ဆိုင်ခြင်းဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့် ဥပဒေမူဘောင်များ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန်။
လုပ်ငန်း ၃-၁-၁	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၃-၁-၂	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ အမျိုးသားစီမံကိန်းနှင့်စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဝန်ကြီးဌာန၊လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန၊ မွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့် ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၃-၁-၃	မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုသည့် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒနှင့် မြေယာဥပဒေတို့ကို အပြီးသတ်ရေးဆွဲခြင်း၊ မြေယာအသုံးချပိုင်ခွင့်နှင့် တောင်ယာအလှည့်ကျအနားပေးစနစ်များအပါအဝင် မြေယာ၊ ရေချိုနှင့် အဏ္ဏဝါ သယံဇာတများကို မိရိုးဖလာပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် အသုံးချပိုင်ခွင့်များ ပေးထားသည့် နည်းဥပဒေများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ရေးဆွဲ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ နိုင်ငံနှင့် ခရိုင်အဆင့် မြေအသုံးချမှု စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းတွင် ထိန်းသိမ်းရေးအား ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် ဝန်ကြီးဌာနများကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ခရိုင်များကို နည်းပညာပံ့ပိုးပေးခြင်း။
ရည်မှန်းချက် ၃-၂။	သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် အပြုသဘောဆောင်သော အကူအညီအထောက်အပံ့များ ပေးခြင်းစနစ်ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ရန်။
လုပ်ငန်း ၃-၂-၁	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ထိခိုက်စေသည့် မက်လုံးအကူအညီများ၊ ဥပဒေများနှင့် နည်းဥပဒေများကို ပြီးပြည့်စုံစွာ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>လုပ်ငန်း ၃-၂-၂ ရေရှည်တည်တံ့ပြီး ဈေးကွက်ကိုအခြေခံသည့် ဒေသခံ ပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောနှင့် အကျိုးတူ သစ်တော စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း တည်ထောင်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုရန် သစ်တောဥပဒေ နှင့် ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တော တည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ခြင်း၊</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန</p>

၄-၆-၄။ အာအိရီရည်မှန်းချက် (၄): အစိုးရများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အဆင့် အားလုံးရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများသည် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ စားသုံးခြင်းတို့အတွက် စီမံချက်များ ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ပြီး ဖြစ် ရေး သို့မဟုတ် အောင်မြင်မှုရရှိရေး ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ လုပ်ငန်းများ ဆောင် ရွက်ပြီးဖြစ်ရန်၊ သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်း၏ အကျိုးသက် ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံစိတ်ချရသော ဘောင်များအတွင်း ကောင်းစွာထိန်းထားပြီး ဖြစ်ရန်။

CBD မှ စဉ်ဆက်မပြတ်သုံးစွဲမှုကို “ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများတွင် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် အရာများအား လက်ရှိနှင့်အနာဂတ်မျိုးဆက်များ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် လိုအင်ဆန္ဒများကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရေး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ရေရှည်၌ လျော့နည်းမသွားစေဘဲ ထိန်းသိမ်းထားနိုင်သည့် နည်းလမ်း (သို့မဟုတ်) နှုန်းထားတစ်ခုတွင် အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။”ဟု အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ ပင်မထုတ်လုပ်မှု နှင့် တွဲဖက်လုပ်ငန်းများ (ငါးလုပ်ငန်း၊ စိုက်ပျိုးရေး နှင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ) ရေရှည်တည်တံ့ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်တွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားပါသည်။ အဆိုပါရည်မှန်းချက်တွင် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းနှင့် စွမ်းအင်ဆိုင်ရာစက်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် သက်ဆိုင် သည့် စဉ်ဆက်မပြတ်ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် သုံးစွဲခြင်းတို့ကို အလေးအနက်ထား ဖော်ပြထားပါသည်။

ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် အိုးအိမ်၊ စက်ရုံအလုပ်ရုံ၊ ကျောင်း၊ လမ်း၊ လေဆိပ်တို့ တည်ဆောက်နိုင်သည့် သဘာဝအရင်းအမြစ်များနှင့် ကျန်းမာရေး၊ ကောင်းစွာ ပညာတတ်မြောက်မှုနှင့် အလုပ်လုပ် နိုင်စွမ်းတို့ကို ပံ့ပိုးပေးသည့် အခြားသော အခြေခံအဆောက်အအုံများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုတို့ ပါဝင်ပါ သည်။ သို့ရာတွင် ဒေသတွင်းအတွေ့အကြုံအရ ရေတိုကာလအတွင်း ပုံမှန်မဟုတ်သော သဘာဝ သယံဇာတထုတ်လုပ်မှုသည် မလိုလားအပ်သော ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်နစ်နာ ပျက်စီးမှုများနှင့် အကျိုးမဖြစ်ထွန်းမှုများကို ဖြစ်စေပါသည်။ ရေရှည်စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆီသို့ ဦးတည်နိုင်ရန် သဘာဝသယံဇာတများအား စဉ်ဆက်မပြတ် တည်တံ့စွာ အသုံးပြုမှုသည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံချက် များ ရေးဆွဲရာ၌ အခြေခံအုတ်မြစ် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွက်မူ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးမှု လျော့ပါးစေရန်အလို့ငှာ သယံဇာတသုံးစွဲမှုဆိုင်ရာ အကျိုးဖြစ်ထွန်းမှုကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေး သည် စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် UNEP ၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုဖြင့် အစိုးရမှ NSDS ကို ရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ မဟာဗျူဟာတွင် သဘာဝသယံဇာတများကို စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံအုပ်ချုပ်နိုင်ရေးအတွက် ရည်မှန်း ချက် (၁၁) ချက်ကို ချမှတ်ထားပြီး ၅ နှစ်နှင့် ၁၀ နှစ်တာကာလအတွင်း ဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်း စဉ်များ ပါဝင်ပါသည်။ အဆိုပါစီမံချက်တွင် ရေးဆွဲထားသည့် အရေးကြီးသော လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖြစ်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ ထုတ်ပြန်ခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု လေ့လာဆန်း

စစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများရေးဆွဲခြင်းတို့မှာ ဆောင်ရွက်ပြီးစီးပြီး (သို့မဟုတ်) ပြီးစီးလုနီးပါးဖြစ်ပါသည်။ NSDS တွင် ချမှတ်ထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အကောင်အထည်ဖော်မှုကို လေ့လာသုံးသပ်ခြင်းသည် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးပန်းတိုင်သို့ ချီတက်ရာတွင် အစိုးရမှ ဆောင်ရွက်ထားသည့် တိုးတက်မှုကို ဆန်းစစ်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

အစိုးရဌာနလုပ်ငန်းစဉ်များကို အားကောင်းလာစေခြင်း၊ နိုင်ငံတကာမှအတွေ့အကြုံများအား လေ့လာခြင်း၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ဖြင့် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းများကို ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများအားလုံးတွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အများအပြား ရှိပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေတွင် အောက်ဖော်ပြပါကဏ္ဍများ၌ ပတ်ဝန်းကျင် ရေရှည်တည်တံ့ရေး နှင့် အစိမ်းရောင် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အကြံဉာဏ်များ ပံ့ပိုးပေးရန်အတွက် အထူးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ကိုဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ ပြည်တွင်း/ပြည်ပ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ထည့်သွင်းခြင်းသည် အဓိကကျပြီး စီးပွားရေး နှင့် ဂေဟစနစ်များအကြား ဆက်နွှယ်မှု နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် စီးပွားရေး စီမံချက်များ ရေးဆွဲခြင်းကို နားလည်သဘောပေါက်မှုအား မြှင့်တင်ပေးသည့် အစီအစဉ်တစ်ခုဖြစ်သည့် BET ကဲ့သို့သော သင်တန်းအစီအစဉ်များမှတစ်ဆင့် လှုံ့ဆော်နိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် စည်းကမ်းမဲ့ တိုးချဲ့လျက်ရှိသည့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် အငယ်စားနှင့် အလတ်စားလုပ်ငန်းများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအတွက် အလွန်သိသာသည့် အန္တရာယ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တုတူးဖော်ခြင်း စီမံကိန်းများကြောင့် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်း လျော့ကျခြင်း၊ ရေထု နှင့် မြေထုညစ်ညမ်းခြင်း၊ သဘာဝ မူလဒေသများ ပျက်စီးခြင်းနှင့် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်သွားခြင်းစသည့် ဆိုးကျိုးများ ဖြစ်စေပါသည်။ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးအတွင်း အထိန်းအချုပ်မဲ့ ရွှေသတ္တုတူးဖော်ခြင်းသည် သစ်တောများ ပြုန်းတီးခြင်းနှင့် ဥရုမြစ် ညစ်ညမ်းခြင်းတို့၏ အဓိက အကြောင်းအရာ ဖြစ်ပါသည်။ အထိန်းအချုပ်မဲ့ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းသည် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းရှိ အခြားရေကန်များ၊ မြစ်များ အများအပြားကို ညစ်ညမ်းစေပြီး ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူတို့ကျန်းမာရေးကို ဆိုးရွားစွာ သက်ရောက်စေပါသည်။

ဇယားကွက် ၁။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေအားလျှပ်စစ်အခြေအနေ

လက်ရှိတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ၇၄%သော စွမ်းအင်ကို ရေအားလျှပ်စစ်မှ ထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိပါသည်။ လျှပ်စစ် လိုအပ်ချက် မြင့်တက်လာခြင်းသည် လာမည့်နှစ်များတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်မှုကို တိုးမြှင့်မည့် အဓိပ္ပာယ် သက်ရောက်ပါသည်။ ကျောက်မီးသွေးနှင့် သဘာဝဓါတ်ငွေ့မှ စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်သည့် စက်ရုံများ ဆောက်လုပ်ရန် အဆိုပြုတင်ပြထားချက်များ ရှိသော်လည်း ရေအားလျှပ်စစ်မှ စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်မှုများသည်စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်း တိုးမြှင့်ရာတွင် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုမှ ပါ ဝင်နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဆောက်လုပ်ရန် အဆိုပြုကမ်းလှမ်းထားသည့် အကြီးမားဆုံးဆည်များ အနက်တစ်ခုမှာ မြစ်ဆုံဆည်ဖြစ်ပြီး ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသောအားဖြင့် ခေတ္တရပ်နားခဲ့ပါသည်။ သို့သော်လည်း အဆိုပြုကမ်းလှမ်းလာသည့် အခြားဆည် (၁၉) ခုကို ဆောက်လုပ် ပြီးဖြစ်ပြီး ADB မှ (အခြေအနေအတိအကျ မသိရှိရသေးသည့်) အခြားရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်း (၅၉) ခုကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသည့် စာရင်းထည့်သွင်းထားပါသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် စာရင်းဇယားများအရ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေအားလျှပ်စစ်ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်းမှာ ၂.၇၈၀ မဂ္ဂါဝပ် (သို့မဟုတ်) မြန်မာနိုင်ငံ ၏ အကြီးဆုံးမြစ်ကြီး (၄) စင်းအတွက်အကြမ်းဖျင်းခန့်မှန်းတွက်ချက်ထားသည့် စုစုပေါင်း ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်း ၏ ၂.၇ % နှင့်ညီမျှပါသည်။ ထိုနှစ်အတွင်းမှာပင် သံလွင်မြစ်တစ်စင်းထဲအတွက် ဆောက်လုပ်ရန် အဆိုပြု ထားသည့် ဆည်(၆)ခုရှိပြီး မြန်မာ့ရေအားလျှပ်စစ်ဓါတ်အားလိုင်းများမှ ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်းကို ၁၅.၀၀၀ မဂ္ဂါဝပ် ထပ်တိုးစေမည်ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါဆည်များမှ သန့်စင်သောစွမ်းအင်ကို ထုတ်လုပ်ပေးနိုင်သော်လည်း မြစ်ချောင်းများ၏ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ နှင့် ၎င်းတို့အပေါ်မှီခိုနေသောဒေသခံများအပေါ် ဆိုးကျိုး သက်ရောက်မှုများ ရှိစေလာနိုင်ပါသည်။ ဆည်များဆောက်လုပ်ခြင်းကြောင့် မြစ်ချောင်းများ၏ ရေစီးကြောင်းများကို ပြောင်းလဲစေခြင်း၊ ငါးများ အုပ်စုလိုက်ရွေ့ပြောင်းမှုကို အတားအဆီးဖြစ်စေခြင်း၊ မြစ်အထက်ပိုင်းနှင့် မြစ်အောက်ပိုင်းရှိ အစာကွင်းဆက်များကို ပျက်စီးစေခြင်းတို့ ဖြစ်ပေါ်စေကာ ငါးလုပ်ငန်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေးစနစ်များကို ထိခိုက်နိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။ ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းများ၏ အကျိုးကျေးဇူးများကို သိသာထင်ရှားစွာ တန်ဖိုးသတ်မှတ်မှုမပြုနိုင်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုးများ၊ သစ်တောသယံဇာတများ၊ သားငါးထုတ်လုပ်မှုများနှင့် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်မှုများတွင် ဆုံးရှုံးမှုများကဲ့သို့ အခြားပြင်ပကုန်ကျစရိတ်များနှင့် ပြန်လည်ချိန်ကိုက် ရမည်ဖြစ်ပြီး ဒေသခံများမှ သဘာဝသယံဇာတများကို အသုံးပြုခွင့်များနှင့်အရေးပါသော ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထိန်းသိမ်းရန်လည်းလိုအပ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့်စပ်လျဉ်း၍ စွမ်းအင်ကဏ္ဍတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် အကြီးမားဆုံးသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လျှပ်စစ်မီးရရှိသည့် လူဦးရေအရေအတွက်မှာ ၃၀ % အောက်သာရှိပြီး လျှပ်စစ်သုံးစွဲမှုမှာ နည်းပါးပါသည်။ ADB ၏ ကူညီပံ့ပိုးမှုဖြင့် အစိုးရမှ စွမ်းအင်ကဏ္ဍဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် လမ်းညွှန်ပေးနိုင်မည့် စွမ်းအင်ဆိုင်ရာ ရေရှည်မူဝါဒတစ်ခုကို ပြင်ဆင်လျက်ရှိပါသည်။ အဆိုပါဥပဒေသည် ပြန်လည်ပြည့်ဖြိုးမြဲသယံဇာတများ၊ မဟာဓါတ်အားလိုင်း ပြင်ပစနစ် (Off-grid System) အပါအဝင် သင့်တော်သော စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်မှုနည်းလမ်းများ ရောနှောအသုံးပြုခြင်းဖြင့် စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်မှု နှင့် စွမ်းအင်လိုအပ်ချက်တို့ စဉ်ဆက်မပြတ်ရှိစေရေးနှင့် နည်းပညာလွှဲပြောင်းပေးမည့် အကူအညီများရရှိအတွက် အခွင့်အလမ်းကောင်းများဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေအားလျှပ်စစ်မှ စွမ်းအင် ထုတ်လုပ်နိုင်သည့် အလားအလာသည် စွမ်းအင်ဆိုင်ရာမူဝါဒ၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်လာနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။ ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများအရ သင့်တော်သော စီမံခန့်ခွဲမှုမရှိပါက အကြီးစား ရေအားလျှပ်စစ် ထုတ်လုပ်မှုများကြောင့် ငါးထုတ်လုပ်မှု၊ အစားအစာ ဖူလုံမှု နှင့် ငါးသယံဇာတများ ကွဲပြားစုံလင်မှုတို့ကို ပြင်းထန်စွာ ထိခိုက်စေနိုင်ပါသည်။

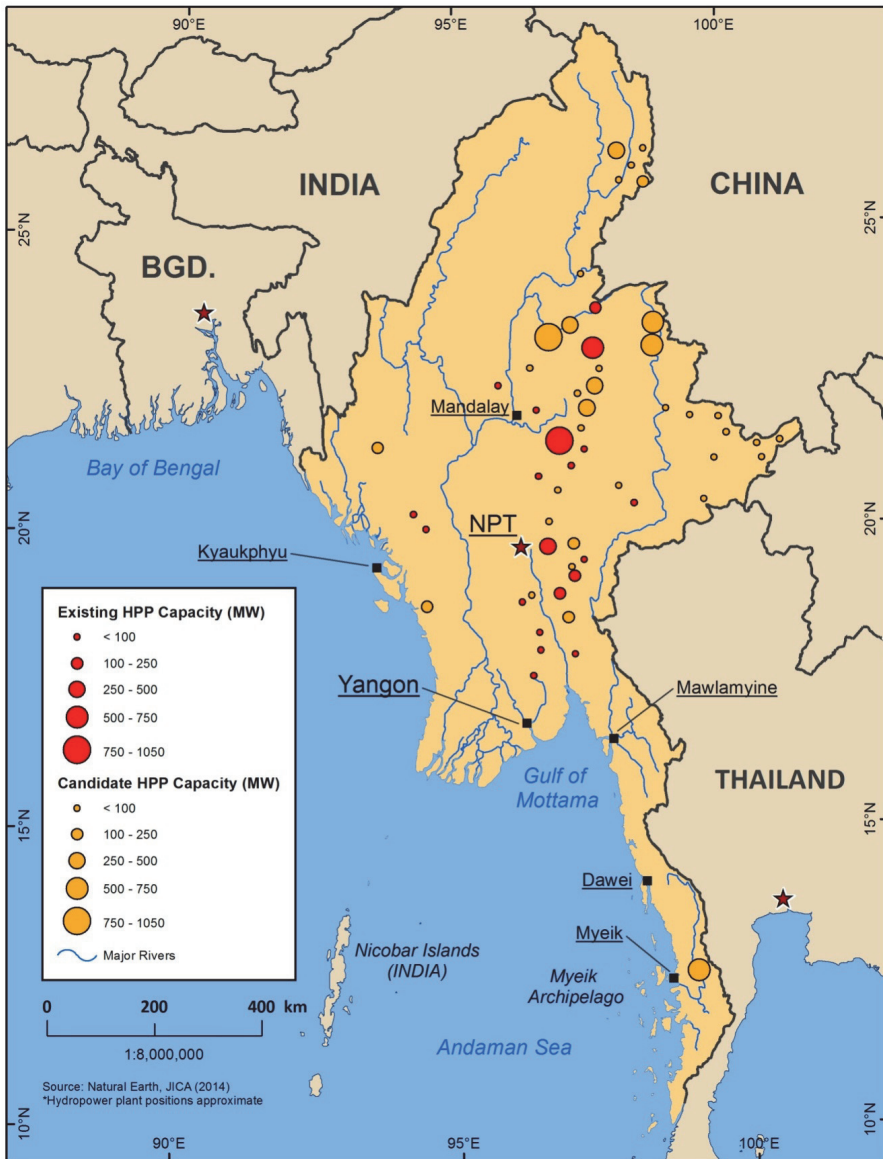
ကြီးမားသည့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည့် လုပ်ငန်းများ၏ စုပေါင်းဆိုးကျိုး သက်ရောက်မှုများ ဆန်းစစ်ရာတွင် ကို မဟာဗျူဟာမြောက် ပတ်ဝန်းကျင် လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ (Strategic Environmental Assessments-SEAs) ကို အသုံးပြုရန် ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ အကြံပြုထားပါသည်။

SEA ကိုအသုံးပြုရာတွင် လက်ရှိ ဆောင်ရွက်ဆဲဖြစ်သော၊ ဆောင်ရွက်ရန်စီစဉ်ထားသော၊ ဆောင်ရွက်ရန်အလားအလာရှိသည့် အခြားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းများကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ SEA ကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး လုပ်ဆောင်ရန် မသင့်တော်သည့် အရေးကြီးနေရာများ ကို သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ဂေဟစနစ်မှ ခံနိုင်ရည်ရှိသည့် လုံခြုံစိတ်ချရမှုအတိုင်း အတာ တစ်ခုထက်မကျော်လွန်စေရန် ဂေဟစနစ် နှင့် သဘာဝသယံဇာတများအပေါ် စတင်သက်ရောက်သည့် ထိခိုက်မှုများကိုပါ လေ့လာသိရှိနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ SEA အသုံးပြုခြင်းမှ ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်ကို စက်မှုလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲရာတွင်လည်းကောင်း၊ စီမံကိန်းတစ်ခုချင်းစီအလိုက် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဆက်လက်လေ့လာရာတွင်လည်းကောင်း အခြေခံသတင်းအချက်အလက်အဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

လက်ရှိနှင့် နောင်ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းများနှင့် ဆောင်ရွက်ရန် စီစဉ်ထားသည့် ရေအားလျှပ်စစ် စီမံကိန်းလုပ်ငန်းများအားလုံးကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ထိခိုက်မှု (Cumulative impacts) ကို ဆန်းစစ်ရန် ဆောင်ရွက်ထားသည့် SEA သည် အဆိုပါ စက်မှုလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုများကို ရှောင်ရှားနိုင်ရေး၊ လျော့ချနိုင်ရေး လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲနိုင်ရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ IFC နှင့် လျှပ်စစ်စွမ်းအားဝန်ကြီးဌာနတို့ပူးပေါင်း၍ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရေအားလျှပ်စစ်ကဏ္ဍအတွက် SEA ဆောင်ရွက်ရန် အစီအစဉ်ရေးဆွဲလျက် ရှိပါသည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှ Ayeyawady Integrated River Basin Management စီမံကိန်းကို ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိပြီး နိုင်ငံ့ဧရိယာ၏ (၆၀) ရာခိုင်နှုန်းနှင့် လူဦးရေ (၇၀) ရာခိုင်နှုန်းကို လွှမ်းခြုံမှုရှိသည့် ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်း အုပ်ချုပ်မှု စီမံချက် ရေးဆွဲရန်ပါဝင်ပါသည်။ အစားအစာလုံခြုံမှု၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် စွမ်းအင်တို့ကို အတိုးအလျှော့ (Trade-offs) အကောင်းဆုံးပြုလုပ်နိုင်မည့် ရေအားလျှပ်စစ် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံချက်များရေးဆွဲရန် ၎င်း စီမံကိန်းများကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပုံ ၉။ တည်ထောင်ပြီး နှင့် လျာထားသည့် ရေအားလျှပ်စစ်ဓာတ်အားပေးစက်ရုံများ။

စွမ်းအင် အလေအလွင့်များ လျှော့ချခြင်း နှင့် ဖြန့်ဝေသည့် ကွန်ယက်များ ထိရောက်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်ခြင်းတို့သည် စွမ်းအင်ကဏ္ဍမှ ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှုများကို လျှော့ကျ စေပါမည် ချရာတွင် အထောက်အကူပြုရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများတွင် စွမ်းအင်ထုတ်လွှတ်သည့် နည်းပညာအဆင့်မြှင့်တင်ခြင်း၊ ဝေးလံသီခေါင်သော နေရာများရှိ ဒေသခံများအတွက် လျှပ်စစ်ဓါတ်အား လိုင်းမဲ့စနစ်များ အသုံးပြုခြင်းအပါအဝင် မဟာဗျူဟာ အမျိုးမျိုး အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ထိရောက်မှုရှိသည့် စွမ်းအင်ဖြန့်ဝေမှုစနစ်များကို တည်ဆောက်ခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ အလားတူပင် မြို့ပြစီမံကိန်းများတွင် စွမ်းအင်သုံးစွဲမှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း၊ သဘာဝတောများမှရရှိသည့် မီးသွေးများကဲ့သို့ ရေရှည်တည်တံ့မှုမရှိသော စွမ်းအင်အရင်းအမြစ်များအပေါ် မှီခိုမှုလျှော့ချခြင်းဖြင့် စွမ်းအင်သုံးစွဲမှုနှင့် ဆက်စပ်နေသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုများကိုပါ လျှော့ချနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ အိမ်သုံးစွမ်းအင် ထောက်ပံ့မှုကို တိုးမြှင့်ပေးခြင်းနှင့် သဘာဝဓါတ်ငွေ့ကဲ့သို့သော စွမ်းအင်အရင်းအမြစ်များကို ဖြန့်ဝေပေးခြင်းဖြင့် သဘာဝတောများအပေါ် မှီခိုမှုဖိအားများကို လျှော့ချပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ကျောက်မီးသွေးအစား အခြားပိုမိုသန့်စင်သည့် စွမ်းအင်ကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ သယံဇာတများ အလွန်အကျွံသုံးစွဲခြင်းနှင့် အလေ့အလွင့်များကို ပိုမိုဖြစ်ပေါ်စေသည့် စွမ်းအင်ဆိုင်ရာ အကူအညီများကို ဖယ်ရှားခြင်းဖြင့် စွမ်းအင်သုံးစွဲမှုနှင့် အလေ့အလွင့်များကို လျှော့ချရာတွင် သိသိသာသာ အထောက်အကူပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

မြို့ပြစီမံကိန်းများတွင် ရေရှည်တည်တံ့မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းဖြင့် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းစီ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် အစိုးရကဏ္ဍအလိုက် စွမ်းအင် အလေ့အလွင့်မရှိသုံးစွဲနိုင်ရေးတို့ကို သိသိသာသာ အထောက်အကူပြုမည်ဖြစ်ပြီး အလေ့အလွင့်များကိုလည်း သိသိသာသာ လျှော့ချနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးစီမံကိန်းများအတွက် အဓိက ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများမှာ ချက်ပြုတ်ရေးအတွက် ပိုမိုထိရောက်မှုရှိသည့် လောင်စာအရင်းအမြစ်များ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ အဆောက်အဦပုံစံများအား ရာသီဥတုနှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုရှိစေခြင်း၊ ရေဆိုးများသန့်စင်ခြင်းနှင့် စွန့်ပစ်ပစ္စည်းနှင့် ဆောက်လုပ်ရေးပစ္စည်းများကို ပြန်လည်ပြုပြင်သုံးစွဲနိုင်သည့် သင့်တော်သော စနစ်များဖော်ထုတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၁၄။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၄)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၄-၁။ သတ္တုနှင့် စွမ်းအင်ကဏ္ဍတို့တွင် SEA ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၄-၁-၁ သတ္တုတူးဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းများနှင့်ရေအားလျှပ်စစ် စီမံကိန်းများတွင် နိုင်ငံတကာမှ ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည့် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများနှင့် အညီ SEA ကို ဆောင်ရွက်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး ဦးစီးဌာန၊ လျှပ်စစ်စွမ်းအား ဝန်ကြီးဌာန သတ္တုတွင်းဝန်ကြီးဌာန

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
လုပ်ငန်း ၄-၁-၂ SEA မှရရှိသည့် အကြံပြုချက်များကို အခြေခံ၍ သတ္တုနှင့် ရေအားလျှပ်စစ် ကဏ္ဍတို့အတွက် လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန၊ သတ္တုတွင်းဝန်ကြီးဌာန၊ လျှပ်စစ်စွမ်းအားဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၄-၁-၃ ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှု အနည်းဆုံးဖြစ်စေမည့် နည်းလမ်းများရှာဖွေရန် အမျိုးသား စွမ်းအင်ကဏ္ဍ ပင်မစီမံချက်ကို အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်း	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန၊ လျှပ်စစ်စွမ်းအား ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၄-၂။	သဘာဝသယံဇာတများ စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် သုံးစွဲခြင်းကို ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ စီမံချက်များတွင် ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန်။
လုပ်ငန်း ၄-၂-၁ ကြီးမားသည့် လျှပ်စစ်ထုတ်လုပ်ရေး သို့မဟုတ် သယံဇာတ ထုတ်လုပ်ရေးဆိုင်ရာ မည်သည့် စီမံကိန်းတွင် မဆို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ လုပ်ငန်းစီမံချက် ပြုစုရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၄-၂-၂ ဖွံ့ဖြိုးမှုများနှင့် တိုးတက်ရေးလုပ်ငန်းနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံချက်များ ရေရှည်တည်တံ့ရေးအတွက် အကြံပြုခြင်း၊ အထူးသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုများ ဘက်မှ အကြံပြုခြင်း၊ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေအရ ဖွဲ့စည်းထားသည့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့များ၏ စွမ်းဆောင်ရည်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်တို့ကို မြှင့်တင်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၄-၂-၃ ထိရောက်ခြင်းကို အလေးပေးထားသည့် စွမ်းအင်ထုတ်လုပ်မှု နည်းပညာလွှဲပြောင်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲချမှတ်ခြင်း။	လျှပ်စစ်စွမ်းအား ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၄-၂-၄ အစိမ်းရောင် ထောက်ပံ့မှု ရယူခြင်းဆိုင်ရာ အစိုးရ၏ အစီအစဉ်နှင့် ရည်မှန်းချက်များ ချမှတ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ I/NGOs

၄-၆-၅။ အာအိရီရည်မှန်းချက် (၅): သစ်တောများအပါအဝင် သဘာဝကျက်စားနယ် မြေများ ပျက်စီးနှုန်း ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အနိမ့်ဆုံး တစ်ဝက်ကျဆင်းရန်၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ပျက်စီးမှု လုံးဝမရှိတော့ရန် နှင့် အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်း နှင့် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်ခြင်းတို့ သိသိသာသာ ကျဆင်းစေရန်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အမြင့် ၅,၈၈၁ မီတာ၊ မြောက်ဘက်ပိုင်း (၉-၂၈)° မှ စ၍ မြောက်ဘက်ဖျားပိုင်းတွင် အအေးပိုင်းသစ်တောများ၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင်အနိမ့်အမြင့် အလိုက် ပေါက်ရောက်သော သစ်တောများ၊ အရှေ့ဘက်ပိုင်းနှင့် အနောက်ဘက်ပိုင်း နယ်နိမိတ်တစ်လျှောက် တွင် တောင်စဉ်တောင်တန်းများ၊ အလယ်ပိုင်းတွင် ခြောက်သွေ့သော အပူပိုင်းဒေသ၊ ရေချိုကန်ကြီး များနှင့် မြစ်ကြီးများ၊ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းဒေသများဖြင့် ဝန်းရံလျက် ရှိပါသည်။ အဆိုပါကွဲပြားစုံလင်သည့် နေရင်းဒေသများ၊ ဂေဟစနစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အဓိကအရေးပါသော အခြေခံအချက် တစ်ချက်ဖြစ်ပါသည်။ သစ်တောများသည်လည်း ထိုဂေဟစနစ်များစွာ၏ အရေးပါသော အစိတ် အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းလျက် ရှိပါသည်။ သို့သော်လည်း မကြာသေးမီက ဆယ်စုနှစ်များ အတွင်း ဆိုးရွားစွာ ပျက်ဆီးခံခဲ့ ရပြီးဖြစ်ပါသည်။

သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှုဆိုင်ရာ ကိန်းဂဏန်းများကို အရင်းအမြစ်အများအပြားမှ ရရှိပြီး အစိုးရမဟုတ် သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများ၏ တရားဝင်မဟုတ်သည့် လတ်တလောကိန်း ဂဏန်းများလည်းပါဝင်ပါသည်။ Smithsonian Institution ၏ အစီရင်ခံစာတွင် ၁၉၉၀ နှင့် ၂၀၀၀ ခုနှစ်ကြားတွင် သစ်တောအမျိုးအစား အားလုံး၏ ၁၂,၀၀၀ စတုရန်းကီလိုမီတာ ဆုံးရှုံးခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ကမ္ဘာ့သစ်တောစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ (Global Forest Watch-GFW) ၏ အစီရင်ခံစာများအရ ၂၀၀၁ နှင့် ၂၀၁၂ ခုနှစ်ကြားတွင် သစ်တော ၁၅,၀၀၀ စတုရန်းကီလိုမီတာ ဆုံးရှုံးခဲ့ကြောင်း၊ ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ၂,၁၆၂ စတုရန်းကီလိုမီတာအထိ ဆုံးရှုံးမှု အထွဋ်အထိပ်သို့ ရောက်ခဲ့ပြီး သစ်တောဆုံးရှုံးမှုနှုန်း မြင့်တက်လာမှုကို ဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။ သစ်တောဆုံးရှုံးမှု၏ တစ်ဝက်ကျော်ကျော်မှာ ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်၊ စစ်ကိုင်းနှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတို့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။ ထိုခိုက်မည့် အန္တရာယ်အရှိဆုံးနှင့် စီးပွားရေးအရ အရေးအပါဆုံး သစ်တော အမျိုးအစား (၂) ခုမှာ ရွက်ပြတ်တောခြောက် နှင့် ဒီရေတောများ ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက် (Dry Mixed Deciduous Forest-DMDF) ၁၂၅,၀၀၀ စတုရန်းကီလိုမီတာ ရှိပြီး အရှေ့တောင်အာရှတစ်ခုလုံးတွင် ပေါက်ရောက်မှု၏ ထက်ဝက် ခန့် ရှိပါသည်။ ရာသီအလိုက် မိုးရွာသွန်းမှုရှိသည့် မြေနိမ့်ဒေသများတွင်သာ သီးသန့်ပေါက်ရောက် လျက်ရှိပြီး လူများ အခြေချနေထိုင်ရာနေရာဒေသများတွင် ကွက်ကြားပုံစံဖြင့် တွေ့ရှိရလေ့ရှိသည့် ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက်များသည် အပူပိုင်းဒေသများတွင် ကာကွယ်မှုအနည်းဆုံး တော အမျိုးအစားများ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းတွင် ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက် ဧရိယာ အများအပြားသည် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး၊ ရှမ်းနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်တို့တွင် ကျန်ရှိနေပါသေးသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ထိုင်းနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံတို့တွင် ကာကွယ်ထားသည့် ၄၀% နှင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် လက်ရှိတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက် ၂% ကိုသာ ကာကွယ်ထားလျက်ရှိပါသည်။ ရွက်ပြတ် ရောနှောတောခြောက် တောအမျိုးအစားတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဒေသရင်း မျိုးစိတ်များ ကြွယ်ဝမှု မြင့်မားပြီး ဆင်များ၊ ကျားများ၊ ကြွဲများနှင့် အခြားနယ်မြေ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကျက်စားသည့် နို့တိုက်သတ္တဝါများ ပေါကြွယ်ဝပါသည်။

ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက်များတွင် လူဦးရေမြောက်မြားစွာ ရှိခြင်းကြောင့် ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းများဖြင့် ကန့်သတ်ထားသည့် အရွယ်အစား ကြီးမားသော သဘာဝနယ်မြေများ ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ရန် လွန်စွာ အခွင့်အရေး နည်းပါးပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တော၊ ဒေသခံထိန်းသိမ်းရေး သဘောတူညီချက်များအပါအဝင် ဒေသခံအစုအဖွဲ့ အခြေပြု ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများနှင့် အခြား ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် စီမံခန့်ခွဲမှုပုံစံများသည် ကျန်ရှိနေသည့် သစ်တော ဧရိယာများ ဆက်လက်တည်တံ့ရန် အသင့်တော်ဆုံးပုံစံများ ဖြစ်ပါသည်။ သစ်တောဧရိယာငယ်များ ကို ထိန်းသိမ်းရန် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ဒေသခေါင်းဆောင်များ၊ ဒေသခံများမှ စိတ်ပါ ဝင်စားမှု ပြသနေခြင်းသည် အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အထောက်အပံ့ဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် စီမံခန့်ခွဲသည့် စနစ်တည်ဆောက်ရန် အခွင့်အလမ်းကောင်းများရှိသည်ကို ပြသလျက်ရှိပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် အင်ဒိုနီးရှားနှင့် မလေးရှားနိုင်ငံပြီးလျှင် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒီရေတော ဧရိယာ တတိယအများဆုံးပိုင်ဆိုင်သည့်နိုင်ငံဖြစ်ပါသည်။ NASA ၏ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အတွင်း လေ့လာချက် များအရ ၂၀၀၀ပြည့်နှစ် နှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်ကြားတွင် ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့်ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးတို့တွင် ဒီရေတော ဖုံးလွှမ်းမှုဧရိယာများ သိသိသာသာကျဆင်းခဲ့ကြောင်းတွေ့ရှိခဲ့ရပါသည် (ဇယား ၁၅)။

ဇယား ၁၅။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် နှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တို့အကြား ဒီရေတော ဖုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်း။

ဒေသ	အကျယ်အဝန်း (sq km)		ပြုန်းတီးမှု (၂၀၀၀-၂၀၁၃) (sq km)	နှစ်စဉ် ပြုန်းတီးမှု (sq km)	ပြုန်းတီးမှု နှုန်း (%)
	၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်	၂၀၁၃ ခုနှစ်			
ရခိုင်ပြည်နယ်	၁,၇၃၄	၁,၄၇၀	-၂၆၄	-၂၀.၃၁	-၀.၁၇
ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီး	၈၁၈	၄၆၂	-၃၅၆	-၂၇.၃၈	-၃.၃၅
တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး	၂,၀၇၅	၂,၀၄၀	-၃၅	-၂.၆၉	-၀.၁၃
စုစုပေါင်း	၆,၆၂၇	၅,၉၇၅	-၆၅၅	-၅၀.၃၈	-၀.၇၆

နာဂစ်မုန်တိုင်း(၂၀၀၈) ခုနှစ်နှင့် ဂီရီမုန်တိုင်း (၂၀၁၁) ခုနှစ်များကြောင့် လူသားတို့၏ အသက် အိုးအိမ်ဆုံးရှုံးမှုများ၊ ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ပုဇွန်မွေးမြူရေးကန်များ ပျက်စီးပြိုလဲခြင်း၏ နောက်ကွယ်မှ အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ ဒီရေတောဧရိယာများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ခုတ်ထွင် ရှင်းလင်းခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ နာဂစ်မုန်တိုင်းကြောင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင်

အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများစွာမှ ဦးဆောင်သည့် ဒီရေတောဧရိယာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေး ကြိုးပမ်းမှုများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော်လည်း ဒီရေတောများမှာ အကျယ်အဝန်းနှင့် အရည်အသွေး တို့ပါ ကျဆင်းလာခဲ့ပါသည်။ ဒီရေတောဧရိယာများ၏ ၁% အောက်ကိုသာ တရားဝင် ကာကွယ် ထားပြီး မိန်းမလှကျွန်း တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တောအတွင်းရှိ ဒီရေတော ၁၃၇ စတုရန်း ကီလိုမီတာခန့်သည် ထင်းနှင့်မီးသွေး ထုတ်လုပ်မှုများကြောင့် ဖိအားများ ကြီးကြီးမားမား ကျရောက် လျက်ရှိပါသည်။ မလေးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံများ၌ ဒီရေတောများခုတ်လှဲရာတွင် တော၏ ခိုင်မြဲမှု (Integrity of the forest) ကြံ့ခိုင်မှုကို ထိခိုက်မှုမရှိစေရေး ထာဝစဉ်တည်တံ့စေသည့် ထုတ်လုပ်မှုစနစ် (Sustainable harvesting regimes) ကို ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် ကျင့်သုံး လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့်လည်း ထိုကဲ့သို့သော စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးပြုမှုပုံစံ များကို ကျင့်သုံးသင့်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် မကြာသေးမီကပင် အနာဂတ်အတွက် ဒီရေတောများ (Mangrove for the Future-MFF) တွင်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ MFF သည် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်း ရွေးချယ်စရာ များ ဖန်တီးပေးခြင်းနှင့် ဒီရေတောဧရိယာများ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့တွင် အောင်မြင်မှုရရှိနေ သည့် စီမံကိန်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါစီမံကိန်း မြန်မာနိုင်ငံသို့ တိုးချဲ့လာခြင်းသည် မြန်မာ့ ကမ်းရိုးတန်းတလျှောက်ရှိ ကျန်ရှိနေသေးသော ဒီရေတောများ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် အနာ ဂါတ် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များကြောင့် ထိခိုက်လွယ်မှုများကို ကူညီလျှော့ချရာတွင် အဓိက အရေး ပါသော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ် သစ်တောကဏ္ဍလားရာ အစီရင်ခံစာ (သစ်တောများ ၂၀၁၅) အရ စီးပွားဖြစ် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်နိုင်ရန်အတွက် သစ်တောအပြောင်ခုတ်လှဲခြင်းသည် သစ် တောပြုန်းတီးမှု၏ အဓိကကျသော အကြောင်းအရင်း ဖြစ်သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း သစ်တောများ ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းခြင်းကြောင့် သစ်တောပြုန်းတီးလျက်ရှိပါသည်။ အဆိုပါချဲ့ထွင် ခြင်းများ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာကြာမြင့်ခဲ့ပြီးသည့်နောက်တွင် လက်ရှိသစ်တောမြေမှ စိုက်ပျိုးမြေ သို့ ပြောင်းလဲမှုမှာ မခန့်မှန်းနိုင်သည့်အခြေအနေထိ ရောက်ရှိလာခဲ့ပါသည်။ တရားဝင် စာရင်း ဇယားများအရ ၂၀၁၃/၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဆီအုန်းနှင့် ရာဘာစိုက်ခင်းများအတွက် PFE အတွင်းမှ မြေ (၁၆) စတုရန်းကီလိုမီတာ ငှားရမ်းခဲ့ပါသည်။ ယင်းဧရိယာများတွင် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အစိုးရ၊ ကာကွယ်ရေးနှင့် အခြား အာဏာပိုင်များမှ စိုက်ပျိုးရေး၊ စွမ်းအင်ကဏ္ဍအခြေခံအဆောက် အအုံ၊ သတ္တုနှင့် အခြားမြေ အသုံးချမှုများအတွက် ချထားသည့် မြေနေရာများ မပါရှိသေးပါ။ သစ်တောကြီးပိုင်းများ ပြင်ဆင်သတ်မှတ်ခြင်း၊ သစ်တောကြီးပိုင်းအတွင်းတွင် အခြား မြေအသုံး ချမှုများ ခွင့်ပြုခြင်းတို့ အပါအဝင် အဆိုပါ သစ်တောမြေများ ငှားရမ်းချထားရာတွင် အသုံးပြုသည့် ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်း/စည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှု မရှိသည့် စီမံခန့်ခွဲမှုများအောက်တွင် ကျရောက်နေပြီး တရားဥပဒေ ဟာကွက်များ (Legal loopholes)၊ အထူးခွင့်ပြုချက်များ နှင့် အခြားကင်းလွတ်ခွင့်များကို အသုံးပြုလေ့ရှိကြကြောင်း တွေ့ရပါသည်။

သစ်တောကဏ္ဍ၌ပင်လျှင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်လျက်ရှိသော်လည်း ယခုထက်တိုင် သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်တွင် စီမံခန့်ခွဲလျက်ရှိသော သစ်ထုတ်နယ်မြေများ အပေါ်တွင်သာ အာရုံစိုက်လျက်ရှိပါသည်။ ကျန်ရှိနေသေးသည့် နိုင်ငံ၏ သယံဇာတကြွယ်ဝသော တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ နေထိုင်ရာဒေသများရှိ သဘာဝတောများမှာမူ ထိရောက်မှုရှိသော သစ်တောစီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်မှ ကင်းလွတ်လျက်ရှိပြီး သစ်တောမြေမှ အခြားမြေ အဖြစ်သို့ပြောင်းလဲခြင်းများ၊ အလွန်အကျွံ သစ်ထုတ်ခြင်း အန္တရာယ်များကြောင့် ထိခိုက်ခံရနိုင်ဖွယ် မြင့်မားလျက်ရှိပါသည်။ အခြားဝန်ကြီးဌာနများနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အခွင့် အာဏာအရ မြေငှားရမ်းဆောင်ရွက်သည့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ တစ်ဟုန်တိုး များပြားလာခြင်းသည် သစ်တောစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်းအတွက် ဌာနအဖွဲ့အစည်းနှင့် မူဝါဒဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုအသစ်များ ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။

နှစ်ပေါင်း (၁၀၀) ကျော် အပြင်းအထန် သစ်ထုတ်လုပ်ပြီးနောက် မြန်မာ့သစ်တောများသည် အလွန်အမင်း အဆင့်အတန်းကျဆင်းလျက်ရှိပြီး စီးပွားရေးအရ ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်း မရှိတော့ပါ။ နောက်ထပ် ကြိုတွေ့လာနိုင်သည့် အန္တရာယ်တစ်ခုမှာ ကျယ်ပြန့်သည့် သစ်တောပြုန်းတီးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းအခြေအနေကို ရှောင်လွှဲနိုင်ရန် စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်သူများမှ သစ်ပင်ကြီးများကို ထုတ်လုပ်ခြင်းဖြင့် စတင်ခဲ့ပြီး တန်ဖိုးနည်းသည့် မျိုးစိတ်များကို ပြည်တွင်းသုံးနှင့် ထင်းလောင်စာအတွက် ဆက်လက်ထုတ်လုပ်ကာ အဆင့်အတန်း ကျဆင်းသော သစ်တောများ စိုက်ခင်းများနှင့် တစ်ပိုင်တစ်နိုင် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်းသို့ ပြောင်းလဲသွားခြင်းဖြင့် အဆုံးသတ်ခဲ့သည် ဖြစ်စဉ်ကို ရပ်တန့်မည့် လုပ်ငန်းများကို သစ်တောဦးစီးဌာနသည် ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ရပါမည်။

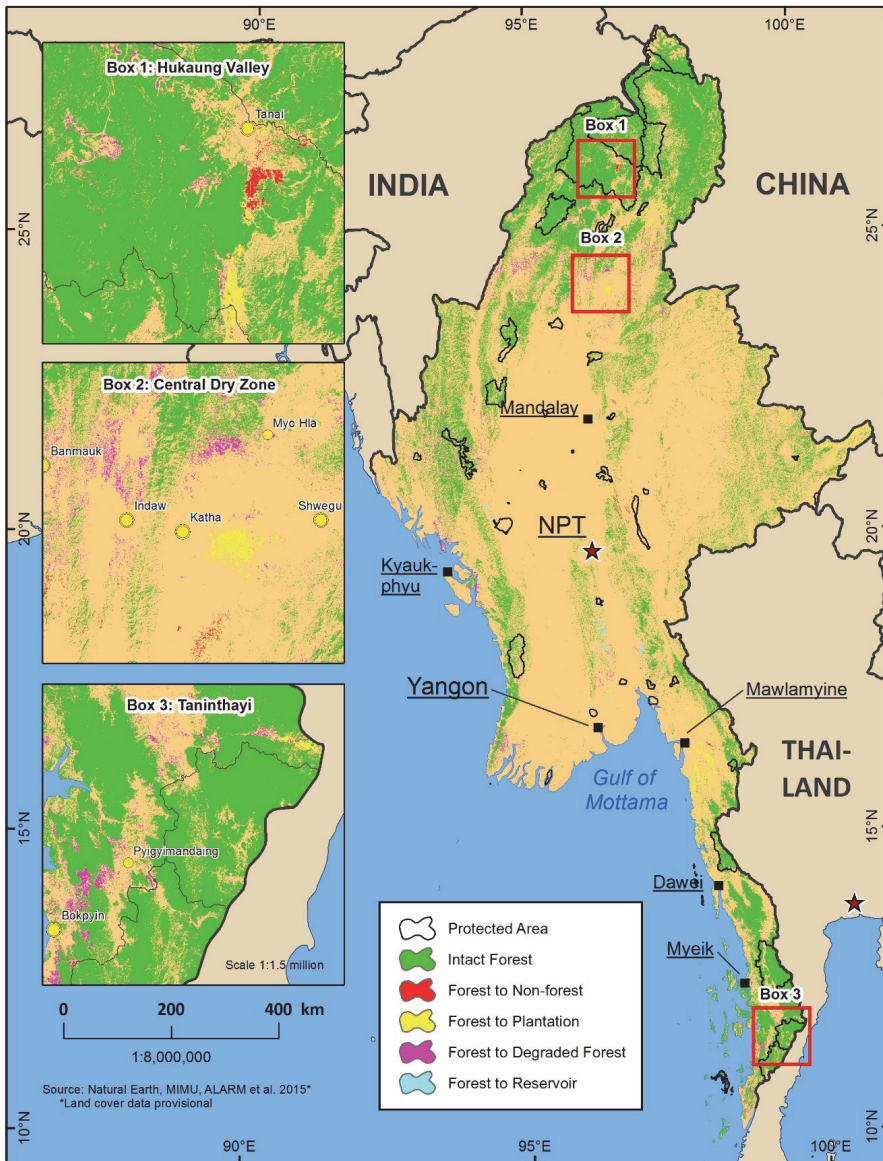
ယင်းဖြစ်စဉ်ကို ပြောင်းပြန်လှန်နိုင်ရန် ကြီးထွားလာသည့် ပြည်တွင်းသစ်လိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးပြီး ဟက်တာ သိန်းပေါင်းများစွာရှိသည့် အဆင့်အတန်းကျဆင်းနေသည့် သစ်တောများကို ပြန်လည်တည်ထောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် သစ်တောမြေများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ကာကွယ်ခြင်းတို့တွင် အစိုးရဌာနနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ဒေသခံပြည်သူများကို မည်ကဲ့သို့ မက်လုံးအထောက်အပံ့ပေးမည်ကို ကြီးမားစွာ ပြောင်းလဲမှုများ လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းအပြင် သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းကို ပြည်ပသို့ တင်ပို့ရန် အလေးပေးမှုကို ပြည်တွင်းဈေးကွက်သို့ ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောများသည် အောင်မြင်မှုအချို့ကို ရရှိထားသော်လည်း အဆိုပါပုံစံမှာ ဧရိယာအနည်းငယ်တွင်သာ အလေးထားဆောင်ရွက်လျက်ရှိပြီး ဒေသခံများနှင့်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန်ခက်ခဲပါသည်။ တိုးတက်မှုနှုန်းမှာ နှေးကွေးပြီး ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင်တည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များကို ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် စတင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သော်လည်း ခန့်မှန်းခြေသစ်တောဟက်တာ ၈၀,၀၀၀ ခန့်သာ ဒေသခံပြည်သူများ၏ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရောက်ရှိပြီး ဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးသားအဆင့် သစ်တောကဏ္ဍပင်မစီမံကိန်းတွင် ၂၀၃၀ ပြည့်နှစ်၌ ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောဟက်တာပေါင်း (၉၈၀,၀၀၀) ကို တည်ထောင်ပြီးဖြစ်ရန်

ရည်မှန်းထားပါသည်။ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေများ ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း အစီအစဉ် (PFE restoration program) ကို အထောက်အကူပြုနိုင်ရန်အတွက် ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တော တည်ထောင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ကို ပိုမိုလွယ်ကူရိုးရှင်းစွာ တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပြီး အဓိက အားဖြင့် ဒေသခံများအား အကျိုးအမြတ်အညီအမျှ ခံစားစေရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဒေသခံပြည်သူများသည် သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့်ပူးပေါင်း၍ သစ်တော အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက် များ ရေးဆွဲခြင်း၊ ပျိုးဥယျာဉ် တည်ထောင်ခြင်း၊ ဒေသအပင်မျိုးများ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ သစ်တောများ ကာကွယ် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့တွင် တာဝန်ခွဲဝေယူနိုင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ အပြန်အလှန်အားဖြင့် ဒေသခံများမှ သဘောတူညီထားသည့် စဉ်ဆက်မပြတ်ထုတ်လုပ်မှု အတိုင်းအတာအတွင်းတွင် ထင်းနှင့် ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းသုံး သစ်များထုတ်ယူခွင့်ရရှိမည်ဖြစ်ပြီး သစ်ထုတ်လုပ်ခွင့်ပေး ပက သစ်မှရရှိသည့် ဝင်ငွေကို အညီအမျှခွဲဝေရရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ အထက်ပါ နည်းလမ်းကို အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ အထူးသဖြင့် ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောတည် ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများကို ထောက်ပံ့ရန်နှင့် အရှိန်မြှင့်တင်ရန်အတွက် အခြေကျပြီးဖြစ်နေ သည့် RECOFTC ကဲ့သို့ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အရှိန်အဟုန်မြှင့် တင်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

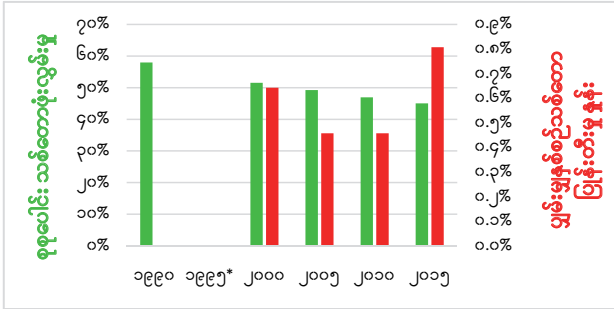
နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ပုံ ၁၀။ ၂၀၀၂ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ် အကြား သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်း။

ဇယားကွက် ၂။ သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သစ်တောအခြေအနေကို အတိအကျသိရှိနိုင်ရန် FAO နှင့် သစ်တောဦးစီးဌာနတို့သို့သည် သစ်တောသယံဇာတ အက်ဖြတ်ခြင်း (Forest Resource Assessment-FRA) ကို (၅) နှစ်လျှင် တစ်ကြိမ်ဆောင်ရွက်ပါသည်။ FRA သည် သစ်တော ဖုံးလွှမ်းမှုဆိုင်ရာ တရားဝင်ကိန်းဂဏန်းကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ သို့သော် နည်းပညာများ ပြောင်းလဲမှု နှင့် သစ်တောအပေါ် အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုချက် ကွဲပြားမှုတို့ကြောင့် နှစ်များအလိုက် သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု နှင့် သစ်တောပြောင်းလဲမှုနှုန်းကို နှိုင်းယှဉ်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ ၁၉၄၈ နှင့် ၁၉၆၃ ခုနှစ်ကြားကာလ၌ FRA သည် မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် အခြားနိုင်ငံများအား မေးခွန်းလွှာများပေးပို့ခြင်းအပေါ် အခြေခံပါသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်သည့် ပထမနှစ်တွင် အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထုတ်ယူနိုင်သော သစ်တောများ ၂၅.၀၀၀ စတုရန်းကီလိုမီတာ (ကုန်းတွင်းဧရိယာ၏ ၃၇ %) ရှိကြောင်းခန့်မှန်းထားပါသည်။ သို့သော်လည်း နည်းပညာ ပြောင်းလဲလာခြင်းကြောင့် မတူညီခြင်းကြောင့် အဆိုပါ ကိန်းဂဏန်းကို မကြာသေးမီက ရရှိသော ကိန်းဂဏန်းများနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ မရနိုင်ပေ။ ၁၉၈၀ ခုနှစ်မှစတင်၍ Statistical Modeling နှင့် Remote Sensing တို့ကို FRA တွင် အသုံးပြုလာကြပါသည်။ ရလဒ်များမှ သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှုမှာ ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် ၅၈ % ခန့်အောက်မှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ၄၅% အထိကျဆင်းသွားကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။

ပုံ ၁။ ၁၉၉၀ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် အကြား FRA သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု။ ဇစ်မြစ်: FAO 2015. *No FRA data

Smithsonian Institution နှင့် Conservation International တို့မှ မြန်မာနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံလုံးကို ခြုံငုံမိသော Resolution (၃၀) မီတာရှိ Landsat ပြုလုပ် တာဝန်ပုံ (၂)စုံကို အသုံးပြု၍ ၁၉၉၀ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်အကြား သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်းကို ခန့်မှန်းခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၅ခုနှစ်တွင်အဆိုပါရလဒ်များကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီးတစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်းအတာဖြင့် အသားတင်သစ်တောပြုန်းတီးမှုမှာ တစ်နှစ်လျှင် ၀.၂ % အောက်သာရှိပြီး သစ်တောပြုန်းတီးမှု နည်းပါးကြောင်းဖော်ပြပါသည်။ အဆိုပါကိန်းဂဏန်းမှာ FRA တွင်ခန့်မှန်းထားသည်ထက် သိသိသာသာ လျော့နည်းပါသည်။ သို့သော်လည်း သစ်တော ပြုန်းတီးမှုဖြစ်ပွားသည့်နေရာများတွင် ဖြစ်ပွားမှုနှုန်းမြန်ဆန်ပြီး အထူးသဖြင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် ဒီရေတောများ ပြုန်းတီးမှုမှာတစ်နှစ်လျှင် ၂.၂ % ကျော်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်းဒေသ၏ မြောက်ဖျားအစွန်းတွင် ရွက်ကြွေ တော ခြောက်များ ပြုန်းတီးမှုနှုန်းမှာ တစ်နှစ်လျှင် ၀.၇% ဖြင့် လျှင်မြန်စွာ ပြုန်းတီးလျက်ရှိပါသည်။

Smithsonian Institution နှင့် American Museum of Natural History တို့၏ နည်းပညာအကူအညီရယူ၍ EcoDev နှင့် GMAP တို့မှ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် ခန့်မှန်းမှုတွင်၂၀၀၂ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၄ ခုနှစ်ကြား သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှုအခြေအနေ ပြောင်းလဲမှု မြေပုံရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါလေ့လာမှုတွင် ၁၉၉၀-၂၀၀၀ ခုနှစ် လေ့လာမှုကဲ့သို့ Landsat ပြုလုပ်တာဝန်ပုံကို အသုံးပြုခဲ့ပါသည်။ သို့သော် သစ်တောများကို မူလအခြေအနေအတိုင်းရှိသော သစ်တော၊ ရွက်အုပ်ပိတ်တော (ရွက်အုပ်ဖုံးလွှမ်းမှု ၈၀ % အထက်)နှင့် အတန်းအစား ကျဆင်းနေသော ရွက်အုပ်ပွင့်တော (ရွက်အုပ်ဖုံးလွှမ်းမှု ၁၀%-၈၀ %) ဟူ၍ အတန်းအစားခွဲခြားခဲ့ပါသည်။

ကနဦးရလဒ်များအရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်တောဧရိယာ အများအပြား (နိုင်ငံ၏ ၆၀ % အထက်) ကျန်ရှိနေသေးသော်လည်း မူလအတိုင်းရှိသော ရွက်အုပ်ပိတ်တော အနည်းငယ်သာ ကျန်ရှိပြီး အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် နိုင်ငံ ကုန်းမြေဧရိယာ၏ ၂၄ % သာ ကျန်ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည်။ လက်ရှိသစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု ကျဆင်းနေသည်မှာ မူလအနေအထားတိုင်းရှိသော ရွက်အုပ် ပိတ်တောများတွင် ကျဆင်းနေခြင်းဖြစ်ပြီး ရွက်အုပ်ပိတ်တောဖုံးလွှမ်းမှုမှာ FRA ထက် ၅၀ % လျော့နည်းခန့်မှန်းထားပါသည်။ မူလ အတိုင်းရှိနေသော သစ်တောအများအပြားကို သစ်တောစိုက်ခင်းနှင့် သိန်စိုက်ခင်းများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲပြီး သတ္တုတူး ဖော်ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတွင် ပြုလုပ်ကြပါသည်။ မူလ အခြေအနေအတိုင်းရှိသော သစ်တောများ အများဆုံး ကျန်ရှိသည့်နေရာများမှာ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးမြောက်ပိုင်း၊ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ရေချိုရေတိမ်ဒေသများလည်း ပေါကြွယ်ဝလှပါသည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၀၃ ခုနှစ်အတွင်းတွင် ကချင်ပြည်နယ်၊ ရှမ်းပြည်နယ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ အလယ်ပိုင်း အပူပိုင်းဒေသရှိ ဧရာဝတီမြစ်ကြောတလျှောက်တွင် ရေတိမ်ဒေသများ စစ်တမ်း ကောက်ယူခြင်းကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အရေးပါသည့် ရေတိမ်ဒေသ (၁၉) ခု အပါအဝင် ရေတိမ်ဒေသ (၉၉) နေရာကိုစစ်တမ်းကောက်ယူနိုင်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ စစ်တမ်း ကောက်ယူခြင်းရလဒ်များကို ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ရမ်ဆာကွန်ပင်းရှင်းသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ရန်ကုန်မြို့အနီးရှိ ၁၀၀ စတုရန်း ကီလိုမီတာခန့် ကျယ်ဝန်းသော သဘာဝအတိုင်း မဟုတ်သည့်ရေတိမ် ဒေသတစ်ခုဖြစ်သည့် မိုးယွန်းကြီးအင်းဘေးမဲ့တောကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဦးဆုံးရမ်ဆာ ဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ အင်းတော်ကြီးကန်ကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒုတိယမြောက် ရေတိမ်ဒေသအဖြစ် အမည်စာရင်းတင်သွင်းခဲ့ပြီး မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့ဧရိယာအား အမည်စာရင်း အဆိုပြုတင်ပြရန် စိတ်ပါဝင်စားလျက် ရှိကြပါသည်။ မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့သည် အရှေ့တောင်အာရှ၏ အကြီးမားဆုံး ဒီရေအတက်အကျရှိသည့် ရွံနွံလတာပြင် တည်ရှိရာနေရာဖြစ်ပြီး မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ်ဖြစ်သည့် ရေညောင့် နှုတ်ပိုင်းငှက် (Endangered Spoon-billed sandpiper-*Eurynorthynchus pygmeus*) ရှင်သန်ကျက်စားရန်အတွက် မရှိမဖြစ် အရေးပါသော နေရာတစ်နေရာဖြစ်ပါသည်။

ရေတိမ်ဒေသများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများနှင့် လူနေမှုဘဝအတွက် အရေးပါသည့်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေတိမ်ဒေသစီမံခန့်ခွဲမှု မဟာဗျူဟာရေးဆွဲရန် အခြေခံအဖြစ် ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သော ရေတိမ်ဒေသစာရင်းကောက်ယူခြင်းအစီရင်ခံစာကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်ပြီး ငါးမျိုးစိတ်စုံလင်ကွဲပြားမှုနှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ထပ်မံဖြည့်စွက်ရန်၊ ပထဝီဝင်မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ကွာဟချက်များ အထူးသဖြင့် ရှမ်းပြည်နယ်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်၊ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ချင်းတွင်းမြစ် အထက်ပိုင်းဒေသများကိုပါ ထည့်သွင်းစာရင်းကောက်ယူရန် လိုအပ်ပါသည်။ လူမှုဘဝများ နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် အရေးပါသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံအဆင့် ရေတိမ်ဒေသစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းထားမှု မရှိသည့်အပြင် ရေတိမ်ဒေသ စီမံခန့်ခွဲမှု မူဝါဒလည်း မရှိသေးပါ။

ဇယား ၁၆။ အာအီချိုရည်မှန်းချက်(၅)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၅-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက်များ အနည်းဆုံး(၁၀)%နှင့် ဒီရေတောများကို စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းအပါအဝင် ကာကွယ်သည့် ပုံစံတစ်မျိုးမျိုးအောက်တွင် ရှိရန်။	ဒီရေတောများ
လုပ်ငန်း ၅-၁-၁ စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံခန့်ခွဲမှုကိုမြှင့်တင်ရန် ဦးစားပေးရွက်ပြတ်ရောနှောတောခြောက်များနှင့် ဒီရေတောများတွင် ICCAsများ၊ ဒေသခံ ပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောနှင့် သဘာဝနယ်မြေများတည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
လုပ်ငန်း ၅-၁-၂ ICCAAs များနှင့် ဒေသခံပြည်သူအစု အဖွဲ့ပိုင်သစ်တောတို့ ပါဝင်သည့် နိုင်ငံအဆင့် ဒီရေတောလုပ်ငန်းစီမံချက်အား ရေးဆွဲခြင်း နှင့် စတင်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၅-၂။ လုပ်ငန်း ၅-၂-၁ ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေများကို ပြန်လည် လေ့လာဆန်းစစ်ပြီး ဖြစ်ရန်။ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (PFE) တွင် ထည့်သွင်းနိုင်သည့် အပင်တောများနှင့် PFE တွင် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် ခွင့်ပြုပေးထားသည့် ဧရိယာများကို ဆန်းစစ်နိုင်ရန် PFE နှင့် အပင်တောများ၏ သစ်တောပုံစံလွှမ်းမူမှုကို အကဲဖြတ်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၅-၂-၂ PFE ၏ ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်စနစ်ကို Update ပြုလုပ်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၅-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေတိမ်ဒေသများအားလုံးအား စစ်တမ်းကောက်ယူပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးတန်ဖိုးအလိုက် ဦးစားပေးရေတိမ်ဒေသများ ဖော်ထုတ် ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၅-၃-၁ နိုင်ငံအဆင့် ရေတိမ်ဒေသစာရင်းကောက်ယူထားမှုအား မွမ်းမံပြင်ဆင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ INGO များ
လုပ်ငန်း ၅-၃-၂ Ramsar အတွင်းရေးမှူးရုံးသို့ Ramsar site (၃) နေရာ အမည်စာရင်း တင်သွင်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၅-၅-၃ ရမ်ဆာဒေသများနှင့် ရမ်ဆာဒေသအဖြစ် အလားအလာ ရှိသည့် ရေတိမ်ဒေသများတွင် ဒေသခံပြည်သူ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများနှင့် အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ INGO များ
ရည်မှန်းချက် ၅-၄။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်မတိုင်မီ တရားမဝင်သစ် ထုတ်လုပ်မှု တိုက်ဖျက်ရေးအတွက် ထိရောက်သော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု အတည်တကျ ရေးဆွဲပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၅-၄-၁ တရားမဝင် သစ်ထုတ်လုပ်မှု တိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုရေးဆွဲတည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၅-၄-၂ တရားမဝင် သစ်ထုတ်လုပ်မှု တိုက်ဖျက်ရေးအတွက် ရန်ပုံငွေ ခွဲဝေချထားမှုကို တိုးမြှင့်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၅-၅။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ Forest Law Enforcement Governance and Trade (FLEGT) နှင့် Voluntary Partnership Agreement (VPA) ကို လက်မှတ်ရေးထိုးရေးအတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးသည့်အဆင့် ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၅-၅-၁ FLEGT လုပ်ငန်းစဉ်အား ရေးဆွဲခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၅-၅-၂ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆက်စပ်ဌာန အဖွဲ့အစည်းများပါဝင်မှုဖြင့် FLEGT လုပ်ငန်း အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၅-၅-၃ FLEGT လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဌာန၏ ပုံမှန်အလုပ်များတွင် ထည့်သွင်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ
လုပ်ငန်း ၅-၅-၄ FLEGT လုပ်ငန်းစဉ်များကို အထောက်အကူပြုရန် ဥပဒေ၊ ညွှန်ကြားချက်များကို မွမ်းမံပြင်ဆင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန

၄-၆-၆။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၆): ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ငါး၊ ကျောရိုးမဲ့ ရေထွက် ပစ္စည်းများ နှင့် ရေနေအပင်များ အားလုံး ရေရှည်တည်တံ့စေရေး နှင့် တရားဝင်ဖြစ်ရေး စီမံအုပ်ချုပ်ရန်နှင့် ထုတ်ယူသုံးစွဲရန်၊ အလွန်အကျွံ ဖမ်းဆီးခြင်း မဖြစ်ပေါ်စေရေး ဂေဟစနစ် အခြေခံသည့်နည်းလမ်းများ အသုံးပြုရန်၊ ကျဆင်းလျက်ရှိသော မျိုးစိတ်များ ပြန်လည်တိုးပွားလာရေး အစီအစဉ်နှင့် လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန်၊ ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟစနစ်များနှင့် အန္တရာယ် ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များအပေါ် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းမှ သိသာသည့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု မဖြစ်စေရန်၊ ငါးဖမ်းဆီးခြင်း၏ ရေထွက်ပစ္စည်းများ၊ မျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံစိတ်ချရသော ဘောင်များအတွင်း ကောင်းစွာ ထိန်းထားပြီး ဖြစ်ရန်။

ငါးလုပ်ငန်းကဏ္ဍသည် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍပြီးနောက် ဒုတိယအကြီးမားဆုံး စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းဖြစ်ပြီး အစားအစာ လုံလောက်ရေးနှင့် အလုပ်အကိုင် ရရှိရေးတို့အတွက် အလွန်အရေးပါသည့် ကဏ္ဍဖြစ်ပါသည်။ ပင်လယ်စာ ထုတ်လုပ်ခြင်း လုပ်ငန်း တစ်ခုထဲမှ လူ (၃-၄) သန်းခန့် အလုပ်ပေးထားနိုင်ပြီး ပြည်ပဈေးကွက်မှာ အဓိကဖြစ်ပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အဓိကအချက်အလက်များမှာ ပင်လယ်ငါးမျိုးစိတ်များနှင့် ဆက်စပ်နေပါသည်။ ရေချို ငါးလုပ်ငန်းများမှာ နေရာအနှံ့ ပြန့်ကျဲစွာ တည်ရှိခြင်းနှင့် ရေချိုငါးများအား ပြည်တွင်း၌ပင်စားသုံးခြင်းတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရေချိုငါးလုပ်ငန်း၏ အထွက်နှုန်းနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်နိုင်မှုအား ခန့်မှန်းရန် ခက်ခဲပါသည်။ တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် စီးပွားဖြစ် ငါးဖမ်းလှေ အရေအတွက် များပြားလာမှုနှင့် ဖမ်းဆီးမှု မြင့်မားလာခြင်းတို့ကြောင့် ၁၉၉၅ နှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငါးထုတ်လုပ်မှု တန်ဖိုးမှာ အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်း (၅၀၀) အထိ လျင်မြန်စွာ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ သို့သော် ၂၀၁၀ ခုနှစ်မှစ၍ စုစုပေါင်း ဖမ်းဆီးရမိမှု နှင့် ငါးအရည်အသွေးတို့မှ သိသိသာသာ ကျဆင်းလာခဲ့ပါသည်။ တရားဝင် မဟုတ်သည့် အစီရင်ခံစာများမှ ပြီးခဲ့သည့် (၁၀) နှစ် အတွင်း ငါး နှင့် ပုစွန် ထုတ်လုပ်မှု (၉၀) ရာခိုင်နှုန်းကျော် ကျဆင်းလျက်ရှိကြောင်း ခန့်မှန်းထားပြီး ယင်းကဲ့သို့ ကျဆင်းခြင်းသည် ငါးလုပ်ငန်းနှင့် ငါးမွေးမြူရေးကို ထိခိုက်စေပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြည်တွင်းအတွက် အဓိက သုံးစွဲသည့် ရေချိုငါးအများအပြား ဖမ်းဆီးရမိသော ဧရာဝတီ၊ ချင်းတွင်း၊ စစ်တောင်း နှင့် သံလွင်မြစ်တို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ယာယီ နှင့် အမြဲတမ်း ရေပြင်ဧရိယာ ဟက်တာ (၈) သန်းခန့်ရှိပါသည်။ ထို့အပြင် ရေလွှမ်းမိုးသည့် ဧရိယာ ဟက်တာ (၆) သန်းခန့်ရှိသည်ဟု ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနမှ ခန့်မှန်းထားပါသည်။

ကုန်းတွင်းငါးဖမ်းလုပ်ငန်းကို အဓိကအားဖြင့် လိုင်စင်ဖြင့် ငါးဖမ်းခြင်းနှင့် လွတ်လပ်စွာ ငါးဖမ်းခြင်း ဟူ၍ (၂) မျိုး ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ လိုင်စင်ဖြင့် ငါးဖမ်းခြင်းကို မြစ်ရေစတင်နည်းပါးသည့် နေရာများရှိ ငါးများစုဝေးကျက်စားနေသည့် အင်းများတွင် ပုဂ္ဂလိကငါးဖမ်းပိုက်များဖြင့် ငါးဖမ်းဆီးရန် နှစ်စဉ်

လေလံတင်၍ ပုဂ္ဂလိက ငါးဖမ်းကွက်များ သတ်မှတ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လွတ်လပ်စွာ ငါးဖမ်းခြင်းကို အခြားသော နေရာများတွင် ပြုလုပ်ပြီး ငါးဖမ်းဆီးခြင်း အမျိုးမျိုးပါဝင်ပါသည်။ ယင်းနေရာများတွင် ငါးဖမ်းဆီးခွင့်ကို ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနတွင် မှတ်ပုံတင်ရပြီး၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် ဝမ်းစာအတွက် ငါးဖမ်းခြင်းကို ကြီးကြပ်စိုးမိုးမှု မပြုလုပ်သော်လည်း ငါးဖမ်း ကိရိယာအားလုံးအတွက် လိုင်စင်လို အပ်ပါသည်။ ကုန်းတွင်းငါးလုပ်ငန်းကို ထိခိုက်စေသည့် အရာများကို အပြည့်အစုံ လေ့လာမှု ပြုလုပ် ထားခြင်း မရှိသော်လည်း ယေဘုယျအားဖြင့် အဓိက ရေပြင်များ ညစ်ညမ်းခြင်းနှင့် ရေရှည် မတည်တံ့နိုင်သည့် ဖမ်းဆီးခြင်းတို့နှင့်ဆက်စပ်နေကြောင်း သုံးသပ်ရပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်း စီမံ အုပ်ချုပ်မှု မြှင့်တင်ရန်နှင့် ရေရှည်စဉ်ဆက်မပြတ် ဖမ်းဆီးနိုင်သည့် နည်းလမ်းများ ကျင့်သုံးခြင်း ဖြစ်လာစေရန် မကြာသေးမီက ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် လိုင်စင်ဖြင့် ဆောင်ရွက်သည့် အချို့သော ငါးဖမ်းဆီးခြင်းများကို (၉) နှစ်အထိ သက်တမ်းတိုးမြှင့် ပေးထားပါသည်။

အဏ္ဏဝါနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများ စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဘင်္ဂလား ပင်လယ်အော် ဒေသကြီး အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ် စီမံကိန်း (The Bay of Bengal Large Marine Ecosystem Project-BOBLME) နိုင်ငံအဆင့်အစီရင်ခံစာသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဏ္ဏဝါ နှင့် ကမ်းရိုးတန်း ငါးလုပ်ငန်းများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အဓိက ခြိမ်းခြောက်မှုများ နှင့် ကျရောက်လာနိုင်သည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများကို ဖော်ပြထားပါသည် (ရည်မှန်းချက် ၁၀ တွင် ကြည့်ပါ)။ အဏ္ဏဝါငါးလုပ်ငန်းကို အများဆုံး ခြိမ်းခြောက်နေမှုမှာ ထာဝစဉ်မတည်တံ့နိုင်သည့် တရားမဝင် သို့မဟုတ် တရားဝင် ငါးဖမ်းဆီးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်းဒေသရှိ ငါးလုပ်ငန်းများ ကျဆင်းမှု အဓိကဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရင်းများမှာ အလွန်အကျွံ ပျက်စီးဆုံးရှုံးစေသည့် ငါးဖမ်းကိရိယာများ၊ ရာသီအလိုက် ဖမ်းဆီးခွင့် ပိတ်ပင်ထားမှုအပေါ် အနည်းငယ်မျှသာ အလေးထားမှု၊ ကမ်းနီးငါးဖမ်းကွက်များသို့ ပြည်တွင်းနှင့် ပြည်ပမှ ငါးဖမ်းလှေများ တရားမဝင် ဝင်ရောက်လာမှု၊ သက်ရှိဘဝတစ်လျှောက် အဆင့်အဆင့် ဖြစ်စဉ်တွင် ငါးမျိုးစိတ်များ ရှင်သန်ရန် အရေးပါသည့် ဒီရေတောများ၊ ပင်လယ်မြက် များ၊ သန္တာကျောက်တန်းများနှင့် အခြားဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ ပျက်စီးခြင်းတို့ဖြစ်ပါသည်။ ပုစွန်ထုတ်လုပ်မှုလုပ်ငန်းမှာ အထူးထိခိုက်ခံရလျက် ရှိပါသည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ပုစွန်မွေးမြူရေး ဧရိယာသည် ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် ဟက်တာ ၃၄,၀၀၀ မှ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ဟက်တာ ၆၃,၀၀၀ နှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ဟက်တာ ၄၅,၀၀၀ သို့ တိုးတက်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ထုတ်လုပ်မှုမှာ တစ်နှစ်လျှင် တစ်ဟက်တာတွင် ၂၀၀ ကီလိုဂရမ်မှ ၂၀ ကီလိုဂရမ် အောက်အထိ ကျဆင်းခဲ့ရာ ပုစွန် သားလောင်းများအတွက် သဘာဝမျိုးပွားသည့်နေရာကို အထောက်အကူပြုသော ဒီရေတောများ ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်း ခြင်းခံရခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ယူဆရပါသည်။

ဤကဲ့သို့ ကျဆင်းနေမှုကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် နှစ်ပေါင်း (၃၀) အတွင်း နော်ဝေသုတေသန သင်္ဘော “RV Fridtjof Nansen” ဖြင့် EEZ အတွင်း (၁၄၅) နေရာတွင် အဏ္ဏဝါသယံဇာတကောက်ယူမှုမှ ထပ်မံ သက်သေထူပါသည်။ ၁၉၈၀ ခုနှစ်တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် ယခင် အဏ္ဏဝါသယံဇာတ ကောက် ယူမှုအရ မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် Pelagic (Open ocean) ဇီဝဒြပ်ထုနှင့် Demersal fish

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

(Which live on or near the ocean bottom) တို့မှာ (၉၀) % နှင့် (၆၀) % အသီးသီး ကျဆင်းလျက်ရှိကြောင်း ကနဦးရလဒ်က ပြသလျက်ရှိပါသည်။ ဤကဲ့သို့ကျဆင်းခြင်းမှာ ငါးပမာဏ အလွန်အကျွံဖမ်းဆီးမှုကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် ငါးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဥပဒေ အာဏာသက်ရောက်ရေးအတွက် အဓိကတာဝန်ယူထားသည့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်း ဖြစ်ပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် အကူအညီအထောက်အပံ့ နည်းပါးစွာရရှိပြီး တစ်သီးတစ် ခြားဖြစ်နေသည့် ငါးလုပ်ငန်းအဖွဲ့အစည်းများမှ အခွန်အခများကောက်ခံခြင်းနှင့် ဥပဒေအာဏာစိုးမိုးရေး ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့တွင် အခက်အခဲများစွာနှင့်ရင်ဆိုင်ရပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၏ အဓိက လုပ်ငန်းတစ်ခုမှာ ငါးဖမ်းလိုင်စင် ထုတ်ပေးခြင်းဖြစ်ပြီး ငါးရေရှည်စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအပေါ် အခြေခံ၍ လိုင်စင်ထုတ်ပေးခြင်းမဟုတ်ဘဲ လေလံကြေး အများဆုံးပေးနိုင်သူအပေါ် လိုင်စင်ထုတ်ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လိုင်စင်များကို ငါးဖမ်းဆီးသူအများအပြားထံသို့ လေလံခွဲများ ထပ်မံချပေးခြင်းကြောင့် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်သည် ဒေသခံပြည်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်လာမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေပြီး ငါးများအပေါ် ဖိအား မြင့်မားစေပါသည်။

တရားမဝင် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းနှင့် ဥပဒေနှင့်မညီညွတ်သည့်ငါးဖမ်းဆီးခြင်းတို့ကို ဖြေရှင်းရန် ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနသည် ကမ်းရိုးတန်းမှ ရေမိုင် ၁၀ မိုင် (၁၈.၅ ကီလိုမီတာ) အတွင်း ဖမ်းဆီးခွင့်ရထားသည့် ကမ်းနီးငါးဖမ်းရေယာဉ်များ စစ်ဆေးရေးစခန်း (၁၃) ခု ဖွင့်လှစ်ထားပါသည်။ သို့သော် ကမ်းဝေးငါးဖမ်းရေယာဉ်များဖြင့် တရားမဝင် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းကို အရေးယူရာတွင် လုပ်ငန်းအနည်းအကျဉ်းကိုသာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ ဖြစ်ပါသည်။ ကမ်းဝေးငါးဖမ်းဆီးရာတွင် စနစ်တကျ ဖြစ်စေရန် လုံလောက်သည့် ဆောင်ရွက်မှု ပြုလုပ်ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဏ္ဏဝါ စိုးမိုးရေး စွမ်းရည် အထိရောက်ဆုံးကို ပိုင်ဆိုင်ထားသည့် မြန်မာ့ရေတပ်နှင့် ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းအပေါ် ကျရောက်လာနိုင်သည့် ခြိမ်းခြောက်မှု အသစ်မှာ အနာဂတ်တွင် ထုတ်လုပ်မှုကို အကြီးအကျယ် ထိခိုက်စေမည့် အရွယ်မရောက်သေးသည့်ငါးများကို ဖမ်းဆီးခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အနာဂတ် ထုတ်လုပ်မှုအတွက် အကြီးအကျယ်ထိခိုက်နိုင်မည့် ခြိမ်းခြောက်မှု အသစ်တစ်ခုမှာ ပေါ့ပါးသည့် မော်တော်ဘုတ်များနှင့် ပိုက်စိပ် ဆွဲပိုက်များကို အသုံးပြု၍ ယခင်က ဈေးကွက်တန်ဖိုး မရှိသည့် အရွယ်မရောက်သေးသော ငါးများကို ဖမ်းဆီး၍ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ငါးမွေးမြူရေး လုပ်ငန်းများ နှင့် တီရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးခြံများတွင် အစာအဖြစ် အသုံးပြုရေး ရောင်းချနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သီးခြား (ဒေသခံပြည်သူအခြေပြုစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း) သော်လည်းကောင်း၊ အစိုးရနှင့်ဒေသခံ ပူးပေါင်း၍ (ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း) သော်လည်းကောင်း ဥပဒေ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ ငါးဖမ်းဆီးခြင်းအပေါ် အမှီပြုနေရသည့် ဒေသခံများအား ၎င်းတို့ဒေသရှိ ငါးလုပ်ငန်းများအတွက် စီမံအုပ်ချုပ်မှု အခွင့်အာဏာနှင့် တာဝန်ဝတ္တရားများ ပေးအပ်ပါက ထာဝစဉ် တည်တံ့နိုင်သည့် ငါးထုတ်လုပ်ခြင်းကို ရောက်ရှိနိုင်ကြောင်း ဒေသတွင်းရှိ အခြားသောနိုင်ငံများ (ဥပမာ ဖိလစ်ပိုင်) မှ ရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများက ပြသလျက်ရှိပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများကို ၎င်းတို့ဒေသရှိ သယံဇာတများကို ပိုမိုထိန်းသိမ်းခွင့်၊ ပြင်ပမှ လာရောက်သူများကို ဖယ်ရှားခွင့်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့

သည့် စီမံခန့်ခွဲမှုမှ ရရှိသည့် အကျိုးများကို အသုံးပြုခွင့် ပေးအပ်ပါက သယံဇာတများကာကွယ်ခြင်း၊ သုံးစွဲခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ စိုးမိုးခြင်းတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်အချိန်နှင့် အားထုတ်မှု တို့အတွက် ပိုမိုပေးဆပ်ခြင်း ဖြစ်ပေါ်စေကြောင်း ဒေသတွင်းနိုင်ငံများ၏ အတွေ့အကြုံများမှ ဖော်ထုတ် ပြသပါသည်။ ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများနှင့် ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဏ္ဏဝါရေပြင်ဧရိယာ (Locally Managed Marine Area-LMMA) များမှ တစ်ဆင့် ဒေသအစုအဖွဲ့ စီမံခန့်ခွဲခြင်းကို တည်ဆောက်နိုင်ပါသည် (LMMA- ရည်မှန်းချက် ၁၁ တွင် ကြည့်ပါ)။ ယင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများတွင် ငါးဖမ်းကိရိယာ ကန့်သတ်ခြင်း၊ သားပေါက်ခြင်း၊ ဥအုခြင်းနှင့် ရှင်သန်ကြီးပြင်းခြင်းအတွက် အရေးပါသည့် နေရာများကို ကာကွယ် ရန် ငါးထိန်းသိမ်းရေးဇုန် (Fish Conservation Zones-FCZ) များ အပါအဝင် ရာသီအလိုက်နှင့် နေရာအလိုက် ငါးဖမ်းခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။

ငါးလုပ်ငန်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့်ဆက်စပ်လျက်ရှိသည့် ဥပဒေများမှာ နိုင်ငံခြားငါးဖမ်းရေယာဉ်များ ငါးလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်ခွင့်ဥပဒေ (၁၉၈၉ ခုနှစ်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့)၊ ငါးမွေးမြူရေးဆိုင်ရာဥပဒေ (၁၉၈၉ ခုနှစ်)၊ မြန်မာနိုင်ငံပင်လယ်ငါးလုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့) နှင့် ရေချိုငါးလုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၁ ခုနှစ်) တို့ ဖြစ်ပါသည်။ ဥပဒေ (မူကြမ်း) များ ပြင်ဆင်စဉ် အများပြည်သူနှင့်အကြံပြုဆွေးနွေးမှု နည်းပါးခြင်းကြောင့် ယင်း ဥပဒေများသည် နယ်မြေဒေသအခြေအနေများနှင့်ကိုက်ညီမှုမရှိဘဲ ငါးကောင်ရေ ကျဆင်းနေမှုကို ရပ်တန့်အောင်ပြုလုပ်ရာတွင် အကျိုးသက်ရောက်မှု နည်းပါးပါသည်။ ၎င်းအခြေအနေကို ဖြေရှင်း ခြင်းအဖြစ် ၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ရခိုင်ပြည်နယ် လွှတ်တော်သည် ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများ ဥပဒေတစ်ခုကို အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။ ယင်းဥပဒေ (ကမ်းရိုးတန်းဒေသ ငါးဖမ်းဆီးခြင်းပါ အကျုံးဝင်) သည် ထာဝစဉ် တည်တံ့နိုင်သည့် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းဖြစ်ပေါ်စေရန် နည်းပညာအရ ပံ့ပိုးထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ အုပ်ချုပ်မှု (Governance) ဖြင့် အထောက်အကူပြုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများအပေါ် အခြေခံ၍ ဤဥပဒေတွင် ဒေသခံငါးဖမ်းဆီးသူများကော်မတီ (ဥပမာ ဒေသခံပြည်သူ ငါးလုပ်ငန်းအစုအဖွဲ့များ၊ Community Fishery User Groups-CFiUGs) ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ ညှိနှိုင်းခြင်းတို့ ကို ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ရခိုင်ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများဥပဒေသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အခြားတိုင်းဒေသကြီး နှင့် ပြည်နယ်များတွင် အလားတူ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ပြုလုပ်ရာတွင် စံနမူနာများအဖြစ် အသုံးပြု နိုင်ပါသည်။

အင်းလေးကန်နှင့် ဧရာဝတီမြစ်အပါအဝင် နိုင်ငံရှိ အခြားသောနေရာ ဒေသများတွင် အလားတူဥပဒေ များ ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းကျင့်သုံးခြင်းသည် ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများအပေါ်ကျရောက်နေသည့် ဖိအားများကို ဖြေရှင်းရန် အထောက်အကူ ပြုနိုင်ပါသည်။ ဧရာဝတီမြစ်အတွင်း လျှပ်စစ်ဖြင့် ရှော့တိုက်၍ ငါးဖမ်း ဆီးခြင်းသည် အဓိကခြိမ်းခြောက်မှု တစ်ခုဖြစ်လာပြီး ငါးများကို သေကြေပျက်စီးခြင်းကို သာမက ယင်းတို့အပေါ် မှီခိုလျက်ရှိသည့် မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသောမျိုးစိတ်ဖြစ်သည့် ဧရာဝတီ

လင်းပိုင်ကဲ့သို့ ရေနေမျိုးစိတ်များကိုပါ ထိခိုက်စေပါသည်။ ခရုမျိုး အများအပြားနှင့် ဒေသရင်း ငါးမျိုးစိတ် (၉) မျိုးရှိသော အင်းလေးကန်သည် ငါးများ အန္တရာယ်ကြုံတွေ့နေရသည့် နောက်ထပ် ဒေသတစ်ခုဖြစ်ပြီး အဓိကအားဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ရေဝေရေလဲဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းများ အပါအဝင် ခြိမ်းခြောက်မှုအများအပြားနှင့် ရင်ဆိုင်ရလျက်ရှိပါသည်။ အဏ္ဏဝါနှင့် ရေချိုဒေသများတွင် ငါးအပေါ်ကျရောက်နေသည့် ဖိအားကို လျှော့ချရာတွင် ရွှေ့ပြောင်းတံငါများ ဆိုင်ရာကိစ္စကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။

တရားမဝင် နည်းလမ်းများ၊ ပျက်စီးစေသည့် ငါးဖမ်းကိရိယာများဖြင့် ရေရှည်မတည်တံ့နိုင်သည့် ငါးဖမ်းခြင်းများ ပြုလုပ်နေသည့် ကြီးမားသည့် ရေကန်ကြီးများနှင့် မြစ်များအပါအဝင် မြန်မာ နိုင်ငံ၏ ကျန်ရှိသော နေရာများရှိ ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများတွင် ကျရောက်နေသည့် ဖိအားများကို ဖြေရှင်းရာတွင် အလားတူဥပဒေများက အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဧရာဝတီမြစ်တွင် လျှပ်စစ်ကို အသုံးပြု၍ ရှေ့တိုက်ငါးဖမ်းဆီးခြင်းသည် အန္တရာယ်အသစ်တစ်ခုအဖြစ် ပေါ်ပေါက်လာ ပြီး ငါးလုပ်ငန်းကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေခြင်း၊ ၎င်းအပေါ် အမှီပြုနေရသည့် မျိုးစိတ်များကို ထိခိုက်ခြင်း နှင့် မန္တလေးမြို့မြောက်ဘက်ရှိ မျိုးသုဉ်းလုနီးပါး အန္တရာယ်ရှိသော မျိုးစိတ် (Critically endangered Species) ဖြစ်သည့် ဧရာဝတီလင်းပိုင်၏ ကောင်ရေအချို့ကို တိုက်ရိုက်သေဆုံး စေခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။

ဂေဟစနစ်အခြေခံ ငါးစီမံခန့်ခွဲခြင်းသည် အဏ္ဏဝါငါးလုပ်ငန်းများ ရေရှည်တည်တံ့မှု နှင့် အဏ္ဏဝါ ဂေဟစနစ်များ ရှင်သန်မှုတို့ကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် လူသား နှင့် သဘာဝ စနစ်တို့ကို ပေါင်း စည်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ၎င်းစီမံခန့်ခွဲမှုစီမံချက်များ ရေးဆွဲရာတွင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်ငန်းများ၊ ငါးလုပ်ငန်းအပေါ် ဖိအားကျရောက်စေသည့် လူမှု-စီးပွားရေး အချက်အလက်များ၊ ကျက်စားဒေသမြေပုံရေးဆွဲခြင်း၊ မျိုးစိတ်များ၏ ဘဝစက်ဝိုင်း နှင့် ကျက်စား ဒေသအသုံးပြုမှုစသည်တို့ပါဝင်သည့် အချက်အလက်များ တိုးမြှင့်ကောက်ယူရန် လိုအပ်ပါမည်။ ဥပဒေများ ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းနှင့် အဖွဲ့အစည်းများ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရေးစနစ် ရေးဆွဲခြင်း တို့အပါအဝင် အဏ္ဏဝါအရင်းအမြစ်များကို အုပ်ချုပ်ခြင်းသည် ဘက်စုံစီမံခန့်ခွဲခြင်း နည်းလမ်း၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဒီရေတောဧရိယာများ၊ ပင်လယ်မြက် နှင့် သန္တာတို့အပါအဝင် အဓိက ကျက်စားနယ်မြေများကို ကာကွယ်ရန် MPA များနှင့် LMMA များ (ရည်မှန်းချက် ၁၀ ကို ကြည့်ပါ) တည်ထောင်ခြင်းသည် ငါးလုပ်ငန်း စီမံခန့်ခွဲခြင်းအတွက် ပေါင်းစည်း ဆောင်ရွက်သည့် နည်းလမ်း၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ပါသည်။ အဏ္ဏဝါ မျိုးစိတ်များပေါများပြီး တန်ဖိုးရှိသည့် သန္တာ ကျောက်တန်းများရှိသည့် မြိတ်ကျွန်းစုသည် ဂေဟစနစ်အခြေခံ ငါးစီမံခန့်ခွဲခြင်း စီမံချက်ရေးဆွဲရန် ဦးစားပေး နေရာတစ်ခု ဖြစ်လာပါသည်။

ကမ်းနီးစီးပွားရေးရေပိုင်နက် (Near-coastal Exclusion Zone) (၁၀) မိုင်အတွင်းသို့ တရားမဝင် ဝင်ရောက်လာသည့် တရားမဝင်ဆွဲပိုက်များကို တားဆီးပိတ်ပင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဒေသခံ ကမ်းနီး စီးပွားရေး ရေပိုင်နက်အတွင်းဆွဲပိုက်များကို ကြပ်မတ်ခြင်းသည် ငါးဖမ်းဆီးသူများနှင့် ပဋိပက္ခ

ဖြစ်ပွားမှု ရှောင်လွှဲနိုင်ရန်နှင့် အဏ္ဏဝါ ငါးလုပ်ငန်း ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာစေရန် အလွန်အရေးပါပါသည်။ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ အထူးသဖြင့် မြန်မာငါးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ချုပ်သည် ယင်း၏ အဖွဲ့ဝင်များကို ရေရှည်ကိုယ်ပိုင် အကျိုးစီးပွားအတွက် ဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာရေး လှုံ့ဆော်ရန် အလွန်အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍတွင် ရှိပါသည်။ ဤလုပ်ငန်းသည် ရှုပ်ထွေးသည့်အတွက် အဆင့်အသီးသီးရှိ အစိုးရဌာနများ၊ အကျိုးတူဆက်စပ်ပတ်သက်သူများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ရခိုင်ငါးလုပ်ငန်းရှင်များ မိတ်ဘက်အဖွဲ့ကဲ့သို့ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် မီဒီယာ စသည်တို့မှ တွန်းအားပေးရန် လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ငါးလုပ်ငန်းကို စနစ်တကျဖြစ်စေရန် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုနေသည့် လှေ/သင်္ဘောစောင့်ကြည့်သည့်စနစ် (Vessel Monitoring Systems-VMS) ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရှေ့ပြေးစမ်းသပ်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ဇယား ၁၇။ အာအီချီရည်မှန်းချက်(၆)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း	
ရည်မှန်းချက် ၆-၁။	ထိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များတွင် ဒေသခံပြည်သူ အခြေခံသည့် ငါးလုပ်ငန်းနှင့် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်သည့် ငါးလုပ်ငန်းတို့ကို ခွင့်ပြုပေးသည့် ဥပဒေများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၆-၁-၁	LMMA များနှင့် ဒေသခံများ စီမံခန့်ခွဲသည့် ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများနှင့် CFUG များအတွက် ဥပဒေ ပံ့ပိုးမှု တည်ဆောက်ရန် အတွက် လိုအပ်သည့် ဥပဒေ ထောက်ခံမှုများရှိရန် ထိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ငါးလုပ်ငန်း ဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ ထိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်
လုပ်ငန်း ၆-၁-၂	ဒေသခံပြည်သူငါးလုပ်ငန်းအစုအဖွဲ့ (၄၀၀) ခန့် မှတ်ပုံတင်ခြင်းနှင့် လက်တွဲဆောင်ရွက်ခြင်းအပါအဝင် စွမ်းဆောင်ရည် ဖွံ့ဖြိုးရေး ဆန်းစစ်ခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
လုပ်ငန်း ၆-၁-၃	ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် ငါးလုပ်ငန်းဇုန်များ တည်ထောင်ခြင်းဖြင့်ဒေသခံပြည်သူငါးလုပ်ငန်းအစုအဖွဲ့ အောက်ရှိ ဧရိယာအား ဟက်တာ (၁၀,၀၀၀) အထိ တိုးချဲ့ခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၆-၁-၄	ဒေသခံပြည်သူငါးလုပ်ငန်းအစုအဖွဲ့ဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ ပြုစုခြင်း နှင့် ညွှန်ကြားချက်များ အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ရေး ပံ့ပိုးခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ ပြည်တွင်း/ပြည်ပအစိုးရ မဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ
လုပ်ငန်း ၆-၁-၅	စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်နိုင်သည့် ငါးမွေးမြူရေး နည်းပညာ ဖြန့်ဖြူးပေးနိုင်သည့် အစီအစဉ်ရေးဆွဲ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
ရည်မှန်းချက် ၆-၂	စီးပွားဖြစ် စုစုပေါင်းအဏ္ဏဝါ ငါးဖမ်းဆီးမှုကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေရှည် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖမ်းဆီးနိုင်သည့်အဆင့်သို့ လျှော့ချရန်။	
လုပ်ငန်း ၆-၂-၁	မြိတ်ကျွန်းစုဒေသအတွက် စဉ်ဆက်မပြတ်ထုတ်လုပ်နိုင် သော၊ ဂေဟစနစ်ကို အခြေခံသော ငါးလုပ်ငန်း စီမံအုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက် ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အဓိက နေရာများတွင် LMMA များ စတင်တည်ထောင်ခြင်း၊	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ ပြည်တွင်း/ပြည်ပအစိုးရ မဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
လုပ်ငန်း ၆-၂-၂ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်း ပေါင်းစပ် ညှိနှိုင်း မှုဖြင့်နေရာနှင့် မျိုးစိတ်အလိုက် ငါးမဖမ်းရ ရာသီသတ် မှတ် ခြင်းနှင့် ကျင့်သုံးခြင်း	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ ပြည်တွင်း/ပြည်ပအစိုးရ မဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်း များ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ မြန်မာနိုင်ငံ ငါးလုပ်ငန်း အဖွဲ့ချုပ်

၄-၆-၇။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၇): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းကို သေချာစေရန် သစ်တော၊ စိုက်ပျိုးရေး နှင့် မွေးမြူရေးကဏ္ဍရှိ မြေများကို ရေရှည် တည်တံ့စေသည့်နည်းဖြင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျင့်သုံးရန်။

တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် သမိုင်းကြောင်းအရ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ မူဝါဒများသည် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်းထက် တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့်သာ ပိုမိုနီးစပ်ပါသည်။ ထုတ်လုပ်မှုကို တိုးမြှင့်ရန်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးမှုကို လုပ်ဆောင်ရန် အစိုးရအများအပြားသည် သစ်ထုတ်လုပ်ရေး၊ ငါးမွေးမြူရေးနှင့် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတို့တွင် တိုးချဲ့ခြင်းနှင့် အထွက်တိုးရေးကို အားပေးကြပါသည်။ ထို့နောက်တွင် သိသာသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးဖြစ်ပေါ်လာပြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲထားသည့် နည်းလမ်းများကို ဥပဒေဖြင့် ပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် ထိခိုက်ခံရသည့် နေရာများ ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာရန် မက်လုံးများပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကြရပါသည်။ ဒေသတွင်းတွင် အစိမ်းရောင်ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် လုပ်ငန်းအများစုမှာ စွမ်းအင်အပေါ်တွင် အလေးပေးထားသော်လည်း မြန်မာ နိုင်ငံသည် ထိခိုက်မှုများ ကြုံတွေ့ရမှု မရှိမီ အခြားကဏ္ဍများမှ အဆိုးရွားဆုံးသော ထိခိုက်မှုများကို ဖြေရှင်းသည့် စီမံချက်များမှ အကျိုးအမြတ်ရနိုင်ပါသည်။

စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေး နှင့် သစ်တောကဏ္ဍတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဓိကဖြစ်ပြီး အလုပ်အကိုင်အများစုနှင့် နိုင်ငံခြားဝင်ငွေအများအပြားတို့ကို ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတစ်ခုတည်းမှ နိုင်ငံထုတ်ကုန်၏ (၃၆) % (UNDP 2011 a)၊ တစ်နိုင်ငံလုံးရှိ အလုပ်အကိုင်အားလုံး၏ (၃) ပုံ (၂) ပုံ နှင့် ပြည်ပပို့ကုန်တန်ဖိုးစုစုပေါင်း၏ ၂၅-၃၀ % ရှိပါသည်။ မြေ နှင့် ရေ အရင်းအမြစ် ကြွယ်ဝမှု နှင့် အလုပ်သမားစရိတ် နည်းပါးခြင်းတို့သည် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍ ထုတ်ကုန်များကို အထောက်အကူပြုလျက်ရှိပြီး နိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးအပေါ် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍမှ ပံ့ပိုးနိုင်မှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာ့စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍသည် အများအားဖြင့် ကောင်းစွာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု မရှိသေးဘဲ နိုင်ငံကုန်းမြေဧရိယာ၏ (၅) ပုံ (၁) ကိုသာ စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးပြုပြီး၊ စိုက်ပျိုးမြေ၏ (၁၈.၅) % သာ ဆည်ရေ ရရှိပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံကုန်းမြေဧရိယာ၏ (၄၂) % ကို စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးပြုပြီး၊ စိုက်ပျိုးမြေ၏ (၂၉) % မှာ ဆည်ရေ ရရှိကာ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံတွင် ကုန်းမြေ ဧရိယာ၏ (၃၄) % ကို စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးပြုပြီး၊ စိုက်ပျိုးမြေ၏ (၄၂) % မှာ ဆည်ရေ ရရှိပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေး ထုတ်ကုန်မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် အစားအစာများ ရရှိရေးသည် မြန်မာ နိုင်ငံ၏ တိုးပွားလျက်ရှိသည့် လူဦးရေအတွက် စားနပ်ရိက္ခာ ဖူလုံမှု မြှင့်တင်ရန် အရေးကြီးပါသည်။ ပြည်ပသို့ တင်ပို့သည့် စိုက်ပျိုးရေးထုတ်ကုန်များသည် အသွင်ကူးပြောင်း ကာလအစောပိုင်းအဆင့်တွင် နိုင်ငံခြားဝင်ငွေ၏ အဓိကအရင်းအမြစ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

သစ်တောများအပါအဝင် လှုပ်ရှားသက်ဝင်နေသည့် ဂေဟစနစ်များသည် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း စနစ်များ ရေရှည်ရှင်သန်နိုင်ရန် အခြေခံဖြစ်ပါသည်။ စိုက်ပျိုး ထုတ်လုပ်ရာတွင် အဓိက လိုအပ်ချက် ဖြစ်သည့် ရေရရှိမှုနှင့် မြေဆီလွှာတို့ကို ထိန်းသိမ်းရန် သစ်တောများက အကူအညီပေးပါသည်။

သစ်တောများနှင့်နီးကပ်စွာ တည်ရှိခြင်းသည် ဝတ်မှုန်ကူးခြင်းနှင့် အချို့သီးနှံများ၏ အထွက်နှုန်းကို မြင့်မားစေပြီး အနီးဝန်းကျင်ရှိ သစ်တောများတွင် ရှိသည့် ငှက်များ၊ လင်းနို့များနှင့် အင်းဆက်များ သည် စိုက်ပျိုးသီးနှံများကို ထိခိုက်စေသည့် ပိုးမွှားများကို ထိန်းချုပ်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။

စိုက်ပျိုးမြေများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် အရေးပါသောကဏ္ဍမှ ပါဝင်လျက် ရှိပါသည်။ သီးနှံ-သစ်တောရောနှောစိုက်ပျိုးခြင်း၊ သစ်တောအခြေခံ စားကျက်ချမှေးမြူခြင်းတို့ ပါဝင်သည့် စိုက်ပျိုးရေးစနစ်များသည် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်နေသည့် သစ်တောများကို ဆက်စပ် ပေးခြင်းဖြင့် မျိုးစိတ်များ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ပြောင်းရွှေ့ကျက်စားခြင်းတို့အတွက် ဆက်စပ် ကူးပြောင်းသွားလာသည့်နယ်မြေများ (Corridors) ဖြစ်လာစေရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ အချို့သော စိုက်ပျိုးမြေများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အများအပြားတည်ရှိနိုင်ပြီး သီးနှံ-သစ်တောရောနှောစိုက်ခင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာအချို့သည် အနီးဝန်းကျင်ရှိ သစ်တောများနှင့်အပြိုင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကြွယ်ဝပြီး ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် အလားအလာရှိသည့် မျိုးစိတ်အများအပြားကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

စိုက်ပျိုးကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း၏ အဓိကကျောရိုးဖြစ်သည့် အသေးစားတောင်သူများကို အထောက်အပံ့ဖြစ်စေသည့် မူဝါဒများကို အခြေခံပြီး စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်မှု အများအပြားရှိသည့်ဒေသများ (Multi-functional landscapes) တွင် ပေါင်းစပ်ခြင်းသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ဆင်းရဲမှုလျော့ချခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေး မြှင့်တင်ခြင်းစသည့် ပန်းတိုင်များ အောင်မြင်ရန် အဓိကကျပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပေါင်းစည်းခြင်းသည် သီးနှံလိုအပ်ချက်များ၊ လယ်ယာပိုင်ဆိုင်မှုများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အတိုင်းအတာပမာဏအမျိုးမျိုးရှိသော နယ်မြေဒေသအဆင့်မှ ထာဝစဉ် တည်တံ့နိုင်သည့် သစ်တောနှင့် လယ်ယာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအထိ ဖြစ်စေပါသည်။ နမူနာပုံစံများကို မိရိုးဖလာ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် စနစ်များ၊ ခေတ်မီ တိကျသည့် စိုက်ပျိုးရေးနည်းစနစ်များတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

အသေးစားတောင်သူများသည် မြန်မာ့စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍ၏ အဓိက ကျောရိုးဖြစ်ပြီး နိုင်ငံ၏ စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတွင် အကြီးမားဆုံး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ ဖြစ်သည်။ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများသည် ၎င်းတောင်သူများ အမြတ်ရရှိရေးကို အထောက်အကူပြုရမည် ဖြစ်ပြီး အခြား တစ်ဘက်တွင် မူဝါဒများသည် ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှုအနည်းဆုံးဖြစ်စေရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရိတ်သိမ်းပြီး ဆောင်ရွက်ရသည့် လုပ်ငန်းများဆိုင်ရာ နည်းပညာ (Post-harvest processing technology) အထောက်အပံ့ပေးခြင်းသည် ထုတ်ကုန်အရည်အသွေးနှင့် အမြတ်အစွန်းကို မြင့်မားစေနိုင်ပါသည်။ ရိတ်သိမ်းပြီးနောက် အလေ့အလွင့်နည်းပါးမှုနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း တိုးတက်ကောင်းမွန်လာခြင်းတို့သည် စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ နည်းပါးစေပြီး လယ်ယာလုပ်ငန်း၏ စွမ်းရည်ကို မြှင့်တက်စေနိုင်ပါသည်။

သဘာဝမြေဩဇာသုံး စိုက်ပျိုးရေး ထုတ်ကုန်အသိအမှတ်ပြု ထောက်ခံစာ (Organic certification) အပါအဝင် ထောက်ခံစာထုတ်ပေးသည့် အစီအမံများသည် ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲစေသည့် စိုက်ပျိုး

ရေးလုပ်ငန်း၊ အစားအစာများ တိုးတက်ကောင်းမွန်ခြင်းနှင့် တောင်သူများ ဘဝလုံခြုံမှုရှိစေရန်တို့ အတွက် အထောက်အပံ့ ဖြစ်စေပါသည်။ တောင်သူလယ်သမား အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အကျိုးတူ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများသည် ထောက်ခံစာ ကုန်ကျစရိတ်ကို အနည်းဆုံးဖြစ်စေပြီး ညှိနှိုင်းစေ့စပ် နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းနှင့် အဖွဲ့ဝင်များကို စီးပွားရေးအရ မြှင့်တင်မှုများ ရရှိနိုင်ပါသည်။ ဘက်စုံ ပိုးမွှားစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း (Integrated Pest Management-IPM) သည် ဥပမာအားဖြင့် ပြက္ခဒိန် ရက်အတိုင်း ပိုးသတ်ဆေးကို အသုံးပြုခြင်းထက် ဆက်စပ်နေသည့် နည်းလမ်းအများအပြားကို အသုံးပြု၍ ဖျက်ဆီးမှုပြုလုပ်နိုင်သည့် ပိုးမွှားများကို နှိမ်နင်းသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ IPM တွင် စက်ကရိယာဆိုင်ရာ (ထွန်ယက်ခြင်း၊ ဖယ်ရှားခြင်း)၊ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ (အကျိုးပြု အင်းဆက် သို့မဟုတ် ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ အင်းဆက်နှိမ်နင်းဆေးများ) နှင့် Spatial ‘push-pull’ (အဓိကသီးနှံများအပေါ် ကျရောက်မည့် ပိုးမွှားများကို အခြားအပင်များဖြင့် ဆွဲဆောင်ခြင်း သို့မဟုတ် တားဆီးခြင်း) တို့ကို ပေါင်းစပ်အသုံးပြုခြင်း ပါဝင်ပါသည်။ လက်ရှိ ပညာပေးအစီအစဉ်များ တွင် IPM ကို ထည့်သွင်းထားကာ IPM ကို ထောက်ခံသည့် တောင်သူပညာပေးလုပ်ငန်းများ၊ သဘာဝမြေဩဇာသုံး စိုက်ပျိုးရေးနှင့် အခြား ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲစေသည့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း နည်းလမ်းများကို သင်တန်းများ မကြာခဏပြုလုပ်ပေးမှသာ များပြားသော တောင်သူလယ်သမား များထံ ရောက်ရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။

၁၉၅၀ ခုနှစ်များတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့ဆန်တင်ပို့သည့် နိုင်ငံများတွင် ထိပ်ဆုံး၌ ရှိခဲ့ပါသည်။ သို့သော် နှစ် (၃၀) ကျော်ကြာ ဗဟိုဦးစီးသည့် စီမံချက်များ ရေးဆွဲ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် ထုတ်လုပ်မှု အဆမတန် ကျဆင်းခြင်းကို ဖြစ်စေခဲ့ပါသည်။ ၁၉၈၀ ခုနှစ် နှောင်းပိုင်းနှစ်များတွင် စတင်ခဲ့သည့် စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအောက်တွင် စိုက်ဧရိယာနှင့် ထွက်နှုန်းမြင့်မားလာမှု ကြောင့် ဆန်ထုတ်လုပ်မှု (၂) ဆ မြင့်တက်လာခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒုတိယအရေးပါဆုံး စိုက်ပျိုး သီးနှံဖြစ်သည့် ပဲမျိုးစုံများသည် ထုတ်လုပ်မှု၊ စိုက်ပျိုး ဧရိယာနှင့် အထွက်နှုန်း သိသာစွာ မြင့်မား လာခဲ့ပါသည် (ဇယား ၁၈) (Myanmar Agriculture in Brief 2013, MOAI)။

ဇယား ၁၈။ စပါး နှင့် ပဲများ စိုက်ပျိုးဧရိယာများ နှင့် အထွက်နှုန်း။

သီးနှံအမည်	၂၀၀၉/၁၀	၂၀၁၀/၁၁	၂၀၁၁/၁၂	၂၀၁၂/၁၃	၂၀၁၃/၁၄
<i>ဆန်</i>					
ဧရိယာ ('၀၀၀ ဟက်တာ)	၈,၀၆၇	၈,၀၄၇	၇,၅၉၃	၈,၀၅၁	၇,၂၈၀
ထုတ်လုပ်မှု ('၀၀၀ တန်)	၃၂,၆၈၁	၃၂,၅၇၉	၂၉,၀၁၀	၃၃,၂၀၄	၂၈,၃၂၀
ထွက်နှုန်း (တန်/ဟက်တာ)	၄.၀၆	၄.၀၇	၃.၈၃	၄.၁၂	၃.၉၀
<i>ပဲအမျိုးအမျိုး</i>					
ဧရိယာ ('၀၀၀ ဟက်တာ)	၄,၃၈၃	၄,၅၀၁	၄,၄၁၇	၄,၄၄၉	၄,၅၃၄
ထုတ်လုပ်မှု ('၀၀၀ တန်)	၅,၅၈၄	၅,၈၉၆	၅,၅၀၆	၅,၈၀၀	၅,၉၀၀
ထွက်နှုန်း (တန်/ဟက်တာ)	၁.၂၇	၁.၃၁	၁.၂၅	၁.၃၀	၁.၃၂

Source: Myanmar Agriculture in Brief 2013, MOAI.

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

အခြေခံအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စပါးကို သဘာဝ မုတ်သုန်မိုးမှ ပံ့ပိုးပေးသည့် ရေနှင့် ရေကြီး ရေလျှံမှုနှင့် အတူပါရှိလာသည့် အဟာရများပြားစွာပါဝင်သည့် နှုန်းအနည်အနှစ်များကို အသုံးပြုပြီး သွင်းအားစုအနည်းငယ်သာ အသုံးပြုသည့်နည်းဖြင့် စိုက်ပျိုးပါသည်။ တစ်ဟက်တာလျှင် ဓာတ်မြေဩဇာ (NPK) (၅) ကီလိုနန်း အသုံးပြုခြင်းသည် အလွန်နည်းပါးသော အဆင့်ဖြစ်ပြီး ၁၉၉၅ ခုနှစ်မှစ၍ အသုံးပြုမှု ကျဆင်းလျက်ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ထုတ်လုပ်မှု မြှင့်တင်ရန် အလားအလာကောင်း များစွာရှိပါသည်။

အထွက်နှုန်းတိုးစေရန် သက်တမ်းတိုသည့် စိုက်ပျိုးရေးသို့ ကူးပြောင်းခြင်းအပါအဝင် အရှေ့တောင် အာရှဒေသတွင် ဆန်အများဆုံးထုတ်လုပ်သူနေရာကို ပြန်လည်ရရှိရန် အလေးထားခြင်းသည် ကြီးမားသည့် အန္တရာယ်များကို ဖြစ်စေပါသည်။ သို့ရာတွင် အချိန်တိုအတွင်း ထွက်နှုန်းမြင့်မားရေး အထူးအလေး ပေးဆောင်ရွက်မှုများ ‘Hyper intensification’ သည် စပါးထုတ်လုပ်မှုနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကို (၂) ခုလုံးကို ပြင်းထန်စွာ ထိခိုက်စေကြောင်း ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများမှ ပြသလျက်ရှိပါသည်။ အထူးအထွက်နှုန်းတိုးရေးသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဆန်ထုတ်လုပ်မှုကို ပြင်းထန်သည့် အန္တရာယ် ဖြစ်စေကြောင်း ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများမှ ပြသခဲ့ပါသည်။ မူလက တစ်နှစ်လျှင် စပါး (၁) ကြိမ်၊ (၂) ကြိမ် စိုက်ပျိုးခြင်းကို တစ်နှစ်လျှင် (၃) သီး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ် နိုင်ရန် ၁၉၉၀ ခုနှစ်များတွင် အစိုးရက မြင့်မားသည့် တူးမြောင်းများ တည်ဆောက်ခြင်းကြောင့် ဗီယက်နမ် နိုင်ငံ၊ မဲခေါင်မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် ထိခိုက်မှုက သာကေအဖြစ် ရှိပြီး ဖြစ်ပါသည်။ တစ်နှစ်လျှင် စပါး (၃) သီး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်ရေး မူဝါဒ၏ အကျိုးဆက်မှာ ပြင်းထန်ပါသည်။ မဲခေါင်မြစ်၏ နှစ်စဉ် ရေဖုံးလွှမ်းမှုမှ ရရှိသည့် နှုန်းအနည်များနှင့် အဟာရများ ဆုံးရှုံးမှုကို ကာမိစေရန် ဓာတ်မြေဩဇာနှင့် ပိုးသတ်ဆေးများ အလွန်အကျွံ သုံးစွဲခြင်း၊ မြင့်မားသည့် တူးမြောင်းများဖြင့် ရေကို ထိန်းချုပ်ထားခြင်းကြောင့် မြစ်အောက်ပိုင်းတွင် ရေလွှမ်းမိုးမှု မြင့်မားလာခြင်း၊ မြင့်မားသည့် တူးမြောင်းများသည် ဆည်အငယ်စားများကဲ့သို့ ငါးများ ရွှေ့ပြောင်းမှု၊ မျိုးဆက်ပြန့်ပွားမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခြင်းကြောင့် ငါးဖမ်းဆီးရမိမှုများ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ ပိုးသတ်ဆေးအား ထိန်းချုပ်မှု ကင်းမဲ့စွာ သုံးစွဲမှုကြောင့် ကျန်းမာရေး ထိခိုက်ခြင်း၊ အထွက်နှုန်း မကျစေရန် ဓာတ်မြေဩဇာများ ပိုမိုသုံးစွဲခြင်း၊ တန်ဖိုးနည်း စပါးမျိုးများ စိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကြောင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးခြင်းစသည့် အကျိုးဆက်များ ကြုံတွေ့ရပါသည်။

စပါးများကြောင့် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုများတွင် မြေအောက်ရေဆုံးရှုံးခြင်း၊ ချောင်းရေစီးဆင်းမှု လျော့နည်းခြင်း၊ ရေပင်ခြင်း၊ ဆားပေါက်လာခြင်း၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ မြေဆီလွှာ သန်စွမ်းမှု ပျက်စီးခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးဓာတ်ပစ္စည်းကြောင့် ညစ်ညမ်းခြင်းနှင့် ထိခိုက်ခြင်း (မြေဆီလွှာရှိ အကျဇီဝ ပိုးမွှားများ၊ အကျိုးပြုအင်းဆက်များနှင့် လူတို့၏ ကျန်းမာရေး) တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ထိခိုက်မှုများသည် သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ကျဆင်းစေခြင်း၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ လျော့နည်းခြင်း၊ လူတို့၏ ကျန်းမာရေးကို ကြီးမားစွာ ထိခိုက်စေခြင်းနှင့် ရေရှည် စားနပ်ရိက္ခာ လုံခြုံမှု အပေါ် ထိခိုက်ရန် အလားအလာရှိခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။

ဆန် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ခြင်းသည် မြေဆီလွှာ၊ ရေနှင့် သီးနှံစီမံခန့်ခွဲမှုတို့၏ သွင်းအားစုများကို အကန့်အသတ်ဖြစ်စေပါသည်။ အဟာရတိကျစွာ အသုံးပြုခြင်း၊ တိုးတက် ကောင်းမွန်သည့် မြေဆီလွှာ စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ စပါးကွင်းများ ရေသွင်း/ရေထုတ်ခြင်းနှင့် ဘေးအန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် သွင်းအားစုများကို နည်းပါးစေသည့် IPM စသည့် နည်းလမ်းများသည် အထွက်နှုန်းနှင့် အခြားဒဏ်များခံနိုင်မှုကို မြင့်မားစေပါသည်။ ဆန် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ရေးဆိုင်ရာ အခြားနည်းလမ်းတစ်ခုမှာ System of Rice Intensification (SRI) ဖြစ်ပြီး ယင်း SRI မျိုးစေ့အရေအတွက် လျော့ချခြင်း၊ ကွက်လပ်ကို ချဲ့ခြင်း၊ ရေဝပ်နေသည့် လယ်ကွင်းအစား ခြောက်သွေ့သည့် လယ်ကွင်းတွင် စိုက်ပျိုးခြင်း စသည် တို့ပါဝင်သည့် ပြင်လွယ်ပြောင်းလွယ်သည့် သီးနှံစိုက်ပျိုးခြင်းဆိုင်ရာ နည်းစနစ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဤစနစ်အား နေရာဒေသကိုလိုက်၍ အသုံးပြုနိုင်ပြီး သွင်းအားစုများကို လျော့နည်းစေကာ အလုပ်သမား လိုအပ်ချက် များပြား၍ ခြောက်သွေ့မှု ကိုလည်း ခံနိုင်ရည် ရှိပါသည်။

ငါးမွေးမြူရေးနှင့် တိရစ္ဆာန်မွေးမြူထုတ်လုပ်ရေးအား စပါးစိုက်ပျိုးမှုနှင့်ပေါင်းစည်း ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် သဘာဝအဟာရ ရရှိမှုကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေခြင်း၊ ဝင်ငွေများ အခွင့်အလမ်းများ ပေါ်ပေါက်ခြင်း၊ ပေါင်းသတ်ဆေး၊ပိုးသတ်ဆေးများ သုံးစွဲမှု လျော့ချခြင်းနှင့် နိုက်ထရိုဂျင် ထိရောက်စွာ ရရှိရန် အထောက်အကူပြုခြင်းတို့ကို ရရှိစေပါသည်။ လယ်မြေများတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ တိုးပွားလာခြင်း၊ ရေပျော်ငှက်များအတွက် ကျက်စားရာနေရာများ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ကြဉ်းပေးသည့် ယင်း ပေါင်းစည်းလယ်ယာများတွင် လုပ်သားနှင့် ရေရရှိမှုတို့မှာ အခက်အခဲများ ဖြစ်ပါသည်။ ဆားငန်ဒဏ်ခံနိုင်သည့် စပါးမျိုးစိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ရေငန်ငါးမွေးမြူခြင်းတို့ကို ရာသီအလိုက် အလှည့်ကျ ပြောင်းလဲ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင် ပင်လယ်ရေ မျက်နှာ ပြင်မြင့်တက်လာခြင်းနှင့် ဆားငန်ရည်များ ဝင်ရောက်လာခြင်းတို့အပေါ် လိုက်လျောညီထွေ ခံနိုင်ရည် ရှိစေနိုင်ပါသည်။

စဉ်ဆက်မပြတ်ရရှိနိုင်မှုကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍနှင့် ကျေးလက် ဖွံ့ဖြိုးရေး ကဏ္ဍတို့ဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများတွင် ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု လျော့နည်းသက်သာခြင်း နှင့် လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်ခြင်းတို့ကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင် မြင့်တက်လာခြင်းကို စပါးအထွက်နှုန်း ခန့်မှန်းရာတွင် ထည့်သွင်းခြင်း၊ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသနှင့် အပူပိုင်းဒေသတို့ရှိ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုများအပေါ် ဒေသခံတောင်သူများ လိုက်လျောညီထွေ စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်နိုင်ရန် အကူအညီပေးခြင်းနှင့် ဒေသမျိုးများအပါအဝင် ရာသီဥတု ပြောင်းလဲမှု ဒဏ်ကိုခံနိုင်သည့် သီးနှံမျိုးကို သုတေသန ပြုလုပ်ခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။

ငါးမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းသည် ဒေသတွင်း အဆင့်အရ သေးငယ်သော်လည်း လျင်မြန်စွာ ကြီးထွားလျက် ရှိပါသည်။ ဤကဏ္ဍသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် ပြည်ပတင်ပို့ခြင်းဝင်ငွေများ ရရှိရန် အလားအလာကောင်းကို ပံ့ပိုးသော်လည်း စနစ်တကျမဟုတ်သည့် ကြီးထွားမှုမှ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် သိသိသာသာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်စေပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံသည် ပုစွန်မွေးမြူရေးအတွက် ၁၉၇၅ ခုနှစ် နှင့် ၁၉၉၃ ခုနှစ်အကြားတွင် ကမ်းရိုးတန်းရှိ ဒီရေတောများကို ရှင်းလင်းခဲ့ရာ

ပြည်ပတင်ပို့မှု အလွန်အမင်းတိုးတက်ခဲ့သော်လည်း သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်မှာ US\$ (၄) ဘီလီယံပိုးဆုံးရှုံးခဲ့ရပါသည် (World Bank 2015)။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေချိုငါးမွေးမြူရေးနှင့် ပုစွန်မွေးမြူရေးကန်များ အများစုပါဝင်သည့် ငါးမွေးမြူရေးသည် ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် (၁၂,၃၀၀) ဟက်တာမှ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် (၁၈၁,၆၀၀) ဟက်တာ၊ ထုတ်လုပ်မှုအားဖြင့် အလားတူကာလတွင် (၆,၄၀၀) တန်မှ (၉၄၄,၈၀၀) တန်သို့ တိုးတက်ခဲ့ပြီး ပင်လယ်ငါး ဖမ်းဆီးရမိမှု လျော့နည်းခြင်းကို တစ်စိတ်တစ်ဒေသ အကျိုးသက်ရောက်ခဲ့ပါသည်။ ရင်းနှီးမြုပ်နှံခြင်း တိုးပွားလာမှု၊ ပြည်ပဈေးကွက်သို့ ပိုမိုလက်လှမ်းမီလာမှုတို့ကြောင့် ငါးမွေးမြူရေးလုပ်ငန်း တိုးချဲ့လာမှု ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်ခြင်းနှင့် သဘာဝမှ ဖမ်းဆီးရမိမှု ဆက်လက်ကျဆင်းခြင်းတို့ကို မျှော်လင့်ရပါသည်။ မြန်မာငါးလုပ်ငန်း အဖွဲ့ချုပ်သည် ငါးမွေးမြူရေး အထူးသဖြင့် တီလားဗီးယားနှင့် အခြားအကြီးမြန်မျိုးစိတ်များကို ဦးစားပေး ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုတစ်ခု အဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

ငါးမွေးမြူရေးဧရိယာ၏ ထက်ဝက်ကျော် (၉၂,၄၀၀) ဟက်တာသည် ပုစွန်မွေးမြူရေးကန်များ ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသောနိုင်ငံအများအပြားကဲ့သို့ ပုစွန်မွေးမြူရေးကန်များသည် ဒီရေတောများ အပေါ် ဆိုးရွားစွာ ထိခိုက်လျက်ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် ထိခိုက်ခံရလျက် ရှိပြီး ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ပိုမိုဆိုးရွားပါသည်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်ခန့်မှ အစပြုခဲ့သည့် ပုစွန်ကန်များ တည်ဆောက်ရန် ဒီရေတောဧရိယာ အများအပြားကို ခုတ်ထွင် ရှင်းလင်းခြင်းသည် ပုစွန်ကန်အတွင်းနှင့် အပြင်ရှိ အရွယ်မရောက်သေးသည့် ငါး၊ ပုစွန် နှင့် ဂဏန်းများအတွက် အစာနှင့်ခိုလှုံရာ နေရာ ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ လေမုန်တိုင်းအန္တရာယ်မှ အကာအကွယ်ပေးခြင်းစသည့်တို့ပါဝင်သည့် ဒီရေတောများမှ ရရှိသော အရေးပါသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် သယံဇာတများကို ဖယ်ရှားခြင်း ဖြစ်စေပါသည်။ ယင်းဒီရေတောများ ဆုံးရှုံးမှုကြောင့် ပုစွန်ကန်များ သဘာဝအတိုင်း မျိုးပွားမှုကို သိသိသာသာ ကျဆင်းစေပြီး ကမ်းရိုးတန်းနေ ပြည်သူများမှာ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် တိုက်ခတ်ခဲ့သည့် ဆိုင်ကလုန်းဂီရီမုန်တိုင်းကြောင့် လူ (၁၅၇) ဦး အသက်ဆုံးရှုံးကာ (၇၀,၀၀၀) ခန့်ကို အိုးအိမ်မဲ့ဖြစ်စေပြီး ယင်းကဲ့သို့ မုန်တိုင်းများကို ပိုမိုကြုံတွေ့ရလျက် ရှိပါသည်။

ပုစွန်ထုတ်လုပ်ရေးကဏ္ဍ ပြန်လည်ကောင်းမွန်မှုနှင့် ပြည်ပဈေးကွက်သစ်များသို့ တင်ပို့နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းတို့အတွက် ဟက်တာသောင်းပေါင်းများစွာရှိသည့် စွန့်ပစ်ထားသည့် ပုစွန်ကန်များတွင် ဒီရေတောများ ပြန်လည်တည်ထောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ရန် ပုစွန်ကန်စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ သားဖောက်စခန်းများ၊ ဒီရေအတက်အကျနှင့်အညီ မြေပြုပြင်ခြင်းနှင့် ဒီရေတောများကို ဓမ္မတာနှင့် ပဝတ္ထိနည်းတို့ဖြင့် မျိုးဆက်ခြင်းစသည်တို့အတွက် အမေရိကန်ဒေါ်လာ သန်းပေါင်းများစွာ လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ငါးမွေးမြူရေး နှင့် ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှု တိုးချဲ့လာခြင်းသည် ယခင်က အများပိုင် အရင်းအမြစ်များကို ရံဖန်ရံခါ ပုဂ္ဂလိကပိုင်အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲစေပြီး တစ်နိုင်တစ်ပိုင်တံငါများနှင့် ငါးကြွင်းငါးကျန်

ကောက်ယူသူများအပေါ် ထိခိုက်မှု မြင့်မားလာစေပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ရေချိုဒေသများတွင် တံငါများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များအကြား အငြင်းပွားမှုများကို မှတ်တမ်း တင်တွေ့ရှိရပါသည်။ မြေအငှားချထားရာတွင် လက်ရှိ ကြံ့တွေ့နေရသည့် ပြဿနာများဖြစ်သည့် “ဩဇာအာဏာကြီးမားသူများက သယံဇာတများကို ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းကြောင့် ယင်းသယံဇာတ များအပေါ် မှီခိုနေရသည့် ဒေသခံပြည်သူများ အခက်တွေ့ရခြင်း (Water grabs) ဖြစ်ရပုံ ပိုမို မဆိုးရွားလာစေရန် ငါးလုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အငှားချထားမှုနှင့် ခွင့်ပြုပေးမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒများတွင် မိရိုးဖလာအခွင့်အရေး၊ ဒေသခံပြည်သူ စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သည့် စီမံအုပ်ချုပ်မှု တို့ကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။

ငါးမွေးမြူရေးကို ဒီရေတောများ၊ လယ်ကွင်းများနှင့် ပေါင်းစည်းဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကမ်းရိုးတန်း အရင်းအမြစ်များအပေါ် အလွန်အကျွံမှီခိုနေမှုကို လျော့နည်းသက်သာစေနိုင်ပါသည်။ မြစ်ဝ ကျွန်းပေါ်ဒေသရှိ ဒီရေတောဖုံးလွှမ်းမှုကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ဒေသခံများအတွင်း သစ်တောအခြေခံ ငါးမွေးမြူရေး စနစ်များကို ဆောင်ရွက်နေပြီး ဖြစ်ပါသည်။ လယ်ကွင်းများတွင် Mola fish မွေးမြူ ထုတ်လုပ်ရေးဆိုင်ရာ သုတေသနကို WorldFish အဖွဲ့နှင့် ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနတို့ပူးပေါင်း၍ ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။

စီးပွားရေးအရ တန်ဖိုးရှိသည့် သစ်တောဧရိယာ အများအပြားမှာ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ဘက်ပိုင်းနှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတို့တွင် တည်ရှိပါသည်။ ၎င်းဒေသများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ကြွယ်ဝ သည့် အသွင်ကူးပြောင်းဇုန်များဖြစ်သည့် အင်ဒိုချိုင်းနားနှင့် ဆွန်ဒယက် ဇီဝဘူမိဒေသတို့အကြားရှိ အကြီးမားဆုံး ကျန်ရှိနေသည့် အနိမ့်ပိုင်း စွတ်စို အမြဲစိမ်းသစ်တောများကို ပိုင်ဆိုင်ပါသည်။ ဇီဝ ဘူမိဒေသများ ပေါင်းစုံရာနေရာသည် ဒေသရင်းမျိုးစိတ်ဖြစ်သည့် ဂါနီတောင်ငုံးနှင့် အခြားကမ္ဘာ့ အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များဖြစ်သည့် ကျား၊ မလေးရှားကြွသူတော်တို့ ပါဝင် သော ထူးခြားသည့် မျိုးစိတ်များ ထူးကဲစွာ စုဖွဲ့မှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ မြေယာ အလွဲအပြောင်း ပြုလုပ်ခြင်း၊ အမဲလိုက်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးမြေ တိုးချဲ့ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် ဆီအုန်းနှင့် ရာဘာ စိုက်ခင်းများတည်ထောင်ခြင်းတို့သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် တန်ဖိုးရှိခြင်းကို ဖြစ်စေ သည့် ၎င်းတို့၏ မြေခံမိုပိုင်း မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အခြေအနေကို လွယ်ကူစွာ ထိခိုက်စေပါသည်။

စားသုံးဆီ ထုတ်လုပ်ရေး နိုင်ငံအဆင့်ရည်မှန်းချက်သည် ၂၀၃၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ စတုရန်း ကီလိုမီတာ (၃၀၀၀) ခန့်ရှိသော ဆီအုန်းစိုက်ခင်းများ တည်ထောင်ရေး ရည်မှန်းချက်နှင့်အတူ ကြီးမား ကျယ်ပြန့်သော ဆီအုန်းစိုက်ခင်း မြေအငှားချမှုများကို ဖြစ်စေပါသည်။ အချို့သော မြေအငှားချ ထားမှုများသည် အဆိုပြု လေညာ အမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် လေညာ အမျိုးသားဥယျာဉ် (တိုးချဲ့) တို့တွင် ကျရောက်ပါသည်။ စီးပွားရေး တန်ဖိုးမြင့်မားသည့် သစ်မျိုးများကို အဆင်ခြင်မဲ့စွာဖြင့် ထုတ်ယူပြီး ဖြစ်သော်လည်း အငှားချထားသည့် မြေအများစု၊ အထူးသဖြင့် သွားလာရေးခက်ခဲသည့် နေရာများတွင် မြေရှင်းလင်းမှု သို့မဟုတ် ဆီအုန်းစိုက်ပျိုးမှု မပြုလုပ်ရသေးပါ (Woods 2015)။ ဤအခြေအနေသည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှု အနည်းဆုံးဖြစ်စေသည့် မဟာဗျူဟာ

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

စီမံချက် ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်အလမ်းကောင်းများ ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့အဆင့် အရေးပါပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်လျာထားစာရင်းတွင် ကျရောက်သည့် အဆိုပြုလေညာနှင့် လေညာ (တိုးချဲ့) အမျိုးသားဥယျာဉ် ကဲ့သို့သောနေရာများတွင် ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းသစ်တောများ ပြောင်းလဲသွားခြင်းမှ ကာကွယ်ရန် ထိန်းသိမ်းရေးတန်ဖိုးမြင့်မားသော သစ်တောများ (High Conservation Value Forest-HCVF) အား တာဝန်ရှိစွာဖြင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ သစ်နှင့် ဆီအုန်းကဏ္ဍ စံသတ်မှတ်ချက်များမှ အရေးပါသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် ပံ့ပိုးနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ HCVF သည် သစ်တောစောင့်ကြပ်ကြီးကြပ်ရေးကောင်စီ (Forest Stewardship Council-FSC) မှ သတ်မှတ်ထားခြင်းဖြစ်ပြီး ထူးခြားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုးများ၊ ရှားပါး သို့မဟုတ် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် ဂေဟစနစ်များ၊ သဘာဝ ဖြစ်စဉ်တွင် မျိုးစိတ်များကို ပံ့ပိုးပေးရန် လုံလောက်သည့် ဧရိယာအရွယ်အစား၊ ရေဝေရေလဲ ကာကွယ်ခြင်းအတွက် အခြေခံ ဝန်ဆောင်မှုများ ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ထူးခြားသည့် ဝိသေသလက္ခဏာ သို့မဟုတ် ဒေသခံပြည်သူများ၏ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်ခြင်း စသည်တို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် သစ်တောများပါဝင်ပါသည်။

ဇယား ၁၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက်(၇)အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၇-၁။ စပါးစိုက်ဧရိယာ၏ (၁၀) % တွင် SRI နှင့် အခြားပတ်ဝန်းကျင်နှင့်သဟာဓာတဖြစ်သည့် စပါးထုတ်လုပ်ခြင်းကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အကောင်အထည်ဖော်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၇-၁-၁ SRI၊ IPM နှင့် တိုးတက်ကောင်းမွန်သည့် မြေဆီလွှာ နှင့် ရေစီမံခန့်ခွဲခြင်းအပါအဝင် ပိုးသတ်ဆေးနှင့် ဓာတ်မြေဩဇာ သုံးစွဲမှု ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော ဆန်စပါး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များကို ပြုစုခြင်းနှင့် စပါး စိုက်ဧရိယာ၏ (၁၀) % တွင် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၇-၁-၂ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော ဆန်စပါး စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်ခြင်းနည်းပညာများ ဖြန့်ဖြူးခြင်း၊ အသိအမှတ်ပြု လက်မှတ်များ ပေးအပ်နိုင်ရေး လယ်သမားများကို လေ့ကျင့် သင်ကြားပေးမည့် စိုက်ပျိုးရေး ပညာပေးသင်တန်းများ ပြုလုပ်ခြင်း။	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၇-၂။ ငါး နှင့် ပုစွန်မွေးမြူရေး၏ ထုတ်လုပ်မှု (၅) % ကို နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံး နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုထားသည့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော စီမံအုပ်ချုပ်မှုဖြင့် ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ထုတ်လုပ်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၇-၂-၁ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော ငါးမွေးမြူရေး စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် ပညာပေး အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲခြင်း။	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၇-၂-၂ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော ငါးမွေးမြူရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု လက်မှတ်အဆင့်များကို ပြည့်မီရေးနှင့် အစားအစာ လုံခြုံစွာတင်ပို့ခြင်းဆိုင်ရာ စံ သတ်မှတ်ချက်တို့	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>အတွက် ပုစွန်မွေးမြူရေး ရှေ့ပြေးစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊</p> <p>လုပ်ငန်း ၇-၂-၃ ပြည်တွင်း ငါးမွေးမြူရေးအတွက် လိုအပ်သည့် အစာများကို ပံ့ပိုးစေ အခြေခံသည့်အစာအပါအဝင် အခြား အစာမျိုးများ ပြုလုပ်ခြင်း၊</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန</p>

© Shingo Onishi

ကြောင်ခံပိုက်

၄-၆-၈။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၈) : အာဟာရများ ပိုလျှံခြင်းအပါအဝင် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုများအား ဂေဟစနစ်များ လည်ပတ်မှု နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှု မရှိစေသည့်အဆင့် သို့ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရောက်ရှိရန်။

အာရှဒေသရှိ အခြားနိုင်ငံများနှင့်နှိုင်းယှဉ်ပါက ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုမှာ အလွန်နည်းပါးသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံသည် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် ဂေဟစနစ် လုပ်ဆောင်မှုများအပေါ် ခြိမ်းခြောက်မှု မြင့်မားလာခြင်းကို ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေးဓာတုပစ္စည်းများ အလွန်အကျွံသုံးစွဲခြင်း၊ မြို့ပြ အစိုအခဲ စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ စွန့်ပစ်ခြင်း၊ ပြန်လည်သန့်စင်ခြင်း မရှိသည့် ညစ်ညမ်းရေ ထုတ်လွှတ်မှု၊ ပြန်လည်သန့်စင်ခြင်း မရှိသည့် စက်မှုအညစ်အကြေး ထုတ်လွှတ်မှု၊ အသေးစားနှင့် အလတ်စား သတ္တုတူးဖော်ခြင်းမှ ထွက်ရှိသည့် အဆိပ်သင့်ရေများ အပါအဝင် သိသာသည့် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုများကို မြန်မာပတ်ဝန်းကျင်အခြေပြ အစီရင်ခံစာ (မူကြမ်း) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို သုတေသနပြုလေ့လာခြင်းများ မြန်မာနိုင်ငံတွင် နည်းပါးဆဲဖြစ်ပါသည်။ အဆိပ်သင့် ညစ်ညမ်းခြင်းများနှင့် အဟာရဓာတ်လွန်ကဲခြင်း (Eutrophication) တို့နှင့် အဓိက ဆက်နွှယ်နေသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ် လုပ်ဆောင်မှုအပေါ် သက်ရောက်လျက်ရှိသည့် ညစ်ညမ်းမှုများတွင် ဧရာဝတီနှင့် ချင်းတွင်းမြစ် အထက်ပိုင်းတွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရွှေကျင်ခြင်းနှင့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းတို့မှ ထွက်ရှိလာသည့် ပြဒါးမှတစ်ဆင့် အဆိပ်သင့်ပစ္စည်းများ စုပုံလာမှုကြောင့် ဧရာဝတီလင်းပိုင်များအပေါ် ထိခိုက်ခြင်း၊ ရေမျောခရမ်းချဉ်သီးခြံများတွင် ပိုးသတ်ဆေးနှင့် ဓာတ်မြေဩဇာ လွန်ကဲစွာ အသုံးပြုခြင်းကြောင့် ဒေသရင်း ငါးနှင့် ကျောရိုးမဲ့မျိုးစိတ်များ ကျဆင်းခြင်း၊ ပမာဏကြီးမားသည့် သစ်တောပြုန်းတီးမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် နှုန်းအနည်ကျမှု၊ အာဟာရများနှင့် ပြန်လည် သန့်စင်ခြင်းမရှိသည့် စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ ထုတ်လွှတ်ခြင်းကြောင့် မြစ်ကြောင်းများနှင့် အခြား ရေပြင်များတွင် အနည်ကျခြင်း နှင့် အာဟာရဓာတ်လွန်ကဲခြင်းတို့ပါဝင်ပါသည်။ စမစ်ဆိုးနီးယမ်းအင်စတီကျူးရှင်းမှ ဆောင်ရွက်သည့် သုတေသနအရ စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတွင် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုများ စီးဆင်းခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် သတ္တုတူးဖော်ခြင်းသည် လျင်မြန်စွာ နှင့် ကျယ်ပြန့်စွာ ကြီးထွားလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပါသည် (ALARM et al. 2015)။

တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် အသေးစား ရွှေတူးဖော်ခြင်းသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် လူပယောဂကြောင့် ပြဒါးထုတ်လွှတ်မှု၏ အကြီးဆုံးဇစ်မြစ်ဖြစ်ပြီး ဒုတိယအကြီးဆုံးဇစ်မြစ်မှာ ကျောက်မီးသွေးလောင်စာသုံးစက်ရုံများ ဖြစ်ပါသည်။ တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် အသေးစား ရွှေတူးဖော်ခြင်းတို့ကို ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကယားပြည်နယ်များ၊ စစ်ကိုင်း၊ ပဲခူး၊ မန္တလေးနှင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတို့တွင် အရေအတွက်အများအပြားတွေ့ရှိရပါသည်။ တရားမဝင် တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် အသေးစား ရွှေတူးဖော်ခြင်းတို့ကို တရားဝင်ဖြစ်အောင်ပြုလုပ်ပြီး စည်းစနစ်ကျစွာဖြင့် ထိန်းချုပ်သင့်ပြီး နိုင်ငံသို့ ပြဒါးတင်သွင်းမှုကို ကန့်သတ်သင့်ပါသည်။ ပြဒါးအဆိပ်သင့်ခြင်း၏ အန္တရာယ်၊ ရွှေသတ္တုတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင်

ပြဒါးအသုံးပြုမှု လျော့ချခြင်း၊ ပပျောက်စေခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်သည့် အသိပညာပေးလုပ်ငန်းများကို နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းရှိ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် ရွှေ့တူးဖော်သူများထံ ပြုလုပ်သင့်ပါသည်။ Minamata Convention on Mercury (၂၀၁၃) အား လာမည့်နှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးဖွယ်ရှိပြီး ပြဒါးထုတ်လွှတ်မှု လျော့နည်းရေး၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ပပျောက်ရေးတို့အတွက် လုပ်ငန်းအများအပြားကို ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးတွင် အသုံးပြုသည့် ပိုးသတ်ဆေး၊ လောင်စာအထောက်အကူပစ္စည်း စသည့် ဓာတုဓာတ်များသည် ဂေဟစနစ်များအပေါ် ဘေးအန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်ထားခြင်းမရှိပါ။ အသုံးပြုမှုအတိုင်းအတာပမာဏကိုလည်း မသိရှိရပါ။ ပိုးသတ်ဆေးအဖြစ်အသုံးပြုသည့် Organochlorines တိုးပွားလာခြင်းသည် အသားစားငှက်များ (Raptors) ကို ခြိမ်းခြောက်လျက်ရှိပါသည်။ မွေးမြူရေးလုပ်ငန်းများတွင် Diclofenac သုံးစွဲခြင်းသည် လင်းတများ၏ ကောင်ရေကို ဆိုးရွားစွာ ထိခိုက်စေပါသည်။ ခဲဓာတ် (Tetraethyl lead) ပါဝင်သည့် လောင်စာများကို အဆက်မပြတ်အသုံးပြုခြင်းမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ခဲဓာတ်ညစ်ညမ်းမှုသည် လူများ၏ ကျန်းမာရေးကို ထိခိုက်စေသည့်အပြင် အပင်များကို အဆိပ်သင့်စေခြင်း၊ အဏုဇီဝပိုးမွှားများ၏ စုဖွဲ့တည်ရှိမှုကို ပျက်စီးစေခြင်းနှင့် တိရစ္ဆာန်များတွင် အဆိပ်အတောက်ဓာတ်ပါဝင်မှု မြင့်မားလာခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှုအနည်းဆုံးဖြစ်ရန် နိုင်ငံတကာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ အဆိုပါ ဓာတုပစ္စည်းများကို ထိန်းချုပ်ခြင်းသည် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုများ၏ လက်ရှိသက်ရောက်မှုကို နားလည်ရန်နှင့် လျှော့ချနိုင်ရန် ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြေ မြင့်မားမှု သို့မဟုတ် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးမှုကို ဖြစ်စေသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုများ၏ အမျိုးအစားများနှင့် အရင်းအမြစ်များအပေါ် လေ့လာသုံးသပ်ခြင်းသည် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုအဆင့်များနှင့် ထိခိုက်နိုင်မှု မြင့်မားသည့် ပတ်ဝန်းကျင်တွင်ရှိသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းသည် စီမံအုပ်ချုပ်မှု မဟာဗျူဟာများ ရေးဆွဲခြင်းတွင် ထည့်သွင်းရန်နှင့် အဆိုပြုဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ၏ အကျိုးသက်ရောက်နိုင်မှု အလားအလာကို ကြိုတင်အကဲဖြတ်ရာတွင် အခြေခံအဖြစ် အထောက်အကူပြုရန်တို့အတွက် အရေးကြီးပါသည်။ အခြေခံ ရေအရည်အသွေး စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်းကို ကျယ်ပြန့်သည့် နေရာဒေသများတွင် ကုန်ကျစရိတ်မျှတပြီး ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ဒေသခံပြည်သူ ရေအရည်အသွေး စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကွန်ယက်တည်ထောင်ခြင်းမှ အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့ စောင့်ကြည့် လေ့လာရေး အစီအစဉ်သည် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်ခံနေရသည့် ရေလမ်းကြောင်းများနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှု ဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရင်းများအား ဖော်ထုတ်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအရ လျင်မြန်စွာ တိုးတက်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းများသည် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုများမှ ဂေဟစနစ်များနှင့် ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲတို့ကို အန္တရာယ် ကျရောက်မှု သိသိသာသာ မြင့်မားလာဖွယ်ရှိပါသည်။ မြို့ပြလူဦးရေ တိုးတက်လာခြင်း နှင့် စားသုံးမှုများလာခြင်းတို့ကြောင့် အညစ်အကြေးနှင့် မြို့ပြ အစိုဓာတ်စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ ပြားလာခြင်း၊ လျင်မြန်စွာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာသည့် စက်မှုကဏ္ဍကြောင့် အထူးစီးပွားရေးဇုန်များ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် စက်မှုညစ်ညမ်းမှုများ မြင့်မားလာခြင်း၊ သတ္တုသယံဇာတကဏ္ဍတွင် ကြီးမားသော ကုမ္ပဏီများ ပါဝင်ပတ်သက်မှု တိုးမြှင့်လာခြင်းကြောင့် သတ္တုစွန့်ပစ်ပစ္စည်းများ များပြားလာခြင်း နှင့် ဈေးကွက်တွင် အလွယ်တကူရရှိနိုင်မှုကြောင့် စိုက်ပျိုးရေးသုံးဓာတ်ပစ္စည်းမှ အသုံးပြုမှု မြင့် မားလာခြင်းတို့ ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။

ထားဝယ်၊ သီလဝါနှင့် ကျောက်ဖြူ အထူးစီးပွားရေးဇုန်များ (Special Economic Zone-SEZ) နှင့် စက်မှုဇုန်များ တိုးတက်ဖြစ်ပေါ်လာမှုသည် ပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှုကို ဆန်းစစ်ရေးနှင့် သင့်တော်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများ အသုံးပြုရေး စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ရန် အလားအလာကောင်းများကို ဖြစ်စေပါသည် (ပုံ ၁၂)။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ ဂေဟစနစ်များ အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်းနှင့် လူတို့၏ ကျန်းမာရေးကို ထိခိုက်စေခြင်း ဖြစ်စေသည့် ရေရှည် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှု ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိကြောင်း အာရှရှိ အခြားနေရာဒေသများ၏ အထူး စက်မှုဇုန်များမှ ရရှိသည့် အတွေ့အကြုံများက ပြသလျက် ရှိပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန် စံညွှန်းများ အားနည်းပြီး၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုအနည်းဆုံးဖြစ်ရန် လေးစားလိုက်နာ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ငွေကြေးနည်းပါးစွာ အသုံးပြုသူများ ယှဉ်ပြိုင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် စက်မှု ဇုန်များတွင် စီးပွားရေးအခြေအနေကို ထိန်းသိမ်းရန် လုပ်အားခ နည်းပါးခြင်း၊ လုပ်ငန်းခွင် အခြေအနေ ဆိုးရွားခြင်း၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကာကွယ်မှုနည်းပါးခြင်းစသည့် လူမှုစီးပွားရေး အခြေအနေကို ဖြစ်စေသည့် အစိုးရမှ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ လျော့ပေါ့ပေးထားသော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ (A race-to-the-bottom scenario) များကြောင့်လည်း ထိခိုက်မှု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဂေဟစနစ်များနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် ပတ်ဝန်းကျင်ညစ်ညမ်းမှုများ၏ သက်ရောက်မှုကို စီမံရန် ထိရောက်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုဆန်းစစ်ချက်၊ ပွင့်လင်းမြင်သာသည့် စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း တို့ပါဝင်သည့် ကောင်းမွန်သော သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် စီမံချက်နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စံချိန် စံညွှန်းများနှင့်အညီ ဥပဒေစိုးမိုးမှု တသတ်မတ်တည်း ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းတို့သည် အဓိက ကျပါ သည်။

ပုံ ၁၂။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ စက်မှုဇုန်များ နှင့် အထူးစီးပွားရေးဇုန်များ။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေသည် EIA များအတွက် အခြေခံများကို ပံ့ပိုးပေးပြီး စက်မှုလုပ်ငန်းအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို သတ်မှတ်ပေးကာ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးတွင် ညစ်ညမ်းမှုပြုလုပ်သူမှပေးဆောင်ရခြင်း မိုဒယ်လ်ကို

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ခွင့်ပြုပေးပါသည်။ ညစ်ညမ်းမှုဖြစ်စေသည့် အဓိကပင်ရင်းစစ်မြစ်များအတွက် ပြီးပြည့်စုံသော စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုစနစ်တစ်ခုကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနမှ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ယင်းဥပဒေက ဖော်ပြထားပါသည်။ EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အသုံးပြုခြင်း၊ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းတို့ကြောင့် လာမည့် (၅) နှစ်တွင် အထူးအခွင့်အလမ်းကို ပံ့ပိုးပေးမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဤကာလအတွင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်စေနိုင်သည့် ညစ်ညမ်းမှုများကို EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် ထည့်သွင်းသင့်ပြီး ညစ်ညမ်းမှုထုတ်လွှတ်ခြင်းသည် လက်ခံနိုင်လောက်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်အဆင့်အတန်းများ၌ ဆက်လက်တည်ရှိနိုင်ရေးအတွက် လိုက်နာဆောင်ရွက်မှုကို ကြပ်မတ်သင့်ပါသည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနသည် နိုင်ငံအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး (ထုတ်လွှတ်မှုများ) ညွှန်ကြားချက်များ (National Environmental Quality (Emissions) Guidelines-NEQG) ကို အပြီးသတ် ပြင်ဆင် ရေးဆွဲလျက်ရှိပြီး နိုင်ငံတကာ စံသတ်မှတ်ချက်များကို အသုံးပြု၍ ဆူညံမှု၊ တုန်ခါမှု၊ လေထုသို့ ဓာတ်ငွေ့များ ထုတ်လွှတ်မှုနှင့် မြစ်၊ပင်လယ်တို့သို့ စက်ရုံမှ စွန့်ထုတ်သော အညစ်အကြေး၊ ရေဆိုးစွန့်ထုတ်မှု တို့ကို ကန့်သတ်ချက်များ ထုတ်ပြန်ရန် ရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤညွှန်ကြားချက်များကို နောင်လာမည့် နှစ်အနည်းငယ်အတွင်း ရေးဆွဲထုတ်ပြန်မည့် နိုင်ငံအဆင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အရည်အသွေး စံသတ်မှတ်ချက်များ (National Environmental Quality Standards-NEQS) မထုတ်ပြန်နိုင်သည့် ကြားကာလအတွင်း အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကို ပျက်စီးစေသည့် ညစ်ညမ်းမှုများကို တားဆီးနိုင်ရေး NEQG အား လာမည့် (၅) နှစ်တာကာလတွင် ထိရောက်စွာကျင့်သုံးရန်နှင့် ဖန်လုံအိမ်ဓာတ်ငွေ့ထုတ်လွှတ်မှု အခြေခံမဟာဏများ သတ်မှတ်ရာတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် သက်ရောက်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာကို NEQS တွင် ထည့်သွင်းရန် အခွင့်အလမ်းကောင်းများ ရှိပါသည်။

ဇယား ၂၀။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၈) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၈-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ညစ်ညမ်းမှုများ၏ အတိုင်းအတာ၊ ဆိုးရွားမှုနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ကို နားလည်သိရှိခြင်း သိသိသာသာ မြင့်မားလာရန်။	
လုပ်ငန်း ၈-၁-၁ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှု ကိစ္စရပ်များကို လေ့လာစုစည်းခြင်းနှင့် ထိခိုက်ခံနေရသည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ဂေဟစနစ်များ၏ ဦးစားပေးစာရင်းပြုစုခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၈-၁-၂ စက်မှုဇုန်များ၊ သတ္တုတွင်းများအနီးတွင် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုကြောင့် ထိခိုက်ခံနေရပြီး သတင်းအချက်အလက်ရရှိမှု နည်းပါးသည့် မြစ်၊ကန်ကဲ့သို့သော ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အခြေအနေ ဆန်းစစ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ဆိုင်ရာ သုတေသနပြုလုပ်ခြင်း၊	
ရည်မှန်းချက် ၈-၂။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မတိုင်မီ EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၊ NEQG နှင့် NEQS တို့တွင် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ထည့်သွင်းရန်။	
လုပ်ငန်း ၈-၂-၁ EIA လုပ်ထုံးလုပ်နည်း (မူကြမ်း) နှင့် NEQG တို့ကို လွတ်လပ်သည့် ကျွမ်းကျင်အဖွဲ့အစည်းများမှ သုံးသပ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ သိပ္ပံနှင့်နည်းပညာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၈-၂-၂ NEQG နှင့် NEQS တို့အား ကျင့်သုံးရာတွင် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ၏ ထိခိုက်နိုင်မှု အလားအလာကို ဆန်းစစ်ခြင်းအတွက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် အပြည့်အဝ နားလည်သိရှိရန်နှင့် EIA အစီရင်ခံစာများကို လေ့လာသုံးသပ်ရန် တာဝန်ရှိသူများအတွက် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုများ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် ထိခိုက်နိုင်မှု အလားအလာကို သိမြင်မှုဖြင့် တင်သည့် သင်တန်း ပြုလုပ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၈-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အရေးပါသော ရေမျိုးအရင်းအမြစ် (၃) နေရာနှင့် တည်ထောင်ပြီး သို့မဟုတ် အဆိုပြု SEZ များ၌ အစိုးရနှင့် ဒေသခံပြည်သူအဖွဲ့များ ပါဝင်သည့် ရေညစ်ညမ်းမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကွန်ယက် တည်ထောင်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၈-၃-၁ ဧရာဝတီလင်းပိုင်များ ကျက်စားသည့် ဧရာဝတီ မြစ်ကြောင်း တစ်လျှောက်နှင့် အင်းလေးကန်၊ အင်းတောင်ကြီးကန် ဝန်းကျင်တို့တွင် ရေ အရည်အသွေး စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စခန်းများ ကွန်ယက် တည်ထောင်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၈-၃-၂ ဒေသခံပြည်သူအခြေခံ ရေအရည်အသွေး စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် အစီအစဉ် ရေးဆွဲရန်နှင့် ဒေသခံပြည်သူ ရေအရည်အသွေး စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကွန်ယက် ဖြစ်ပေါ်လာရေး အထောက်အကူပြုရန် သင်တန်း ပြုလုပ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၈-၃-၃ အင်းလေးကန်ရှိ ကျွန်းမျောစိုက်ပျိုးသူများကို စိုက်ပျိုးရေး ဓာတုပစ္စည်း အသုံးပြုမှု အနည်းဆုံး ဖြစ်စေသည့် ဂေဟဗေဒနှင့် သဟာဇာတဖြစ်သည့် နည်းလမ်းများ လက်ခံသုံးစွဲလာ ရန် ပံ့ပိုးခြင်း	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၈-၄။ ပြဒါးအဆိပ်သင့်မှု နှင့် ညစ်ညမ်းမှု နှင့် အသုံးပြုမှု လျော့ချနိုင်မည့် နည်းလမ်းများအပေါ် တရားမဝင် နှင့် အသေးစား လက်လုပ်လက်စားများမှ နားလည်သိရှိမှု ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ တိုးတက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၈-၄-၁ အနည်းဆုံး ဦးစားပေး ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး (၃) ခု တွင် တရားမဝင်နှင့် အသေးစား လက်လုပ်လက်စားများအတွက် ပြဒါး၊ အခြားညစ်ညမ်းမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် ပညာပေး အစီအစဉ်များ ချမှတ်ခြင်း။	သတ္တုတွင်းဝန်ကြီးဌာန

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>ရည်မှန်းချက် ၈-၅။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို သိသာထင်ရှားစွာ ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် အားဖြည့်လောင်စာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းသုံး ဓာတုပစ္စည်းများနှင့် တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးဆိုင်ရာ ဆေးဝါးများ ရောင်းချခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိရောက်စွာ ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ လိုအပ်ပါက ပိတ်ပင်ခြင်း ပြုလုပ်ရန်။</p>	
<p>လုပ်ငန်း ၈-၅-၁ ထိန်းချုပ်ကန့်သတ်မှုများ လိုအပ်ချက်ကို သိရှိနိုင်ရန် နိုင်ငံတကာမှ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှု ဖြစ်စေသည့် ဓာတုပစ္စည်းများ လေ့လာဖော်ထုတ်မှုကို ဆောင်ရွက်ခြင်း။</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၈-၅-၂ လင်းတများကို သေဆုံးစေသည့် Diclofenac နှင့် အခြား Steroidal anti-inflammatory များကို တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးတွင် အသုံးပြုမှုကို ပိတ်ပင်ရန်နှင့် Organochlorines အသုံးပြုမှုကို ကန့်သတ်ခြင်း။</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ မွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့်ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၈-၅-၃ ခဲဓာတ် (Tetraethyl lead) အား အားဖြည့်လောင်စာအဖြစ် အသုံးပြုခြင်းကို ပိတ်ပင်ခြင်း။</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ စွမ်းအင် ဝန်ကြီးဌာန</p>

ကြိုးကြာခေါင်းနီ

၄-၆-၉။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၉)။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာ သော မျိုးစိတ်များ နှင့် လမ်းကြောင်းများအား ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ရန်၊ ဦးစားပေးခြားခြားရန်၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းချုပ်ရန် သို့မဟုတ် အမြစ်ဖြတ်ရန် နှင့် ကျူးကျော် ဝင်ရောက်လာခြင်း နှင့် အခြေကျသွားခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရေး လမ်းကြောင်းများ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ရေးဆွဲ ဆောင်ရွက်ရန်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကွန်ဗင်းရှင်းအရ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့်မျိုးစိတ်များ (Invasive Alien Species-IAS) ကို “ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ခြိမ်းခြောက်လျက်ရှိသော တင်သွင်းလာသည့် မျိုးစိတ် သို့မဟုတ် ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိလာသည့် မျိုးစိတ်ဟု” ဟု အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ သဘာဝအရ သော်လည်းကောင်း၊ လူတို့ကြောင့်လည်းကောင်း တိုက်ရိုက် သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်၍ မူလမျိုးစိတ် သို့မဟုတ် အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များကို ဖယ်ရှား နေရာယူပြီး ဂေဟစနစ်များ၏ ပုံသဏ္ဍန် နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြောင်းလဲစေသည့် ပြင်ပမှ တင်သွင်းလာသော မည်သည့်မျိုးစိတ်ကိုမဆို “IAS” ဟု ညွှန်းဆိုနိုင်ပါသည်။ IAS တွင် အပင်များ၊ ကျောရိုးရှိနှင့် ကျောရိုးမဲ့ မျိုးစိတ်များ၊ ဂှိုများ၊ သေးငယ်သည့် သက်ရှိများ ပါဝင်သည့် မည်သည့် အဓိကသက်ရှိအုပ်စုများမဆို ပါဝင်ပါသည်။ IAS များသည် စီးပွားရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်တို့အပေါ် ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် ဘေးအန္တရာယ်က ျရောက်နိုင်သည့် အလားအလာများရှိပါသည်။ IAS ကြောင့် ကုန်ကျနိုင်သည့် စရိတ်များတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် တိုက်ရိုက် သုံးစွဲမှုများသာမက တိုက်ရိုက်မဟုတ်သည့် ကုန်ကျ စရိတ်များဖြစ်သည့် ဈေးကွက်ဝင် ကုန်ပစ္စည်းများနှင့် ဈေးကွက်တန်ဖိုးဖြင့် တိုက်ရိုက်တိုင်းတာ၍ မရသည့် အလုပ်ကိုင်ရှားပါးမှု မြင့်မားလာခြင်း၊ ထုတ်ကုန်များ နှင့် ပစ္စည်းကိရိယာများ ပျက်စီးခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် သစ်တောလုပ်ငန်းများ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ ရေထုညစ်ညမ်းခြင်း၊ ပတ်ဝန်း ကျင်ထိခိုက်ခြင်း၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆုံးရှုံးခြင်း၊ သဘာဝဘေး အန္တရာယ် ဆိုးရွားစွာ ကျရောက်မှု နှင့် ရောဂါဘယ ကျရောက်မှု မြင့်မားလာခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ IAS ကို ထိရောက်စွာ ဖြေရှင်းရာတွင် ဝန်ဆောင်မှုများ နှင့် ပစ္စည်းများ ပြန်လည်ထုတ်လုပ်ရန် ဂေဟစနစ်များကို ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း နှင့် စီမံအုပ်ချုပ်သည့် လုပ်ငန်းများတွင် အရေးပါသည့် အရင်းအမြစ်များ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်းအဖြစ် သဘာဝအရင်း အမြစ်များ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် မန်နေဂျာများ လိုအပ်ပါသည်။

IAS များ ဖော်ထုတ်ခြင်းဆိုင်ရာ သုတေသနလုပ်ငန်းများ၊ IAS ကြောင့် ထိခိုက်မှုကို ဆန်းစစ် တွက်ချက်ထားခြင်းတို့ မရှိသလောက်ဖြစ်ခြင်းတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် IAS များ တည်ရှိမှု၊ IAS ကြောင့် ထိခိုက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များ ရရှိမှု နည်းပါးပါသည်။ NBSAP (၂၀၁၁) နှင့် Global Invasive Species Database တို့အပါအဝင် ရရှိသည့် အချက် အလက်များကို သုံးသပ်ခြင်းမှ မြန်မာနိုင်ငံတွင် IAS (၃၃) မျိုး တွေ့ရှိရပါသည် (နောက်ဆက်တွဲ ၂၊ ဇယား ၄၆ သို့ ကြည့်ပါ)။ အင်းလေးကန်တွင် စိုက်ပျိုးသီးနှံများကို ထိခိုက်လျက် ရှိသည့် ခရုနီ (golden apple snail-*Pomacea canaliculata*)၊ တောမီးလောင်ကျွမ်းနိုင်မှုကို မြင့်မားစေပြီး

ဓမ္မတာမျိုးဆက်ခြင်းကို အနှောက်အယှက်ဖြစ်စေကာ စီးပွားဖြစ် ကျွန်းစိုက်ခင်းများ ကြီးထွားမှုကို ထိခိုက်စေသည့် ပန်းမြက် (*Pennisetum grass-Pennisetum sp.*) နှင့် သဘာဝဂေဟစနစ်များ နှင့် ငါးမျိုးစိတ်များကို ထိခိုက်စေပြီး ရေတိမ်ဒေသများနှင့် မြစ်/ချောင်းများကို အဆင့်အတန်းကျစေသည့် ဗေဒါ (*Water Hyacinth-Eichhornia crassipes*) တို့အပါအဝင် IAS များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှု-စီးပွားရေးဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ဖော်ထုတ်ထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုအခန်းများတွင်လည်းကောင်း၊ ငါးထုတ်လုပ်မှုတိုးတက်ရန်အတွက်လည်းကောင်း သဘာဝရေပြင်များသို့ ငါးမျိုးများလွှတ်ရာတွင် ဒေသမျိုးမဟုတ်သည့် ငါးမျိုးများ မလွှတ်မိစေရေး တားဆီးနိုင်ရန် သတိထား ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့် ငါးနှင့် အပင်မျိုးစိတ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရေတိမ်ဒေသများ၏ ရေချိုဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို အဓိကခြိမ်းခြောက်မှု ဖြစ်ပါသည်။

သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှု-စီးပွားရေးဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများကို ဆန်းစစ်ရန်၊ IAS ကြောင့် ထိခိုက်မှု ခံနေရသည့် ဂေဟစနစ်များ ဖော်ထုတ်ရန်နှင့် IAS ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပြဿနာများကို ဖော်ထုတ်ရန် အခြားအချက်အလက်များလိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။ ယင်းအချက်အလက်များသည် IAS စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် လိုအပ်သည့် အရင်းအမြစ်များ ခွဲဝေရာတွင် ဦးစားပေးအဆင့်သတ်မှတ်ရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ IAS များအား ကြိုတင်စောစီးစွာ ဖော်ထုတ်ထားခြင်းသည် အရင်းအမြစ်များ လျာထားသတ်မှတ်ခြင်း၊ IAS ခိုင်မြဲသွားပါက ဆောင်ရွက်ရသည့် လုပ်ငန်းများအတွက် လိုအပ်သည့် ကုန်ကျစရိတ်ထက် သိသိသာသာ နည်းပါးသည့် ကုန်ကျမှုဖြင့် ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ပပျောက်အောင် ဖယ်ရှားခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ လက်ရှိတွင် IAS များအပေါ် သုတေသနပြုလုပ်နိုင်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်မှာ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိပြီး သုတေသနအတွက် လိုအပ်သည့် အရင်းအမြစ်များနှင့် ကျွမ်းကျင်ဝန်ထမ်းများ ရရှိနိုင်မှုမှာ စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ဇီဝသိပ္ပံဆိုင်ရာ ကျောင်းသား/သူများကို IAS နှင့် ဆက်စပ်သည့် သင်တန်းများ ပြုလုပ်ပေးခြင်းသည် နောင်အနာဂတ်တွင် IAS သုတေသနပြုလုပ်ရန် စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်းအတွက် မဟာဗျူဟာနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် IAS အများအပြား အခြေကျနေလျက်ရှိစဉ် ထိုင်း၊ လာအို၊ တရုတ်၊ အိန္ဒိယနှင့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံတို့နှင့်ဆက်စပ်လျက်ရှိသော ရှည်လျားသည့် ကုန်းတွင်းနယ်စပ်များမှ တစ်ဆင့် IAS အသစ်များ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ဝင်ရောက်လာနိုင်သည့် အလားအလာ မြင့်မားလျက် ရှိပါသည်။ ရေလမ်းနှင့် လေကြောင်းတို့မှတစ်ဆင့် IAS အသစ်များ ဝင်ရောက်လာနိုင်သည့် အလားအလာများလည်းရှိပါသည်။ IAS ကို ရွှေ့ပြောင်းလာသူများ၊ ကမ္ဘာလှည့် ခရီးသည်များ ဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် မျိုးစေ့၊ အပင်အစိတ်အပိုင်းများ၊ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန် နှင့် ကုန်စည်များ သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်းတို့မှ မရည်ရွယ်ဘဲ ပါလာနိုင်ပြီး သုတေသန၊ ဆေးဝါး၊ အလှဆင်ပစ္စည်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ သစ်တော၊ ဇီဝဗေဒအရ ထိန်းချုပ်ရန်နှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းတွင် အသုံးပြုရန်တို့အတွက် ရည်ရွယ်ပြီး တင်သွင်းလာ

နိုင်ပါသည်။ လက်ရှိ အဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များရှိမှုနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အခက်အခဲ ရှိမှုတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအနေဖြင့် နေရာအတော်များများတွင် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ဝင် ရောက်ခြင်းကို ထိန်းချုပ်ရန် နောက် (၅) နှစ်အတွင်း အပြည့်အဝဆောင်ရွက်နိုင်ဦးမည်မဟုတ်ပါ။ IAS ကို နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် တင်သွင်းလာခြင်း၏ ထိခိုက်နိုင်မှုကို ကာလတိုအတွင်း စီမံဖြေရှင်းရန် အဓိကအန္တရာယ်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ သက်ဆိုင်ရာဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၏ စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူများနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများထံသို့ လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးခြင်းတို့သည် လက်တွေ့အကျဆုံး နည်းလမ်း ဖြစ်ပါသည်။

IAS များကို ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ သီးခြားဥပဒေများ၊ အမိန့်ညွှန်ကြား ချက်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြဋ္ဌာန်း၊ ထုတ်ပြန်ထားခြင်း မရှိသေးပါ။ အချို့သော ဥပဒေများ ဥပမာ သစ်တော ဥပဒေ (၁၉၉၂)၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ (၁၉၉၄)၊ အပင်ရောဂါပိုးမွှား ကာကွယ်သည့် ဥပဒေ (၁၉၉၃၊ ၂၀၁၁ တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့) တွင် IAS များကို ထိန်းချုပ်နိုင်သည့် စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းအချို့ ပါဝင်ပါသည်။ သို့သော် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် စီးပွားရေးအပေါ် ထိခိုက်ပျက်စီးစေသည့် IAS ၏ အန္တရာယ်များကို ဖြေရှင်းရန် လုံလောက်မှုမရှိပါ။ အပင် ရောဂါပိုးမွှား ကာကွယ်သည့် ဥပဒေအား မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် အာဏာသက်ရောက်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် IAS စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ တင်သွင်းခြင်းနှင့် သယ်ယူခြင်း တို့ကို ထိန်းချုပ်နိုင်သည့် သီးခြားဥပဒေ ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် IAS ကို ရေရှည်ကိုင်တွယ်စီမံခြင်း၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်ဖြစ်လိမ့်မည် ဖြစ်ပါ သည်။

ပြည်သူများ၊ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်သူများ၊ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ IAS နှင့် ယင်းတို့၏ လူမှုစီးပွားရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အပေါ် ထိခိုက်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ သိမြင်နိုးကြားမှု အားနည်း ခြင်းသည် IAS ဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတွင် အဓိက လိုအပ်ချက်တစ်ရပ် ဖြစ်နေပါသည်။ ပြည်သူများ၊ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်သူများ၏ IAS နှင့်ပတ်သက်သည့် သိမြင်နိုးကြားမှု မြင့်မားလာ ခြင်းနှင့် IAS ၏ အန္တရာယ်များ၊ IAS သတ်မှတ်ခြင်းစသည့် ဆက်စပ်သည့် သတင်းအချက် အလက်များကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းတို့သည် IAS စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအပေါ် အားပေး ထောက်ခံမှု ရရှိရန်နှင့် IAS အပေါ် သတင်းအချက်အလက်များ ရယူရာတွင် ဒေသခံ ပြည်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်လာမှုကို မြှင့်တင်ရန် အရေးပါသည့် မဟာဗျူဟာနည်းလမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။ ဝန်ထမ်းများ စွမ်းဆောင်ရည် အကန့်အသတ် ရှိခြင်း၊ အရင်းအမြစ်များနည်းပါးခြင်းနှင့် ပေါင်းစပ် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မည့် ဌာနအဖွဲ့အစည်း မရှိခြင်းတို့ကြောင့် အစိုးရနှင့် မြေယာစီမံ အုပ်ချုပ်သူ များ၏ စွမ်းဆောင်ရည်မှာ IAS ကို ထိရောက်စွာ စီမံကိုင်တွယ်ရန် အခက်အခဲရှိပါသည်။ ဆက်စပ် ပတ်သက်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ တာဝန်နှင့်ဝတ္တရားများကို သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဌာန အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုကို IAS စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ပေးအပ် ခြင်းတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံအား လက်ရှိနှင့် နောင်ပေါ်ပေါက်လာမည့် IAS အန္တရာယ်များကို ထိရောက်

စွာနှင့် စွမ်းရည်ပြည့်ပြည့် ထိန်းချုပ်နိုင်ရေး ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် စွမ်းဆောင်ရည် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေ မည်ဖြစ်ပါသည်။

ရေရှည်တွင် IAS များ၏ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် စီးပွားရေးအပေါ် ထိခိုက်မှုနည်းပါးစေရန်နှင့် အရင်းအမြစ်များကို အကောင်းဆုံးအသုံးပြုနိုင်ရန် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ထိရောက်ပြီး ပေါင်းစပ် ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက် လိုအပ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့်မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့အစီအစဉ် (Global Invasive Species Program) ကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ၏ IAS နိုင်ငံအဆင့် အစီအစဉ်များကဲ့သို့ ရရှိနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ကျူးကျော်ဝင်ရောက် လာသည့်မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့အစီအစဉ်မှ ဒေသအဆင့်အတွက် ရည်ရွယ်ထုတ်ဝေသည့် “Tropical Asia Invaded. The growing danger of invasive alien species”, “Prevention and Management of Invasive Alien Species: Proceedings of a workshop on Forging Cooperation throughout South and Southeast Asia” နှင့် “Invasive alien species: A toolkit of best prevention and management practices” တို့တွင် နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းကို အထောက်အကူပြုသည့် သတင်းအချက် အလက်များ ပါရှိပါသည်။

ဇယား ၂၁။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၉) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

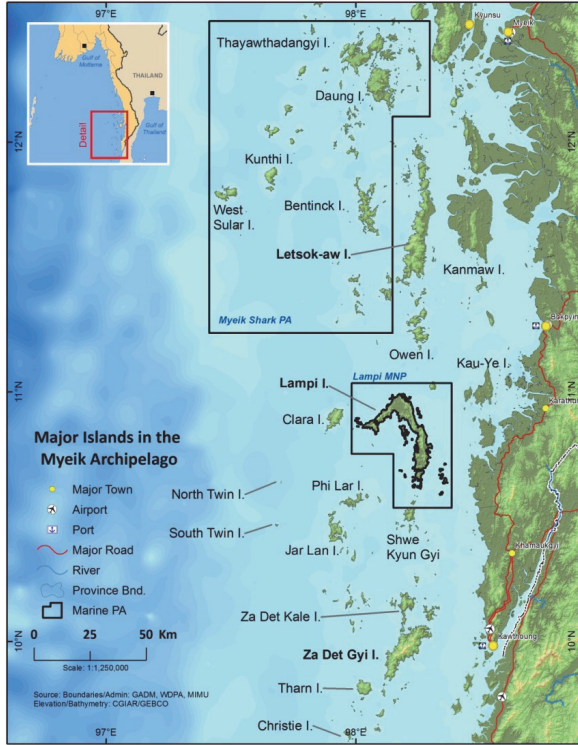
ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၉-၁။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ကို ရေးဆွဲပြီးဖြစ်ရန်၊ အတည်ပြုပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ ဒေသခံပြည်သူများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ ပံ့ပိုးမှုဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၉-၁-၁ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းများ ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုစေရန် သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်တွင် IAS Unit တစ်ခု တည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၉-၁-၂ သုတေသနလုပ်ငန်းများ၊ ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ၏ အကြံပြုချက်များအပေါ် အခြေခံ၍ ပပျောက်ရန်၊ ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ကာကွယ်ရန် IAS များအား ဦးစားပေးအဆင့် သတ်မှတ်ခြင်း။	သစ်တောသုတေသန ဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
လုပ်ငန်း ၉-၁-၃ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ဝင်ရောက်လာရန် အလားအလာရှိသည့် IAS များ အပေါ် ထိန်းချုပ်ကာကွယ်မှု မြှင့်တင်ရန် လိုအပ် သည့် လုပ်ငန်းများ ဖော်ထုတ်ခြင်း။	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောသုတေသနဌာန
လုပ်ငန်း ၉-၁-၄ IAS ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အစိုးရအုပ်ချုပ်သူများနှင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲသူများအတွက် စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေး အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၉-၁-၅ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့် လူမှုအဖွဲ့ အစည်းများ ပါဝင်သည့်နည်းလမ်းကို အသုံးပြု၍ ၁၀-နှစ် သက်တမ်းရှိသည့် နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ကို ရေးဆွဲခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန

၄-၆-၁၀။ အာအိရီ ရှည်မှန်းချက် (၁၀)။ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဂေဟစနစ်များ၏ လည်ပတ်မှု၊ ပေါင်းစည်းရပ်တည်မှုတို့ကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန် သန္တာကျောက်တန်းများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အမျိုးမျိုးသော လူတို့၏ ပယောဂများ နှင့် ထိခိုက်လွယ်သော ဂေဟစနစ်များအပေါ် ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာမှု သို့မဟုတ် အက်ဆစ်ဓာတ်လွန်ကဲလာမှု တို့ကြောင့် ထိခိုက်စေမှုများကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ လျော့ချရန်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဏ္ဏဝါ နေရာဒေသများအပေါ် နားလည်သိရှိမှုမှာ အဓိက ကွက်လပ်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ BOBLME နိုင်ငံအဆင့်အစီရင်ခံစာတွင် ဒီရေတောများ (ရှည်မှန်းချက် ၅ တွင် ဖော်ပြထား)၊ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ပင်လယ်မြက်များ၊ ပင်လယ်ရေမှော်ကြမ်းပြင်များ စသည် တို့ကို ကမ်းရိုးတန်းနှင့် အဏ္ဏဝါ သယံဇာတများ စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် အရေးပါသည့် အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များအဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ၎င်းအဏ္ဏဝါဂေဟ စနစ်များတွင် သန္တာကျောက်တန်းများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့် သမုဒ္ဒရာရေ အက်ဆစ်ဓာတ် လွန်ကဲလာမှု တို့ကြောင့် အများဆုံး ထိခိုက်ခံရလျက်ရှိပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သန္တာကျောက်တန်းများသည် ဟက်တာ ၁၈၇,၀၀၀ ခန့်ရှိသည်ဟု ခန့်မှန်းရပြီး မြိတ်ကျွန်းစု၊ ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းနှင့် ဧရာဝတီကမ်းရိုးတန်း နေရာအချို့တွင် တည်ရှိပါသည်။ မြောက်မှတောင်သို့ ကီလိုမီတာ (၃၀၀) ရှည်လျားပြီး ကျွန်းပေါင်း (၈၀၀) ကျော် ရှိသည့် မြိတ်ကျွန်းစုသည် သန္တာအမာနှင့် အပျော့မျိုးများအတွက် အရေးကြီးဆုံး ဒေသဖြစ်ပါသည် (ပုံ ၁၃)။ ရခိုင်ကမ်းရိုးတန်းဒေသတစ်လျှောက်တွင် သန္တာကျောက်တန်းများ နည်းပါးစွာ ဖြစ်ပေါ်တည်ရှိပြီး ကျောက်အောက်ခံတွင် အရွယ်အစားသေးငယ်သည့် အကွက်ငယ်များ ဖြစ်သည်။ ဧရာဝတီကမ်းရိုးတန်း ဇုန်တွင် မြစ်ရေများ စီးဆင်းမှုမရှိသည့် ကိုကိုးကျွန်းနှင့် Preparis ကျွန်းစုများတွင်သာ သန္တာများ ဖြစ်ပေါ်တည်ရှိပါသည်။ သန္တာ ကျောက်တန်းများသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအများအပြားကို ပံ့ပိုးပေးပြီး တစ်နိုင်တစ်ပိုင်နှင့် စီးပွားဖြစ် ငါးဖမ်းခြင်းနှင့် ခရီးသွားလုပ်ငန်းအခွင့်အလမ်းစသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးပါသည်။ သန္တာကျောက်တန်းများသည် ပင်လယ်ပြင်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းများအကြား ကြားခံအဖြစ် တည်ရှိခြင်းကြောင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ကို အထူးလျော့နည်းစေသည့် ဝန်ဆောင်မှုကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ ဒေသတွင်းရှိ သန္တာကျောက်တန်းများ စုဖွဲ့တည်ရှိမှုကို အကြီးအကျယ် ထိခိုက်စေခဲ့သော ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် အက်ဒမန်ပင်လယ်၌ ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည့် သန္တာများ အကြီးအကျယ် သေကြေပျက်စီးခဲ့သည့် ကပ်ဆိုက်ခဲ့မှုက သန္တာကျောက်တန်းများသည် ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကြောင့် ထိခိုက်မှုအခံရဆုံး ဂေဟစနစ်တစ်ခုဖြစ်ကြောင်း ပြသခဲ့ပါသည်။

ပုံ ၁၃။ မြိတ်ကျွန်းစုရှိ အဓိက ကျွန်းများ နှင့် သဘာဝနယ်မြေများပြမြေပုံ။

မကြာသေးမီအထိ မြိတ်ကျွန်းစုရှိ သန္တာများ စုဖွဲ့တည်ရှိမှုနှင့် ရှင်သန်မှုတို့နှင့်ပတ်သက်၍ သိရှိမှု နည်းပါးပါသည်။ သို့သော် သန္တာကျောက်တန်းများအခြေအနေကို ဆန်းစစ်ရန်နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုး ကွဲဆိုင်ရာ အခြေခံအချက်အလက်များ ရရှိရန် မြိတ်ကျွန်းစုအတွင်း နေရာအများအပြားတွင် ဂေဟ ဗေဒဆိုင်ရာ ကွင်းဆင်းဆန်းစစ်မှုများနှင့် ပြည့်စုံသည့် အကိုးအကား၊ စာတမ်းများ လေ့လာ သုံးသပ်ခြင်းတို့ကို ၂၀၁၃-၂၀၁၅ ခုနှစ်မှစ၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၄-၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘာဝထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (International Union for Conservation of Nature-IUCN)၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် နှင့် သဘာဝအပင်အဖွဲ့ (Fauna & Flora International-FFI) နှင့် Prince of Songkla University (PSU) တို့ပူးပေါင်း၍ မြိတ်ကျွန်းစု တွင် ကွင်းဆင်းစာရင်းကောက်ယူမှု (၄)ကြိမ် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ယင်းကွင်းဆင်းစာရင်းကောက် ယူမှု များမှ မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သည့် သန္တာမျိုးစိတ်များတွင် IUCN RedList တွင် ပါဝင်သည့် မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ်ရှိနေသော မျိုးစိတ် (Endangered-EN) (၃) မျိုး (*Acropora roseni*၊ *Acropora rudis* နှင့် *Parasimplastrea sheppardi*) ၊ မျိုးသုဉ်းရန် အန္တရာယ် ကျရောက်နိုင်သော မျိုးစိတ် (Vulnerable-VU) (၃၆) မျိုးနှင့် အချက်အလက်များ နည်းပါးသည့် မျိုးစိတ် (Data

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

Deficient-DD) (၄) မျိုးတို့ ပါဝင်ပါသည်။ BOBLME ဂေဟဗေဒ ဆန်းစစ်ချက် အရ မြိတ်ကျွန်းစု တောင်ပိုင်းရှိ ကျောက်တန်းအများအပြားတွင် သန္တာများပါဝင်မှုမှာ (၁၀) ရာခိုင်နှုန်း အောက်တွင်သာ ရှိပြီး Hard coral cover များအပေါ် ရှင်သန်နေသည့် သန္တာများ ဖြစ်ကာ အများအားဖြင့် သေဆုံးသည့် သန္တာများ နှင့် အကျိုးအပဲ့များအပေါ် အခြေပြု၍ ကြီးထွားနေသည့် Corallimorphs နှင့် Algae တို့ဖြစ်ပါသည်။ မြိတ်ကျွန်းစုမြောက်ဘက်တွင် သန္တာများ တည်ရှိမှုအခြေအနေ ပိုမို ကောင်းမွန်ပြီး ပျမ်းမျှအားဖြင့် သန္တာစုစုပေါင်း၏ (၃၃) ရာခိုင်နှုန်းမှာ သန္တာအမာများဖြစ်ပြီး အချို့ နေရာများတွင် (၈၀) ရာခိုင်နှုန်းအထိ ရှိပါသည်။

ဇယားကွက် ၃။ ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်ဒေသကြီးအတ္ထဝါဂေဟစနစ်စီမံကိန်း စီမံကိန်းနှင့် မြိတ်ကျွန်းစု ဒေသ
 အန်ဒမန်ပင်လယ်အတွင်းရှိ မြိတ်ကျွန်းစုသည် အတ္ထဝါထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးတွင် ဦးစား ပေးနေရာတစ်ခုဖြစ်လာခဲ့ပြီး ကျယ်ပြန့်သော ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်အတွင်း နယ်နိမိတ် ထိစပ်နေသော ကမ်းရိုးတန်းအပူဒဏ်ခံနိုင်ရုံ အတ္ထဝါဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာ ပြဿနာရပ်များကို ရှေ့ရှင်းရန်အတွက် အဓိကကျသော နေရာတစ်နေရာ ဖြစ်ပါသည်။ မြိတ်ကျွန်းစု၏ အရေးပါမှုကို သိရှိသည့်အတွက် အပူရှင်အဖွဲ့အစည်းများမှ အတ္ထဝါသယံဇာတများကို လေ့လာရန်နှင့် မြိတ်ကျွန်းစုရှိ အတ္ထဝါဂေဟစနစ် အခြေအနေ ကျဆင်းလာမှု၏ အကြောင်းရင်းများကို ဖော်ထုတ်နိုင်ရန် BOBLME စီမံကိန်းအတွက် ရန်ပုံငွေများ ထောက်ပံ့ ခဲ့ပါသည်။ IUCN နှင့် FFI တို့၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုရလဒ်အနေဖြင့်၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလနှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလအတွင်း BOBLME စီမံကိန်းမှ ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်း (၄) ခုအတွက် အထောက်အပံ့ပေးခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါစီမံကိန်း အောက်တွင် အတ္ထဝါမူရင်းဒေသအခြေအနေများ၊ ကမ်းရိုးတန်းဒေသနေအဖွဲ့များ၏ လူနေမှုဘဝများ သယံဇာတအသုံးပြု သည့်ပုံစံများ၊ အတ္ထဝါသယံဇာတများ၏ လက်ရှိအခြေအနေနှင့် သယံဇာတကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးအပေါ် ဒေသခံများ၏အမြင် များကို အက်မြတ်ရေးဆိုင်ရာ လူမှုစီးပွားရေးစစ်တမ်းကောက်ယူမှုကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ စီမံကိန်းမှ မြိတ်ကျွန်းစုအတွင်း ကမ်းရိုးတန်းဒေသနှင့် ပင်လယ်အတ္ထဝါဆိုင်ရာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုများ တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာနနှင့် ဒေသတွင်း အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံတကာအစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တက္ကသိုလ်များကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုသည် အရေးပါကြောင်း ထောက်ပြလျက်ရှိပါသည်။
 အဆိုပါ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများမှ ရရှိလာသော Data များကို ပေါင်းစပ်စုစည်းခြင်းဖြင့် ပထမဦးဆုံး ပြီးပြည့်စုံမှုရှိသော အတ္ထဝါဂေဟစနစ်မြေပုံနှင့် ကြီးမားသော အတ္ထဝါဇရိယာ တစ်ခုအတွက် လက်ရှိ ဂေဟဗေဒနှင့်လူမှုစီးပွားရေးစနစ်များကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း (Situationa Analysis of the Myeik Archipelago) ထွက်ပေါ်လာရေးအတွက် အထောက်အကူပြု ပါသည်။ ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများအရ ရေရှည်တည်တံ့မှုမရှိသော၊ သဘာဝအနေအထားကို ပျက်စီးစေသော သယံဇာတ ထုတ်ယူမှုပုံစံများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဆိုးကျိုးများစုပြုလာခြင်းကြောင့် ဂေဟစနစ်၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများသည် နေရာ အများအပြား၌ ဆိုးရွားစွာထိခိုက်နေကြောင်း တွေ့ရှိရပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် နေရာအများအပြား၌ သန္တာ ကျောက်တန်း များတွင် နေထိုင်သော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအခြေအနေများ ကောင်းမွန်လျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ စုပြုတည်ရှိနေ သည့်နေရာ တစ်ခုအဖြစ် အသိအမှတ်ပြု တန်ဖိုးထားသင့်ပါသည်။ အဆိုပါ သန္တာကျောက်တန်း အမြောက်အမြားသည် ပြန်လည် ထူထောင်နိုင်စွမ်းမြင့်မားကြောင်း၊ ၂၀၁၀ ခုနှစ်အတွင်း အန်ဒမန်ပင်လယ်တစ်ဝှမ်းလုံးတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော ဆိုးရွားသော သန္တာကျောက်တန်းများ အရလိုက်အပြုလိုက် အရောင်လွင့်ပြယ်ခြင်းကို ခံနိုင်ရည်ရှိကြောင်း လေ့လာခန့်မှန်း ရပါသည်။
 လေ့လာတွေ့ရှိမှုများမှ မြိတ်ကျွန်းစုသည် သဘာဝနယ်မြေအစုအဝေးများ၊ ခရီးသွားလုပ်ငန်းများနှင့် ဒေသခံများကြား ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် တရားမဝင်ငါးဖမ်းမှု တိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ အစိုးရ၏ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ စသည်တို့ပါဝင်သော သင့်လျော်သောစီမံခန့်ခွဲမှုများဖြင့် ပြန်လည်အခြေအနေကောင်းမွန်လာနိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြလျက်ရှိပါသည်။

ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကြွယ်ဝမှုကို ပြသသော်လည်း အခြားတစ်ဘက်တွင် ပျက်စီးစေတတ်သည့် ငါးဖမ်းဆီးမှု (Blast fishing၊ Near-shore trawling နှင့် Light lure fishing)၊ ငါးအလွန်အကျွံဖမ်းဆီးမှု၊ အတ္ထဝါအရင်းအမြစ်များအား ထိန်းချုပ်ခြင်း မရှိဘဲ ထုတ်ယူမှု (Sea cucumbers နှင့် Clams) နှင့် သန္တာများ အစုအပြုံအလိုက် အရောင်လွင့်ပြယ်ခြင်း (Mass coral bleaching) စသည်တို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သန္တာ ကျောက်တန်းများသည် လွန်ခဲ့သည့် (၁၀) စုနှစ်များအတွင်း (၅၆) ရာခိုင်နှုန်းကျော် ကျဆင်းသွားပြီ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။

ယင်းလေ့လာမှုမှ မကြာသေးမီကာလတစ်ခုအထိ တွေ့ရှိခဲ့ရသည့် ငါးမန်း နှင့် ငါးလိပ်ကျောက် အပါအဝင် ကြီးမားသည့် Pelagic မျိုးစိတ်များကို တွေ့ရှိရမှု မရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။ ကမ်းရိုးတန်းနှင့်အဏ္ဏဝါအရင်းအမြစ်များ ရေရှည်တည်တံ့မှု ခိုင်မာစေရန် လူတို့ကြောင့် ထိခိုက်မှု များကို လျှော့ချခြင်းနှင့် သန္တာများ ကြံ့ကြံခိုင်မှုကို တည်ဆောက်ခြင်းတို့သည် အဓိကဦးစားပေး လုပ်ငန်း ဖြစ်ပါသည်။

ပင်လယ်မြက်ခင်းများသည် ရေဝက်၊ ပင်လယ်လိပ်များစသည့် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရန် အရေးပါ သည့် မျိုးစိတ်များ၊ ဈေးကွက်အရ တန်ဖိုးရှိသည့် ငါး၊ ပုစွန်နှင့် Cephalopods အများအပြားတို့ကို အစားအစာနှင့် ကျက်စားနေရာ ပံ့ပိုးပေးသည့် အရေးပါသော အရင်းအမြစ်ဖြစ်ပါသည်။ ပင်လယ် မြက်ခင်းများသည် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ တည်ငြိမ်ခြင်း၊ သန့်စင်ခြင်းနှင့် အဟာရစက်ဝန်းလည်ပတ် ခြင်းစသည့် ဝန်ဆောင်မှုများကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ စီးပွားရေးအရ တန်ဖိုးရှိသည့် မျိုးစိတ်များအတွက် အစားအစာ၊ ဥချခြင်း၊ ရှင်သန်ကြီးပြင်းခြင်းတို့အတွက် အရေးပါသည့် ကျက်စားနေရာများကိုလည်း ပင်လယ်မြက်ခင်းများမှ ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ အမြတ်အစွန်း အများအပြားရသည့် ဈေးကွက်ဝင် ငါးမျိုး များအတွက် အရေးပါသည့် အစာ နှင့် ကျက်စား နေရာများအဖြစ် ပင်လယ်မြက်ခင်းများသည် စီးပွားရေးအရ အရေးပါပါသည်။

FFI မှ ဆောင်ရွက်သည့် ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုများမှ ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီကမ်းရိုးတန်းဒေသများသည် အပူပိုင်းပင် လယ်ရေညှိမျိုး အများအပြား ပံ့ပိုးပေးထားကြောင်း ဖော်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ လေ့လာမှုများမှာ ပြီးပြည့်စုံခြင်း မရှိသေးသော်လည်း ပင်လယ်ရေညှိ မျိုးစု ၁၂၂ မျိုး၊ မျိုးစိတ် (၃၀၇) မျိုးကို မှတ်တမ်းတင်ထားပြီးဖြစ်ပါသည်။ ပင်လယ်ရေညှိ ဂေဟစနစ်များသည် ကမ်းရိုး တန်း ငါးမျိုးအများအပြားအတွက် ပေါက်ပွားရှင်သန်ခြင်း၊ ကျက်စားနေထိုင်ခြင်းနှင့် အစာဆိုင်ရာ အရေးပါသည့် အရင်းအမြစ်များဖြစ်ပြီး ပင်လယ်ရေညှိများသည် အသီးအရွက် တစ်မျိုးအဖြစ် စားသုံးခြင်း၊ ကျောက်ကျောထုတ်လုပ်ခြင်းတို့တွင်လည်း အသုံးဝင်ပါသည်။

ဆွဲပိုက် အစုံလိုက်သုံးခြင်း၊ လျှပ်စစ်အသုံးပြု၍ ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ဓာတုပစ္စည်း၊ ပေါက်ကွဲစေသည့် ပစ္စည်း နှင့် အဆိပ်တို့ကို အသုံးပြု၍ ဖမ်းဆီးခြင်းအပါအဝင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် အဏ္ဏဝါအရင်းအမြစ် များကို ထိခိုက်စေသည့် ငါးဖမ်းကိရိယာများကို မြန်မာနိုင်ငံ ပင်လယ်ငါးလုပ်ငန်းဥပဒေအရ ငါး လုပ်ငန်းဦးစီးဌာနမှ ပိတ်ပင်ထားပါသည် (မြန်မာနိုင်ငံပင်လယ်ငါး လုပ်ငန်းဥပဒေ (၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်ခဲ့)။ ၎င်းအပြင် ကမ်းရိုးတန်းမှ ရေမိုင် (၁၀) မိုင် အကွာ အဝေးအတွင်း ဆွဲပိုက်များ အသုံးပြုခြင်းကို ပိတ်ပင်ထားပါသည်။ သို့သော် ဥပဒေစိုးမိုးမှုမှာ မရှိသလောက်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အလွန်အားနည်းပါသည်။ အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များ နှင့် ငါးလုပ်ငန်း များကို ကာကွယ်ခြင်းအတွက် အရေးပါသည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ အာဏာသက်ဝင်စေရန် လက်ရှိ ဥပဒေမူဘောင်နှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေး စနစ်တို့ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း၊ အဆင့်မြှင့်တင် ခြင်းတို့ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထိရောက်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်စေရန် တပ်မတော်(ရေ) အပါအဝင် ဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဆောင်ရွက်ရသည့်ဌာနများ ငါးတရားမဝင်ဖမ်းဆီးမှု နှိမ်နင်းခြင်းတွင်

ပါဝင်သင့်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာနှင့်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး အထူးသဖြင့် ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးကို လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။

အဏ္ဏဝါနယ်မြေများပါဝင်သည့် သဘာဝနယ်မြေအချို့ကို တည်ထောင်ပြီးဖြစ်သော်လည်း အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များ၊ အထူးသဖြင့် သန္တာကျောက်တန်းများကို ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုတွင် လိုအပ်ချက်ကြီးမားဆဲဖြစ်ပါသည်။ လက်ရှိတည်ထောင်ထားသော သစ်တောဦးစီးဌာနအောက်ရှိ လန်ပီအဏ္ဏဝါအမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာနအောက်ရှိ ငါးမန်းကာကွယ်ရေးနယ်မြေတို့ (၂) ခုလုံးတွင် ထိရောက်သည့် စီမံအုပ်ချုပ်မှုနှင့် သန္တာကျောက်တန်းများအပေါ် လုံလောက်သည့် ကာကွယ်မှု မရှိသေးပါ။ ထို့ကြောင့် အဏ္ဏဝါသဘာဝနယ်မြေများ တိုးချဲ့ခြင်း၊ ၎င်းတို့ဆက်နွယ်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် သန္တာကျောက်တန်းများ ဂေဟဗေဒအရ ကြံ့ကြံခိုင်မှု တည်ဆောက်ရန် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတို့ကို မြတ်ကျွန်းစု ဒေသတွင် အလျင်အမြန် လိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။ FFI နှင့် IUCN တို့ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းမှ မြတ်ကျွန်းစုဒေသအတွင်း ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးအတွက် Torres ကျွန်း၊ သယောသန္တာကြီး ကျွန်းစု၊ လငန်းကျွန်းစု၊ ဂျာရမ်ကျွန်းစု၊ ဇာဒက်ကြီးကျွန်း၊ ဇာဒက်ငယ်ကျွန်း၊ မလိကျွန်း နှင့် မော့စ်ကော့ကျွန်း စသည့် ဦးစားပေးနေရာ (၈) နေရာ သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ ပထမအဆင့်အဖြစ် ကုန်းမြေဂေဟစနစ်နှင့်ဆက်နွယ်နေသည့် သန္တာကျောက်တန်း၊ ပင်လယ်မြက်နှင့် ပင်လယ်ရေညှိ ဂေဟစနစ်များအပါအဝင် ဦးစားပေး ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရမည့် နေရာများကို သတ်မှတ်ရမည် ဖြစ်ပါ သည်။

ထိရောက်သည့် ကာကွယ်မှု ပြုလုပ်နိုင်ရေး သင့်တော်သည့် မဟာဗျူဟာများ ချမှတ်နိုင်ရန် အဆိုပါ နေရာများ၏ ဂေဟဗေဒဆိုင်ရာ နှင့် လူမှုစီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခန်းကဏ္ဍများကို ဆန်းစစ်ရပါမည်။ အချို့သောနေရာများတွင် LMMA များကဲ့သို့ ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်သည့်ပုံစံများက ပိုမိုသင့်တော်ပါသည်။ LMMA များကို အဓိက ဂေဟစနစ်များကို ကာကွယ်ရန် အသုံးပြုပြီး မိရိုးဖလာ သယံဇာတ ထုတ်ယူသုံးစွဲသည့် ဧရိယာများတွင် အစုအဖွဲ့ ပိုင်ဆိုင်မှုကို အားကောင်းစေခြင်း၊ အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ရန် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းတို့ဖြင့် ဒေသခံပြည်သူများကို အထောက်အကူပြုပါသည်။ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ သန္တာဂေဟစနစ်များတွင် LMMA များ တည်ထောင်ရန် ရှေ့ပြေးစီမံကိန်းတစ်ခုကို FFI မှ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး ၎င်းပုံစံ နှင့် အလားတူ လုပ်ငန်းများကို တိုးချဲ့ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ထိခိုက်မှုနည်းပါးသည့် သန္တာကျောက်တန်းအခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်းကို အဏ္ဏဝါအမျိုးသားဥယျာဉ် သို့မဟုတ် LMMA လုပ်ငန်းများအတွက် ရန်ပုံငွေ ရရှိနိုင်သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် စမ်းသပ်ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

မော်လမြိုင်တက္ကသိုလ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဏ္ဏဝါ သိပ္ပံဘွဲ့ ပေးအပ်သည့် တက္ကသိုလ်အချို့အနက် တစ်ခုအပါအဝင် ဖြစ်ပါသည်။ အဏ္ဏဝါဆိုင်ရာ ထူးချွန်ဗဟိုဌာန ဖြစ်လာရေးအတွက် ယင်းတက္ကသိုလ်၏ စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ခြင်းသည် နိုင်ငံအဆင့် သုတေသနစွမ်းဆောင်ရည်ကို ပိုမိုအားကောင်းလာစေမည်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာ အထောက်အပံ့များကို အကောင်းဆုံး အသုံးပြုနိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၂၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၀) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၀-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီဒေသခံပြည်သူ စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အတ္ထဝါနယ်မြေများနှင့် အခြားသော နည်းလမ်းများဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားမှုများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သန္တာကျောက်တန်း (၁၅) ရာခိုင်နှုန်းသည် အတ္ထဝါ သဘာဝနယ်မြေများ ဖြင့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ပြီးဖြစ်ရန်။</p>	
<p>လုပ်ငန်း ၁၀-၁-၁ အတ္ထဝါသဘာဝနယ်မြေ အသစ်များ တည်ထောင်ရန်အတွက် အသေးစိတ် ဖြစ်နိုင်ခြေဆန်းစစ်ချက်များ၊ လူထုနှင့် အကြံပြု ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ခြင်း။</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၀-၁-၂ National Centre for Marine Excellence ဖြစ်လာရေး မော်လမြိုင် တက္ကသိုလ်၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို မြှင့်တင်ခြင်း။</p>	<p>တက္ကသိုလ်များ</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၀-၁-၃ အခွင့်အာဏာများ ထပ်နေခြင်းကို ကိုင်တွယ်စီမံနိုင်ရန်နှင့် လုပ်ငန်း များ ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် နိုင်ငံအဆင့် ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ် ရေးအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ တည်ထောင်ခြင်း။</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ တပ်မတော် (ရေ)</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၀-၂။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်မတိုင်မီ သန္တာကျောက်တန်းရှိသည့် နေရာများတွင် ငါးဖမ်းနည်းများကို ပိတ်ပင်ရန် နှင့် ဥပဒေစိုးမိုးမှု ထိရောက်စေရန်</p>	<p>ပျက်စီးမှုဖြစ်စေသည့်</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၀-၂-၁ အတ္ထဝါ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဆက်စပ်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင် သည့် ထိရောက်သော ဥပဒေစိုးမိုးမှု ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် အထောက်အပံ့များ၊ ရန်ပုံငွေနှင့် လိုအပ်သည့် အရင်းမြစ်များ ပံ့ပိုးခြင်း။</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တပ်မတော် (ရေ)</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၀-၂-၂ တရားမဝင် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းနှင့် ပျက်စီးမှုဖြစ်စေသည့် ငါးဖမ်းနည်း များကို အသုံးပြုခြင်းတို့အတွက် လုံလောက်စွာ အရေးယူခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းကိရိယာများကို သိမ်းဆည်းခြင်း။</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တပ်မတော် (ရေ)</p>

၄-၆-၁၁။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၁): ထိရောက်စွာ နှင့် မျှတစွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဂေဟစနစ်များအား ကိုယ်စားပြုပြီး တစ်ခု နှင့် တစ်ခု ဆက်စပ်နေသည့် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်း သို့မဟုတ် နယ်မြေဧရိယာကို အခြေခံသည့် အခြားသော ထိရောက်သည့် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းတို့ဖြင့် ကမ္ဘာ့ကုန်းမြေ နှင့် ကုန်းတွင်းရေပြင် ဧရိယာ၏ (၁၇) % နှင့် ပင်လယ်ရေပြင် နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဧရိယာ၏ (၁၀) %၊ အထူးသဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ်တို့အရအရေးပါသည့် နေရာများအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်းရှိသည့် ကုန်းမြေဒေသနှင့် အဏ္ဏဝါရေပြင်အဖြစ် ပေါင်းစည်းရန်။

ယခုအခါတွင် မြန်မာနိုင်ငံသည် မြန်မာနိုင်ငံမြေဧရိယာ၏ (၅.၇၅)% ဖြစ်သော (၃၈,၉၀၆) စတုရန်းကီလိုမီတာ အကျယ်အဝန်းရှိသော သဘာဝနယ်မြေ(၃၉)ခု သတ်မှတ်တည်ထောင်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ၁.၀၉% ရှိသော နယ်မြေ (၇)ခုကို သဘာဝနယ်မြေများအဖြစ် တည်ထောင်ရန် အဆိုပြုထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားသစ်တောကဏ္ဍ နှစ် (၃၀) ပင်မစီမံကိန်းသည် ၂၀၃၀ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ စုစုပေါင်း မြေဧရိယာ၏ ၁၀% ကို သဘာဝနယ်မြေများအဖြစ် သတ်မှတ်ရန် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၁) သည် နိုင်ငံတကာတွင် အသုံးပြုသည့် မတူကွဲပြားသော ထိန်းသိမ်းမှုနည်းလမ်းများကို ထပ်ဟပ်သော ကာကွယ်မှုပုံစံအမျိုးမျိုးနှင့် မိရိုးဖလာ ယဉ်ကျေးမှု အလေ့အထများတွင် တွေ့ရှိရသည့် မတူကွဲပြားသော ထိန်းသိမ်းခြင်းများကို အသိအမှတ်ပြုပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယင်းမိရိုးဖလာအရ ဆောင်ရွက်မှုများတွင် ရိုးရာ ကိုးကွယ်မှုအရ အလေးအမြတ်ထားသည့် သစ်တောများ၊ လှိုဏ်ဂူများ၊ ရေအိုင်များနှင့် မြစ်များ၊ ရေဝေရေလဲ ကာကွယ်တောများနှင့် အမဲလိုက်ခြင်း၊ ငါးဖမ်းခြင်းတို့အား ရိုးရာအစဉ်အလာ ထိန်းချုပ်မှုများ ပါဝင်သည်။

ဂေဟဗေဒအရ ကိုယ်စားပြုပြီး ထိရောက်မျှတစွာ စီမံခန့်ခွဲသည့် သဘာဝနယ်မြေစနစ်ကို တည်ဆောက်ရန်အတွက် အဓိကအဆင့်မှာ စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုမှုကို အသိအမှတ်ပြုပြီး ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ဒေသခံများ စီမံခန့်ခွဲမှုများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ IUCN သဘာဝနယ်မြေ အုပ်ချုပ်မှုပုံစံများနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှု အမျိုးအစားများသည် ဒေသအခြေအနေနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် အမျိုးမျိုးသော စီမံခန့်ခွဲမှု နည်းလမ်းများအတွက် မူဘောင်တစ်ရပ်အဖြစ် အထောက်အကူပြုပါသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများထိန်းသိမ်းရေးနည်းဥပဒေများ (၂၀၀၂) အရ သဘာဝနယ်မြေ စီမံခန့်ခွဲမှုပုံစံတစ်မျိုးတည်း (IUCN အတန်းအစား ၂)နှင့် သဘာဝနယ်မြေ အုပ်ချုပ်မှု ပုံစံတစ်မျိုးတည်း (အစိုးရမှ စီမံခန့်ခွဲခြင်း) ကိုသာ အသိအမှတ်ပြုပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေဆိုင်ရာ ဥပဒေ သို့မဟုတ် နည်းဥပဒေများကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း သို့မဟုတ် အခြားဆက်စပ်သည့် ညွှန်ကြားချက်များကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ခြင်းသည် လိုအပ်သည့် အပြောင်းအလဲများအတွက် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေခံကို

အထောက်အပံ့ပြုပါမည်။ ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ ဒေသခံများ ထိန်းသိမ်းသည့် နယ်မြေများနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုခြင်းတို့ကို အသိအမှတ်ပြုရန် မူဝါဒနှင့် လက်တွေ့လုပ်ငန်း နှစ်ခုစလုံးကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ရန်လိုအပ်ပါသည်။

၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် သတ်မှတ်ခဲ့သည့် ကုန်းတွင်းပိုင်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဆိုင်ရာ KBA (၁၃၂) ခု (နိုင်ငံကုန်းမြေဧရိယာ၏ ၁၀%၊ ၆၅,၃၀၄ စတုရန်းကီလိုမီတာ) အနက် (၃၅) ခုသာ သဘာဝ နယ်မြေများအတွင်း ကျရောက်ပါသည်။ လက်ရှိ စာရင်းကောက်ယူဆဲဖြစ်သည့် ဒေသများနှင့် ပိုမိုအလေးပေးခံလာရသည့် မျိုးစိတ်များကြောင့် နောက်ထပ် KBA များကို သတ်မှတ်ရန် လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ ဖုံးလွှမ်းမှုကို ဆန်းစစ်မှုများအရ ကချင်ပြည်နယ် နှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတို့အတွင်းရှိ အချို့သောကြီးမားသည့် သဘာဝနယ်မြေများသည် နိုင်ငံအဆင့် သဘာဝနယ်မြေဖုံးလွှမ်းမှုတွင် အချိုးအစား မမျှတမှုကို ဖြစ်စေပါသည်။ ဂေဟဒေသများ ဖုံးလွှမ်းမှုအပေါ် ဆန်းစစ်ခြင်းမှ သဘာဝနယ်မြေများ၏ ဂေဟစနစ်များအပေါ် ကာကွယ်ထားမှုမှာ အချိုးအစား မျှတမှု မရှိခြင်း နှင့် အချို့မှာ ကိုယ်စားပြုကာကွယ်ထားမှု နည်းပါးခြင်းတို့ကို ဖော်ထုတ်ပြသပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တွေ့ရှိရသည့် WWF မှ သတ်မှတ်ထားသည့် ဂေဟဒေသ (၁၄) ခုအနက် (၉) ခုတို့ကို သဘာဝနယ်မြေစနစ်တွင် သိသိသာသာ ကိုယ်စားပြုနိုင်မှု နည်းပါးခြင်း သို့မဟုတ် အလွန်အကျွံ ကိုယ်စားပြုခြင်းတို့ကို အောက်ပါဇယားတွင် ဖော်ပြထားပါသည် (ဇယား ၂၃)။

ဇယား ၂၃။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဂေဟဒေသများကို သဘာဝနယ်မြေများဖြင့် ကာကွယ်ထားနိုင်မှု။

ဂေဟဒေသ	ကာကွယ်ထားသည့် (%)	လက်ရှိ နောက်ထပ် အဆိုပြုထားမှုများ
ကိုယ်စားပြုမှု ပိုမိုခြင်း		
ဟိမဝန္တာအရှေ့ပိုင်း အယ်လပိုင်း ခြုံပုတ် နှင့် မြက်ခင်း	၉၆	အင်ဒိုဘွမ်အမျိုးသားဥယျာဉ်
မြောက်ပိုင်း/တြိဂံ အပူလျော့ သစ်တော	၃၆	မရှိ
ကိုယ်စားပြုမှု မလုံလောက်ခြင်း		
ကမ်းရိုးတန်းဒီရေတော	၀.၉၂	မရှိ
အင်ဒိုချိုင်းနား မြောက်ပိုင်း အပူလျော့ သစ်တော	၀.၉၀	မရှိ
ကယား-ကရင် တောင်ပေါ် မိုးသစ်တော	၀.၆၀	ကေအန်ယူမှ သတ်မှတ်ထားသည့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တောများမှ ကိုယ်စားပြုခြင်း
ဧရာဝတီတောခြောက်	၀.၄၅	မဟာမြိုင် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တော
ကမ်းရိုးတန်းမိုးသစ်တော	၀.၄၄	မရှိ
ဧရာဝတီရေချိုရွှံ့နွံတော	၀.၀၄	ဧရိယာငယ်များကို ရန်ကုန် မြို့ပြဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းခြင်း
နူးဂျန်-လန်ကန် လျှိုမြောင် အယ်လပိုင်း ရွက်ရွက် ရောနှောတော	၀.၀၀	အီမောဘွန်း အမျိုးသားဥယျာဉ်

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ကချင်ပြည်နယ် အရှေ့ဖျားဒေသတွင် တွေ့ရှိရသည့် မြန်မာ့နွားလန်မျောက် (CR)၊ Tufted Deer (NT) နှင့် Chinese goral (VU) များမှလွဲ၍ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော နို့တိုက်သတ္တဝါအများစုကို လက်ရှိတည်ထောင်ထားသည့် သဘာဝ နယ်မြေများတွင် တွေ့ရှိရပါသည်။ ယင်းလိုအပ်ချက်ကို အီမောဘွန်းအမျိုးသားဥယျာဉ် တည်ထောင် ခြင်းဖြင့် ဖြည့်ဆည်းနိုင်ပါသည်။ Bonded Langur (NT)၊ Dusky Langur (NT) နှင့် Banded Civet (VU) တို့ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်းရှိ ဆွန်ဒယက် (Sundaic) ဒေသတွင် တွေ့ရသော နို့တိုက်သတ္တဝါအများအပြားကို လက်ရှိ သဘာဝနယ်မြေများတွင် တွေ့ရှိရခြင်း မရှိပါ။ သဘာဝနယ်မြေပြင်ပတွင် တွေ့ရှိရသည့် ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် ငှက်မျိုးစိတ် (၃၇) မျိုး (မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် ငှက်မျိုးစိတ် ၁၃၂ မျိုး) တွင် ကာကွယ်ထားခြင်း မရှိသေးသော အကြီးဆုံးအုပ်စုမှာ Sundaic မျိုးစိတ်များ ဖြစ်ပါသည်။ တနင်္သာရီ ဆက်စပ် သစ်တောဒေသ (Taninthayi Forest Corridor-TFC) အဖြစ် တည်ရှိသည့် တနင်္သာရီ အမျိုးသားဥယျာဉ်၊ လေညာနှင့် လေညာ (တိုးချဲ့) အမျိုးသားဥယျာဉ်တို့ တည်ထောင်ခြင်း ဖြင့် ယင်းလိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ပါသည်။

ပထမအဆင့်တွင် မျိုးစိတ်များကို အလေးပေးသည့် သဘာဝနယ်မြေ အများအပြား ဖြစ်သည့် မဟာမြိုင်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော (ကမ္ဘာ့အကောင်ရေ၏ ၂၅ % ရှိသော အရှေ့ပိုင်း မျောက် လွဲကျော်များ ကျက်စားရာဒေသ)၊ လေညာအမျိုးသားဥယျာဉ် (အာရှဆင်၊ ကျား၊ ကြွဲသူတော်) နှင့် အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားဥယျာဉ် (မျောက်လွဲကျော်နှင့် ပြောင်) တို့ကို တည်ထောင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ (ဇယား ၂၄)။ ဒုတိယအဆင့်တွင် TFC ၏ တနင်္သာရီ အမျိုးသား ဥယျာဉ်နှင့် လေညာ (တိုးချဲ့) အမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် သဘာဝနယ်မြေမရှိသေးသည့် ကယားပြည်နယ်တွင် ပန်းသီးတောင် အမျိုး သားဥယျာဉ်တို့ကို သဘာဝနယ်မြေအသစ်များ အဖြစ် ထည့်သွင်းပါမည်။

အီမောဘွန်း အမျိုးသားဥယျာဉ်သည် မြန်မာ့နွားလန်မျောက်များ ကျက်စားကြောင်း သိရှိရသည့် တစ်ခုတည်းသော နေရာဖြစ်ပါသည်။ အီမောဘွန်းအမျိုးသားဥယျာဉ်ကို ခါကာဘိုရာဇီ အမျိုးသား ဥယျာဉ်၏ တောင်ပိုင်းတိုးချဲ့နှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးရှိ ဇလုံတောင် အမျိုးသားဥယျာဉ် တို့နှင့် အတူ သဘာဝနယ်မြေများအဖြစ် တတိယအဆင့်တွင် တည်ထောင်ပါမည်။ ယင်း တောင်ပိုင်း တိုးချဲ့ဒေသတွင် ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အမြင့် ၉၀၀-၁,၅၀၀ မီတာတွင် တည်ရှိသည့် အပူလျော့ သစ်တောများ တည်ရှိပြီး ငှက်နှင့် အပင်မျိုးစိတ်များနှင့် ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ အလွန်ပေါများသည့် သွင်ပြင်လက္ခဏာရှိပါသည်။

လူထုပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် ထောက်ခံမှု၊ မိရိုးဖလာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်များကို လေးစားလိုက်နာမှုနှင့် ဒေသခံများ ပိုင်ဆိုင်သည့် အသိခံစားချက်ဖြစ်ပေါ်မှုတို့ဖြင့် သဘာဝနယ်မြေအသစ်များကို တည် ထောင်သင့်ပါသည်။ လက်ရှိသဘာဝနယ်မြေ တည်ထောင်ခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ယင်း လုပ်ငန်းများ ဆက်လက်တိုးတက်ရေးအတွက် အခြေခံကျသော မူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် အထောက် အကူပြုပါသည်။

ဇယား ၂၄။ ၂၀၂၀-၂၀၂၁ ခုနှစ် အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တည်ထောင်မည့် သဘာဝနယ်မြေများ။

အဆင့်	အမည်	ဧရိယာ (စ/ကီလိုမီတာ)	စုစုပေါင်း (စ/ကီလိုမီတာ)	ဖုံးလွှမ်းမှု (%)	စုစုပေါင်း ဖုံးလွှမ်းမှု (%)
၁	လက်ရှိ သဘာဝနယ်မြေ (၃၉) ခု	၃၈,၉၀၆	၃၈,၉၀၆	၅.၇၅	၅.၇၅
	လေညာအမျိုးသားဥယျာဉ်	၁,၇၆၆	၃,၂၄၆	၀.၄၈	၆.၂၃
	မဟာမြိုင်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တော	၁,၁၈၀			
၂	အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားဥယျာဉ်	၃၀၀			
	တနင်္သာရီအမျိုးသားဥယျာဉ်	၂,၅၉၀	၄,၂၂၃	၀.၆၂	၆.၈၅
	လေညာအမျိုးသားဥယျာဉ် (တိုးချဲ့)	၁,၃၉၉			
၃	ပန်းသီးတောင်အမျိုးသားဥယျာဉ်	၂၃၄			
	အီမောတွန်းအမျိုးသားဥယျာဉ်	၁,၅၆၃	၆,၅၅၇	၀.၉၇	၇.၈၂
	လှေတောင်သဘာဝနယ်မြေ	၂၁၆			
	ခါကာဘိုရာဇီအမျိုးသားဥယျာဉ် (တောင်ပိုင်းတိုးချဲ့)	၄,၇၇၈			
စုစုပေါင်း:		၅၂,၉၃၂	၅၂,၉၃၂	၇.၈၂	

ဧရာဝတီ ရေချို ရွံ့ညွှန်တော၊ ကမ်းရိုးတန်းဒီရေတောများ၊ ကမ်းရိုးတန်းမိုးသစ်တောစသည့် ဂေဟဒေသအများအပြားနှင့် အင်ဒိုချိုင်းနားမြောက်ပိုင်း အပူလျော့သစ်တောများသည် လူတို့၏ ဆောင်ရွက်မှုများကြောင့် ပြင်းထန်စွာ ထိခိုက်ခံနေရပြီး အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်လျက်ရှိပါသည်။ ICCA များနှင့် ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများအပါအဝင် ဒေသခံပြည်သူအခြေပြု စီမံခန့်ခွဲမှုသည် နိုင်ငံ၏ ထိခိုက်ပျက်စီးမှု မရှိသော အခြားနေရာများကဲ့သို့ ယင်းအစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်လျက်ရှိသည့် နေရာများတွင် အကျိုးရှိစေနိုင်ပါသည်။ အထက်ပါ ကိစ္စရပ် (၂) ခုလုံးတွင် ဒေသခံ ပြည်သူများ၏ လူမှုဘဝ နှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများ စိတ်ချရခြင်းဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများသည် အဓိက ကျပါသည်။ ပိုမိုထိခိုက်ခံရသည့် နေရာများတွင် တင်းကျပ်သော ကာကွယ်မှုများထက် ပြည်သူအခြေခံထိန်းချုပ်မှု၊ ရေရှည်အသုံးပြုမှုနှင့် သဘာဝအတိုင်း မျိုးဆက်ပြန့်ပွားခြင်းတို့ကို အထူး အလေးပေးသင့်ပါသည်။ ထိခိုက်ပျက်စီးမှုမရှိသည့် သစ်တောများ များပြားသည့် နေရာများ တွင် တရားဝင်၊ အစိုးရမှ စီမံခန့်ခွဲသည့် သဘာဝနယ်မြေများ မလိုအပ်ဘဲ ICCA များဖြင့် ကောင်းစွာ ကာကွယ်နိုင်ပါသည်။ လက်ရှိ အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် စည်းမျဉ်း/စည်းကမ်းများ နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းနှင့် မြေအသုံးချမှု စီမံချက်ကို အဆင့်အသီးသီး တွင် ထည့်သွင်းခြင်းအပါအဝင် ဥပဒေနည်းလမ်းအမျိုးမျိုးသည် နိုင်ငံ၊ ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး နှင့် ခရိုင်အဆင့်တို့တွင် ICCA များကို အသိအမှတ်ပြုရန် အထောက်အကူပြုပါမည်။ အမျိုးသား မြေအသုံးချ မူဝါဒတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ခရိုင်အဆင့် မြေအသုံးချ စီမံချက် (မူကြမ်း) များ ရေးဆွဲခြင်း နှင့် ဒေသခံ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့်နည်းဖြင့် မြေပုံရေးဆွဲခြင်းတို့မှတစ်ဆင့် ICCA များကို သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တော တည်ထောင်ခွင့် လက်မှတ်မှတစ်ဆင့် အချို့သော ICCA များကို အသိအမှတ်ပြုနိုင်ပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများ၌ ICCA များတွင်

ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ ပိုင်ဆိုင်သောမြေများ (Customary tenure areas) နှင့် ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ ထိန်းသိမ်းထားသည့် နေရာများ (Indigenous reserves) ပါဝင်ပါသည်။ ထုံးတမ်းစဉ်လာအရ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသည့် မြေအမျိုးအစာများ သတ်မှတ်ပေးခြင်းသည် ICCA များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ကာကွယ်ခြင်းတို့ကို ပိုမို တိုးတက်စေမည် ဖြစ်ပါသည်။

သဘာဝနယ်မြေများ၏ ထိရောက်သော စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ထိရောက်မှုသည် ရည်မှန်းချက် (၁၁) ၏ အရေးပါသည့် အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ စုပေါင်း စီမံအုပ်ချုပ်မှု နည်းလမ်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရန်ပုံငွေ၊ ဝန်ထမ်းအင်အား၊ လုပ်ငန်းသုံးပစ္စည်းနှင့် စွမ်းဆောင်ရည် အလွန်အမင်း အားနည်းလျက် ရှိပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ထိရောက်မှုကို တိုင်းတာသည့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာစံမှာ အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်ခြင်း ထိရောက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်း (Management Effectiveness Tracking Tool- METT) ဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ (GEF) မှ ရေးဆွဲထားသည့် METT သည် အကြောင်းအရာ၊ စီမံချက်၊ သွင်းအားစုများနှင့် ရလဒ်များအပါအဝင် သဘာဝနယ်မြေတစ်ခု၏ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ထိရောက်မှုနှင့်ဆက်စပ်သည့် တိုးတက်မှုကို အစီရင်ခံရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ အားလုံးတွင် METT ဆောင်ရွက်ပြီးစီးမှုသည် နယ်မြေတစ်ခုချင်းစီ၏ အားနည်းချက် နှင့် အားသာချက်တို့ကို ဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်မှု အရည်အသွေးကို မြှင့်တင်ရန် ဆောင်ရွက်ရမည့် အဆင့်များကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းတို့အတွက် အရေးပါသည့် ပထမ အဆင့် ဖြစ်ပါသည်။

စီမံခန့်ခွဲခြင်း ထိရောက်မှုကို မြှင့်တင်ရန်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ရေရှည်တည်တံ့ရေးအတွက် ဒေသခံအစုအဖွဲ့အခြေပြု နည်းလမ်းများကို ပံ့ပိုးနိုင်ရန် နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု IUCN စီမံအုပ်ချုပ်မှုပုံစံတစ်ခုဖြစ်သော ပူးပေါင်းစီမံ အုပ်ချုပ်မှုသည် သဘာဝနယ်မြေ စီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်စေမည့် စီမံအုပ်ချုပ်မှု နည်းလမ်းများကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် နှင့်သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေး နှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးဥပဒေ (၂၀၀၂) သည် သဘာဝနယ်မြေများအတွင်း ကြားခံနယ်များ သတ်မှတ်ရန် အခွင့်အလမ်းကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေအတွင်း နှင့် ဝန်းကျင်တွင် နေထိုင်လျက်ရှိသည့် ဒေသခံပြည်သူများနှင့်ပူးပေါင်း၍ ဒေသအစုအဖွဲ့ အခြေပြု သဘာဝအရင်းအမြစ်များ စီမံခန့်ခွဲမှု နည်းလမ်းများနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် မြေပုံများ ရေးဆွဲခြင်းတို့ကို အသုံးပြု၍ ကြားခံနယ်မြေ များကို တည်ထောင်သင့်ပါသည်။ ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲမှု၊ ဒေသခံပြည်သူအခြေပြု ထိန်းသိမ်းခြင်း သဘောတူညီချက်များ၊ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် မြေပုံရေးဆွဲခြင်းနှင့် စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးခြင်းတို့သည် သဘာဝနယ်မြေများနှင့် ဒေသခံပြည်သူတို့အကြား ပဋိပက္ခများ လျော့နည်းရန် အထောက်အကူပြုပြီး စားဝတ်နေရေး လိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီခြင်းကို ခိုင်မာစေပြီး သဘာဝနယ်မြေသတ်မှတ်ခြင်းမှ အကျိုးအမြတ် ခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ မူဘောင်တစ်ခုကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။

တစ်နိုင်တစ်ပိုင်သော်လည်းကောင်း စီးပွားဖြစ်သော်လည်းကောင်း အမဲလိုက်ခြင်းအပါအဝင် ရေရှည် မတည်တံ့နိုင်သည့် သုံးစွဲမှုကို အရေးယူဖြေရှင်းရန် သဘာဝနယ်မြေအတွင်းနှင့် ပြင်ပရှိ ဒေသခံများမှ

တက်ကြွစွာ ပူးပေါင်းပါဝင်လာစေရန် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ နှင့် သဘာဝနယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်သူများသည် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ခြင်း၊ ဆုချီးမြှင့်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းများတွင် ဒေသခံများ ပါဝင်နိုင်ရေး ထည့်သွင်းရန် ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများနှင့် အောင်မြင်စွာ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းနိုင်ရန် သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲသူများ သည် လူမှုရေးသိပ္ပံပညာရှင်များ၊ အပြန်အလှန် နားလည်မှုနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုတို့ကို အထောက်အကူပြုစေရန် ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ကာလအတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ လက်တွဲဆောင်ရွက်နေသည့် ကြာရှည်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့ အစည်းများစသည်တို့နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ PMM သည် ဒေသခံပြည်သူများကို အခွင့်အာဏာပေးအပ်ပြီး သတင်းအချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးကာ ဒေသအခြေအနေများနှင့် ကိုက်ညီသည့် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကို မြှင့်တင်ပေးပါသည်။ ဝန်းကျင်/သားငှက်ဌာနသည် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည့် Spectrum နှင့်ပူးပေါင်း၍ PMM ကို နတ်မတောင်အမျိုးသားဥယျာဉ်တွင် စမ်းသပ်ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။

တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များကာကွယ်ရေးနှင့် သဘာဝနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး ဥပဒေ စိုးမိုးမှုဆိုင်ရာ ကင်းလှည့်ခြင်းများနှင့် နေရာအခြေပြု ထိန်းသိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းများ ထိရောက်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်ရန် အကဲဖြတ်ရန်နှင့် တိုင်းတာရန် Spatial Monitoring and Reporting Tool (SMART) သည် စံနည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်သူများမှ လုပ်ငန်းများကို ချမှတ်ခြင်း၊ အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့အတွက် SMART ကို အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ WCS သည် NWCD နှင့်အတူ သဘာဝ နယ်မြေအချို့တွင် SMART အသုံးပြုလျက် ရှိပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေအားလုံးအတွက် SMART ကို အဓိက သဘာဝနယ်မြေများအားလုံးသို့ တိုးချဲ့ခြင်းသည် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း ထိရောက်မှုကို တိုးမြှင့်ရန် ထိရောက်သော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

NWCD အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ သဘာဝနယ်မြေ (၂၀) သည် ယှမ်းမျှ နှစ်စဉ် ရန်ပုံငွေ US\$ (၅၅,၀၀၀) ရှိပြီး ၎င်းတို့အနက် သဘာဝနယ်မြေ (၇) ခုသည် နှစ်စဉ် US\$ (၃၀,၀၀၀) အောက် ရရှိပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ကြီးမားသည့် သဘာဝနယ်မြေအချို့သည် နှစ်စဉ် ရန်ပုံငွေ US\$ (၁) ၁ သန်း နီးပါး ရှိပါသည်။ ၂၀၂၀ မတိုင်မှီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သဘာဝနယ်မြေများအတွက် ရန်ပုံငွေ သိသိသာသာ တိုးလာရန် မျှော်လင့်ခြင်းမှာ လက်တွေ့မဆန်ပါ။ သို့သော် လက်ရှိ ရရှိသည့် ရန်ပုံငွေကို ပိုမိုထိရောက်စွာ အသုံးချနိုင်ပါသည်။ ထို့သို့ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် စနစ်တကျရှိသည့် အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်သည့် စီမံချက် နှင့် NWCD ၏ ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲမှုတို့ဖြင့် သဘာဝနယ်မြေများ ရန်ပုံငွေကို ဦးစားပေး ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ချိတ်ဆက်မှု ခိုင်မာသေချာရန် လိုအပ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတွင် နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများ အကောင် အထည်ဖော်ခြင်းကို အထောက်အကူပြုရန် ရန်ပုံငွေ လိုအပ်ချက်အပြင် ဝန်ထမ်းအင်အား၊ လုပ်ငန်းသုံး ပစ္စည်းများနှင့် စွမ်းဆောင်ရည် တိုးမြှင့်ပေးရန် အရေးတကြီး လိုအပ်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

အတ္ထဝါ သဘာဝနယ်မြေများ (Marine Protected Areas-MPAs) သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေစနစ်တွင် ကြီးမားသော လိုအပ်ချက်အဖြစ် တည်ရှိဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ လက်ရှိတွင် အမျိုးသားဥယျာဉ်တစ်ခု (လန်ပိအတ္ထဝါ အမျိုးသားဥယျာဉ်)၊ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တော (၃) ခု၊ ငါးမန်းကာကွယ်ရေးဧရိယာ (၂) ခု နှင့် ဂဏန်းကာကွယ်ရေးဧရိယာ (၃) ခု တို့အား တည်ထောင်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ MPA များသည် စုစုပေါင်းအားဖြင့် အကျယ်အဝန်း (၁၃,၆၅၀ စတုရန်းကီလိုမီတာ) (မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးပိုင်နက်ဇုန်၏ ၂.၆%) ရှိပြီး အရေးပါသည့် ငါးလုပ်ငန်းများ နှင့် သန္တာကျောက်တန်းဧရိယာများ ကျန်ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာ့ကမ်းရိုးတန်း ဂေဟစနစ်များ အထူးသဖြင့် မြိတ်ကျွန်းစုရှိ သန္တာ ကျောက်တန်းဂေဟစနစ်များ ကို ကာကွယ်ရန်နှင့် မြန်မာ့ငါးလုပ်ငန်းများ ရေရှည်တည်တံ့မှု ခိုင်မာစေရန် အတ္ထဝါသဘာဝနယ်မြေ အသစ်များ အလျင်အမြန် လိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်ကွန်ဗင်းရှင်းသို့ ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ဝင်ရောက်ခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်နေရာအဖြစ် ထည့်သွင်းခဲ့သည့် ပျူမြို့ဟောင်းများသာ ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်နေရာအဖြစ် တစ်ခုတည်း ရှိပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကြွယ်ဝပြီး နိုင်ငံအရွယ်အစား ကြီးမားသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ်နေရာ (Natural World Heritage Site-NWHS) မရှိသေးပါ။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ် လျာထားစာရင်းသို့ သဘာဝနေရာ (၇) ခု ထည့်သွင်းခဲ့ရာ မြန်မာ့မြောက်ဖျားတောင်ပေါ် ဆက်စပ်သစ်တောဒေသ (Northern Mountain Forest Complex-NMFC)၊ ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်း တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော (Hukaung Valley Wildlife Sanctuary)၊ အင်းတော်ကြီးကန် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော (Indawgyi Lake Wildlife Sanctuary)၊ နတ်မတောင် အမျိုးသားဥယျာဉ် (Natmataung National Park)၊ မြိတ်ကျွန်းစုဒေသ (Myeik Archipelago)၊ ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းစင်္ကြန် (Ayeyawady River Corridor) နှင့် တနင်္သာရီ ဆက်စပ်သစ်တောဒေသ (Taninthayi Forest Corridor) တို့ဖြစ်ပါသည်။ NMFC တွင် ခါကာဘိုရာဇီအမျိုးသားဥယျာဉ်၊ တိုးချဲ့ဧရိယာနှင့် ဖုန်ကန်ရာဇီတောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တောတို့ပါဝင်ပြီး ကပ်လျက်တည်ရှိသည့် တရုတ်နိုင်ငံ၊ Three Parallel Rivers NWHS တွင် ကွယ်ပျောက်သွားခဲ့ပြီးဖြစ်သည့် သစ်တောအမျိုးအစား တည်ရှိခြင်းကြောင့် တောင်ပိုင်း တိုးချဲ့ဧရိယာသည် NMFC အား NWHS အဖြစ် အမည်စာရင်း တင်သွင်းခြင်းအတွက် အလွန်အရေးပါပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် ရမ်ဆာကွန်ဗင်းရှင်းကို ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ရမ်ဆာ ဒေသအဖြစ် ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် သတ်မှတ်ခဲ့သည့် မိုးယွန်းကြီးရေတိမ်ဒေသဘေးမဲ့တော တစ်ခုတည်းသာ ရှိပါသည်။ အင်းတော်ကြီးတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တောအား ရေတိမ်ဒေသအဖြစ် အမည်စာရင်း တင်သွင်းထားပါသည်။ မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့ဒေသကို ရမ်ဆာဒေသအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ရန် လုပ်ငန်း အချို့ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ သို့သော် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ၊ အထူးသဖြင့် ဒေသခံ ပြည်သူ များနှင့် အကြံပြုဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ လူများ၏ အလွန်အကျွံ အသုံးပြုမှု

အောက်တွင် ကျရောက်နေသော ယင်းနေရာဒေသများတွင် ထိရောက်အောင်မြင်သည့် စီမံအုပ်ချုပ်မှု များအတွက် ရမ်ဆာ၏ စနစ်တကျ အသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံမူများကို မူဝါဒနှင့် လက်တွေ့ လုပ်ငန်းများတွင် ထည့်သွင်းခြင်းသည် အဓိက ကျပါသည်။

ဇယားကွက် ၄။ နိုင်ငံတကာ အစီအစဉ်များ

ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်နေရာများ

ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်သဘာဝအမွေအနှစ်များကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်ကွန်ဗင်းရှင်း) ကို ၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် UNESCO အထွေထွေညီလာခံမှ အတည်ပြုကြေညာခဲ့ပြီး ယနေ့အထိ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း (၁၆၃) နိုင်ငံမှ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်ကွန်ဗင်းရှင်းသည် ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်စာရင်း (လက်ရှိတွင် ၁၀၃၁ ရှိပြီး) တွင် ထည့်သွင်းရန် သဘာဝနှင့်ယဉ်ကျေးမှုနယ်မြေများ၏ ပိသေသလက္ခဏာများကို ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ထူးခြားသည့် တန်ဖိုးဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက် (၁၀) ချက်ကို အသုံးပြု၍ သတ်မှတ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် လျာထားစာရင်းဝင်နေရာ (၇) နေရာမှာ မြန်မာ့မြောက်ဖျားဆက်စပ်သစ်တောများ၊ ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်းတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ အင်းတော်ကြီးကန် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တော၊ နတ်မတောင် အမျိုးသားဥယျာဉ်၊ ဗြိတိကျွန်းစုဒေသ၊ စရေဝတီမြစ်ဝှမ်းစင်္ကြန်နှင့် တနင်္သာရီဒေသဆက်စပ်သစ်တောဒေသတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

ရမ်ဆာဒေသ

ရေငှက်များ၏ နေရင်းဒေသကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာအရေးပါသော ရေတိမ်ဒေသများဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (ရမ်ဆာကွန်ဗင်းရှင်း) ကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်၌ အီရန်နိုင်ငံ၊ ရမ်ဆာမြို့၌ စတင်အတည်ပြုဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ ရေတိမ်ဒေသများကို အကျိုးရှိစွာအသုံးပြုနိုင်ရေးအတွက် ရည်ရွယ်၍ ကွန်ဗင်းရှင်းသို့ အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ဝင်ရောက်ထားသည့်နိုင်ငံပေါင်း (၁၆၈) နိုင်ငံရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ရမ်ဆာကွန်ဗင်းရှင်းသို့ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် စတင်ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ယခုအချိန်အထိ ရမ်ဆာဒေသတစ်ခု (မိုးယွန်းကြီး ရေတိမ်ဒေသဘေးမဲ့တော) ကို သတ်မှတ်ခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ အင်းတော်ကြီးဘေးမဲ့တော်ကို ရမ်ဆာဒေသအဖြစ် အမည်စာရင်းအဆိုပြုထားပြီးဖြစ်ပြီး မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို အမည်စာရင်းအဆိုပြုရန် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။

ဇီဝအဝန်းနယ်မြေအစီအစဉ်

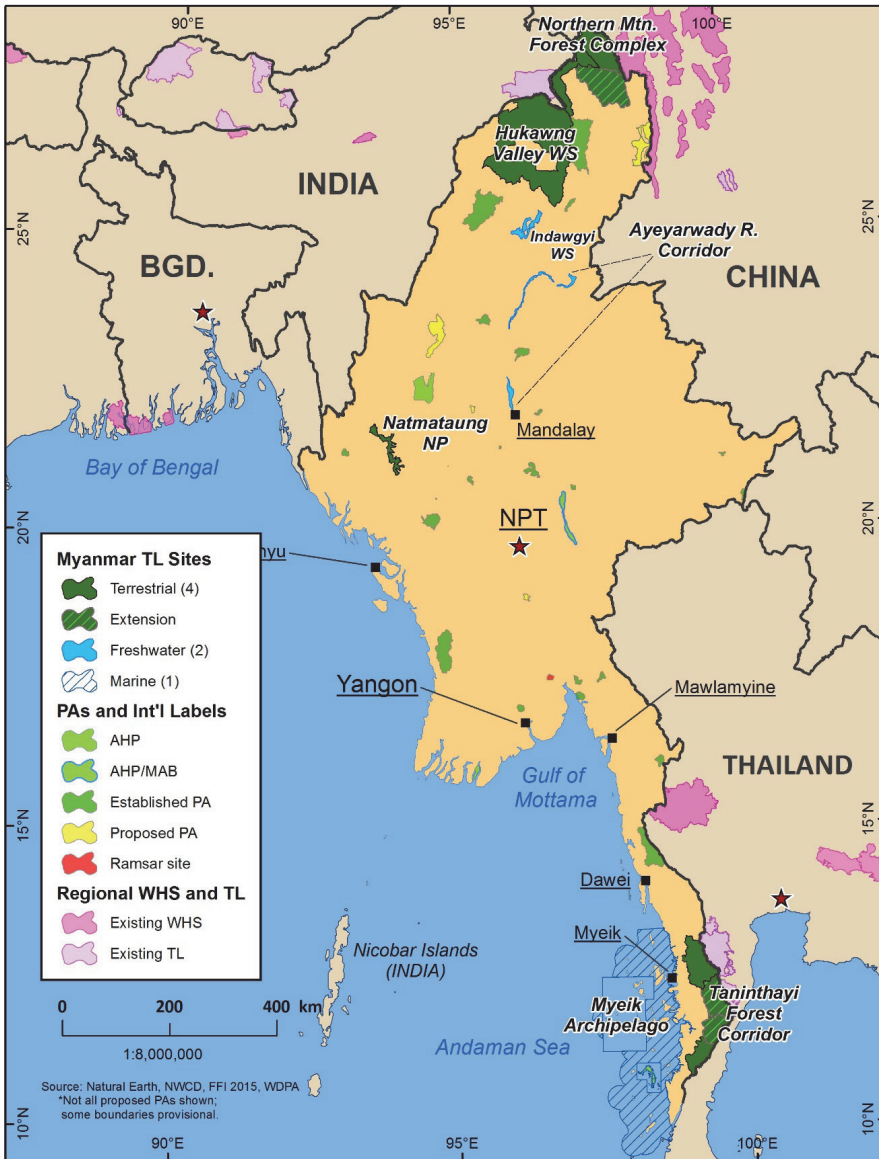
U.N. Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) ၏ ဇီဝအဝန်းနယ်မြေအစီအစဉ်ကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီးလူသားနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်အကြားဆက်နွယ်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရေး ရည်ရွယ်ဆောင်ရွက်သည့် Intergovernmental အစီအစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံပေါင်း (၁၂၀) ရှိ ဇီဝအဝန်း နယ်မြေကွန်ယက် (၆၅၁) တစ်ခုတွင် ကုန်းတွင်းပိုင်း၊ ပင်လယ်နှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများ ပါဝင်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းခြင်းကို အကျိုးရှိစွာ အသုံးပြုခြင်းနှင့် ပေါင်းစည်းဆောင်ရွက်နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်လျက်ရှိပါသည်။ သဘာဝဓာတုစနစ်များနှင့် မိရိုးဖလာ လူနေမှုဘဝများ ယှဉ်တွဲတည်ရှိနိုင်ရေးဆောင်ရွက်ရန် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အင်းလေးကန်ကို ဇီဝအဝန်းနယ်မြေအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။

အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ်များ

၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် စတင်တည်ထောင်ခဲ့ပြီး အမွေအနှစ်ဥယျာဉ်များဆိုင်ရာ အာဆီယံကြေညာချက်(ASEAN Declaration on Heritage Parks) ကိုအတည်ပြုလက်မှတ်ထိုးခြင်းဖြင့် ပိုမိုအသက်ဝင်လာစေခဲ့သော အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ်များ အစီအစဉ် (ASEAN Heritage Programme) သည် အာဆီယံနိုင်ငံများရှိ ထူးခြားသော ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေး အာဆီယံ (၁၀) နိုင်ငံရှိ သဘာဝ နယ်မြေ (၃၅) ခုဖြင့်ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည့် ကွန်ယက်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ထူးခြားထင်ရှားသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေး ရှိသည့်နေရာများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းတွင် ပိုမိုပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ်များအစီအစဉ်ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် အာဆီယံအမွေအနှစ်ဥယျာဉ် (၇) ခုကို သတ်မှတ်နိုင်ခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။

အထက်ပါ နိုင်ငံတကာအစီအစဉ်များအားလုံးသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးကို အဓိက ဦးတည်သော်လည်း ၎င်းအစီအစဉ်များ၏ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းနိုင်မှု အတိုင်းအတာမှာ များစွာကွဲပြားမှုရှိပါသည်။ ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ်နေရာများသည် နိုင်ငံတကာမှ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးမှုခံရသည့် အတိုင်းအတာမှာ အမြင့်ဆုံးဖြစ်ပြီး အမြင့်ဆုံး အတိုင်းအတာဖြင့် ကာကွယ်ခြင်းခံရပါသည်။ ရမ်ဆာဒေသများနှင့် ဇီဝအဝန်းနယ်မြေများတွင် တင်းကျပ်စွာကာကွယ်ခြင်းထက် အကျိုးရှိစွာအသုံးပြုရေးနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကို အဓိကထားလုပ်ဆောင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော နေရာများ သတ်မှတ်ခံရခြင်းသည် နိုင်ငံ့ဂုဏ်ကိုမြှင့်တင်ပြီး နိုင်ငံတကာ၏ စိတ်ဝင်စားမှုရရှိစေသောကြောင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးကို အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။ အဆိုပါနေရာများအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခံရခြင်းဖြင့် ရန်ပုံငွေများဝင်ရောက်လာနိုင်ခြင်း၊ သင်တန်းများပေးခြင်းနှင့် စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ရေးဆိုင်ရာအခွင့်အလမ်းများ ရရှိခြင်းနှင့် ဓရီးသွားလုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်အလမ်းများ တိုးပွားစေသည့်အတွက် ဒေသခံအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများအတွက် စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်များပိုမိုရရှိစေခြင်း (ဓရီးသွားလုပ်ငန်းကြောင့် အချို့သောပြဿနာများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သော်လည်း) စသည့် အကျိုးများကို ရရှိစေပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နေသော အဖွဲ့အစည်းများမှ နိုင်ငံတကာမှ စိတ်ဝင်စားမှုများ တိုးတက်ရရှိနေသည့် အခြေအနေတွင် နိုင်ငံတကာမှအသိအမှတ်ပြုခံရသည့် နေရာများကိုအသုံးပြု၍ ၎င်းတို့၏ အုပ်ချုပ်လုပ်ငန်း ပိုမိုအားကောင်းလာစေရေးဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

ပုံ ၁၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် လျာထားစာရင်းဝင်နေရာများ၊ နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု နေရာများနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများရှိ ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် စာရင်းဝင်နေရာများနှင့် လျာထားနေရာများ။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ဇယား ၂၅။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၁) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၁-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံ ကုန်းမြေဧရိယာ၏ (၈) % သည် ICCA များအပါအဝင် သဘာဝနယ်မြေများ အဖြစ် ဖွဲ့စည်းပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၁-၁-၁ အဆိုပြု လေညာနှင့် လေညာ (တိုးချဲ့) အမျိုးသားဥယျာဉ်၊ မဟာမြိုင်တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဘေးမဲ့တောတို့အား အတည်ပြု တည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၁-၂ တနင်္သာရီ အမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် ပန်းသီးတောင် အမျိုးသား ဥယျာဉ်တို့ တည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၁-၃ ခါကာတိုရာဇီအမျိုးသားဥယျာဉ် (တောင်ပိုင်းတိုးချဲ့)၊ အိမောဘွန်းအမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့် ဇေလုံတောင်သဘာဝ နယ်မြေတို့ တည်ထောင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၁-၂။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မူဝါဒနှင့် လုပ်ငန်းများတွင် IUCN အသိအမှတ်ပြု အုပ်ချုပ်မှု အမျိုးအစားနှင့် စီမံမှု အမျိုးအစားများကို ထည့်သွင်းပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၁-၂-၁ သစ်တော၊ ငါးလုပ်ငန်း၊ သဘာဝနယ်မြေ နှင့် အခြား ဧရိယာ အခြေခံ ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများအပါအဝင် လက်ရှိ ဥပဒေ နှင့် အုပ်ချုပ်မှု မူဘောင်များတွင် ICCA များ အပါအဝင် အုပ်ချုပ်မှု နှင့် စီမံလုပ်ကိုင်မှု အမျိုးအစားများကို ထည့်သွင်းရန် အခွင့်အလမ်းများ သုံးသပ် ဖော်ထုတ်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၂-၂ နည်းဥပဒေများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ပြန်လည် ရေးဆွဲခြင်း၊ ဥပဒေများ ပြင်ဆင်ခြင်းအပါအဝင် သင့်တော်သည့် ဥပဒေ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အသုံးပြု၍ အခြားသော အုပ်ချုပ်မှု နည်းလမ်းများနှင့် စီမံလုပ်ကိုင်သည့် အမျိုးအစားများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၂-၃ သဘာဝနယ်မြေ ဧရိယာတစ်ခုခုတွင် ICCA များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် သဘာဝနယ်မြေ ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်း စနစ်တည်ထောင်ခြင်းတို့ဖြင့် အုပ်ချုပ်မှု အမျိုးအစားများ နှင့် စီမံခန့်ခွဲသည့် နည်းလမ်းများကို ရှေ့ပြေး ဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၁-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သဘာဝနယ်မြေ (၁၅) ခုတွင် SMART ကို အသုံးပြုခြင်း၊ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၅) ခုတွင် အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက်များ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း၊ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၅) ခုတွင် စီမံအုပ်ချုပ်သည့် လုပ်ငန်းများတွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေစနစ်ကို ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအား သိသာစွာ တိုးတက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၁-၃-၁ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၁၅) ခု တွင် METT စာရင်း ကောက်ယူမှုကို ဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၃-၂ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၁၅) ခုတွင် SMART ကို အသုံးပြုခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၁-၃-၃ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၅) ခုတွင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုတို့ကို ထည့်သွင်းထားသည့် အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက်များကို အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>လုပ်ငန်းသ-၃-၄ ကန့်သတ်ထားမှုအပေါ် အစားပြန်ပေးခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် မက်လုံးပေးခြင်းကို အထောက်အကူပြုသည့် ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူများပါဝင်မှုဖြင့် ကြားခံနယ်မြေများ သတ်မှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ရှေ့ပြေး စီမံကိန်းများကို သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၅) ခုတွင် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊</p> <p>လုပ်ငန်းသ-၃-၅ သဘာဝနယ်မြေ အတွင်းနှင့် ပြင်ပတွင် ဒေသခံပြည်သူ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ စောင့်ကြည့်ခြင်းကို တိုးချဲ့ခြင်း၊</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ</p> <p>သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၁-၄။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အဓိက နေရာများ၏ သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာမှ အသိအမှတ်ပြုသည့် ဇီဝအဝန်းနယ်မြေ (၁) နေရာ၊ ရမ်ဆာဒေသ (၃) နေရာနှင့် ကမ္ဘာ့သဘာဝအမွေအနှစ် (၁) နေရာ သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ရန်။</p>	<p>ထိန်းသိမ်းတန်ဖိုးများကို</p>
<p>လုပ်ငန်းသ-၄-၁ UNESCO ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်စာရင်းတွင် ထည့်သွင်းရန် သဘာဝအမွေအနှစ်နေရာအား အမည်စာရင်း အဆိုပြုခြင်း၊</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်းသ-၄-၂ ရမ်ဆာဒေသများ အမည်စာရင်း အဆိုပြုခြင်း၊</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်းသ-၄-၃ ဇီဝအဝန်းနယ်မြေ (၁) နေရာ အမည်စာရင်း အဆိုပြုခြင်း၊</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၁-၅။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဗြိတိန်ကျွန်းစုဒေသအတွက် Spatial plan ရေးဆွဲရန် အထွတ် Spatial plan ရှေ့ပြေးစီမံကိန်းအား ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန်။</p>	<p>အထွတ်</p>
<p>လုပ်ငန်းသ-၅-၁ ဗြိတိန်ကျွန်းစုဒေသအတွက် Spatial plan ရေးဆွဲရန် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် အထွတ် Spatial plan ရှေ့ပြေးစီမံကိန်းအား ဆောင်ရွက်ခြင်း၊</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်းသ-၅-၂ အထွတ် သဘာဝနယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် (လန်ပီ အထွတ်အမျိုးသားဥယျာဉ်နှင့်အတူ) စံပုံစံအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ရန် အနည်းဆုံး အထွတ်အမျိုးသားဥယျာဉ် တစ်ခု တည်ထောင်ခြင်း၊</p>	<p>ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန</p>

၄-၆-၁၂။ အာအိရီရည်မှန်းချက် (၁၂)။ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များ မျိုးပျက်သုဉ်းခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်နှင့် အထူးသဖြင့် ကောင်ရေ အများဆုံး ကျဆင်းနေသော မျိုးစိတ်များ၏ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှု အဆင့်အတန်းကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက်ပြီး ဖြစ်စေရန် နှင့် ရေရှည်တည်တံ့စေရန်။

နိုင်ငံ အရွယ်အစား၊ လတ္တီတွဒ် ကီလိုမီတာ ၂၁၀၀ ခန့် ရှည်လျားခြင်း၊ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ကွဲပြားခြင်းနှင့် တောင်ဘက်စွန်းရှိ ဆွန်ဒယက်သစ်တောများမှသည် မြောက်ဘက်ရှိ ဟိမဝန္တာ အရှေ့ဖျားအထိ ကျက်စားနယ်မြေများရှိခြင်းတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒေသရင်းမျိုးစိတ် အများအပြားအပါအဝင် မျိုးစိတ်အများအပြား၏ မှီခိုတည်ရှိရာ နေရာဖြစ်ပါသည်။ ကာလရှည်ကြာစွာ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု နှောင့်နှေးခဲ့ခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများထက် ကျက်စားနယ်မြေ ပျောက်ကွယ်မှု၊ သစ်တောပြုန်းတီးမှု သိသိသာသာနည်းပါးခဲ့ပါသည်။ သို့သော် မျိုးစိတ်အများအပြား (ဥပမာ-ကျား)မှာ တွေ့မြင်ရမှု နည်းပါးလျက်ရှိပြီး၊ အချို့ (ဥပမာ- ရေချိုလိပ်မျိုးများ) မှာ စားဝတ်နေရေးနှင့် မြင့်မားလာသော တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှုများအတွက် ဖမ်းဆီးခြင်းကြောင့် မျိုးပျက်သုဉ်းမည့် အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိလျက် ရှိပါသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်မှ စတင်ခဲ့သည့် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအရ စီးပွားရေး လျင်မြန်စွာ တိုးတက်လာခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကျက်စားနယ်မြေများနှင့် မျိုးစိတ်များအပေါ် ဖိအားများ ပိုမိုသက်ရောက်စေပါသည်။ သို့သော် အခြားတစ်ဖက်တွင် မျိုးစိတ်များ၊ ကျက်စားနယ်မြေများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် အရင်းအမြစ်များ နှင့် အခွင့်အလမ်းများကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။

နိုင်ငံနှင့် ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်သည့် လုပ်ငန်းများသည် လာမည့်နှစ်များအတွင်း သိသိသာသာ ကောင်းမွန်တိုးတက်လာခြင်း မရှိပါက မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒေသရှိ အခြားနိုင်ငံများတွင် မြင်တွေ့ရသည့် မျိုးစိတ်များ ပျောက်ကွယ်ခြင်း၊ ပျက်သုဉ်းခြင်းစသည့် ဖြစ်ရပ်မျိုး ကြုံတွေ့နိုင်သည့် အခြေအနေရှိပါသည်။ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ IUCN Red List သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ မျိုးစိတ် (၃,၈၄၉) ကို ဆန်းစစ်ထားပြီး (၇၁၅) မျိုးသည် ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ သို့မဟုတ် အချက်အလက် နည်းပါးသည့် မျိုးစိတ်များ ဖြစ်ကြပါသည် (ဇယား ၂၆)။ အချက်အလက် နည်းပါးသည့် မျိုးစိတ်များ ရာခိုင်နှုန်း များပြားခြင်းသည် ပျံ့နှံ့မှု၊ ကောင်ရေ အခြေအနေတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် Up-to-date အချက်အလက်များ မရှိခြင်းကို ပြသလျက်ရှိပြီး၊ အချို့သော နယ်မြေများမှာ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ကွင်းဆင်းလေ့လာမှု မပြုလုပ်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည် (ရည်မှန်းချက် ၁၉ သို့လည်း ကြည့်ရှုပါ)။

ဇယား ၂၆။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ IUCN RedList စာရင်းမျိုးစိတ်များ။

ကမ္ဘာ့အဆင့်	တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်	အပင်	စုစုပေါင်း
ကမ္ဘာ့အဆင့်	၂၂	၁၄	၃၆
ခြိမ်းခြောက်ခံရမှု	၅၉	၁၅	၇၄
အချက်အလက်များ မလုံလောက်မှု	၄၀၁	၂၉	၄၃၀
	၂%	၁၈%	၅%
	၉%	၂၀%	၁၀%
	၂၅%	၂၄%	၂၄%
	၆၃%	၃၈%	၆၀%
	၆၃၉	၇၆	၇၁၅

လည်ပတ်လှုပ်ရှားမှုအရ အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များ (Functionally important species) သည် မြေဆီလွှာ တိုးတက်ကောင်းမွန်ခြင်း၊ မျိုးစေ့များ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ဝတ်မှုန်ကူးခြင်း နှင့် အရေးပါသည့် သားရဲများအတွက် အပင်စားသတ္တဝါများ အရေအတွက်ကို ထိန်းချုပ်ခြင်း စသည့် ဂေဟစနစ်တစ်ခု လှုပ်ရှားလည်ပတ်မှုတွင် အရေးပါသည့် အခန်းများမှ ပါဝင်နေသော မျိုးစိတ်များ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းမျိုးစိတ်များ ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းသည် ဂေဟစနစ်များတွင် အခြေခံအဆင့်များ ပြောင်းလဲမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပြီး ရံဖန်ရံခါ ဒေသတွင်း၌ မျိုးသုဉ်းသွားခြင်း၊ ပြန်လည်ကုစားမရနိုင်သည့် ပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုတို့ကို ဖြစ်စေသည့် နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ရပ် (Cascade effect) များကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ဂေဟစနစ် ပြောင်းလဲခြင်းအရ နောက်ဆက်တွဲဖြစ်လာသည့် မျိုးပျက်သုဉ်းမှုကို ရှောင်လွှဲနိုင်သဖြင့် လက်ရှိတွင် အန္တရာယ်ကျရောက်နေမှု မရှိသော်လည်း ယင်းမျိုးစိတ်များအတွက် ဦးစားပေး ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးများ သတ်မှတ်နိုင်ရန် မျိုးစိတ်များကို အောက်ပါအတိုင်း အုပ်စု (၃) စု ခွဲခြားနိုင်ပါသည်-

၁။ နေရင်းဒေသတွင် ထိန်းသိမ်းရမည့် အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များ (အမျိုးအစား က) (ဇယား ၂၇):

- ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ၊ ဒေသရင်းမျိုး ဖြစ်လူနီးပါး မျိုးစိတ်များ၊
- မြန်မာနိုင်ငံမှ အရေးပါသည့် နိုင်ငံဖြစ်လာမည့် ကမ္ဘာ့အဆင့်အန္တရာယ် ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ (အခြားနိုင်ငံများတွင် ကောင်ရေကျဆင်းနေခြင်းကြောင့်)၊
- အရှေ့တောင်အာရှရှိ အများဆုံး အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် ကုန်းမြေ ကျောက်ရိုးရှိ မျိုးစိတ်များ မျိုးသုဉ်းမည့် အန္တရာယ်ကို ဖြေရှင်းရန် သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများဖြင့် ပူးပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသော မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ အာရှမိတ်ဖက်လုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Asian Species Action Partnership-ASAP) မှ ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် အခြားမျိုးစိတ်များ၊

၂။ သဘာဝတောတွင်းသို့ ပြန်လည်လွတ်ရန်နှင့် နေရင်းဒေသပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရန် အလျင်အမြန် လိုအပ်နေသည့် သို့မဟုတ် အလေးပေးထားသည့် ကုန်းလိပ်နှင့် ရေချိုလိပ်မျိုးများ မျိုးစိတ်များ (အမျိုးအစား ၁) (ဇယား ၂၈)၊

၃။ ကောင်ရေများ အလွန် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်နေသည့် မျိုးစိတ်များ နှင့် ကျက်စား နယ်မြေ ကျယ်ပြန့်သည့် နိုင်ငံအဆင့် ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များ မျိုးစိတ်များ (အမျိုးအစား ၈) (ဇယား ၂၉)။

ဇယား ၂၇။ အမျိုးအစား (က) (၁)၊ နေရင်းဒေသတွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှု ပြုလုပ်ရန် လိုအပ် သည့် ကျောရိုးရှိ မျိုးစိတ်များ (အမျိုးအစားခွဲ က (၁)၊ ဒေသရင်း မျိုးစိတ်များ/ ဒေသရင်း မျိုးစိတ်ဟု ယူဆရသည့် မျိုးစိတ်များ၊ အရေ အတွက်=၁၂)။

အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	သိပ္ပံအမည်	ကမ္ဘာ့အဆင့်
Myanmar snub-nosed monkey	မြန်မာ့နာလန်မျောက်	<i>Rhinopithecus strykeri</i>	CR
Irawaddy dolphin (Ayeyawady River sub-population)	ဧရာဝတီလင်းပိုင်	<i>Orcaella brevirostris</i>	CR
Joffre's pipistrelle	-	<i>Pipistrellus joffrei</i>	DD
Anthony's pipistrelle	-	<i>Hypsugo anthonyi</i>	DD
Spoon-billed sandpiper	ရေညောင်နှုတ်ပိုင်းငှက်	<i>Eurynorhynchus pygmeus</i>	CR
White-bellied heron	ငဟစိဝမ်းဖြူ	<i>Ardeainsignis</i>	CR
White-browed nuthatch	မျက်ခုံးဖြူငှက်ပြာခြောက်	<i>Sittavictoriae</i>	EN
Gurney's pitta	ဂါနီတောင်ငုံး	<i>Pitta gurneyi</i>	EN
Burmese eyed turtle	ဆောက်လိပ်	<i>Morenia ocellata</i>	VU
Burmese peacock softshell	လေးကွက်လိပ်	<i>Nilssonina formosa</i>	EN
Burmese narrow-headed softshell turtle	စင်းကျားလိပ်	<i>Chitra vandijki</i>	NE*
Burmese flapshell turtle	စင်းချောလိပ်	<i>Lissemys scutata</i>	DD

*NE = အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်ထားခြင်းမရှိ။

အမျိုးအစားခွဲ က (၁) စာရင်းဝင်မျိုးစိတ်များအနက် လက်ရှိတွင် မျိုးစိတ်အချို့ကို နေရင်းဒေသတွင် ထိန်းသိမ်းရန် အလေးပေး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင် မြန်မာ့နာလန်မျောက် ကို ကာကွယ်ရန် FFI မှ ပံ့ပိုးပေးလျက် ရှိပါသည်။ မင်းကွန်းနှင့် ဗန်းမော်အကြားရှိ သီးခြားဖြစ်နေ သည့် ဧရာဝတီလင်းပိုင်များကို ကာကွယ်ရန် WCS မှ ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် သဘာဝ ထိန်းသိမ်းရေးအသင်း (Biodiversity and Nature Conservation Association-BANCA) သည် ရေညောင်နှုတ်ပိုင်းငှက်ကို မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့ရှိ ဆောင်းခိုသည့်နေရာတွင် ကာ ကွယ်ရန် ပံ့ပိုးပေးလျက် ရှိပါသည်။

ဇယား ၂၈။ အမျိုးအစားခွဲ က (၂)၊ မြန်မာနိုင်ငံမှ အရေးပါသည့် ကျက်စားနိုင်ငံ ဖြစ်လာနိုင်သည့် မျိုးစိတ်များ၊ အရေအတွက် = ၂၉။

အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	သိပ္ပံအမည်	ကမ္ဘာ့အဆင့်
Shortridge's slangur	မျောက်ညို	<i>Trachypithecus shortridgei</i>	EN
Western Hoolock gibbon	မျောက်လွဲကျော် (မျက်ခုံးဖြူ)	<i>Hoolock hoolock</i>	EN
Sunda pangolin	ပသျှူး/ မလေးသင်းခွေချပ်	<i>Manis javanica</i>	CR
Chinese pangolin	တရုတ်သင်းခွေချပ်	<i>Manis pentadactyla</i>	CR
Black musk deer	ကတိုးကောင်၊ ကတိုးဂျီ	<i>Moschus fuscus</i>	EN
Asian small-clawed otter	ဖျံသည်းခြေငယ်	<i>Aonyx cinerea</i>	VU
Smooth-coated otter	ဖျံအမွှေးနု	<i>Lutrogale perspicillata</i>	VU
Hairy-nosed otter	ဖျံ	<i>Lutra sumatranais</i>	EN
Dugong	ရေဝက်၊ ရေသူမ	<i>Dugong dugon</i>	VU
White-rumped vulture	လင်းတကျောဖြူ	<i>Gyps bengalensis</i>	CR
Slender-billed vulture	လင်းတနှုတ်သီးသွယ်	<i>Gyps tenuirostris</i>	CR
Red-headed vulture	လင်းတထိပ်နီ	<i>Sarcogyps calvus</i>	CR
White-winged duck	တောဘဲမန်ဒါလီ	<i>Cairina scutulata</i>	EN
Masked finfoot	ရေဗလုံ	<i>Heliopais personatus</i>	EN
Green peafowl	ဒေါင်းစိမ်း	<i>Pavoniticus</i>	EN
Greater adjutant	ငှက်ကြီးခုံးစပ်	<i>Leptoptilos dubius</i>	EN
Lesser adjutant		<i>Leptoptilos javanicus</i>	VU
Sarus crane	ကြိုးကြာ	<i>Grus antigone</i>	VU
Indian skimmer		<i>Rynchops albigollis</i>	VU
Black-bellied tern	စင်ရော်	<i>Sterna acuticauda once</i>	EN
Jerdon's babbler	ဂျာဒန်စွေ	<i>Chrysomma alirostre</i>	VU
Northern river terrapin	ရေငံလိပ်၊ သောင်လိပ်	<i>Batagur baska</i>	CR
Big-headed turtle	လိပ်ကြက်တူရွေး	<i>Platysternon megacephalum</i>	EN
Toli shad	ငါးသလောက်ယောက်ဖ	<i>Tenulosa toli</i>	CR
Green sawfish	ငါးမန်းစက်	<i>Pristis zijsron</i>	CR
Large-tooth sawfish	ငါးမန်းစွယ်သယ်၊ ခုတ်ငါးမန်း	<i>Pristis pristis</i>	CR
Dwarf sawfish	-	<i>Pristis clavata</i>	EN
Narrow sawfish	ငါးမန်းစွယ်သယ်၊ ခုတ်ငါးမန်း	<i>Anoxypristis cuspidata</i>	EN
Chinese coffin tree	တရုတ်ခေါင်းပင်	<i>Taiwania cryptomerioides</i>	VU

အမျိုးအစားခွဲ က (၂) စာရင်းဝင်မျိုးစိတ်များအနက် လက်ရှိတွင် မျိုးစိတ်အချို့ကို နေရင်းဒေသတွင် ထိန်းသိမ်းရန် အလေးပေး ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ မျောက်ညိုနှင့် အနောက်ပိုင်း မျောက်လွဲ ကျော်တို့၏ နေရင်းဒေသ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်သည့် အစီအစဉ်များ ဆောင်ရွက်နေသော်လည်း ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများ ပိုမိုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

သစ်တောဦးစီးဌာနသည် WCS၊ လိပ်မျိုးစိတ် ရှင်သန်ရေးအဖွဲ့ (Turtle Survival Alliance-TSA) တို့နှင့် ပူးပေါင်း၍ ရောင်လိပ်/သောင်လိပ်၊ အခြားကုန်းလိပ်များနှင့် ရေချိုလိပ်များ ထိန်းသိမ်းခြင်းကို နေရာအနှံ့အပြားတွင် ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် မိတ်ဆွေများအသင်း (Friends of Wildlife-FOW) သည် ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့တွင် လင်းတ ထိန်းသိမ်းရေး အသေးစားလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။

ဇယား ၂၉။ အမျိုးအစားခွဲ က (၃)။ IUCN SSC/ASAP မှ နောက်ထပ် ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် မျိုးစိတ်များ၊ အရေအတွက် = ၅။

အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	သိပ္ပံအမည်	ကမ္ဘာ့အဆင့်
Irrawaddy River shark	ဧရာဝတီငါးမန်း	<i>Glyphis siamensis</i>	CR
Baer's pochard	-	<i>Aythya baeri</i>	CR
Pink-headed duck	ဘဲခေါင်းပန်းရောင်	<i>Rhodonessacaryophyllacea</i>	CR
Largetooth sawfish	ငါးမန်းစွယ်သယ်၊ ခုတ်ငါးမန်း	<i>Pristis microdon</i>	CR
	-	<i>Puntius compressiformis</i>	CR

ဧရာဝတီငါးမန်းကို ၁၈၉၆ ခုနှစ်တွင် ပြတိုက်တွင် ပြသထားသည့် နမူနာ တစ်ခုတည်းသာ တွေ့ရှိရပါသည်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ် အစောပိုင်းနှစ်များတွင် Birdlife International မှ ဦးဆောင်၍ ကွင်းဆင်းလေ့လာမှု အများအပြား ပြုလုပ်ခဲ့သော်လည်း ဘဲခေါင်းပန်းရောင်ကို ၁၉၄၉ ခုနှစ်မှ စ၍ တွေ့ရှိရခြင်း မရှိတော့ပါ။

ဇယား ၃၀။ အမျိုးအစား ၁၊ နေရင်းဒေသပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် နှင့် သဘာဝသို့ ပြန်လည်စေလွှတ်ရန် လိုအပ်သည့် လိပ် နှင့် ရေချိုငါး မျိုးစိတ်များ။

အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	သိပ္ပံအမည်	ကမ္ဘာ့အဆင့်
Burmese star tortoise	မြန်မာ့ကြယ်လိပ်	<i>Geocheloneplatynota</i>	CR
Burmese roofed turtle	မြန်မာ့တိုက်လိပ်	<i>Batagur rivittata</i>	EN
Northern river terrapin	ရောင်လိပ်၊ သောင်လိပ်	<i>Batagur baska</i>	CR
Arakan forest Turtle	ရခိုင်လိပ်	<i>Heosemys depressa</i>	CR

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကမ္ဘာ့အဆင့် အရေးပါသည့် ကုန်းလိပ် နှင့် ရေချိုလိပ်မျိုးစိတ် အများအပြား ရှိရာ ကမ္ဘာ့ မျိုးစိတ်စုစုပေါင်း၏ (၁၀) ရာခိုင်နှုန်း ရှိပါသည်။ ကုန်းလိပ်နှင့် ရေချိုလိပ်မျိုးစိတ် (၂၈) မျိုးကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။ ယင်းမျိုးစိတ်များ အသက်ရှင် ရပ်တည်မှုကို အဓိက ခြိမ်းခြောက်မှုများမှာ တစ်ပိုင်တစ်နိုင် စားသုံးမှု နှင့် စီးပွားဖြစ် ရောင်းဝယ်မှု (အဓိကအားဖြင့် တရုတ်နိုင်ငံသို့) တို့အတွက် အလွန်အကျွံ ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ကျက်စားနယ်မြေများ ပျက်စီးခြင်း (အထူးသဖြင့် ၂ အုသည့်ကမ်းခြေများ စိုက်ပျိုးမြေများအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားခြင်း၊ ရေအား လျှပ်စစ်စီမံကိန်းများကြောင့် ရေအောက်သို့ ရောက်ရှိသွားခြင်း) နှင့် မျိုးစိတ် (၄) မျိုးမှာ အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ IUCN Red List တွင် CR နှင့် EN တို့ အဖြစ် သတ်မှတ်ထားပါသည်။

ဇယား ၃၁။ အမျိုးအစား ၈၊ ပြန်ကျဲစွာ ကျက်စားလျက်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များနှင့် ကြီးမား ကျယ်ပြန့်သည့် နေရာဒေသတွင် ကျက်စားသည့် နိုင်ငံအဆင့် အရေးပါသော မျိုးစိတ် များ။

အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	သိပ္ပံအမည်	ကမ္ဘာ့အဆင့်
Asian elephant	အာရှဆင်	<i>Elephas maximus</i>	EN
Tiger	ကျား	<i>Panthera tigris</i>	EN
Hog deer	ဒရယ်	<i>Axis porcinus</i>	EN
Fishing cat	ကြောင်တံငါ	<i>Prionailurus viverrinus</i>	EN
Banteng	စိုင့်	<i>Bos javanicus</i>	EN
Eld's deer	ရွှေသမင်၊သမင်	<i>Rucer vuseldii</i>	EN
Gaur	ပြောင်	<i>Bos gaurus</i>	VU

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောဆင်ရိုင်း ကောင်ရေ (၄-၅,၀၀၀) ခန့် နှင့် သစ်ထုတ်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် ဆင်ယဉ် ၆,၀၀၀ ခန့် ရှိသည်ဟု ခန့်မှန်းထားပါသည်။ သို့သော် လတ်တလော လေ့လာမှုများအရ တောဆင်ရိုင်း (၂,၀၀၀) အောက်တွင်သာ ရှိကြောင်း ခန့်မှန်းထားပြီး ကောင်ရေ အခြေအနေ၊ ပြောင်းလဲမှု နှင့် ပျံ့နှံ့မှုဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။ တောဆင်ရိုင်းများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် ရခိုင်ရိုးမဆင်ဘေးမဲ့တောနှင့် မြောက်ဇာမရီတောရိုင်း တိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တောတို့ကို သတ်မှတ်တည်ထောင်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောဆင်ရိုင်း များကို ဖမ်းဆီး၍ ကျွန်းသစ် ထုတ်လုပ်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် ရှည်လျားသည့် သမိုင်းကြောင်းရှိပါ သည်။ မွေးမြူထားသည့် ကောင်ရေများအတွင်း သေဆုံးမှုမြင့်မားခြင်းနှင့် မွေးဖွားနှုန်း နိမ့်ကျခြင်း တို့ကြောင့် တောဆင်ရိုင်းများ ဖမ်းဆီးခြင်းသည် တောဆင်ရိုင်းကောင်ရေအပေါ် အဓိက အန္တရာယ် ကျရောက်မှု တစ်ရပ်ဖြစ်နေပါသည်။ သို့သော် သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းတွင် ယဉ်ယန္တရားများ ပိုမို အသုံးပြုလာမှုကြောင့် အိမ်မွေးဆင်များသည် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ခရီးသွားလုပ်ငန်းတွင် အသုံးပြုရန် ရောင်းချခြင်း ခံနေရပါသည်။ တရုတ်နိုင်ငံသို့ မှောင်ခိုရောင်းချမည့် ဆင်စွယ်များရရှိရန် မြန်မာ နိုင်ငံတွင် တောဆင်ရိုင်းများ သတ်ဖြတ်ခံရလျက် ရှိပါသည်။ သစ်တောမြေများတွင် စိုက်ပျိုးရေး တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်လာမှုကြောင့် ဆင်နှင့် လူပဋိပက္ခ (Human-elephant conflict) ဖြစ်ပွားမှု၊ ယင်းမှ တစ်ဆင့် တောဆင်ရိုင်းများအပေါ် လက်တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် တရားမဝင်သတ်ဖြတ်မှုတို့သည် မြင့်မားလာပြီး အထူးသဖြင့် ပဲခူးနှင့် ရခိုင်ရိုးမတို့တွင် ပိုမို ဖြစ်ပွားလာပါသည်။ NWCD သည် တောဆင်ရိုင်းများ သတ်ဖြတ်ခံရမှု အချက်အလက်များကို CITES တောဆင်ရိုင်းများ တရားမဝင် သတ်ဖြတ်ခံရမှု စောင့်ကြည့်ထိန်းချုပ်ခြင်း အစီအစဉ် (Monitoring the Illegal Killing of Elephant-MIKE) သို့လည်းကောင်း၊ ဆင်စွယ်များ ဖမ်းဆီးရမိမှုကို CITES ဆင် ကုန်သွယ်မှု ဆိုင်ရာ အချက်အလက်စနစ် (Elephant Trade Information System-ETIS) သို့လည်းကောင်း ပေးပို့လျက် ရှိပါ သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သမိုင်းတစ်လျှောက် နိုင်ငံ နေရာအနှံ့ ပြန့်နှံ့တည်ရှိခဲ့သည့် ကျားများသည် ယခုအခါ ထမံသီ နှင့် ဟူးကောင်းချိုင့်ဝှမ်းတောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ဘေးမဲ့တောများ (အိန္ဒိယနိုင်ငံ နယ် နိမိတ် နှင့် နီးကပ်စွာတည်ရှိ)နှင့် တနင်္သာရီ (ကျားကောင်ရေ ၂၀၀ ခန့်ရှိသည့် ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အနောက်ဘက် ဆက်စပ်သစ်တောဒေသနှင့်ထိစပ်နေ) တို့တွင်သာ ကျန်ရှိပါတော့သည်။ ထမံသီနှင့် ဟူးကောင်း တို့တွင် ကာကွယ်မှုများ မြှင့်တင်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ တနင်္သာရီ ဆက်စပ်သစ်တောဒေသတွင် သဘာဝ နယ်မြေများ သတ်မှတ်ဖွဲ့စည်းခြင်း (ရည်မှန်းချက် ၁၁ သို့ ကြည့်ရှုပါ) နှင့် အိန္ဒိယ၊ ထိုင်းနိုင်ငံတို့နှင့် နယ်နိမိတ်ဆက်စပ် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မြှင့်တင်ခြင်းတို့ကသာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကျားများ ဆက်လက် ရှင်သန်စေမည် ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အခြားသော ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ် အများအပြားကို ကောင်ရေ အလွန် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြင့် တွေ့ရှိရပါသည်။ ယင်းမျိုးစိတ်များအနက် ကျက်စား နယ်မြေ ကျယ်ပြန့်သော မျိုးစိတ်များအတွက် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ဖြစ်နေသည့် သစ်တောများ ပြန်လည်ဆက်စပ်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန် ကျယ်ပြန့်သော နေရာဒေသအဆင့် စီမံချက် (Landscape level planning) သည် အရေးပါပါသည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် မျိုးစိတ်များအပြင် မြန်မာနိုင်ငံသည် ကမ္ဘာ့အဆင့် အရေးပါပြီး ကောင်ရေ သိရှိရမှု နည်းပါးသည့် ကုန်းနေရေနေ နှင့် တွားသွားမျိုးစိတ်များ၊ ကျောရိုးမဲ့ မျိုးစိတ်များ၊ အပင်များ၊ အထွတ်မျိုးစိတ်များနှင့် အခြား မျိုးစိတ်များ ကျက်စားရာ နေရာဖြစ်ပြီး ယင်းမျိုးစိတ် အများအပြားမှာ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အလျင်အမြန်ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။ ယင်းမျိုးစိတ်အများအပြားအတွက် လက်ရှိတွင် အခြေခံအချက်အလက်များ မရှိခြင်း သည် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဦးစားပေးများ သတ်မှတ်ရန် အဟန့်အတား ဖြစ်စေပါသည်။

မျိုးသုဉ်းမည့် အန္တရာယ်နှင့်ရင်ဆိုင်နေရသည့် မျိုးစိတ်များအား ရောင်းဝယ်ခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ တွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို အကြီးအကျယ် ခြိမ်းခြောက်နေမှုများအနက် တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် စီးပွားရေးအရ တန်ဖိုးရှိသည့် မျိုးစိတ်များ ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်ထွက်ပစ္စည်းများ၏ အရင်းအမြစ်တစ်ခုအဖြစ် လျင်မြန်စွာ ဖြစ်လာခဲ့ပါသည်။ အထူးထိခိုက်ခံရသည့် မျိုးစိတ်များမှာ နိုင်ငံ၏ ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များ၊ အထူး သဖြင့် ရေချိုလိပ်များနှင့် ကုန်းလိပ်မျိုးများ ဖြစ်ပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်၊ မိုင်းလားတွင် တောရိုင်း တိရစ္ဆာန်ထွက်ပစ္စည်းများကို ၂၀၀၆ ခုနှစ်မှစ၍ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုအရ စီးပွားဖြစ် တောရိုင်း တိရစ္ဆာန်နှင့် သဘာဝအပင်များ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ (Trade Records Analysis of Flora and Fauna in Commerce-TRAFFIC) သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဆင်၊ ဝက်ဝံ၊ ကျား၊ ကျားသစ်၊ နှင်းကျား၊ အင်းကျား၊ ရေလိပ်၊ ကုန်းလိပ်နှင့် သင်းခွေချပ်တို့အား မြောက်မြားစွာ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသို့ ရောင်းချလျက်ရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပါသည်။

အမဲလိုက်ဖမ်းဆီးခြင်း နှင့် ရောင်းဝယ်ခြင်းတို့ကြောင့် ထိခိုက်မှုကို လျော့ချရာတွင် တောင်းဆိုမှုကို လုံးဝလျော့ချရန် လိုအပ်ပါသည်။ သို့သော် တစ်ချိန်တည်းတွင် အရေးပါသော ကောင်ရေများအပေါ် လုံးဝကာကွယ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု တိုးမြှင့်ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ရောင်းဝယ်မှု ကွန်ယက်များအား ဖြတ်တောက်ခြင်းတို့ကို အရေးတကြီး လိုအပ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေအချို့တွင် NGO များ ပံ့ပိုးမှုဖြင့် ကင်းလှည့် ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်မှု နှင့် အာဆီယံဒေသ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှု တားဆီးရေးကွန်ယက် (ASEAN Wildlife Enforcement Network-ASEAN -WEN) တွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုတို့သည် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ ရောင်းဝယ်မှုအပေါ် တိုက်ဖျက်ရန် မှန်ကန်သည့် လုပ်ဆောင်ချက် ဖြစ်သော်လည်း အဆိုပါ ခြိမ်းခြောက်မှုကို ဖြေရှင်းရန် လုံလောက်မှု မရှိပါ။ ထိရောက်သည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နိုင်ရန် သတင်းအချက်အလက်များ စုံစမ်းထောက်လှမ်းခြင်း၊ ပြည်သူလူထု ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်း၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေး ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် ဆိုင်ရာ မူခင်းများကို စုံစမ်းခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်းနှင့် တားဆီးခြင်းဆိုင်ရာ အခြားလုပ်ငန်းများကို စုစည်းထားသည့် ပြီးပြည့်စုံသော အစိုးရအဖွဲ့အစည်း လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု လိုအပ်ပါသည်။ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှုအပေါ် မှီခိုနေရသည့် တစ်သီးပုဂ္ဂလနှင့် အစုအဖွဲ့များကို ဝင်ငွေ ရရှိနိုင်သည့် အခြားသောလုပ်ငန်းများ ပံ့ပိုးနိုင်ရန် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အစီအစဉ်များသည် အရေးပါပါသည်။

ဇယား ၃၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၂) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းသိမ်းထားမှုအဆင့် တိုးတက်ကောင်းမွန်ပြီးဖြစ်ရန်။
လုပ်ငန်း ၁၂-၁-၁	ဦးစားပေး မျိုးစိတ်များ အတွက် ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သုတေသန လုပ်ငန်းများ ရှေ့ပြေးစမ်းသပ်ဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် တိုးမြှင့်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁၂-၁-၂	အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် ကုန်းလိပ်နှင့် ရေချိုလိပ်များ ကျက်စားခြင်း၊ ခြံလှောင်မွေးမြူခြင်းနှင့် သဘာဝတောသို့ ပြန်လည်စေလွှတ်ခြင်းတို့ ခိုင်မာသေချာစေရန် အစီအစဉ်များ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
လုပ်ငန်း ၁၂-၁-၃	နေရာ ကျယ်ပြန့်စွာ ကျက်စားသော မျိုးစိတ်များ နှင့် ပြန်ကျစွာ ကျက်စားလျက်ရှိသော မျိုးစိတ်များ ထိန်းသိမ်းရေးကို နိုင်ငံ၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးနှင့် နေရာအဆင့် စီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းခြင်း၊
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၂။	မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောရိုင်း တိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှု ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သိသိသာသာ ကျဆင်းရန်။
လုပ်ငန်း ၁၂-၂-၁	CITES ဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်း/စည်းကမ်းများကို နိုင်ငံ၏ ဥပဒေများမှတစ်ဆင့် အာဏာသက်ရောက်စေခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ		ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
လုပ်ငန်း၁၂-၂-၂	တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှုကို တိုက်ဖျက်သည့် ဥပဒေ၊ စည်းမျဉ်းများကို ထိရောက်စွာ ကျင့်သုံးနိုင်ရန် ဥပဒေစိုးမိုးရေး အဖွဲ့အစည်းများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်း၍ မြှင့်တင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်း၁၂-၂-၃	ဒေသခံပြည်သူများ၏ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တရားမဝင် ရောင်းဝယ်မှုအပေါ် ဗိုဗိုနေရမှုကို လျော့ချနိုင်ရန် အခြားသော အသက်မွေးမှု အစီအစဉ်များကို ပြည်တွင်း၊ ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့်ပူးပေါင်း၍ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အဓိက မျိုးစိတ်များ၏ နိုင်ငံအဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်မှုစာရင်း ဆန်းစစ်ပြုစုခြင်း ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။		
လုပ်ငန်း၁၂-၃-၁	ဒေသရင်းမျိုးစိတ်များကို အထူးအလေးပေးပြီး အဓိက မျိုးစိတ်များအပေါ် နိုင်ငံအဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်မှုစာရင်း ဆန်းစစ်ပြုစုခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ၊ တက္ကသိုလ်များ
လုပ်ငန်း၁၂-၃-၂	ထိန်းသိမ်းရေး ရလဒ်များ တိုးမြှင့်နိုင်ရန် Red List စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့် အမျိုးအစားများ အသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ရေး အလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၄။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရွှေ့ပြောင်းကျက်စားသည့် မျိုးစိတ်များ အခြေအနေ တိုးတက်ကောင်းမွန်ပြီး ဖြစ်ရန်။		
လုပ်ငန်း၁၂-၄-၁	သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာနှင့် နိုင်ငံတွင်းရှိ အဖွဲ့အစည်းများ အကြား ရွှေ့ပြောင်းကျက်စားသည့် မျိုးစိတ်များ၏ သတင်းအချက်အလက်များ ဖလှယ်ခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ နယ်စပ် ဖြတ်ကျော်ကျက်စားလျက်ရှိသည့် မျိုးစိတ်များ၏ အချက်အလက်များ မှတ်တမ်းတင်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့်ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းကို တိုးမြှင့်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်း၁၂-၄-၂	ငါးမန်းမျိုးစိတ်များ၊ နို့တိုက်သတ္တဝါများ၊ ပင်လယ်လိပ်များ အပါအဝင် အန္တရာယ်ကြုံတွေ့နေသော ပြောင်းရွှေ့ ကျက်စားသည့် မျိုးစိတ်များကို ကာကွယ်ရန်နှင့် ယင်းတို့ ကျက်စားသည့် ကူးသန်းလမ်းကြောင်းများ၏ ဂေဟစနစ် ရှင်သန်ရေး ရေရှည်တည်တံ့ရန် ထိန်းသိမ်းရေးစီမံချက်များ ရေးဆွဲ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်း၁၂-၄-၃	ရေတိမ်ဒေသဂေဟစနစ်များတွင် သုတေသနပြုလုပ်မည့် နေရာများ သတ်မှတ်ခြင်း၊ ဆောင်းခိုဌာနများကို စောင့်ကြည့်ခြင်းနှင့် ပညာပေးခြင်း၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ

၄-၆-၁၃။ အာအိရီရှည်မှန်းချက် (၁၃) လူမှုစီးပွားရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များအပါအဝင် စိုက်ပျိုးထားသည့် အပင်များ၊ မွေးမြူထားသော တိရစ္ဆာန်များ၊ ယင်းတို့၏ မျိုးစိတ်ရိုင်းများ၊ မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းပြီးဖြစ်ရန် နှင့် မျိုးရိုးဗီဇယုတ်လျော့မှု အနည်းဆုံး ဖြစ်စေရန် နှင့် မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲများ လုံခြုံစေရန် မဟာဗျူဟာများကို ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးပြီး ဖြစ်ရန်။

အစားအစာဖူလုံရေး၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုနှင့်လိုက်လျောညီထွေဖြစ်ရေး၊ မိရိုးဖလာ ကောက်ပဲသီးနှံများ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ အစားအစာများနှင့် ဆေးဝါးများ မှီဝဲစားသုံးခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသော ယဉ်ကျေးမှုစလေ့ထုံးတမ်းများ ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့အတွက် စိုက်ပျိုးသီးနှံများ၊ ဒေသမျိုးများနှင့် ကောက်ပဲသီးနှံမျိုးအရိုင်းများ၏ မျိုးရိုးဗီဇများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းသည် အလွန်အရေးပါပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကြွယ်ဝသည့် ဒေသမျိုးများနှင့် သီးနှံမျိုးကွဲများကို အချို့နေရာများတွင် ထိန်းသိမ်းထားပြီးဖြစ်သော်လည်း အခြားနေရာများတွင် ပျောက်ကွယ်ရန် အန္တရာယ် ကျရောက်လျက် ရှိပါသည်။ မိရိုးဖလာမျိုးကွဲများ ရှိသည့်နေရာများတွင် စပါးမျိုးရိုင်းများ နှင့် မိရိုးဖလာ စိုက်ပျိုးသည့် ဒေသမျိုးများ ရှိသည့် ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ငေါချမ်းခ တောင်ကြားလည်း အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။ အခြားနေရာများတွင် လယ်သမားများမှ ဝင်ငွေရ ကောက်ပဲသီးနှံ စီးပွားရေးတွင် ပိုမိုပါဝင်ပတ်သက်လာသည်အတွက် ဒေသမျိုးကွဲများနေရာတွင် အစေ့အရင်းအမြစ်တစ်ခုတည်းမှ ရရှိသော စပ်မျိုးသီးနှံများ အစားထိုးဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မျိုးစေ့ထုတ်လုပ်ခြင်း လုပ်ငန်းများကို စီးပွားဖြစ် လုပ်ဆောင်လာခြင်း၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် သီးနှံစိုက်ခင်းများတွင် ဝင်ငွေရ သီးနှံများ တိုးမြှင့်စိုက်ပျိုးလာခြင်းတို့သည် စိုက်ပျိုးသီးနှံများ၏ မျိုးရိုးဗီဇစုံလင်ကွဲပြားမှုကို လျော့နည်း လာစေမည်ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားအဆင့် မျိုးစေ့ဥပဒေ (မူကြမ်း) တွင် “မိမိတို့လယ်မှ စိုက်ပျိုးထွက်ရှိပြီး သိုလှောင်စုဆောင်းထားသည့် မျိုးစေ့များကို အသုံးပြုခြင်း၊ လဲလှယ်ခြင်း၊ ခွဲဝေခြင်း (သို့မဟုတ်) ရောင်းချခြင်း” ဆိုင်ရာ လယ်သမားတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်များကိုဖော်ပြထားမှုသည် လယ်သမားတို့၏ အမျိုးမျိုးသော ဒေသမျိုးများကို စိုက်ပျိုးပိုင်ခွင့်၊ မျိုးစေ့သိုလှောင်သိမ်းဆည်းခြင်းဆိုင်ရာ ကွန်ယက်များတွင် ပါဝင်လဲလှယ်ပိုင်ခွင့်များကို ကာကွယ်ပေးထားသည့် အလွန်အရေးပါသော အကြံပြုဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အနာဂတ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် မျိုးစေ့ဥပဒေများ၊ ဉာဏပစ္စည်းမူပိုင်ခွင့်များဆိုင်ရာ ဥပဒေများသည် အဆိုပါဥပဒေနှင့် ချိတ်ဆက် ကိုက်ညီစေသင့်ပါသည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အသုံးပြုလျက်ရှိသော မျိုးစေ့အများစုကို လယ်သမားများမှ ထုတ်လုပ်လျက် ရှိသော်လည်း လက်ရှိ ပညာပေးလုပ်ငန်းများမှာ စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်ထားသော မျိုးစေ့များ အသုံးပြုရေးကိုသာ နီးဆော်လျက်ရှိပါသည်။ ဤအခြေအနေသည် တောင်သူကွက်များရှိ မျိုးရိုးဗီဇကွဲများကို ထိန်းသိမ်းရာတွင် အခက်အခဲတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

သရက်သီးနှင့် ဆန်အပါအဝင် မြန်မာကောက်ပဲသီးနှံမျိုးကွဲများအတွက် ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပ ဈေးကွက်များ ဖော်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အရေးပါသော ဒေသမျိုးကွဲများအချို့အတွက် ဝယ်လိုအားကောင်းလာစေရန် ဖန်တီးပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး လယ်သမားများအတွက် စီးပွားရေး အခွင့်အလမ်းများလည်း ပိုမိုပွင့်လန်းလာစေနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သိပ္ပံနှင့်နည်းပညာဝန်ကြီးဌာနသည် လက်ရှိတွင်လက်ဖက်၊ သနပ်ခါး၊ ကြာနှင့်ရက်လုပ်သောအထည်များနှင့် အရည်အသွေးမြင့်ကျွန်းများအပါအဝင် ထူးခြားသော စိုက်ပျိုးရေး ထွက်ကုန်များနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံကို အသိအမှတ်ပြုရေး ၎င်းတို့ထွက်ရှိသည့်နေရာ၏ ပထဝီဝင်ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ၊ ထုတ်လုပ်ပုံများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် မူပိုင်ခွင့်များ သတ်မှတ်ခြင်း (Geographic Indication-GI) စနစ် အသုံးပြု၍ ဈေးကွက်မြှင့်တင်နိုင်မည့် ဥပဒေတစ်ခုကို ရေးဆွဲလျက်ရှိပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဦးစီးဌာနသည် ထောက်ခံချက်ရရှိပြီး စပါးမျိုးစေ့များ၏ မျိုးကွဲပေါင်း (၁၀-၁၅) မျိုးခန့်ထုတ်လုပ်နိုင်ရေး၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏ စပါးမျိုးကွဲများအတွက် ဈေးကွက်မြှင့်တင်နိုင်ရေးနှင့် နိုင်ငံတကာသို့တင်ပို့နိုင်သည့် အရည်အသွေးမြင့်စပါးမျိုးကွဲများ ထုတ်လုပ်နိုင်ရေး အထူးအလေးထား ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ အဆိုပါဆောင်ရွက်ချက်များသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် သီးသန့်ဖြစ်သည့် စပါးမျိုးကွဲများအတွက် ဈေးကွက်မြှင့်တင်နိုင်မည်ဖြစ်သော်လည်း ဈေးကွက်သို့တင်ပို့ရာတွင် အရည်အသွေးကောင်း မျိုးကွဲတစ်ခုသာ ဈေးကောင်းရရှိသည့်အတွက် သီးနှံမျိုးကွဲစုံလင်မှု ထိန်းသိမ်းခြင်းကို ထိခိုက်မှုရှိနိုင်ပါသည်။

သီးနှံများကို မျိုးတစ်မျိုးတည်းသာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်စိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် အခြားမြေအသုံးချမှု ပြောင်းလဲခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် မျိုးရိုင်းများ၏ နေရင်းဒေသများ ဆုံးရှုံးခြင်းသည် စိုက်ပျိုးရေး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအတွက် ခြိမ်းခြောက်မှုတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသမျိုးရိုင်းများ စုံလင်ကွဲပြားမှုကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ရေး၊ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သုတေသနလုပ်ငန်းများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေး နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ ကောက်ပဲသီးနှံ မျိုးရိုင်းများပေါများပြီး ဆုံးရှုံးပျောက်ကွယ်ရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် အရေးကြီးနေရာများကို လယ်သမားများကွန်ယက် အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

သီးနှံမျိုးကွဲစုံလင်မှုနှင့် မျိုးရိုးဗီဇစုံလင်မှုကို တောင်သူကွက်များတွင် ထိန်းသိမ်းရုံမှအပ အခြားအစားထိုးစရာနည်းလမ်းမရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ စိုက်ပျိုးရေးဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အမြောက်အမြားကို သီးနှံမျိုးကွဲစုံလင်မှုနှင့် သစ်မဟုတ်သည့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်သည့် အလှည့်ကျအနားပေးစနစ်ဖြင့် တောင်ယာစိုက်ပျိုးခြင်းအပါအဝင် မိရိုးဖလာ စိုက်ပျိုးနည်းလမ်းများဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားပါသည်။ အစုအဖွဲ့ပိုင် မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် မြေယာအသုံးချပိုင်ခွင့်များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် အဆိုပါသီးနှံမျိုးကွဲများကို အမျိုးမျိုးသော စိုက်ပျိုးမြေများ၊ သစ်တောများနှင့် ဖုန်းဆိုးတောများတွင် ဆက်လက်စိုက်ပျိုးနိုင်စေ ရန်အတွက် အရေးပါသည့်အချက်ဖြစ်ပါသည်။

သီးနှံမျိုးကွဲများထိန်းသိမ်းရန်အတွက် မျိုးစေ့ဆောင်းသူများကွန်ယက်များ တည်ထောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ရိုးရာ အစားအစာနှင့် မျိုးစေ့ပြပွဲများ ပြုလုပ်၍ သီးနှံဆိုင်ရာ အသိပညာများနှင့် မျိုးစေ့များ ဖလှယ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခြင်းသည်လည်း အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပါသည်။ အဆိုပါ

ပြပွဲများတွင် ဝင်ငွေရသီးနှံများ စိုက်ပျိုးလာခြင်းကြောင့် မိရိုးဖလာဒေသမျိုးများ ဆုံးရှုံးခဲ့ သည့် လယ်သမားများမှ ဒေသမျိုးများကို အသစ်တဖန်ပြန်လည်တွေ့ရှိနိုင်ပြီး ၎င်းတို့အစုအဖွဲ့ အတွင်းသို့ ပြန်လည်ယူဆောင်စိုက်ပျိုးနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ဒေသမျိုးများကို မှတ်တမ်းတင်ရန်နှင့် သုတေသနပြုရန်၊ သီးနှံမျိုးရိုင်းများ ပေါများပြီး ပျောက်ကွယ် ရန် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် အရေးကြီးနေရာများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန်နှင့် သီးနှံအရင်းအမြစ် များကို စီမံခန့်ခွဲရေး နိုင်ငံအဆင့်မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်များကို ရေးဆွဲရန်တို့အတွက် စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဦးစီးဌာနနှင့် တက္ကသိုလ်မှ သုတေသနပညာရှင်များ၊ တောင်သူအဖွဲ့များနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများကြား ပူးပေါင်းသုတေသန ဆောင်ရွက်မှုများလုပ်ရန် လိုအပ်ပါ သည်။ ထိုသို့သုတေသနများပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် နေရင်းဒေသ ပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် အမျိုး သားမျိုးစေ့ဘဏ်မှ သီးနှံမျိုးများစုဆောင်းနိုင်မည့် ဦးစားပေးနေရာများကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။

စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဦးစီးဌာနသည် ရေဆင်း၌ မြန်မာမျိုးစေ့ဘဏ်ကို စီမံအုပ်ချုပ်လျက်ရှိပြီး နှစ်တို၊နှစ်လတ်ကာလအတွက် မျိုးပေါင်း ၂၀,၀၀၀ ကျော်ကို သိုလှောင်သိမ်းဆည်းထားပါသည်။ မျိုးစေ့ဘဏ်သည် လယ်သမားများပူးပေါင်းပါဝင်မှုရှိသည့် ကွင်းဆင်းစစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း၊ အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးခြင်းနည်းလမ်းများဖြင့် ဒေသသီးနှံမျိုးများကို စာရင်းကောက်ယူခြင်းနှင့် ကာကွယ် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ကာ စုဆောင်းထားသော မျိုးအရေအတွက်များကို စုံလင်တိုးပွား လာအောင် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမျိုးစေ့ဘဏ်တွင် စပါးမျိုးဗီဇ (Germplasm) များကို အဓိကထားစုဆောင်းပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမျိုးစေ့ဘဏ်သည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဆန်စပါး သုတေသနဌာန (International Rice Research Institute-IRRI)နှင့် မျိုးစေ့များ ဖလှယ်မှုများ ရှိပြီး ကိုရီးယား၊ ဂျပန်၊ ထိုင်းနိုင်ငံတို့ရှိ မျိုးစေ့ဘဏ်များနှင့် ပူးပေါင်း၍ သီးနှံ (၁၈) မျိုး၏ မျိုးဗီဇ ၇,၀၀၀ ကျော်ကိုလည်း ထိန်းသိမ်းထားပါသည်။ ဆေးဘက်ဝင်အပင်များ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေး ကိုလည်း ဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ထားပြီးဖြစ်ပြီး ဆေးဘက်ဝင်အပင်များကို မျိုးစေ့ဘဏ်၊ လူထု အသိပညာပေးရန်နှင့် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန် ဆေးဘက်ဝင်အပင်ဥယျာဉ်များကို ထူထောင်ခြင်းတို့ ဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားပါသည်။

မျိုးစေ့ဘဏ်တွင် ထိန်းသိမ်းထားသော သီးနှံအမျိုးအစားနှင့် စုဆောင်းရာဒေသ ပိုမိုစုံလင်များပြား စေရေးကို ဦးစားပေးအဖြစ် အမျိုးသားမျိုးစေ့ဘဏ်မှ သတ်မှတ်ထားပါသည်။ စိုက်ပျိုးရေး သုတေ သနဦးစီးဌာနနှင့် အခြားအစိုးရဌာနများ (တိုင်းရင်းဆေးပညာဦးစီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များရှိ ရုက္ခဗေဒ ဌာနများ)၊ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ တောင်သူအစုအဖွဲ့များ၊ မျိုးစေ့စုဆောင်းသူ ကွန်ယက်များကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများသည် စိုက်ပျိုးရေး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ပိုမိုစုံလင်စွာ မှတ်တမ်းတင်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ပေါက်ရောက်ရာဒေသ ပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်းမည့် မျိုးများ စုဆောင်း မည့် နယ်ပယ်ကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်လာစေမည် ဖြစ်ပါသည်။

မိရိုးဖလာ မွေးမြူသည့် တိရစ္ဆာန်များနှင့် ၎င်းတို့၏မျိုးရိုးဗီဇ စုံလင်ကွဲပြားမှုများကိုလည်း အလားတူနည်းလမ်းဖြင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်ပါသည်။ မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန် ပိုင်ရှင်များ၊ ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍ၊ နိုင်ငံတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာရှိ သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကျေးလက်ဒေသ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်နေကြသည့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများကြား သုတေသနလုပ်ငန်းများ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် နေရင်းဒေသပြင်ပတွင် တိရစ္ဆာန်များ မွေးမြူရေးဆိုင်ရာ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်း ခြင်းနှင့် သုတေသနပြုခြင်း အတိုင်းအတာကို ပိုမိုကျယ်ပြန့် လာစေမည်ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် CBD ၏ ဇီဝလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ ကာကွယ်ရေးဦးစီးဌာန၊ နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ် (Cartagena Protocol) ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားပြီး ခေတ်မီဇီဝနည်းပညာများကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသော ပေါင်းဒဏ် ခံနိုင်သည့် စပါးမျိုးများကဲ့သို့ ပြုပြင်ပြောင်းလဲထားသော သက်ရှိများကြောင့် ပေါ်ပေါက် လာနိုင်သည့် အန္တရာယ်များမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို ကာကွယ်ရန် သဘောတူညီထားပြီး ဖြစ်ပါ သည်။ ဒေသမျိုးများနှင့် ကောက်ပဲသီးနှံအရိုင်းများ၏ မျိုးရိုးဗီဇများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်း ရန် နှင့် ဇီဝလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ ကာကွယ်ရေးဦးစီးဌာန၊ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို လိုက်နာရန် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ သို့မဟုတ် အမှတ်မထင် တင်သွင်းမိသော မျိုးရိုးဗီဇ ပြုပြင်ပြောင်းလဲထားသည့် သက်ရှိများကို လေ့လာဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်များ မြှင့်တင်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒ (မူကြမ်း)ကို ရေးဆွဲပြီးနောက် ဇီဝလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒ တစ်ခု သတ်မှတ်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ် ရပ်တန့်သွားခဲ့ရာ အသစ်တဖန် ပြန်လည်ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။

ဇယား ၃၃။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၃) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၃-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ PGR ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများကို သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် နေရင်းဒေသအတွင်း ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း မြှင့်တင်သည့် အစီအစဉ်များ ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၃-၁-၁ အသုံးနည်းသည့် သီးနှံများနှင့် ဆေးဘက်ဝင်အပင်များ အပါအဝင် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်သည့် သီးနှံများ၏ မျိုးရိုးဗီဇ ကွဲပြားမှုကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ဦးစားပေးသတ်မှတ်ခြင်းဆိုင်ရာ သုတေသနလုပ်ငန်းများ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
လုပ်ငန်း ၁၃-၁-၂ မိရိုးဖလာ သီးနှံမျိုးကွဲများ အန္တရာယ်အများဆုံး ကြုံတွေ့ရလျက်ရှိသည့် နေရာများတွင် ကျေးရွာ မျိုးစေ့ဘဏ်များနှင့် မျိုးစေ့ဆောင်းသည့် ကွန်ယက်များ တည်ထောင်ခြင်း	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၁-၃ မိရိုးဖလာ သီးနှံမျိုးကွဲများအား မျိုးပွားခြင်းနှင့် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းတို့အတွက် လယ်/ဆည် ဝန်ကြီးဌာနနှင့် တောင်သူအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာပေးအဖွဲ့များနှင့် တောင်သူလက်တွေ့ သင်တန်းကျောင်းများ ပူးပေါင်း၍ သုတေသနလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ တောင်သူအဖွဲ့အစည်းများ၊ I/NGO များ</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၁-၄ နာဂိုဏ်း နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်အား အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေမူဘောင်တွင် မျိုးစေ့များနှင့် အသိဉာဏ်ပစ္စည်းဆိုင်ရာကို ထည့်သွင်းခြင်း တို့ဖြင့် မိရိုးဖလာ သီးနှံမျိုးကွဲများဆိုင်ရာ အသိဉာဏ်ပစ္စည်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအပေါ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ခိုင်မာသေချာစေခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည် ဝန်ကြီးဌာန၊ သိပ္ပံနှင့် နည်းပညာဝန်ကြီးဌာန၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၁-၅ PGR များကို စိုက်ပျိုးမြေများတွင် ထိန်းသိမ်းမှု မြှင့်တင်ရန် အထောက်အပံ့များနှင့် အစီအစဉ်များ ချမှတ်ခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည် ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၃-၂။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ နေရင်းဒေသပြင်ပတွင် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို ပူးတွဲသုတေသနနှင့် မျိုးစေ့များ စုဆောင်းသည့် အစီအစဉ်တို့ဖြင့် ဖြေရှင်းပြီးဖြစ်ရန်။</p>	
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၂-၁ မျိုးစေ့များဆိုင်ရာ အသင်းအဖွဲ့များ၊ တောင်သူအဖွဲ့အစည်းများ၊ ကျေးရွာအဆင့် မျိုးစေ့ဘဏ်များ၊ တောင်သူလက်တွေ့သင်တန်းကျောင်းများနှင့် ပူးပေါင်း၍ ဇီဝပစ္စည်းများ စုဆောင်းခြင်းနှင့် ပူးတွဲသုတေသနလုပ်ငန်းများဆိုင်ရာ အစီအစဉ်တစ်ခု တည်ထောင်ခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တောင်သူအဖွဲ့အစည်းများ</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၂-၂ နိုင်ငံအဆင့် လိုအပ်ချက် ဆန်းစစ်ခြင်းတွင် ဖော်ထုတ်ခဲ့သည့် ဦးစားပေးမျိုးများကို အမျိုးသားမျိုးစေ့ဘဏ်အတွက် နေရာဒေသအနှံ့မှ စုဆောင်းခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၂-၃ နိုင်ငံတကာ သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို ဆက်လက်တိုးချဲ့ခြင်း၊ ပြည်တွင်းတက္ကသိုလ်များနှင့် ပူးပေါင်း၍ သုတေသနအစီအစဉ်များ တိုးချဲ့ရေးဆွဲခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၃-၂-၄ DNA အအေးလွန် ထိန်းသိမ်းခြင်း နည်းပညာများကို အသုံးပြု၍ အမျိုးသားမျိုးစေ့ဘဏ်ကို အမျိုးသား မျိုးရိုးဗီဇဘဏ်အဆင့်သို့ တိုးချဲ့တည်ထောင်ခြင်း၊</p>	<p>လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန</p>

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၃-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သီးနှံမျိုးရိုင်းများ ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းစီမံချက် ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၃-၃-၁ နိုင်ငံအနှံ့ရှိ သီးနှံမျိုးရိုင်းများအတွက် ဗဟိုဌာနတစ်ခု တည်ထောင်နိုင်ရန် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တောင်သူအစုအဖွဲ့များနှင့် တက္ကသိုလ်များနှင့် ပူးပေါင်း၍ သုတေသန ပြုလုပ်ခြင်း၊	လယ်/ဆယ်ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၃-၃-၂ သီးနှံမျိုးရိုင်းများ ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်း စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊	လယ်/ဆယ်ဝန်ကြီးဌာန၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၃-၄။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ လက်ရှိလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းရန် မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များ၏ မျိုးရိုးဗီဇများကို ကာကွယ်ရန် အစီအစဉ်နှင့် အထောက်အပံ့များ ချမှတ်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၃-၄-၁ နွားနောက်ကဲ့သို့သော တစ်ဝက်တစ်ပျက် အိမ်မွေး တိရစ္ဆာန်များ အပါအဝင် မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များ၏ တစ်သျှူးနမူနာများကို နေရင်းဒေသနှင့် ပြင်ပတို့တွင် ထိန်းသိမ်းခြင်း အပါအဝင် မျိုးရိုးဗီဇများကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ရေး ဦးစားပေးများကို သတ်မှတ်ရန် အခွင့်အလမ်းများ ရှာဖွေခြင်းနှင့် သုတေသန ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊	မွေးမြူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့် ကျေးလက်ဖွံ့ဖြိုးရေး ဝန်ကြီးဌာန

၄-၆-၁၄။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၄)၊ လူမှုဘဝသာယာဝပြောရေး၊ အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းများနှင့် ကျန်းမာရေးတို့ကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ရေနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် အရေးပါသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များကို ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၊ ထိခိုက်မှုခံရလွယ်သည့်သူများ၊ အမျိုးသမီးများ၊ ဒေသခံပြည်သူများ နှင့် ဌာနေ တိုင်းရင်းသားများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်း၍ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာရန် နှင့် လုံခြုံစိတ်ချရရန်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူဦးရေ အမြောက်အမြားသည် သဘာဝသယံဇာတများနှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ်တွင် အလွန်အမင်း မှီခိုလျက်ရှိပါသည်။ လူဦးရေ၏ ၆၆% သည် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ကြပြီး ကျေးလက်ဒေသရှိ ကျန်လူဦးရေအမြောက်အမြားသည် သစ်တော၊ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းခြင်းတို့ကဲ့သို့သော သယံဇာတများအပေါ် မှီခိုရသည့် လုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်လုပ်ကိုင်ကြပါသည် (FAO ၂၀၁၅)။ အမျိုးသမီးများနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပါအဝင် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ နှင့် ထိခိုက်လွယ်သော အုပ်စုများသည် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်း၊ ကျေးလက်ဒေသများတွင်သာ ပိုမိုနေထိုင်ခြင်း၊ စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများနည်းပါးခြင်းတို့ကြောင့် အထူးသဖြင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ်တွင်သာ မှီခိုနေကြပါသည်။ အဆိုပါ သယံဇာတများကို ရေရှည်တည်တံ့မှုမရှိသော နည်းလမ်းများဖြင့် အသုံးပြုပါက လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းရှိ စီးပွားရေးအရ နိမ့်ကျသူများ၊ အဆိုပါ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို အဓိကထောက်ပံ့ပေးနေသည့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအပေါ် ဆိုးရွားစွာ ထိခိုက်လာစေနိုင်ပါသည်။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၄) သည် ကျယ်ပြန့်ပြီး ကဏ္ဍအများအပြားနှင့်ချိတ်ဆက်နေကာ အခြားအာအိချီရည်မှန်းချက်များ ဖြစ်သည့် (၂ပမာ၊ ၃၊ ၅၊ ၇၊ ၁၀၊ ၁၁၊ ၁၅၊ ၁၈) တို့ကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မှု အပေါ်တွင် မှီတည်နေပါသည်။ ဤရည်မှန်းချက်တွင် ရေချို၊ သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ၊ ဝတ်မှုန်ကူးခြင်းနှင့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ ရေလွှမ်းမိုးမှု ကာကွယ်ခြင်းနှင့် ငါးလုပ်ငန်းများစသည့် အဓိက ဂေဟ စနစ် (၄) ခု နှင့် ဆက်စပ်တန်ဖိုးများကိုသာ အဓိက ထားပါသည်။

ဤရည်မှန်းချက်ကို ဆက်စပ်နေသော လုပ်ငန်းများအပေါ် မူတည်၍ (က) ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း၊ (ခ) ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများမှ ရရှိသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို အညီအမျှ ခွဲဝေခြင်းဟူ၍ နယ်ပယ် (၂) ခု ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ဂေဟစနစ်များမှ ထောက်ပံ့ပေးသည့် ဇီဝဘူမိရုပ်သွင်ဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများကို ရည်မှန်းချက် (၅) နှင့် (၁၅) တို့တွင် ထည့်သွင်းထားပါသည်။ တန်းတူညီမျှမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များသည် ရှုပ်ထွေးပြီး ကိစ္စအများအပြားတွင် ကျား/မ၊ လူမျိုး၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုနှင့် သယံဇာတများကို သုံးစွဲခွင့် စသည့်ကိစ္စရပ်များနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်နေပါသည်။ ထိခိုက်ခံစားလွယ်သည့် လူတန်းစားများအတွက် အကျိုးပြုနေသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို အောက်ပါဇယားတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည် (ဇယား၃၄)။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ဇယား ၃၄။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ ဥပမာများ နှင့် ယင်းတို့၏ တန်ဖိုးများ (Leadley နှင့်အဖွဲ့ ၂၀၁၄ ထံမှ ရယူပါသည်။)။

ဝန်ဆောင်မှုများ	သက်ဆိုင်ရာ ဂေဟစနစ်များ	တန်ဖိုး
ရေ	သစ်တောများ ဖုံးလွှမ်းသည့် ရေဝေရေလဲများ	သောက်သုံးရေ၊ ဆည်ရေ
ငါးဖမ်းဆီးခြင်း	ကုန်းတွင်း/ကမ်းရိုးတန်း ရေပြင်များ၊ ဒီရေတောများ	အစားအစာလုံခြုံမှု၊ အသားဓာတ်၊ ဝင်ငွေရရှိမှု
စိုက်ပျိုးရေး	စိုက်ပျိုးရေး-ဂေဟစနစ်	အစားအစာလုံခြုံမှု၊ ဝင်ငွေ၊ ယဉ်ကျေးမှု နှင့် မိရိုးဖလာ တန်ဖိုးများကို ထိန်းသိမ်းခြင်း
သစ်/ထင်း NTFP နှင့် တောထွက် ပစ္စည်းများ	သစ်တော ကုန်းမြေ ဂေဟစနစ်များ	ဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းသုံး သစ်များ၊ ထင်း အစားအစာ၊ ဆေးဝါး၊ ပစ္စည်းကိရိယာများ
ဆေးဝါး သဘာဝအခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်း ယဉ်ကျေးမှု	သစ်တောများ ထိခိုက်မှုမရှိသည့် (သဘာဝ ရှုခင်းကောင်းသည့်) ဒေသများ ဂေဟစနစ်အမျိုးမျိုး	တိုင်းရင်းဆေးဝါးများ ပံ့ပိုးခြင်း ဝင်ငွေရရှိခြင်း ဒေသခံ ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး၊ အထိမ်းအမှတ် ပစ္စည်း၊ ပျော်ရွှင်ချမ်းမြေ့မှု
မြေဆီလွှာ ဖြစ်ထွန်းမှု သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကျရောက်မှု နည်းပါးခြင်း	မြေဆီလွှာ ကမ်းရိုးတန်း	အစားအစာ၊ ဝင်ငွေ မုန်တိုင်းများကြောင့် ရေကြီးရေလျှံခြင်း/ မိုးခေါင်မှု လျော့နည်းစေခြင်း
ဝတ်မှုန်ကူးခြင်း	စိုက်ပျိုးရေး-ဂေဟစနစ်နှင့် အထောက်အပံ့ပြုသည့် ဂေဟစနစ်များ	အစားအစာလုံခြုံမှု

ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို အတန်းအစား (၄) မျိုး ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ထောက်ပံ့ပေးသော ဝန်ဆောင်မှုများတွင် ကောက်ပဲသီးနှံများ၊ ငါး နှင့် မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်များ၊ ဆောက်လုပ်ရေး နှင့် အခြားလုပ်ငန်းများအတွက် လိုအပ်သည့် ကုန်ကြမ်းပစ္စည်းများ ပါဝင်ပြီး ယင်းတို့အားလုံးမှာ သဘာဝဂေဟစနစ်များအပေါ် တိုက်ရိုက်မှီခိုနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိန်းညှိပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှု များတွင် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင် မုန်တိုင်းများဝင်ခြင်းနှင့် ရေကြီးရေလျှံခြင်း ကဲ့သို့သော သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များမှ ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ ကာဗွန် သိုလှောင်ပေးခြင်းနှင့် ဒေသတွင်း မိုး ရေချိန်ကို ထိန်းချုပ်ပေးခြင်းကဲ့သို့ တန်ဖိုးတိုင်းတာ၍ မရနိုင်သည့် တန်ဖိုးမြင့်ဝန်ဆောင်မှုများ ပါဝင် ပေသည်။ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများသည်လည်း တန်ဖိုးမြင့်မားပြီး တိုင်းတာရန် ပိုမို ခက်ခဲကာ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာသီးခြား လက္ခဏာ (လူမှုရေးဆိုင်ရာ တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှု၊ စိတ် ကျန်းမာမှုနှင့် အခြားအရေးပါသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ထိန်းသိမ်းခြင်း)နှင့် သဘာဝ အခြေခံ ခရီးသွားလုပ်ငန်း (သဘာဝအလှအပဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းမှတစ်ဆင့်) တို့ ပါဝင်ပါ သည်။ အထောက်အကူပြု ဝန်ဆောင်မှုများသည် လူသားတို့ကို တိုက်ရိုက် အကျိုးမပြုသော်လည်း ဂေဟစနစ်၏ လုပ်ငန်းများ လည်ပတ်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သောကြောင့် အခြား ဝန်ဆောင်မှု

များ ရရှိရေးနှင့်လည်းသွယ်ဝိုက်ဆက်စပ်နေပါသည်။ အထောက်အကူပြု ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှု ဥပမာအချို့မှာ မြေဆီလွှာများ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းနှင့် အပင်ကြီးထွားမှုဖြစ်စဉ် တို့ဖြစ်ပါသည်။

ရောင်းခြင်း၊ ဝယ်ခြင်း မရှိမှုကြောင့် ဈေးကွက် သတ်မှတ်တန်ဖိုး မရှိသည့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှု များ၏ တန်ဖိုးကို ကိန်းဂဏန်းဖြင့် ဖော်ပြရန် ခက်ခဲပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဈေးကွက်တန်ဖိုး ခန့်မှန်း နိုင်သည့် ထောက်ပံ့ပေးသည့် အဓိက ဝန်ဆောင်မှုများကိုသာ အလေးပေးကြပါသည်။ အကျိုးဆက် အနေနှင့် လက်ရှိလေ့လာမှု အများအပြားသည် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးများကို လျော့ တွက်ထားနိုင်ခြေ ရှိပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တန်ဖိုးအရှိဆုံး ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများအနက်တစ်ခုမှာ **ရေချိုအရင်း အမြစ်များ** ကို ထောက်ပံ့ပေးခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ရေရှားပါးသည့် နိုင်ငံများ ထံတွင် မပါဝင်ဘဲ အာရှတွင် လူတစ်ဦးချင်းစီလျှင် ရေရရှိမှု အမြင့်ဆုံး အဆင့် (၅) နေရာတွင် ရှိပြီး ပြန်လည်ပြည့်ဖြိုးနိုင်သည့် ရေအရင်းအမြစ် စုစုပေါင်း၏ (၅.၈%) ကိုသာ သုံးစွဲလျက်ရှိပါသည် (Simmance 2013)။ သို့သော်လည်း ဤကိန်းဂဏန်းသည် နေရာဒေသနှင့် ရာသီအလိုက် ကွဲပြားမှုနှင့်အတူ ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။ နိုင်ငံ၏ ခြောက်သွေ့သည့် အလယ်ပိုင်းဒေသတွင် ရေရရှိမှု သည် အလွန်ခက်ခဲပြီး မိုးရေအများအပြားရရှိသည့် ဒေသများတွင် ရေအရည်အသွေးနှင့် ရာသီ အလိုက် ရရှိမှုတို့မှာ ခက်ခဲပါသည်။

ရေစီးဆင်းမှုကို ညင်သာစေပြီး နန်းအနည်နှစ်ကို ထိန်းသိမ်းပေးသော သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်း နေပြီး ထိခိုက်မှုမရှိသည့် ရေဝေရေလဲဒေသများတွင် တောင်သူများနှင့် ရေအားလျှပ်စစ်ဓာတ်အား ပေးစက်ရုံတို့သည် မှီခိုနေရပါသည်။ ရေဝေရေလဲဒေသများ ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်းနှင့် လုံခြုံ စိတ်ချရအောင် ပြုလုပ်ခြင်း၏ စီးပွားရေးအရကုန်ကျမှုကို ကမ္ဘာပေါ်ရှိ အခြားနေရာများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော လေ့လာမှုများက ပြသခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်-ဩဂုတ်လအတွင်း ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုဖြစ်စေသည့် ရေကြီးမှုများက မြန်မာနိုင်ငံတွင် အဆိုပါဖြစ်ရပ်ကို ပန်းတိုင်တစ်ခု အဖြစ် အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် နည်းလမ်းများတွင် သစ်တော အတန်းအစားကျ ဆင်းနေသည့် နေရာများ၌ သစ်တောများ ပြန်လည်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေး နည်းစနစ်များကို အဆင့်မြှင့် တင်ခြင်းနှင့် ကုန်းမြင့်ဒေသများ နှင့် မြစ်ဝှမ်းဧရိယာများကို ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ အဆိုပါလုပ်ငန်းများအတွက် ရန်ပုံငွေကို ရေဝေရေလဲဒေသထိန်းသိမ်းရေး ရန်ပုံငွေ များ ထူထောင်ခြင်း၊ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ ပညာပေးလုပ်ငန်းများတွင် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် ရေရှည်တွင် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် ငွေပေးချေခြင်းစနစ်များမှတစ်ဆင့် ရရှိနိုင်ပါသည်။

မြစ်များနှင့် ရေချိုရေတိမ်ဒေသများသည် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးနေသည့် အရေးပါသော အရင်းအမြစ်များဖြစ်ပြီး တန်ဖိုးအားဖြင့် မြင့်မားပါသည်။ မြစ်များမှ ရရှိသည့် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ရေအားလျှပ်စစ်ဆိုင်ရာ အကျိုးကျေးဇူးများအပြင် ရေတိမ်ဒေသများ၊ မြစ်များနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများတွင် ရေချိုငါးဖမ်းလုပ်ငန်းများ၊ ဂေဟစနစ် ထွက်ကုန်များ၊ ပို့ဆောင်ဆက်သွယ်ရေး၊ အပန်းဖြေခြင်းနှင့် ကာဗွန်သိုလှောင်ပေးခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီးရှိ မိုးယွန်းကြီးအင်းရေတိမ်ဒေသရှိ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများမှ နှစ်စဉ်အသားတင် အကျိုးအမြတ် US\$ (၂၂) သန်း (တစ်နှစ်လျှင် တစ်ဟက်တာလျှင် US\$ ၂,၂၀၀) ထောက်ပံ့ပေးနေကြောင်း လေ့လာချက်မှုတစ်ခုမှ ခန့်မှန်းထားပါသည်။

သစ်တောများသည် ရေထောက်ပံ့ပေးခြင်း(အထက်တွင်ကြည့်ပါ)၊ သစ်၊ တိရစ္ဆာန်များမှ အသားများနှင့် ဆေးဘက်ဝင် အပင်များကဲ့သို့သော သစ်မဟုတ်သော သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ ထောက်ပံ့ပေးခြင်းတို့အပါအဝင် ဂေဟစနစ် တန်ဖိုးအများအပြားကို ထောက်ပံ့ပေးပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သစ်တောဂေဟစနစ်များမှ နှစ်စဉ် US\$ သန်း (၇) ထောင် တန်ဖိုးရှိ ထွက်ကုန်များနှင့် ဝန်ဆောင်မှု

များကို ထောက်ပံ့ပေးကြောင်း ခန့်မှန်းထားပါသည် (Emerton *et al.* 2013)။ သစ်တောများမှ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုကို လျော့နည်းသက်သာစေခြင်းကဲ့သို့ ထိန်းညှိပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် အခြားကဏ္ဍများသို့ အထောက်အကူပြုခြင်းတို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် သစ်နှင့် သစ်မဟုတ်သည့် အခြားသစ်တော ထွက်ပစ္စည်းများ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း ဝန်ဆောင်မှုမှာ အဆိုပါ တန်ဖိုး၏ (၁၅)% သာ ရှိပါသည်။

အင်းဆက်များနှင့် အခြားတိရစ္ဆာန်များမှ ကောက်ပဲသီးနှံများကို ဝတ်မှုန်ကူးပေးခြင်းသည် အစားအစာဖူလုံမှုနှင့် အပင်မျိုးစိတ်များရှင်သန်ရေးအတွက် အထောက်အကူပြုပြီး ကျေးလက် ဒေသနေ လယ်သမားများအတွက် အထူးအရေးပါပါသည်။ ဝတ်မှုန်ကူးပေးသည့် တိရစ္ဆာန်များတွင် ငှက်များ၊ ပိုးတောင်မာများ၊ ကိုက်ဖြတ်စားသည့် အကောင်ငယ်များနှင့် အရေးအကြီးဆုံးအနေဖြင့် ပျားများ (*Apis spp.*) ပါဝင်ပြီး အချို့သီးနှံများ၏ အထွက်နှုန်းကို နှစ်ဆတိုးစေကြောင်း လေ့လာ မှုများမှ ပြသလျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဝတ်မှုန်ကူးခြင်းမှရရှိသည့် တန်ဖိုးများ မရှိသော် လည်း ကမ္ဘာ့ပျမ်းမျှတန်ဖိုးဖြစ်သည့် ကောက်ပဲသီးနှံ စုစုပေါင်းတန်ဖိုး၏ (၉.၅) % ကို အသုံးပြုပါက ဝတ်မှုန်ကူးခြင်းအတွက် သိသာထင်ရှားသည့် ကိန်းဂဏန်းတစ်ခု ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် IUCN Red List Index (RLI) အရ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဝတ်မှုန်ကူးသည့် တိရစ္ဆာန်များသည် ကျဆင်းလျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရပြီး ဦးရေ အလျင်အမြန် ပိုမိုလျော့နည်းခြင်းကြောင့် ဝတ်မှုန်ကူး ခြင်းခံရသည့် သီးနှံများ၏ အထွက်နှုန်းကို ထိခိုက်နိုင်ကြောင်း ပြသလျက် ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းအသားတင် စုစုပေါင်းထုတ်ကုန် (၅၈) % သည် စိုက်ပျိုးရေးမှ ရရှိသည်ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားလျှင် အဆိုပါအခြေအနေသည် စိုးရိမ်ဖွယ် ဖြစ်ပါသည်။

ဒီရေတောများ၊ ဒီရေအတက်အကျကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ရွှံ့နွံလတာပြင်များ၊ သန္တာ ကျောက်တန်း များနှင့် ပင်လယ်မြက်များပါဝင်သည့် ကမ်းရိုးတန်းနှင့် အဏ္ဏဝါဂေဟစနစ်များသည် ကမ်းရိုးတန်း ဒေသတွင် ရေလွှမ်းမိုးခြင်းကို လျော့ချပေးပြီး ငါးသားပေါက်များနှင့် အရွယ်ရောက်ပြီး ငါးမျိုးစိတ် များအတွက် နေရင်းဒေသများအဓိကပံ့ပိုးပေးပါသည် (သန္တာ ကျောက်တန်းများနှင့်ပတ်သက်၍ အကြောင်းအရာ အပြည့်အစုံကို ရည်မှန်းချက် (၁၀) တွင် ကြည့်ပါ)။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီရေတော များမှ ပံ့ပိုးပေးသည့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသ ကာကွယ်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးကို ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် လူပေါင်း ၁၄၀,၀၀၀ ကျော်အသက်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည့် ဆိုင်ကလုန်း နာဂစ်ကဲ့သို့မှန်တိုင်းများ ဖြစ်ပွားပြီးနောက် ပိုမိုအလေးထားလာပါသည်။ ငါးသားပေါက်များအတွက် နေရင်းဒေသများ ဖန်တီးပေးခြင်း၊ ကာဗွန်စုပိုယူပေးခြင်း နှင့် ထင်းလောင်စာ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း ကဲ့သို့သော ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်ဆက်စပ်နေသော တန်ဖိုးများကို ဒီရေတောများမှ ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ IUCN ၏ သုတေသနပြုချက်များမှ အာရှရှိ ဒီရေအတက်အကျကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရွှံ့နွံလ တာပြင်များသည် တစ်နှစ်လျှင် တစ်ဟက်တာလျှင် US\$ ၃၈,၀၀၀ အထိ တန်ဖိုးရှိသော ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးပြီး အရှေ့တောင်အာရှရှိ ဒီရေတောများသည် ခန့်မှန်းခြေ တစ်နှစ်

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

လျှင် တစ်ဟက်တာလျှင် ပျမ်းမျှ US\$ ၄၀,၀၀၀ တန်ဖိုးရှိ ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးကြောင်း ခန့်မှန်းထားပါသည်။

ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံချက်တွင် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထည့်သွင်းနိုင်ရန် သစ်တောဂေဟစနစ်များတွင် အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများကဲ့သို့ စနစ်တကျ တန်ဖိုးဖြတ်ခြင်း နည်းလမ်းကို အခြားဂေဟစနစ် များဖြစ်သည့် တိုက်ရိုက်မဟုတ်သည့် စီးပွားရေးတန်ဖိုး မြင့်မားသည့် အဏ္ဏဝါနှင့် ရေချိုဂေဟစနစ် များတွင် အသုံးပြုပါသည်။ ဤသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကုန်ကျစရိတ်-အကျိုးအမြတ် ဆန်းစစ်ပြီး စီမံကိန်းလုပ်ငန်းများ၏ အမှန်တစ်ကယ် ကုန်ကျစရိတ်ကို သိရှိရန် အထောက်အကူပြုပြီး ဒေသခံ ပြည်သူများကို ကူညီပံ့ပိုးပြီး ဂေဟစနစ်များကို ကာကွယ်ရန် မက်လုံးများကို ဖန်တီးပေးသည့် PES လုပ်ငန်းများ တည်ထောင်ရန် အခြေခံအဖြစ် အထောက်အကူပြုပါသည်။

ဇယား ၃၅။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၄) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက်နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၄-၁။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အဓိက ဂေဟစနစ်များ၊ ယင်းတို့မှ ရရှိသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ၏ အခြေအနေ၊ တန်ဖိုးများနှင့် ပြောင်းလဲမှုများကို ဖော်ထုတ်ရန် နိုင်ငံအဆင့် ဂေဟစနစ် ဆန်းစစ်လေ့လာမှုဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။</p>	
<p>လုပ်ငန်း ၁၄-၁-၀ ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသကဲ့သို့ ထူးခြားသည့် ဂေဟဗေဒ နှင့် ဇလဗေဒဆိုင်ရာ ဒေသများ အပါအဝင် အရေးပါ သည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေး သည့် ဂေဟစနစ်များနှင့် မျိုးစိတ်များ ကောင်ရေအခြေ အနေအပေါ် ကျရောက်နေသည့် ဖိအားများနှင့် ပြောင်းလဲ မှုကို ကိန်းဂဏန်း အချက်အလက်ဖြင့် ဆန်းစစ်ခြင်း</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>လုပ်ငန်း ၁၄-၁-၂ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၊ စီးပွားရေးအရ ထိခိုက်ခံရလွယ် သူများ အပါအဝင် ဆက်စပ်ပတ်သက်သည့် အုပ်စုများ ပါဝင်သည့် ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် အကြံပြုဆွေးနွေးမှုများ နှင့် အခြားသော အချက်အလက်များကို လေ့လာ၍ အဓိကဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် GIS ကို အသုံးပြု၍ မြေပုံရေးဆွဲခြင်း၊</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန</p>

၄-၆-၁၅။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၅)။ သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှုအား တိုက်ဖျက်ခြင်း၊ရာသီ ဥတု ပြောင်းလဲလာမှုကို လျော့နည်းသက်သာစေခြင်း၊ လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်ခြင်းတို့ကို အထောက်အကူပြုရန် ပျက်စီးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အနည်းဆုံး ၁၅ % ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာအောင် ပြုလုပ်ခြင်း အပါအဝင် ဂေဟစနစ်များ၏ အလိုက်သင့်တွန်းလှန်နိုင်စွမ်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ ကာဗွန်သိုလျှောင်မှုအပေါ် ပံ့ပိုးနိုင်မှုတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ တိုးမြှင့်ပြီး ဖြစ်ရန်။

နှစ်ပေါင်း (၅၀) ကျော် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အကျပ်အတည်းများအောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးစုံလင်လှသည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အများအပြားသည် အဆင့်အတန်းကျဆင်းခဲ့ပြီး ဖြစ်ပြီး ပြန်လည်ထူထောင်မှုပြုလုပ်ရန် လိုအပ်လျက် ရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် သစ်တောများအား ပြန်လည် ထူထောင်ရန် အရေးတကြီး လိုအပ်လျက်ရှိရာ ဤရည်မှန်းချက်တွင် သစ်တောများကို အဓိက အလေးပေးထားပါသည်။

နှစ်စဉ်ပျမ်းမျှအားဖြင့် (၀.၂၅) ရာခိုင်နှုန်းရှိသည့် တောပြုန်းတီးမှုနှုန်းသည် နည်းပါးသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း အဓိကအားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်းနှင့် မြောက်ပိုင်းရှိ ဝေးလံသည့် ဒေသများရှိ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော သစ်တောများရှိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပြီး အမြင်အားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ လမ်းပန်း ဆက်သွယ်ရေး ကောင်းမွန်သည့် သစ်တောများသည် အရည်အသွေး၊ ဧရိယာအားဖြင့် လျင်မြန်စွာ ကျဆင်းလျက်ရှိပါသည်။ နောက်ဆုံးရရှိသည့် ကောင်းကင်ပြိုဟ်တု အချက်အလက်များအရ တစ်နိုင်ငံလုံးတွင် သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှုသည် ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် (၆၆.၃) ရာခိုင်နှုန်းမှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် (၆၄.၁) ရာခိုင်နှုန်းသို့ ကျဆင်းခဲ့ပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့် အသက်မွေးလုပ်ငန်းများ ရှုဒေါင့်မှ ကြည့်လျင် သစ်တောများ၏ အရည်အသွေး ကျဆင်းမှုသည် ပိုမိုပြင်းထန်ပါသည်။

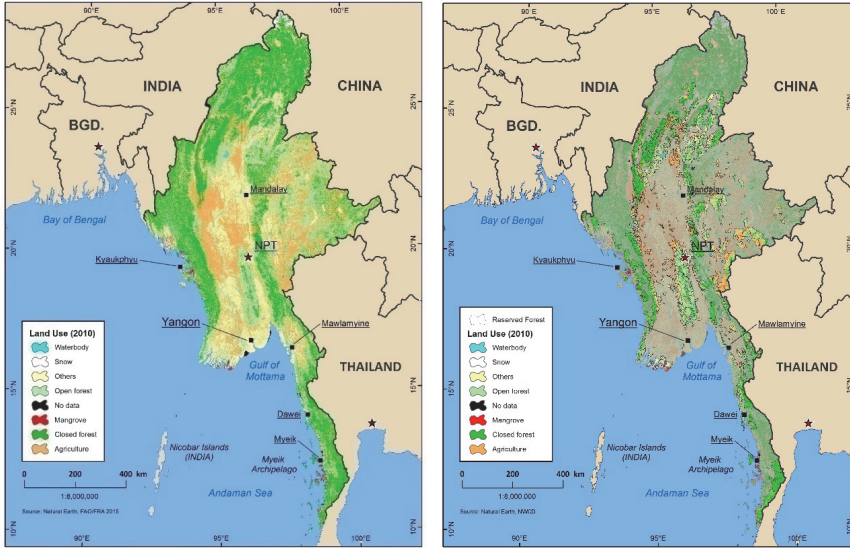
နှစ်စဉ်ခွင့်ပြုတောထွက် (Annual Allowable Cut-AAC) သည် သစ်တောများ အရည်အသွေး၏ စံညွှန်းကိန်းတစ်ခု ဖြစ်ပြီး၊ ရာစုနှစ်နှင့်ချီ၍ သစ်တောဦးစီးဌာနသည် (၁၀) နှစ်လျှင် တစ်ကြိမ် အသေးစိတ်ဆောင်ရွက်သည့် သစ်တောသယံဇာတ စာရင်းကောက်ယူခြင်းအပေါ် အခြေခံ၍ AAC ကို တွက်ချက်ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့်သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များအရ သတ်မှတ် ကန့်သတ်လုံးပတ်ကျော်သည့် အရွယ်ရောက်သော သစ်ပင်များကိုသာ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ခုတ်လှဲခြင်း တို့ကို ပြုလုပ်ပြီး AAC အဖြစ် ပြောင်းလဲတွက်ချက်ပါသည်။ ကျွန်းနှင့် သစ်မာတို့အတွက် AAC သည် ၁၉၁၈ ခုနှစ်တွင် ကုဗမီတာ (၃၉) သန်း မှ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ကုဗမီတာ (၂) သန်း အထိ ကျဆင်းခဲ့ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ (၉၀) ရာခိုင်နှုန်းကျော် ကျဆင်းရခြင်း၏ အဓိက အကြောင်းအရင်း တစ်ခုမှာ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ AAC ကို ကျော်လွန်၍ သစ်ထုတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ခုတ်လှဲရမည့် ပမာဏကို သစ်တောပြုစု စိုက်ပျိုးထိန်းသိမ်းခြင်းအပေါ် အခြေမခံဘဲ ပြည်ပသို့တင်ပို့ခြင်းမှရရှိသည့်

အခွန်တော်ဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်များအပေါ် အခြေခံခြင်းကြောင့် ၁၉၈၀ ခုနှစ်များတွင် သစ်ထုတ်လုပ်မှုကို မြင့်တက်စေပါသည်။

MTE ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် The State Timber Board (STB) အမည်ဖြင့် တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် သစ်မာထုတ်လုပ်ခြင်းကို နိုင်ငံတော်မှသာ ဆောင်ရွက်ရန် သတ်မှတ်ခဲ့ပြီး ၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံပိုင် သစ်စက်များအသွင်ဖြင့် စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ၁၉၇၄ခုနှစ်တွင် STB ကို Timber Corporation (TC) အဖြစ် ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ပါသည်။ ထို့နောက် TC ကို MTE အဖြစ် အမည်ပြောင်းလဲခဲ့ပါသည်။ ၁၉၈၉ ခုနှစ်မှစ၍ နယ်စပ်ဒေသများတွင် သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းကို ထိုင်း သစ်ထုတ်ကုမ္ပဏီများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ်တွင် တရုတ်ကုမ္ပဏီများသည် သစ်ထုတ်လုပ်ခွင့် တရားမဝင်နည်းဖြင့် ရယူဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာနသည် ယင်းလုပ်ငန်းများတွင် အခွင့်အာဏာရှိမှု နည်းပါးခဲ့ပြီး သစ်ထုတ်လုပ်ခြင်းအား ရေရှည် တည်တံ့စေရေး ဝင်ရောက် ဆောက်ရွက်နိုင်သည့် အခြေအနေတွင် မရှိခဲ့ပါ။

သစ်တောဦးစီးဌာနသည် မြန်မာ့သစ်တောများကို အမျိုးအစား (၂) မျိုး သတ်မှတ်ထားပြီး ယင်းတို့ကို စုပေါင်း၍ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (Permanent Forest Estate-PFE)) ဟု သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ယင်းတို့မှာ သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ဥပဒေ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတိုင်း သတ်မှတ်ထားသည့် အကောင်းဆုံးအရည်အသွေးနှင့် စီပွားရေး တန်ဖိုးမြင့်မားသည့် သစ်တောများ ဖြစ်ပြီး လမ်းပန်ဆက်သွယ်ရေး အနည်းငယ်ခက်ခဲသည့်နေရာတွင် တည်ရှိကာ ဒေသခံများ ထုတ်ယူသုံးစွဲခွင့်မရှိသည့် ကြိုးဝိုင်းတောနှင့် စီးပွားရေးတန်ဖိုးနိမ့်ပြီး လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ကောင်းမွန်သည့် နေရာတွင် တည်ရှိကာ ဒေသခံများကို ထုတ်လုပ်ခွင့် အချို့ ခွင့်ပြုထားသည့် ကြိုးပြင်ကာကွယ်တောတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။ ဥပဒေအရ PFE နှင့် သဘာဝနယ်မြေများအတွင်း အမြဲတမ်း အခြေချနေထိုင်ခြင်းအပေါ် ကန့်သတ်ထားပြီး ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံ့ဧရိယာ၏ (၂၉.၈၀) ရာခိုင်နှုန်း ရှိပါသည်။

သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ထုတ်ပြန်ချက်အရ ၂၀၁၀ ခုနှစ် သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု (၄၈.၅၀ ရာခိုင်နှုန်း) သည် PFE နှင့် သဘာဝနယ်မြေ အတွင်းနှင့် ပြင်ပတွင် (၂၃.၄၅) နှင့် (၂၅.၀၅) ရာခိုင်နှုန်း အသီးသီး ရှိပါသည် (ဇယား ၃၆)။ ထို့ကြောင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည် စုစုပေါင်း သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု၏ (၄၈) ရာခိုင်နှုန်းကိုသာ စီမံအုပ်ချုပ်လျက်ရှိပြီး (၅၂) ရာခိုင်နှုန်းမှာ သစ်တောဦးစီးဌာနမှ သတ်မှတ်ထားသည့် “အပတော” နှင့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာနမှ သတ်မှတ်ထားသည့် “မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့်မြေရိုင်း”များဖြစ်ကာ အခြားသော မြေအသုံးချမှုများသို့ ပြောင်းလဲသွားနိုင်သည့် အခြေအနေ ရှိပါသည်။ (ပုံ ၁၅)

ပုံ ၁၅။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု (ယာ) နှင့် ကြီးပိုင်းတောများရှိ သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု (ဝဲ)။

ဇယား ၃၆။ အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ (PFE)၊ သဘာဝနယ်မြေ နှင့် သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု။

သစ်တောဦးစီးဌာန၏ စီမံအုပ်ချုပ်မှု အမျိုးအစား	နိုင်ငံဧရိယာ ၏ %	ပုံးလွှမ်းမှု အမျိုးအစားများ	PFE ၏ %
ကြီးပိုင်းတော	၁၈.၀၁	PFEနှင့်သဘာဝနယ်မြေအတွင်းရှိသစ်တောဧရိယာ	၂၃.၄၅
ကြီးပြင်ကာကွယ်တော	၆.၀၅	PFEနှင့်သဘာဝနယ်မြေအတွင်းရှိသစ်တောမဟုတ်သည့် ဧရိယာ	၆.၃၅
သဘာဝနယ်မြေ	၅.၇၅	အခြားသစ်တောများ	၂၅.၀၅
အမြဲတမ်းသစ်တောနယ်မြေ နှင့် သဘာဝနယ်မြေ	၂၉.၈၀	အခြားမြေ (အပတော)	၂၄.၈၀
		စိုက်ပျိုးနိုင်သည့် စွန့်ပစ်မြေ (secondary forest)	၉.၅၀
		ဖုန်းဆိုးမြေ (ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာ)	၀.၆၀
		စိုက်ပျိုးမြေ (sedentary cultivation)	၁၅.၅၀
		စုစုပေါင်း	၉၈.၉၀

သစ်အလုံးလိုက်တင်ပို့ခြင်း ပိတ်ပင်တော့မည်ကို ကြိုတင်မျှော်မှန်းလျက် ၂၀၁၀ ခုနှစ်မှစ၍ သစ်ထုတ်လုပ်မှု မြင့်မားခဲ့ပြီး၊ သစ်အလုံးလိုက်တင်ပို့ခြင်းကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင်မှ ပိတ်ပင်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ လုံလောက်သည့် အရည်အသွေးမြင့် သစ်ကုန်ကြမ်း လုံလုံလောက်လောက် ရရှိရန် ခက်ခဲနေပြီး အရည်အသွေးနိမ့် စိုက်ခင်းထွက်သစ်များဘက်သို့ ပြောင်းလဲနေရသည့် သစ်အချောထည်စက်ရုံများ အရည်အတွက်များပြားလာခြင်းကြောင့် စီးပွားရေးရှုဒေါင့်မှ သုံးသပ်မည်ဆိုပါက

မြန်မာ့သစ်တောများသည် ယခုအခါ သစ်ထုတ်လုပ်၍ မရနိုင်တော့သည့် သစ်တောများ ဖြစ်နေသည်ကို ညွှန်ပြလျက်ရှိပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် လမ်းများတိုးချဲ့ဖောက်လုပ်ခြင်းကြောင့် သစ်တောများတွင် သစ်ထုတ်လုပ်ရန်နှင့် အခြားမြေအသုံးချမှုသို့ပြောင်းလဲရန် လမ်းကြောင်းများ ပွင့်စေပါသည်။

သစ်တောများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အဓိက ခြိမ်းခြောက်မှုများအနက် တစ်ခုမှာ ရာဘာနှင့် ဆီအုန်း စိုက်ခင်းများပြုလုပ်ရန် မြေအငှားချခြင်း၊ ကွမ်းသီးပင်နှင့် အခြား သီးနှံသစ်တော ရောနှော စိုက်ခင်းစသည့်တို့အတွက် အခြားမြေအသုံးချမှုသို့ ပြောင်းလဲခြင်း၊ တစ်နိုင်တစ်ပိုင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများအတွက် စိုက်ပျိုးမြေများ တိုးချဲ့ခြင်းတို့အတွက် ကျန်ရှိနေသော သစ်တောများကို ရှင်းလင်းခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ အကြိမ်ကြိမ်သစ်ထုတ်လုပ်မှုကြောင့် သစ်ဆက်လက်ထုတ်နိုင်မည့် အခြေအနေမရှိတော့ဘဲ အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်း ဆက်တိုက်ဖြစ်ခြင်းနှင့် ကြုံတွေ့နေသည့် မြန်မာ့ သစ်တောဧရိယာ အများအပြားသည် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အလမ်း မရေရာခြင်း၊ အချို့နေရာများတွင် ပဋိပက္ခများရှိခြင်းနှင့်အတူ နောက်တစ်ဆင့် အနေဖြင့် စိုက်ပျိုးရေး သို့မဟုတ် စိုက်ခင်းအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားနိုင်ပါသည်။

မြန်မာ့သစ်တောများသည် “ဆက်လက် အဆင့်အတန်းကျဆင်းမှုနှင့် ပြုန်းတီးမှုတို့ကြောင့် ဆက်လက် ထိခိုက်ခံမည်လား” သို့မဟုတ် “ဒေသခံပြည်သူများ ထောက်ခံအားပေးမှုဖြင့် ပြန်လည်မျိုးဆက်ရှင်သန်အောင်လုပ်မည်လား” စသည့် လမ်းဆုံလမ်းခွဲတွင် ရောက်ရှိနေပါသည်။ ပထမဖြစ်ရပ်သည် စီးပွားဖြစ် သစ်ထုတ်လုပ်ခွင့်များ ချပေးခြင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အလွဲအသုံးပြုခြင်းတို့ကြောင့် လျင်မြန်စွာ တောပြုန်းတီးမှု ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် ကမ္ဘောဒီးယား၊ လာအိုနိုင်ငံတို့နှင့် အလားတူမည် ဖြစ်ပါသည်။

သစ်တောဦးစီးဌာနသည် ဒေသခံပြည်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် သစ်တောပြန်လည်တည်ထောင်ရေးကို ဆောင်ရွက်လျက် ရှိပါသည်။ သို့သော် သစ်တောစီမံခန့်ခွဲခြင်းတွင် ဒေသခံ အစုအဖွဲ့များ ပါဝင်နိုင်သည့် တစ်ခုတည်းသော စနစ်ဖြစ်သည့် ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောသည် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် CFIs ကို ထုတ်ပြန်ပြီးကတည်းက တိုးတက်မှု နှေးကွေးလျက်ရှိပြီး ကျယ်ပြန့်သော ဧရိယာများ၌ သစ်တောပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ကာကွယ်ခြင်းတို့တွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်မှုကို လျင်မြန်စွာ တိုးမြှင့်နိုင်ရန် မူဝါဒ အသစ်တစ်ခုလိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။

သစ်တောဦးစီးဌာနသည် ပြည်ထောင်စုအစိုးရအဖွဲ့၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် PFE အတွင်းရှိ နှစ်ပေါင်းများစွာ အခြေချနေထိုင်သည့် ကျေးရွာဧရိယာ၊ ယင်းတို့၏ လယ်မြေများနှင့် အများပိုင်မြေများကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်မှစ၍ ပယ်ဖျက်ပေးခဲ့ပါသည်။ အိမ်ခြေ (၅၀)နှင့်အထက် ကျေးရွာ (၁၁၈၄) ရွာ၏ (၉,၁၉၃) ဟက်တာ၊ လယ်မြေ (၁၆၆,၇၈၃) ဟက်တာ၊ သာသနာ/အများပိုင်မြေ (၁၀,၅၈၂) ဟက်တာနှင့် အိမ်ခြေ (၅၀) အောက် ကျေးရွာ (၂၈၀၇) ရွာ၏ (၁၇,၁၆၀) ဟက်တာ၊ လယ်မြေ (၁၆၉,၉၁၄) ဟက်တာ၊ သာသနာ/အများပိုင်မြေ (၁၈,၅၁၅) ဟက်တာ တို့ပါဝင်ပါသည်။ ယင်း ကျေးရွာများရှိ

ဒေသခံများ၏ ယာမြေများကို အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောအဖြစ် ခွင့်ပြုပေးမည် ဖြစ်ပါ သည်။ သို့သော် သစ်တောဦးစီးဌာနရှိ ဝန်ထမ်းအင်အားနှင့် စွမ်းဆောင်ရည် နည်းပါးမှုတို့ကြောင့် ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများအဖြစ် လွှဲပြောင်းပေးခြင်းအား အပြည့်အဝ အကောင် အထည်ဖော်နိုင် ခြင်းမရှိပါ။ စီးပွားဖြစ် မျိုးစိတ်များ မြှင့်တင်လာမှု၊ ကျေးရွာများအနီးရှိ သစ်တောဧရိယာငယ်များကို ထပ်မံ မလွှဲပြောင်းလိုမှုနှင့် နှစ် (၃၀) မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်တို့ကြောင့် ယေဘုယျအားဖြင့် ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောများသည် သစ်တောများ ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်းအတွက် ပုံစံကောင်းတစ်ခု မဟုတ်ပါ။ ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများသည် အများအားဖြင့် သေးငယ်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နည်းပါးသည့် သစ်ပင်များရှိသည့် စိုက်ပျိုးမြေများသာ ဖြစ်ပါသည်။

သစ်တောနယ်မြေ၏ ထက်ဝက်ကျော်မှာ ဒေသခံများ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသည့် နီပေါနိုင်ငံ တွင် နိုင်ငံအဖွဲ့အစည်း နှင့် ဒေသခံများ၏ စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ရန် နိုင်ငံတကာ ပံ့ပိုးပေးရမှု ဆယ်စုနှစ်များစွာ ကြာမြင့်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ဆယ်စုနှစ်များစွာ စောင့်ဆိုင်း ခြင်း မပြုနိုင်ပါ။ သစ်တောဦးစီးဌာန၏ ဦးဆောင်မှုအောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီသည့် အောင်မြင်မှုရရှိထားသည့် ပုံစံများကို လက်ခံကျင့်သုံးနိုင်ရန် လုပ်ငန်းမစာဏကြီးမား သည့် သစ်တောပြန်လည် ထူထောင်ခြင်းကို လိုအပ်ပါသည်။ မြေ၊ သစ်ပင်နှင့် သစ်တော ပိုင်ဆိုင်မှု လုံခြုံစိတ်ချရမှု ကောင်းမွန်လာခြင်း၊ ရေတို၊ ကာလလတ်နှင့် ရေရှည်တွင် စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ် ရရှိခြင်း၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ၊ ဇလဗေဒနှင့် ကာဗွန် စသည်ဖြင့် ကျယ်ပြန့်သည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှု များအား ဦးစားပေး သတ်မှတ်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည့် နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အကျိုးရှိသည့် ရလဒ်များအတွက် ဒေသခံ ပြည်သူများနှင့် ပူးပေါင်း၍ ယင်းပုံစံများကို ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

CFI အောက်တွင် ဒေသခံပြည်သူစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် ဟက်တာ (၈၀,၀၀၀) ခန့်ရှိပြီး ဖြစ်ပြီး ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောအများစုမှာ ဟက်တာ (၁၀၀) အောက်တွင်သာ ရှိပါသည်။ အမျိုးသားသစ်တောကဏ္ဍပင်မစီမံကိန်းအရ ၂၀၃၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဒေသခံပြည်သူ အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောကို ဟက်တာ (၉၈၀,၀၀၀) တည်ထောင်ရန် ရည်မှန်းထားပါသည်။ မြန်မာ့သစ်တောများ အပေါ် ကျရောက်လာမည့် အန္တရာယ်များကို ဖြေရှင်းနိုင်ရန် ကြီးမားသည့် သစ်တောဧရိယာများ ခွဲဝေပေးခြင်းကို ထည့်သွင်းထားသည့် ပူးပေါင်းစီမံခန့်ခွဲခြင်း သို့မဟုတ် ဒေသခံအစုအဖွဲ့မှ စီမံခန့်ခွဲ ခြင်းတွင် အနည်းဆုံး စုစုပေါင်း ဟက်တာ ၁,၀၀၀,၀၀၀ ခန့်ကို ထည့်သွင်းရပါမည်။ ယင်းသစ်တော များ၏ အချို့ကို ဒေသခံများ၏ သစ်လိုအပ်ချက်ကို ပြည့်မီရန် လုံလောက်စွာ ထုတ်ယူခြင်း၊ အချော ထည် ပြုလုပ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင်ပြီး အများစုကို သဘာဝအတိုင်း မျိုးဆက်လာစေရန် ဆောင်ရွက် ခြင်းနှင့် ကာကွယ်ခြင်းတို့ပြုလုပ်ရပါမည်။

ကြီးမားသည့် သစ်တောပြန်လည်ထူထောင်ခြင်းလုပ်ငန်းများသည် စိန်ခေါ်မှုအများအပြားနှင့် ရင် ဆိုင်ရပါသည်။ ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည် များပြားလှစွာသော အကျိုးရယူလိုမှုများကို ကြိုကြိုခံကျော်လွှားနိုင်ရန် သမ္မတအဆင့်မှ ပေးထားသည့် အခွင့်အာဏာကို လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာနမှ ဦးဆောင်နေသော လုပ်ငန်းများဖြစ်သည့် REDD+

မြေအသုံးချမှု စီမံချက်၊ မြေအသုံးချမှု မူဝါဒကဲ့သို့ လုပ်ငန်းများကို အခွင့်ကောင်းယူ၍ ဒေသခံ ပြည်သူများ ပူးပေါင်းပါဝင်လာစေရန် နည်းပညာထောက်ပံ့ပေးပြီး သစ်တောများ ပြန်လည်ထူထောင် ရေးတွင် ၎င်း၏ အခန်းကဏ္ဍကို တိုးချဲ့ရန် လိုအပ်ပါသည်။ PFE များကို နှစ်ရှည်ငှားရမ်းမထား သည့် ဧရိယာများနှင့် ကြီးမားသော စီးပွားရေးစိုက်ခင်းများ အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲမသွားရန် ပိုမိုပြင်း ထန်သော အကာကွယ်ပေးမှုပြုလုပ်ရပါမည်။ ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောလုပ်ငန်း ညွှန် ကြားချက်ပါ စည်းမျဉ်း၊စည်းကမ်းများကို ပြင်ဆင်ရန် လိုအပ်ပြီး ဒေသခံအစုအဖွဲ့ စီမံခန့်ခွဲမှုကို အထောက်အပံ့ပေးနိုင်ရန် သေးငယ်ပြီး အဆင့်အတန်းကျဆင်းနေသော သစ်တောကွက်များအစား ကြီးမားပြီး အရည်အသွေးကောင်းမွန်သည့် သစ်တောများကို ပေးအပ်ရပါမည်။ လိုအပ်၍ သဘာဝ သစ်တောများ ပြည်လည်တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ဒေသရင်းဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကို အထောက်အကူ ပြုခြင်း ကို ကူညီပံ့ပိုးရန် သစ်တောများ ပြန်လည်တည်ထောင်ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံမျိုးများကိုသာ အသုံးပြု သင့်ပါသည်။ စွမ်းဆောင်ရည်တည်ဆောက်ရန်နှင့် ပထမ (၁၀-၂၀) နှစ်အတွင်း အသွင်ကူးပြောင်း ကာလ စရိတ်ကုန်ကျမှုတို့အတွက် အလှူရှင်ရန်ပုံငွေ အများအပြားကို လိုအပ်ပါမည်။

လက်ရှိကြုံတွေ့နေရသည့် စိန်ခေါ်မှုများအရ ရခိုင်ရိုးမတောင်ပိုင်း သို့မဟုတ် ပဲခူးရိုးမကဲ့သို့ သွားလာရေး လွယ်ကူပြီး သစ်တောများ ကောင်းစွာပေါက်ရောက်သည့်နေရာများတွင် ရှေ့ပြေး စမ်းသပ်လုပ်ကိုင်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ကြီးမားသည့် သစ်တောပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း အတွက် လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေးနှင့် နည်းပညာလိုအပ်ချက်များသည် ရှုပ်ထွေးပြီး သဘာဝနှင့် ဒေသခံ ပြည်သူများကို အကျိုးအမြတ်ခွဲဝေပေးသည့် နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ အဆင့်အတန်းကျဆင်း နေသည့် သစ်တောများ ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်းကို ဆောင်ရွက်နေသည့် သစ်တောနှင့် ဂေဟ ဒေသများ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ မိတ်ဖက်အဖွဲ့ (Global Partnership on Forest and Landscape Restoration-GPFLR) မှ ကူညီပံ့ပိုး နိုင်ပါသည်။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၁၅)၊ REDD+ ရည်မှန်းချက်နှင့် ရီယို+ ၂၀ ၏ မြေအဆင့်အတန်းကျဆင်းမှု ပပျောက်ရေး ရည်မှန်းချက် စသည့်တို့အပါအဝင် သစ်တောများအပေါ် နိုင်ငံတကာ ကတိကဝတ်များကို နိုင်ငံများမှ ဖြည့်ဆည်း ရာတွင် အကူအညီပေးနိုင်ရန် GPFLR အား ဖွဲ့စည်းထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဘွန်းစိန်ခေါ်မှု၏ “၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အဆင့်အတန်း ကျဆင်းနေ သည့် သစ်တောဧရိယာ ဟက်တာ သန်း (၁၅၀) အား ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း” ရည်မှန်းချက်အပေါ် ဟက်တာ (၅၉) သန်း ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ပါ သည်။

ဇယား ၃၇။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၅) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း	
ရည်မှန်းချက် ၁၅-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောသို့မဟုတ် ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် သစ်တော ဧရိယာ (၁၃၀,၀၀၀) ကို ခွဲဝေပေးပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၅-၁-၁	အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောဆိုင်ရာ ဥပဒေမူဘောင်ကို မြှင့်တင်ရန် နှင့် ဒေသခံအစုအဖွဲ့ စီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် ဆွဲဆောင်မှုများ တိုးမြှင့်ရန် သစ်တောဥပဒေ၊ နည်းဥပဒေတို့အား ပြင်ဆင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၅-၁-၂	ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့သစ်တောကို သိသိသာသာ မြှင့်တင်နိုင်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်အသစ်ကို လက်ရှိအတွေ့အကြုံများနှင့် သင်ခန်းစာများအပေါ် အခြေခံ၍ ဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၅-၂။	၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းများကို ထည့်သွင်းထားသည့် နိုင်ငံအဆင့် သစ်တော ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း အစီအစဉ်ဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များကို အစိုးရမှ တရားဝင် လက်ခံပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် ရှေ့ပြေးစီမံကိန်း ဆောင်ရွက်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၅-၂-၁	သစ်တော ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း နိုင်ငံအဆင့်မဟာဗျူဟာကို ရေးဆွဲခြင်း နှင့် အတည်ပြုခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၅-၂-၂	သစ်တော ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း ရှေ့ပြေးစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၅-၂-၃	PES လုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း နှင့် REDD + တို့ဖြင့် သစ်တောများ ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ ရေရှည်ရန်ပုံငွေအတွက် အခွင့်အလမ်းများ ရှာဖွေခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၅-၂-၄	ဂေဟဗေဒဆိုင်ရာ သုံးသပ်ချက်၊ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ ဖော်ပြချက်အပါအဝင် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ သုံးသပ်ချက်များကို ထည့်သွင်း၍ နိုင်ငံအဆင့် သစ်တော ပြန်လည် တည်ထောင်ခြင်း အစီအစဉ်ဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ ရေးဆွဲခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၅-၃။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ REDD+ အသင့်ပြင်ဆင်ခြင်း လမ်းပြမြေပုံအား အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။	
လုပ်ငန်း ၁၅-၃-၁	REDD+ အသင့်ပြင်ဆင်ခြင်း လမ်းပြမြေပုံအား ဆက်လက် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ အထူးသဖြင့် လုံခြုံစိတ်ချရမှုများ ရေးဆွဲခြင်း၊ ရှေ့ပြေးစမ်းသပ်လုပ်ကိုင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ REDD+ လုပ်ငန်းအဖွဲ့

© Shingo Onishi

အော်ရော၊ စင်ရော်

၄-၆-၁၆။ အာဆီချီရည်မှန်းချက် (၁၆): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း၏ မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များအား အသုံးပြုခြင်းမှ ရရှိသောအကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူမျှဝေခံစားခြင်းဆိုင်ရာ နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို နိုင်ငံ၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ခံကျင့်သုံးပြီးဖြစ်ရန်။

နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်အား ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်နိုင်ငံ၊ နာဂိုယာမြို့၌ အတည်ပြုခဲ့ကြပြီး ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် စတင်အသက်ဝင်ခဲ့ပါသည်။ နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်အရ မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များအား အသုံးပြုခြင်းမှ ရရှိလာသောအကျိုးအမြတ်များအား အကျိုးတူ မျှဝေခံစားနိုင်စေရေးအတွက် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသော တရားဝင်မူဘောင်ချမှတ်ရန် သဘောတူခဲ့ကြပါသည်။ အကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူမျှဝေခံစားခြင်းသည် CBD ၏ ရည်ရွယ်ချက် (၃) ရပ်ထဲမှ တစ်ခုဖြစ်ပြီး ယင်းအား ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများအား ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ရေရှည် အသုံးပြုနိုင်ရန်အပြင် ရေရှည် ဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲမှရရှိမည့် အထောက်အပံ့များအား တိုးမြှင့်ရရှိနိုင်ရေးအတွက် အားပေးမှုများ ဖန်တီးပေးနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုအဖြစ် ရှုမြင်သုံးသပ်ခဲ့ကြပါသည်။ မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များအား ပံ့ပိုးပေးသူ၊ အသုံးပြုသူများအားလုံးမှ အကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူ ညီမျှခွဲဝေအသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတိုင်းမှ သယံဇာတအသုံးပြုခြင်းနှင့် အကျိုးအမြတ်ခွဲဝေခြင်း (ABS) ဆိုင်ရာ တရားဝင်မူဘောင်တစ်ခု သတ်မှတ်တည်ထောင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ယင်းမူဘောင်မှ မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်ပိုင်ဆိုင်သူများ၏ ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းများကို ကာကွယ်ပေးထားပြီး အရင်းအမြစ်များအား သုတေသနအတွက် အသုံးပြုနိုင်ရန်နှင့် ရရှိသောအကျိုးအမြတ်များအား အညီအမျှ ခွဲဝေမှုရှိနိုင်စေရန် ပိုင်ဆိုင်သူများနှင့်သဘောတူညီချက်ရယူရမည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် နာဂိုယာနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်တွင် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံအဖြစ် အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနသည် နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်၏ Focal Point ဖြစ်ပြီး စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဌာနနှင့် ဆေးဘက်ဝင်အပင်များ သုတေသနအတွက် ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာနတို့အပါအဝင် ဆက်စပ်ဌာနများနှင့် ပူးပေါင်းကာ အာဆီယံဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဗဟိုဌာန (ACB) ၏ ထောက်ပံ့မှုဖြင့် အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်နိုင်ရေး လမ်းပြမြေပုံအား ရေးဆွဲလျက်ရှိပါသည်။ လမ်းပြမြေပုံတွင် လက်ရှိ ပြဋ္ဌာန်းထားသော နိုင်ငံတော်၏ တည်ဆဲဥပဒေများ အပေါ်ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် ABS ဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များအား ဆန်းစစ်ခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းအပြင် ABS အား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးအတွက် စွမ်းဆောင်ရည်အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် သင်တန်းပို့ချခြင်းတို့ကိုလည်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ABS အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုအပြင် နာဂိုယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရမည့် အခြားလုပ်ဆောင်ချက်များအတွက် လိုအပ်သော ရန်ပုံငွေအား GEF မှရရှိနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ABS အား အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်နှင့် ပတ်သက်သော အချက်အလက်၊ ဗဟုသုတများ ပိုမိုလိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။ လက်ရှိတွင် ဆက်စပ်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများက စိုက်ပျိုးရေး

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သုတေသနလုပ်ငန်းများအဖြစ် မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များ၊ ငါးမျိုးစိတ်များ၊ သီးနှံများ နှင့် မိရိုးဖလာ ဆေးဘက်ဝင်အပင်များတို့ကို လေ့လာလျက်ရှိသော်လည်း ငွေကြေးနှင့်စွမ်းဆောင်ရည် အခက်အခဲများက တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်မှုကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။ တောင်သူအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့်ပူးပေါင်း၍ အချက်အလက်များ ပြုစုခြင်း၊ မိရိုးဖလာ အသိပညာများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့သည် အစိုးရနှင့် တက္ကသိုလ်တို့၏ သုတေသန အစီအစဉ်များအတွက် အထောက်အကူပြုနိုင်ပါသည်။

မိရိုးဖလာ အသိပညာများကို အသုံးပြုခွင့်ပေးရန်၊ သုတေသနများအတွက် အထောက်အကူပြုရန် ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ အသိပညာ၊ ဗဟုသုတများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းဆိုင်ရာ မူဘောင်တစ်ခုအား လိုအပ်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများမှ ကောင်းစွာ ကြိုတင်အသိပေးထားသည့် လွတ်လပ်သော သဘောဆန္ဒ (Free, Prior and Informed Consent-FPIC) ကို မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်အသုံးပြုသူများသို့ ပေးအပ်နိုင်ရမည် ဖြစ်ပြီး ယင်းအရင်းအမြစ်များကို အသုံးပြုရန်အတွက် အပြန်အလှန် သဘောတူညီချက်များ (Mutually Agreed Terms-MAT) ကို ညှိနှိုင်းရမည်။ MAT သည် မျိုးရိုးဗီဇများကို အလွဲသုံးစားပြုမှု အနည်းဆုံးဖြစ်ရန် မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ ပံ့ပိုးသူများနှင့် အသုံးပြုသူများအကြား သဘောတူထားသည့် အချက်များဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အမျိုးသား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု မူဘောင်ကို ပြင်ဆင်ရေးဆွဲနေသောကြောင့် ABS ကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ နှင့် ဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ABS ကို အသိဉာဏ်ပစ္စည်းဆိုင်ရာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များ ပံ့ပိုးသူများနှင့် MTA သတ်မှတ်နိုင်ရန် ဇီဝ အရင်းအမြစ်များကို အသုံးပြု၍ စီးပွားဖြစ် ထုတ်လုပ်သူ (Bio-prospector) များအတွက် ဥပဒေမူဘောင်များကိုလည်း ယင်းပြဋ္ဌာန်းချက်များတွင် ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။အပင်များဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့လုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Global Plant of Action-GPA) သည် အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုနိုင်ရန် မူဘောင်တစ်ခုဖြစ်ပြီး CBD မှ ထောက်ခံမှု ပြုထားပါသည်။ အပင်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များကို လေ့လာစောင့်ကြည့်ရန် GPA နှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုးတက်မှုကို အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းများကို ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုပြုလုပ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံအဆင့် သတင်းအချက်အလက် ဖလှယ်ခြင်းစနစ် (National Information Sharing Mechanism-NISM) ကို မြှင့်တင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဇယား ၃၈။ အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၁၆) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၆-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နာဂိုဏာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကောင်အထည်ဖော်နေပြီးဖြစ်ရန်။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၁	အရေးပါသည့်မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ၎င်းတို့အပေါ် ဈေးကွက်တောင်းဆိုချက်ကို အကဲဖြတ်ခြင်း၊ ဥပဒေပြင်ဆင်ပြဋ္ဌာန်းရေး ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်းတို့ပါဝင်သည့် နိုင်ငံအဆင့် ABS လမ်းပြမြေပုံနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်အား ရေးဆွဲခြင်း။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၂	နာဂိုဏာနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်အား နိုင်ငံတော်၏ ဥပဒေမူဘောင်အတွင်း ထည့်သွင်းခြင်း။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၃	ဆက်စပ်ပတ်သက်သည့် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိက အဖွဲ့အစည်း၊ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအစိုးရ မဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒေသခံများအတွင်း နာဂိုဏာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ပါ သက်ရောက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ခြင်း၊ ဥပမာ FPIC၊ MAT တို့နှင့်ဆက်စပ်မှု။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၄	NISM-GPA အား တိုးမြှင့်ခြင်းနှင့် ဆက်လက် ဆောင်ရွက်ခြင်း။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၅	ဆေးဘက်ဝင် အပင်များ၊ သီးနှံများနှင့် ၎င်းသယံဇာတများနှင့် ပတ်သက်သည့် မိရိုးဖလာဗဟုသုတများအပေါ် ပူးပေါင်း သုတေသနပြုလုပ်ခြင်းကို နာဂိုဏာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်း။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၆	နာဂိုဏာနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် သတ်မှတ်သင်တန်းများ၊ ABS သဘောတူညီချက် စံပုံစံများ ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ အကြား စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်း။
လုပ်ငန်း ၁၆-၁-၇	နာဂိုဏာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်လမ်းညွှန်နှင့် အဓိက အကိုးအကားများကို မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခြင်း။
ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန။
ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန

၄-၆-၁၇။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၇): NBSAP အား ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း၊ ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ နိုင်ငံအဆင့် မူဝါဒအဖြစ် ကျင့်သုံးခြင်းတို့ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။

NBSAP များသည် CBD အားနိုင်ငံအဆင့်တွင် အကောင်အထည်ဖော်ရန် အဓိက ကျသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြစ်ပါသည်။ CBD အရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် NBSAP ကို ရေးဆွဲရန် လိုအပ်ပြီး ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအပေါ် ကောင်းကျိုး/ဆိုးကျိုး သက်ရောက်စေသည့် လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်လျက်ရှိ သည့် ကဏ္ဍများ၏ လုပ်ငန်းများ နှင့် စီမံချက်များတွင် NBSAP ကို အသေအချာ ထည့်သွင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။ လက်ရှိကာလအထိ (၉၅) % ရှိသည့် နိုင်ငံပေါင်း ၁၈၄ နိုင်ငံမှ CBD အပိုဒ်ဖ်အရ NBSAP ကို ရေးဆွဲကြပြီးဖြစ်ပါသည်။ ဂျပန်နိုင်ငံ၊ နာဂိုယာမြို့၌ ၂၀၁၀ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလတွင် ကျင်းပခဲ့သော (၁၀) ကြိမ်မြောက် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများညီလာခံ (COP-10) တွင်ချမှတ်ခဲ့သော အာအိချီဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲရည်မှန်းချက် (၂၀) ကို အခြေခံ၍ NBSAP (၂၀၁၁) အားပြန်လည်ပြုပြင် မွမ်းမံခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

CBD သို့ ထားရှိရသည့် နိုင်ငံတကာ ကတိကဝတ်များကို ဖြည့်ဆည်းခြင်းအပြင် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ယဉ်ကျေးမှုတန်ဖိုးများအတွက် သဘာဝကို အလေးထားသည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး လမ်းကြောင်းများ ရရှိရေး နိုင်ငံ၏ ကတိကဝတ်များ ပြည့်မီရန် ပြန်လည်ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသော NBSAP မှ အထောက်အပံ့ပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ကြားကာလအတွင်း ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အောင်မြင်ရမည့် လက်တွေ့ကျသော ရည်မှန်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် အခြေခံရမည့် ပြဋ္ဌာန်းချက် လိုအပ်ပါသည်။ အချို့သော ရည်မှန်းချက်များသည် သမားရိုးကျ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၏ ပြင်ပတွင် ကျရောက်ပါသည်။

NBSAP အား အောင်မြင်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် အစိုးရဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဌာနအဖွဲ့ အစည်းများ၏ ပါဝင်မှုနှင့် လူမှုရေးအသင်းအဖွဲ့များ နှင့် ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍမှ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုတို့ကို လိုအပ်ပါသည်။ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများအကြား NBSAP နှင့် ပတ်သက်သည့် သိမြင်နိုးကြားမှု တည်ဆောက်ရန်၊ ထောက်ပံ့မှု ရရှိရန်နှင့် ထိရောက်သည့် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့ လာခြင်းနှင့် အကဲဖြတ်ခြင်းတို့ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများဖန်တီးရန် လိုအပ်ပါသည်။ NBSAP အား ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများတွင် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို မြှင့်တင်မှုအဖြစ် ဒေသအတွင်းရှိ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများကို ထည့်သွင်းထားသည့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုး ကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ နှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်များကို ရေးဆွဲရန် လိုအပ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးတွင် ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် သစ်တောဦးစီးဌာန သည် NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍတွင် ရှိမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် အဖွဲ့အစည်းနှင့် ရန်ပုံငွေဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများစွာတို့ကို ကြုံတွေ့နေရမှုက အပြည့်အဝ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်နိုင်မှုကို ကန့်သတ်ထားပါသည်။ သစ်တောဦးစီးဌာန၏ ရန်ပုံငွေ တိုးမြှင့်ရေး

နှင့်ပတ်သက်သော ရည်မှန်းချက်များ၊ စံညွှန်းကိန်းများကို ရည်မှန်းချက် (၂၀) တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ရာတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် ခိုင်မာပြီး ထိရောက်သည့် အဖွဲ့အစည်းနှင့် ခိုင်မာသည့် ရန်ပုံငွေဖြင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းမှု အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ရန်အတွက် တိကျသည့် မူဘောင်တို့ရှိမှသာလျှင် စဉ်ဆက်မပြတ် ရန်ပုံငွေရရှိမှု သေချာမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးအရ ပံ့ပိုးမှု၊ တာဝန်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းကို ရရှိသည့် ရန်ပုံငွေအား အကျိုးရှိရှိ အသုံးပြုနိုင်ရန် တာဝန်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းကို ဖွဲ့စည်းထားမှုနှင့် ခိုင်မာသည့် ရန်ပုံငွေရှိမှုတို့သာလျှင် ထိန်းသိမ်းရေး လုပ်ငန်းများကို တိုးတက်ဆောင်ရွက်နိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း ဒေသတွင်းရှိ အတွေ့အကြုံများမှ ပြသလျက်ရှိပါသည်။

ဇယားကွက် ၅။ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့်အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ

လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများသည် ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောများ တည်ထောင်ခြင်း၊ ဧရာဝတီမြစ်ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ပြည်သူများ၏ ထောက်ခံမှုကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ရရှိရေးအတွက် ရေလုပ်ငန်းအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများတွင် များစွာအထောက်အကူပြုလျက်ရှိပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်၊ နာဂစ်မုန်တိုင်း အလွန် ကယ်ဆယ်ရေးနှင့်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများ ကူညီဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်းလာကြသောအခါတွင် စနစ်တကျဖွဲ့စည်းထားသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများကဏ္ဍသည့် အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်လာခဲ့ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း အများအပြားသည် အစားအစာဖူလုံရေး၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်လျော့ပါးရေး၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့် အသုံးပြုခွင့်ရရှိရေးနှင့် ကျေးလက်ဒေသ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှတစ်ဆင့် ကျေးလက်ဒေသနေပြည်သူများ၏ လူမှုဘဝဖွံ့ဖြိုးရေးကို အဓိကထားလုပ်ဆောင်ကြပြီး အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းငယ်များမှာ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းရေးကို ပိုမိုအထူးပြုဆောင်ရွက်ကြပါသည်။ ဘာသာရေးအဖွဲ့များ၊ လူငယ်အဖွဲ့များနှင့် အမျိုးသမီးအဖွဲ့များမှာ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများနှင့် ပတ်သက်၍ အသိပညာပေးခြင်းများ ဆောင်ရွက်ပြီး ၎င်းတို့အစုအဖွဲ့များကြားတွင် ပတ်ဝန်းကျင်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် တိုက်တွန်းအားပေးပါသည်။ MERN နှင့် POINT ကဲ့သို့သော ကွန်ယက်များ၊ Myanmar Green Network နှင့် ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှမ်းလုံးရှိ အစုအဖွဲ့များကို စုရုံး၍ အသိပညာနှင့် အတွေ့အကြုံများ ဖလှယ်ကြပါသည်။

အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားလူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည်လည်း ဒေသခံအခြေပြုသဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲခြင်း လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော အစုအဖွဲ့များအား အထူးသဖြင့် သစ်တော၊ ငါးလုပ်ငန်းနှင့် သဘာဝနယ်မြေများကဏ္ဍတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်လာစေရန် စည်းရုံးရာ၌ အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့၌ BANCA မှရေညှောင်နှုတ်ပိုင်းငှက်များအပေါ် မုဆိုးများကြောင့် ကျရောက်လျက်ရှိသည့် အန္တရာယ်အားများကို သိသိသာသာ လျှော့ချနိုင်ခဲ့ပြီးဖြစ်ပြီး အခြားဝင်ငွေအရင်းအမြစ်များ ဖွံ့ဖြိုးလာနိုင်ရေး မုဆိုးများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ကိုင်လျက်ရှိပါသည်။ မကြာသေးမီက ဆောင်ရွက်ခဲ့သော စစ်တမ်းကောက်ယူချက်များအရ လျင်မြန်သောနှုန်းဖြင့် ကျဆင်းလျက်ရှိသော ရေညှောင်နှုတ်ပိုင်းငှက်ကောင်ရေသည် ပြည်လည်တည်ငြိမ်လာဖွယ်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။

ထို့ကြောင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည် မိမိတို့၏ စီမံခန့်ခွဲမှု ပြင်ပတွင် ရှိသော်လည်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းအတွက် အရေးပါသည့် မူဝါဒများကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် ကျယ်ပြန့်သည့် မဟာဗျူဟာကို လက်ခံကျင့်သုံးရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကဲ့သို့ မဟာဗျူဟာဦးတည်ချက်ဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည် လွှတ်တော်အမတ်များ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်သည့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများစသည့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နေကျ မိတ်ဖက်မဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် လက်တွဲခြင်း၊ နိုင်ငံတကာ အထောက်အပံ့များကို အကောင်းဆုံး စုစည်းနိုင်ရန်နှင့် လုပ်ငန်းများထပ်နေမှု မဖြစ်ရအောင် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းခြင်း၊ မြေအသုံးချမှု မူဝါဒများတွင် ထိန်းသိမ်းရေး ဦးစားပေးများကို ထည့်သွင်းရန် ပြည်နယ်/

တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရအဖွဲ့များနှင့်ညှိနှိုင်းခြင်း၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများမှ ICCA များ အပါအဝင် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်နိုင်ရန် ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းရေး တိုက်တွန်းခြင်း နှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် နိုင်ငံတော်နှင့် အခြားရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုများ တိုးပွားလာစေရန် သတင်းမီဒီယာနှင့် အခြားလမ်းကြောင်းများကို အသုံးပြုမှု မြှင့်တင်ခြင်းတို့ကို စတင်ဆောင်ရွက် ရပါမည်။

မြေအသုံးချမှုနှင့် သဘာဝအရင်းအမြစ်ဆိုင်ရာ အခွင့်အာဏာများကို ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး များသို့ ခွဲဝေပေးအပ်မည်ဖြစ်သဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာန၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ပိုမိုအရေးကြီးလာ ပါသည်။ ဗဟိုမှ တင်းကျပ်စွာ ချုပ်ကိုင်မှု မရှိပါက စီးပွားရေး တိုးတက်ရန် အခွင့်အလမ်းများ ပေးမှုသည် ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရေးဆိုင်ရာကို လွှမ်းမိုးသွားမည် ဖြစ်ပြီး သစ်တောပြုန်းတီးခြင်းနှင့် စက်မှုညစ်ညမ်းခြင်းတို့ကို ပိုမိုဆိုးရွားသွားစေကြောင်း ဒေသတွင်း အတွေ့အကြုံများမှ ပြသလျက် ရှိပါသည်။ အချုပ်အားဖြင့် သစ်တောဦးစီးဌာနသည် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် စီမံအုပ်ချုပ် သည့် အခန်းကဏ္ဍကို လျော့ချ၍ တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်း ဆောင်ရွက်၍ မရနိုင်သည့် လုပ်ငန်းများ ကို မိတ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများကို စုစည်းဦးဆောင်ပြီး အောင်မြင်ရယူရန် သံစုံတီးဝိုင်းတစ်ခု၏ ဂီတမှူးကဲ့သို့ ပြုမူရမည် ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ ရည်မှန်းချက်များကို အောင်မြင်ရန် EIA စိစစ်သုံးသပ်ခြင်း၊ ဒေသခံပြည်သူ့အဖွဲ့ပိုင်သစ်တောများ၊ သစ်တောပြန်လည်ထူထောင်ခြင်း နှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်း၊ ဒေသခံတို့နှင့် အချိန်ပေးအလုပ်လုပ်ကိုင်မှု တိုးမြှင့်ခြင်း စသည်တို့ပါဝင်သည့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ နှင့် စီမံကိန်းအသစ်များကို ထင်ဟပ်စေရန် နှစ်စဉ်လုပ်ငန်းစီမံချက်များကို ပြင်ဆင်ရပါမည်။ အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းများ ထိရောက်စေရန် နှင့် အကျိုးရှိစေရန် ဝန်ထမ်းများ၏ အလုပ်ချိန်ကို အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် အသုံးပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ မြို့နယ် နှင့် ခရိုင်အဆင့် အရာရှိများသည် ဒေသခံပြည်သူ့အဖွဲ့ပိုင်သစ်တောတည်ထောင်ခွင့်လက်မှတ်ထုတ်ပေးနိုင်ရေး ဆောင်ရွက်ရသည့် လုပ်ငန်းများ၊ အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှုစီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းစသည်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲများပြုလုပ်ရန် ၎င်းတို့၏ နှစ်စဉ်လုပ်ငန်းစီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်းထားမှု မရှိခြင်းကြောင့် ဒေသခံပြည်သူ့အဖွဲ့ပိုင်သစ်တော နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်မှ ဥပမာကောင်း တစ်ခုကို ပြသလျက်ရှိပါသည်။ နှစ်အလိုက် တည်ထောင်မည့် ဒေသခံပြည်သူ့အဖွဲ့ပိုင်သစ်တော ဧရိယာကို သတ်မှတ်ပြီးပါက ယင်းရည်မှန်းချက်ကို နှစ်စဉ်လုပ်ငန်းစီမံချက်များတွင် ထည့်သွင်း ရပါမည်။ ပြောင်းလဲနေသော အခန်းကဏ္ဍများနှင့် တာဝန်ရှိမှုများကို နားလည်လာစေရန် အလုပ် မှတ်တမ်းနှင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများတွင် ရည်မှန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်းများကို ထည့်သွင်းရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဇယား ၃၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၇) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၇-၁။ ၂၀၁၆ခုနှစ် မတိုင်မီ အစိုးရအဖွဲ့မှ NBSAP ကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ်အသုံးပြုရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံ၏ အဓိကမူဝါဒ၊ မူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် အတည်ပြုပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၇-၁-၁ အတည်ပြုချက်ရရှိရန် လိုအပ်သည့် အကျဉ်းချုပ် တင်ပြချက်များနှင့် NBSAP တို့ကို ပြင်ဆင်၍ အစိုးရအဖွဲ့သို့ တင်ပြခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၇-၂။ NBSAP အားထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် အဖွဲ့အစည်းများကို ၂၀၁၆ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဖွဲ့စည်းရန်နှင့် လုပ်ငန်းများအား ထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၇-၂-၁ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်မှုကို လမ်းညွှန်ရန်နှင့် ကြီးကြပ်နိုင်ရန် အမျိုးသားအဆင့် ကြီးကြပ်မှုကော်မတီအား ဖွဲ့စည်းခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန/ သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၇-၂-၂ MOECAF တွင် NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းသည့် အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် နိုင်ငံအဆင့်မူဝါဒ၊ မူဘောင်အတွင်း ရှင်းလင်းတိကျသည့် တာဝန်နှင့်ဝတ္တရား များကို အကြံပြုထားသည့် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် အခြား ကဏ္ဍများသို့ ထည့်သွင်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန/ သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၇-၃။ ၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများအဆင့် BSAP များအား အနည်းဆုံး ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး (၃) ခုတွင် ရေးဆွဲရန်ပြင်ဆင်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၇-၃-၁ NBSAP နှင့် ပေါင်းစည်းနိုင်ရန်နှင့် တစ်သမတ်တည်းဖြစ်စေရန် BSAP ရေးဆွဲနိုင်ရေး ညွှန်ကြားချက်များနှင့် အခြေခံ မူများ ရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန/ သစ်တောဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၇-၃-၂ အစိုးရ၊ လူထုအဖွဲ့အစည်း၊ ဒေသခံပြည်သူများ၊ ပညာရှင်များ နှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍတို့ ပူးပေါင်းပါဝင်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် အနည်းဆုံးပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး (၃) ခုတွင် BASP ကို ရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန/ သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၇-၄။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မတိုင်မီ အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြား အဓိကဆက်စပ်ပတ်သက်သူများမှ NBSAP အား နားလည် သဘောပေါက်ပြီး ဖြစ်ရန်နှင့် ဝမ်းမြောက်စွာ ထောက်ခံအားပေးပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၁၇-၄-၁ အစိုးရဌာနများရှိ အထက်တန်း မူဝါဒ နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချ မှတ်သူများအတွက် NBSAP ဆိုင်ရာ တင်ပြချက် အကျဉ်းချုပ်များ ပြုစုခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၁၇-၄-၂ NBSAP အား ထိရောက်စွာအကောင်အထည်ဖော်ရန် အရေးပါသည့်သူများအား ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ပေးအပ်ရမည့် အကြောင်း	သစ်တောဦးစီးဌာန

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

အရာများ၊ ဆက်သွယ်ရမည့် နည်းစနစ်များနှင့် နည်းလမ်းများ
 ကို ဖော်ထုတ်ထားသည့် NBSAP ဆက်သွယ်ရေးဆိုင်ရာ
 မဟာဗျူဟာနှင့် လုပ်ငန်းစီမံချက်ကို ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်
 အထည်ဖော်ခြင်း၊

၄-၆-၁၈။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၈)။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ ဗဟုသုတအသိပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများ နှင့် ဇီဝ အရင်းအမြစ်များအား မိရိုးဖလာ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ ဆက်စပ်သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လိုက်နာရမှုများနှင့်အညီ အလေးထားပြီးဖြစ်ရန်၊ သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအဆင့်အားလုံးတွင် ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ အပြည့်အဝ နှင့် ထိရောက်စွာ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် CBD အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ အထက်ပါ အသိပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများ နှင့် မိရိုးဖလာနည်းပညာတို့ကို ထည့်သွင်းရန်။

မိရိုးဖလာ အသိပညာနှင့် လုပ်ကိုင်မှုလေ့များသည် ဘာသာရေးအရ အလေးအမြတ်ထားသည့် သစ်တောများ၊ ရေကန်များ၊ မြစ်များနှင့် ဂူများအား ကာကွယ်ခြင်း၊ မျိုးစိတ်အချို့ကို အမဲလိုက်ခြင်းအား ဘာသာရေးနှင့်ယှဉ်ကျေးမှုအရ ပိတ်ပင်ထားခြင်း၊ ရေဝေရေလဲ သစ်တောများ စောင့်ရှောက်ခြင်းစသည်တို့ပါဝင်သည့် ထိန်းသိမ်းရေးကို အထောက်အပံ့ပြုပါသည်။ စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုနိုင်သည့် နည်းလမ်းများတွင် သားပေါက်ရာသီများတွင် အမဲလိုက်ခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းခြင်းတို့ကို လျှော့ချခြင်း၊ ဥချသည့် နေရာများတွင် ငါးမဖမ်းရန် သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းကိရိယာအမျိုးအစား ကန့်သတ်ခြင်း၊ ခုတ်ပတ်အတိုင်း မြေအနားပေးချိန်များထား၍ တောင်ယာခုတ်ခြင်း၊ မိရိုးဖလာ သစ်တောပြုစုထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် သီးနှံသစ်တော ရောနှောစိုက်ပျိုးခြင်းနည်းစနစ်များ စသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။ ယင်းမိရိုးဖလာ လုပ်ကိုင်မှုလေ့များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ မြှင့်တင်ခြင်းတို့အတွက် ထိန်းသိမ်းရေးနည်းလမ်းများမှာ ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ သဘာဝနယ်မြေများအား အတူတကွစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ ကြိုးပိုင်းများ နှင့် ICCA များနှင့် ဒေသခံပြည်သူအစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောများစသည်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ပတ်သက်သည့် ယုံကြည်မှုများနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်းများကို လေးစားလိုက်နာသည့် သို့မဟုတ် ယင်းတို့ကို ထည့်သွင်းထားသည့် ထိန်းသိမ်းရေး စီမံကိန်းများကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

CBD သည် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဒေသခံပြည်သူများနှင့် ဌာနေလူမျိုးစုများ၏ အသိပညာနှင့် လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ထူးခြားသည့် တန်ဖိုးကို အသိအမှတ်ပြုထားပြီး ယင်းတန်ဖိုးများကို CBD ၏ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များတွင် ထည့်သွင်းရန် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအား လမ်းညွှန်ထားပါသည်။ CBD သည် အပိုဒ် ၈ (ည) ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Working Group on Article 8)၊ အစဉ်အလာအရ အလေးအမြတ်ထားရာနေရာများတွင် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်းဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာ “Akwe:Kon” လမ်းညွှန်ချက်များနှင့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အသိဥာဏ်ပစ္စည်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို လေးစားခြင်း

ဆိုင်ရာ “Tkariwaié:ri Code of Ethical Conduct” တို့မှတစ်ဆင့် အာအိချီ ရည်မှန်းချက် (၁၈) အတွက် နည်းလမ်းများ၊ လမ်းညွှန်မှုများကို ပေးပါသည်။ ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂကြေညာချက် (The UN Declaration on the Rights of Indigenous People-UNDRIP) သည် ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အခွင့်အရေးများ၊ ရိုးရာဓလေ့လုပ်နည်းကိုင်နည်းများနှင့် အမွေအနှစ်များကို အသိအမှတ်ပြု ပေးခြင်းတို့ဖြင့် နိုင်ငံ တကာ ဥပဒေမူဘောင်တစ်ခုအဖြစ် CBD ၏ Articles 8(j) နှင့် 10(c) တို့အား အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့် မူဝါဒသည် ဌာနေတိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ နှင့် လူနည်းစုလူမျိုးများ၏ အခွင့်အရေးများကို အမြင့်ဆုံး အကာကွယ်ပေးထားသည့် စံသတ်မှတ်ချက် များကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

ထုံးတမ်းအစဉ်အလာအရ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်များနှင့် အုပ်ချုပ်ပိုင်ခွင့်များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် ထိန်းသိမ်းရေးကို အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေပြီး ရေရှည်တည်တံ့သော သယံဇာတ အသုံးချမှုကို အားပေး သည့် မိရိုးဖလာအလေ့အထများကို မြှင့်တင်ရန် အခြေခံ ဖြစ်ပါသည်။ ရေရှည် တည်တံ့သည့် ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာ၊ တစ်နည်းအားဖြင့် ခုတ်ပတ်အလိုက် စိုက်ပျိုးခြင်းသည် သီးနှံမျိုးစုံဖြင့် အလှည့်ကျစိုက်ပျိုးသော သစ်တောသီးနှံရောနှောစိုက်ပျိုးခြင်းစနစ် ဖြစ်ပြီး ကမ္ဘာနှင့်အဝှမ်း များပြား လှသည့် သီးနှံမျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များအား တည်မြဲစေခြင်း၊ Secondary forest အပါအဝင် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာဖြစ်နေသည့် သစ်တောများဆက်စပ်မှုကို ကောင်းမွန်စေနိုင်ခြင်း၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ပေါကြွယ်သည့် သဘာဝအခြေအနေ အမျိုးမျိုးပေါင်းစပ်ထားသော ဒေသဖြစ်လာခြင်းတို့ ဖြစ်စေပြီး၊ ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာသည် ဌာနေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ လူမှုဆက်ဆံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကိုးကွယ်မှုတို့နှင့် ဆက်စပ်နေပါသည်။ ရွှေ့ပြောင်းစိုက်ပျိုးခြင်း ရေရှည်တည်တံ့ရန်နှင့် ၎င်းကို ကျင့်သုံးသည့် တောင်ပေါ်လူမျိုးများ၏ လူမှုဘဝ လုံခြုံရေးတို့အတွက် အနားပေးထားသည့် မြေကို လုံခြုံစိတ်ချစွာ ပိုင်ဆိုင်ခြင်းသည် အဓိက အရေးပါသည့် အချက်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းစနစ်သည် တိုင်းရင်းသားဒေသခံများ၏ ယဉ်ကျေးမှု၊ ယုံကြည်မှုနှင့် ဘာသာရေးအမွေအနှစ်အပြင် လူမှုရေး ပတ်သက်ဆက်နွယ်မှုများနှင့်များစွာဆက်စပ်မှုရှိပါသည်။

ICCA များ သည် ဒေသခံပြည်သူများမှ စီမံအုပ်ချုပ်လျက်ရှိသည့် ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေ အမျိုး အစားများ ဖြစ်ပါသည်။ ICCA များသည် IUCN မှ အသိအမှတ်ပြုထားသော သဘာဝနယ်မြေ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း အမျိုးအစား (၄) မျိုးတွင် အစိုးရ၏ စီမံ အုပ်ချုပ်မှု၊ ပူးပေါင်း စီမံအုပ်ချုပ်မှု နှင့် ပုဂ္ဂလိကမှ စီမံအုပ်ချုပ်မှုတို့နှင့်အတူ အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံများ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်သည့် နယ်မြေများ၏ အဆိုပါဧရိယာများအား ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် အရေးပါမှု နှင့် ကုန်းမြေ နှင့် အဏ္ဏဝါ သယံဇာတများကို စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုခြင်းတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍတို့ကို အသိအမှတ်ပြုမှု မြင့်မားလာလျက်ရှိပါသည်။ ယင်းနယ်မြေများအား တည်ထောင်ခြင်းနှင့် တရားဝင်အသိအမှတ် ပြုခြင်းတို့အား လက်ရှိ အုပ်ချုပ်မှုများနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် အသုံးပြုနိုင်မှုကို မြှင့်တင်စေသည့် မိရိုးဖလာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုတို့ကို ထိခိုက်မှု မရှိစေရန် ဂရုပြုဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

UNDRIP အရ ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံကိန်းများသည် ဆက်စပ်ပတ်သက်နေသည့် ဒေသခံများနှင့် အကြံပြုဆွေးနွေးရမည် ဖြစ်ပြီး ဒေသခံများသည် FPIC ကို ဆုပ်ကိုင်ရန် အခွင့်အရေးရှိပါသည်။ FPIC ကို လက်ရှိ အကြံပြုဆွေးနွေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ မြှင့်တင်ရန် အသုံးပြုနိုင်ပြီး အထူးသဖြင့် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးအပေါ် ထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ချက်များကို သုံးသပ်ခြင်းတို့အတွက် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာနသည် FPIC အပေါ် ထောက်ခံမှုကို အတည်ပြုပြီးဖြစ်ပြီး ကာဗွန်ထုတ်လွှတ်မှုလျှော့ချခြင်းနှင့် သစ်တောထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း၊ စဉ်ဆက်မပြတ် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် သစ်တောကာဗွန် အရင်းအမြစ်များ ပိုမိုတိုးမြှင့်စေခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation Plus-REDD+) အဆင့်သင့်ဖြစ်ရေး လမ်းပြမြေပုံ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းမှတစ်ဆင့် FPIC ဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည် တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ညွှန်ကြားချက်များ ရေးဆွဲခြင်းတို့ကို စတင် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ REDD+ ဆိုင်ရာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်းနှင့် လုံခြုံမှုစနစ်များ နည်းပညာလုပ်ငန်းအဖွဲ့ကို REDD+ စီမံကိန်းများအတွက် FPIC ညွှန်ကြားချက်များကို ပြုစုရန် တာဝန်ပေးအပ်ထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။ အခြားသော ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများဖြစ်သည့် သဘာဝနယ်မြေတည်ထောင်ခြင်းနှင့် အုပ်ချုပ်ခြင်းတို့တွင် FPIC ကို ထည့်သွင်းရန် ယင်းညွှန်ကြားချက်များကို အသုံးပြုနိုင်ပါမည်။ ယင်းတို့ကို ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန (ECD) ၏ ပတ်ဝန်းကျင် နှင့် လူမှုရေးထိခိုက်မှု ဆန်းစစ်ခြင်း (EIA/SIAs) အပေါ် သုံးသပ်ရာတွင်လည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ECD မှ ဝန်ထမ်းများအား ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ သင်တန်းပေးရာတွင် အကြံပြုညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံး နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည့် FPIC ကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ဌာနတိုင်းရင်းသား၊ လူမျိုးစုများအပေါ် သိသာသည့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများဖြစ်စေသည့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်နေကြသည့် အခြားဝန်ကြီးဌာနများအနေဖြင့်လည်း FPIC ကို အသုံးပြုသင့်ပြီး စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် စီမံကိန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့တွင် FPIC ထည့်သွင်းနိုင်ရေး ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

သဘာဝနယ်မြေ တည်ထောင်ခြင်း လုပ်ငန်းတွင် အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းကို ထည့်သွင်းထားပြီး သဘာဝနယ်မြေ နယ်နိမိတ်များနှင့် ကြားခံနယ်မြေများ သတ်မှတ်ရာတွင် ဒေသခံများသည် ရက်ပေါင်း (၉၀)အတွင်း ဆိုင်ရာဆိုင်ခွင့်ကို တောင်းဆိုနိုင်ပါသည်။ ဒေသခံပြည်သူများနှင့် အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းများ၊ မိရိုးဖလာပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းတို့ကို ဒေသခံဘာသာစကားများဖြင့် ပြုစုထားသည့် ပညာပေးစာရွက်စာတမ်းများ၊ ပညာပေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရေးအတွက် သစ်တောဦးစီးဌာန၊ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနတို့၏ မြို့နယ်အဆင့် ဝန်ထမ်းများကို သင်တန်းပေးခြင်းဖြင့် လက်ရှိ အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းလုပ်ငန်းကို ပိုမိုမြှင့်တင်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ ပဏာမစိစစ်ရေးအဖွဲ့၏ လုပ်ငန်းများ အပါအဝင် သဘာဝနယ်မြေ တည်ထောင်ခြင်းဆိုင်ရာ အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းကို သဘာဝနယ်မြေများ အုပ်ချုပ်မှု

နိုင်ငံတကာစံသတ်မှတ်ချက်များ စသည့်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ ကျွမ်းကျင်သင်တန်းများ တက်ရောက်ထားသည့် သဘာဝဝန်းကျင်နှင့်သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနဝန်ထမ်းများနှင့် နီးကပ်စွာ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ CBD Article 10 (c) နှင့်အညီ မိရိုးဖလာ လုပ်ကိုင်မှုများ၏ ရေရှည်တည်တံ့မှုကို အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့် မြှင့်တင်ရန် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတို့ကို နည်းလမ်းများအဖြစ် အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

အဆိုပြုနှင့် တည်ထောင်ပြီး သဘာဝနယ်မြေအများအပြားသည် မြေယာ တောင်းဆိုမှုများ ရှိနေသည့် ဧရိယာများတွင် ကျရောက်နေခြင်းကြောင့် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်းအပါအဝင် ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်းများသည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားလွယ်ပါသည်။ FPIC စည်းမျဉ်းများကို ထောက်ခံအသုံးပြုခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းရေးတွင် ဆိုင်ရာဆိုင်ခွင့် အခြေခံသည့် နည်းလမ်းများကို လိုက်နာခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းရေး စီမံကိန်းများတွင် ထုံးတမ်းစဉ်လာ အလေ့အထများ၊ မိရိုးဖလာအသိပညာများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်းနှင့် မြှင့်တင်ခြင်းတို့သည် ပဋိပက္ခများဖြေရှင်းရန် အရေးပါသည့် အစိတ်အပိုင်းများ ဖြစ်ပါသည်။

မျိုးစိတ်များအားအမျိုးအစားခွဲခြားခြင်း၊ တောအမျိုးအစားများ၊ သဘာဝဖြစ်စဉ်များ၊ သဘာဝတောများ ပြောင်းလဲခြင်း၊ သဘာဝ သယံဇာတအရင်းအမြစ်များ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် မိရိုးဖလာအသိပညာ (Traditional knowledge-TK) များသည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အခြေအနေကို ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် သိရှိနားလည်ခြင်းတို့အတွက် အလွန်အရေးပါပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှု၊ ကျင့်ဝတ်တို့နှင့် မျိုးစိတ်များနှင့် နေရာဒေသများ ဆက်စပ်နေမှု၊ စနစ်တကျစီမံအုပ်ချုပ်မှုတို့အတွက် အရေးပါသည့် ဖြည့်စွက်မှုအဖြစ် မိရိုးဖလာအသိပညာ၏ အခန်းကဏ္ဍကို နိုင်ငံတကာမှ အလေးပေးမှု မြင့်မားလျက်ရှိပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက်များ၊ ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်မှုစနစ်များ၊ မြေပုံရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဒေသခံပြည်သူများ စီမံအုပ်ချုပ်သော နယ်မြေများ သတ်မှတ်ခြင်းတို့တွင် TK ကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ဒေသခံများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် မြေပုံရေးဆွဲခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းတို့သည် TK အား အသုံးပြုလေ့ရှိသည့် နည်းလမ်းများ ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ ပညာပေးလုပ်ငန်းများတွင်လည်း TK နှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်း စဉ်လာများကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စာသင်ကျောင်း သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများတွင်လည်း TK ကို ထည့်သွင်းနိုင်ပြီး လူငယ်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ထုံးတမ်းစဉ်အလာအရ ဖွဲ့စည်းထားသော အဖွဲ့အစည်းများမှ မျိုးဆက်များအကြား သင်ယူခြင်းဖြင့် TK ကို ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၄၀။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၈) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ		ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၈-၁။	၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေအသုံးချခွင့်ကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေ မူဘောင်များတွင် ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ဘုံမြေပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း၁၈-၁-၁	ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေအသုံးချမှုများကို အသိအမှတ်ပြုထားသည့် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုဝါဒနှင့် မြေယာဥပဒေကို အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း၁၈-၁-၂	ဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ အများပိုင်မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို မှတ်ပုံတင်ခြင်းဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးဦးစီးဌာန
လုပ်ငန်း၁၈-၁-၃	မြေအသုံးချမှုစီမံချက်ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ၊ အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းသည့် နည်းလမ်းများနှင့် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများတွင် ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာ နှင့်ဘုံလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို သင့်တော်သလို ထည့်သွင်းရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း၁၈-၁-၄	အများပိုင်/ဘုံမြေများအား မှတ်ပုံတင်စာရင်းသွင်းခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၈-၂။	၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ နောက်ဆုံးထား၍ FPIC အခြေခံမှုများကို အထောက်အပံ့ အစီအစဉ်များတွင် ထည့်သွင်းပြီး ဖြစ်ရန်။	အစိုးရပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍနှင့်
လုပ်ငန်း၁၈-၂-၁	ဆွေးနွေးအကြံပြုချက်များဆိုင်ရာ ညွှန်ကြားချက်များ အပါအဝင် FPIC ညွှန်ကြားချက်များအား အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများအတွက် ရေးဆွဲခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း၁၈-၂-၂	ဌာနတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအပေါ် သိသာသော ထိခိုက်မှုဖြစ်စေနိုင်သည့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်သည့် ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် ဒေသခံပြည်သူများမှ FPIC အခြေခံမှုများကို အတည်ပြုခြင်း။	ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ
လုပ်ငန်း၁၈-၂-၃	FPIC ညွှန်ကြားချက်များအား အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းခြင်းနည်းလမ်းများကို ပုံနှိပ်ခြင်းနှင့် အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍတို့သို့ ဖြန့်ဝေခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း၁၈-၂-၄	FPIC လမ်းညွှန်ချက်နှင့် ဆွေးနွေးမှုနည်းလမ်းများအပေါ် သိမြင်နိုးကြားမှုနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ရန် FPIC အခြေခံမှုများနှင့် အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများနှင့် ပတ်သက်၍ သက်ဆိုင်ရာဝန်ထမ်းများအား သင်တန်းပေးခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၈-၃။ TK အပေါ် အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ မြှင့်တင်ခြင်းနှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့အတွက် ၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ TK အား ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ပညာပေးလုပ်ငန်းများနှင့် ကျောင်းသင်ခန်းစာတွင် ထည့်သွင်းပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း၁၈-၃-၁ သဘာဝနယ်မြေများ၏ ပညာပေးအစီအစဉ်များတွင် မိရိုးဖလာ အသိများ၊ လုပ်ကိုင်မှုစလေ့များနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများကို ထည့်သွင်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်း၁၈-၃-၂ သစ်တောနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ တက္ကသိုလ်သင်ရိုးညွှန်း တမ်းများတွင် မိရိုးဖလာအသိများ၊ လုပ်ကိုင်မှုစလေ့များနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများကို ထည့်သွင်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ၊ တက္ကသိုလ်များ
ရည်မှန်းချက် ၁၈-၄။ ကျောင်းပညာရေးနှင့် စာသင်ကျောင်း ပြင်ပပညာရေးတို့တွင် မိရိုးဖလာအသိများ၊ လုပ်ကိုင်မှု စလေ့များနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ ကာကွယ်ရန်နှင့် မြှင့်တင်ရန်။	
လုပ်ငန်း၁၈-၄-၁ ကျောင်းစာသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများတွင် ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်း ရေးဆိုင်ရာ မိရိုးဖလာအသိပညာများကို ထည့်သွင်းသင်ကြား ခြင်း။	ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်း၁၈-၄-၂ လူငယ်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သိမြင် နှိုးကြားမှုနှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်လာမှုကို မြှင့်တင်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ

၄-၆-၁၉။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၁၉): ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ တန်ဖိုးများ၊ ရှင်သန် လည်ပတ်မှု၊ အခြေအနေ၊ ပြောင်းလဲမှု နှင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးခြင်း အကျိုးဆက်များဆိုင်ရာ အသိပညာများ၊ သိပ္ပံဆိုင်ရာနည်းပညာများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးပြီးဖြစ်ရန်၊ လွှဲပြောင်းပေးရန်နှင့် အသုံးချရန်။

ကာလရှည်ကြာစွာ နိုင်ငံတကာမှ ပိတ်ပင်ထားမှုကြောင့် အခြားအရှေ့တောင်အာရှဒေသ နိုင်ငံများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက မြန်မာနိုင်ငံတွင် သိပ္ပံနည်းကျ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ အချက်အလက်များ နည်းပါးပါသည်။ သို့သော် သားငှက်ထိန်းသိမ်းရေးအဖွဲ့ (Wildlife Conservation Society-WCS)၊ စမစ်ဆိုးနီးယန်း အင်စတီကျူးရှင်း (Smithsonian Institution-SI)၊ ကယ်လီဖိုးနီးယားသိပ္ပံအကယ်ဒမီ (California Academic of Sciences-CAS) နှင့် အခြား နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှ နှစ်ပေါင်း (၂၀) ကျော် ကွင်းဆင်းစာရင်းကောက်ယူသည့် လုပ်ငန်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံကို အကျိုးရှိစေပါသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ လက်ရှိ အခြေအနေ၊ ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာနှင့် နယ်မြေဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များစသည့် အခြေခံအချက်အလက်များကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ အကြီးစား နို့တိုက်သတ္တဝါများ၊ ငှက်များနှင့် တွားသွားသတ္တဝါများကို ပြည့်စုံစွာ စာရင်းကောက်ယူပြီးဖြစ်ပြီး အပင်များ၊ ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များ၊ ကုန်းနေရေနေ မျိုးစိတ်များ၊ ကျောရိုးမဲ့သတ္တဝါများနှင့် အခြားမျိုးစိတ်များအတွက် ကွင်းဆင်းစာရင်း ကောက်ယူနိုင်မှုနည်းပါးဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ လုံခြုံရေးအခြေအနေအရ နိုင်ငံ၏ ဧရိယာအတော်များများတွင် ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုနိုင်ပါ။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အပင်နှင့် တိရိစ္ဆာန် မျိုးစိတ်များ အဆင့်အတန်းကို အပြည့်အစုံ မဖော်ပြနိုင်သေးသည့် အခြေအနေတွင် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များဆိုင်ရာ IUCN Red List စာရင်းကို အကိုးအကားအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဧရိယာအားဖြင့် ထိုင်းနိုင်ငံထက် သုံးပုံတစ်ပုံ၊ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံထက် နှစ်ဆ ပိုမိုကြီးမားသော်လည်း မျိုးစိတ်များ မှတ်တမ်းတင်နိုင်မှုမှာ မြန်မာနိုင်ငံ (၃,၄၉၈) သည် ထိုင်းနိုင်ငံ (၅,၀၇၂) နှင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ (၄,၄၀၇) တို့ထက် သိသိသာသာ နည်းပါးလျက်ရှိပါသည်။ ဆက်သွယ်မှု တိုးတက်ကောင်းမွန်လာခြင်းနှင့်အတူ နိုင်ငံတကာ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများမှ စီမံကိန်းများ ပိုမို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း သို့မဟုတ် စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းတို့ဖြင့် ၎င်းသတင်း အချက်အလက်များ လိုအပ်ချက်ကို ဖြေရှင်းရန် စတင်လျက်ရှိပါသည်။ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ လက်ရှိနှင့် အနာဂတ်အချက်အလက်များကို အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်သော အဖွဲ့အစည်းများမှ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ စီမံချက်များအတွက် ရရှိအသုံးပြုနိုင်မှု သေချာစေရန် ဂေဟစနစ် လေ့လာမှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဗဟိုအချက်အလက် သို့မိုစနစ်တစ်ခုကို တည်ဆောက်သင့်ပါသည်။

ရေချိုငါးမျိုးစိတ်များထိန်းသိမ်းရေးအတွက် အချက်အလက်များတိုးမြှင့်ရရှိနိုင်စေရန် အရေးတကြီး လိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေချိုမျိုးစိတ်များကို နောက်ဆုံးအကြိမ် ပြည့်စုံစွာ စာရင်း

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ကောက်ယူခဲ့ခြင်းမှာ ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းတွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းနှင့် အင်းလေးကန်နှင့် အင်းတော်ကြီးကန်များတွင် ၁၉၁၀ ခုနှစ် မှ ၁၉၄၀ ခုနှစ်အထိ ဖြည့်စွက် စာရင်းကောက်ယူခဲ့ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၀၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ ပြည်ပသိပ္ပံပညာရှင်များ ဆောင်ရွက်ခဲ့သော လေ့လာမှုများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် သီးခြားသတ်မှတ်ထားသည့် မျိုးစိတ်အပေါ်တွင် အထူးပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် FFI ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် အင်းတော်ကြီးကန်နှင့် ဝန်းကျင်ရှိ တောင်ကျချောင်းများတွင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် စာရင်းကောက်ယူမှုမှ မြန်မာနိုင်ငံတွင် မျိုးခွဲခြားပြီး ငါးမျိုးစိတ်အများဆုံး ကျက်စားရာနေရာဖြစ်သည့် အင်းတော်ကြီးဒေသတွင် မျိုးမခွဲခြားနိုင်သည့် မျိုးစိတ် (၆) မျိုး အပါအဝင် ငါးမျိုးစိတ်များ အရေအတွက်ကို (၄၅) မျိုးမှ (၉၆) မျိုးအထိ တိုးမြှင့်ပိုမို ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ရေချိုငါးလုပ်ငန်းများပျံ့နှံ့မှု နှင့် ဂေဟစနစ်တို့အပေါ် သိရှိခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအား ငါးမျိုးစိတ်များအပေါ် ထိခိုက်မှုအနည်းဖြစ်စေသည့် ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းများကို အကောင်အထည် ဖော်ရန် အထောက်အကူပြုမည်ဖြစ်ပြီး ဒေသတွင်းနိုင်ငံများတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းလုပ်ငန်းများကြောင့် ငါးမျိုးစိတ်များနှင့် စိုက်ပျိုးရေး ထွက်ကုန်များ ဆုံးရှုံးခြင်းကြောင့်ဖြစ်လာသည့် မလိုလားအပ်သော ကြီးမားသည့် ကုန်ကျစရိတ်များကို ရှောင်ရှားနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှုပြောင်းလဲခြင်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ရည်ရွယ်ချက် အမျိုးမျိုးအတွက် လိုအပ်ပါသည်။ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ စီမံချက်ရေးဆွဲရာတွင် ကောင်းစွာမှတ်တမ်းတင်ထားပြီး သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်းကို နေရာဒေသ တိကျစွာ ဖော်ပြနိုင်သည့် အချက်အလက်စနစ်ရှိရန် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ယင်း အချက်အလက်စနစ်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ အသုံးပြုနိုင်ရန် (ဥပမာ- ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ သတင်းအချက်အလက် ဖြန့်ချိရေး ကွန်ယက်စနစ် (Clearing- House Mechanism Web Portal) မှတစ်ဆင့် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းဖြင့် MOECAF သည် ယင်းအချက်အလက်စနစ်ကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ သစ်တောဖုံးလွှမ်းမှု စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးရန် မြှင့်တင်နိုင်ပြီး ထိန်းသိမ်းရေး နှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး စီမံချက်များ ရေးဆွဲရာတွင်လည်း အရင်းအမြစ်တစ်ခုအနေဖြင့် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းမှ သီးခြားခွဲထွက်နေထိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်များ၏ အရည်အသွေးကို ဆိုးရွားစွာထိခိုက်မှုရှိခဲ့ပြီး၊ တက္ကသိုလ် အများအပြားသည် နိုင်ငံတကာပညာရေးဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များကို ပြည့်မီရန် သိသာထင်ရှားသည့် တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုပြုလုပ်ရန် လိုအပ်လျက်ရှိပါသည်။ အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် နိုင်ငံ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ပညာရေးကဏ္ဍအတွက် ဘဏ္ဍာငွေအား ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် US\$ ၃၄၀ မှ ၇၄၀ သန်းအထိ တိုးမြှင့်သုံးစွဲခဲ့ပါသည်။ သို့သော် အခြေခံအဆောက်အအုံ၊ သတင်းအချက်အလက်ဆိုင်ရာ နည်းပညာ၊ အဆင့်မီသင်ရိုးညွှန်းတမ်း၊ လမ်းညွှန်ချက် အဆင့်အတန်း မြှင့်တင်နိုင်မှု၊ တက္ကသိုလ် စီမံခန့်ခွဲမှု အုပ်ချုပ်မှု ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ ဘာသာစကား လေ့ကျင့်သင်ကြားမှု၊ သုတေ

သန အဆိုပြုလွှာများ ရေးသားခြင်း အတတ်ပညာ၊ သိပ္ပံနည်းကျရေးသားခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်၍ လိုအပ်ချက်များ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိပါသည်။

စိန်ခေါ်မှုများစွာ ရှိနေသော်လည်း တက္ကသိုလ်များအကြား အသေးစား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ သည် လက်ငင်းလိုအပ်ချက် အများအပြားကို ပြေလည်စေရုံမက ပိုမိုကြီးမားသည့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုအတွက် အုတ်မြစ်ဖြစ်စေသည့် ပူးပေါင်းမှုများကို ရရှိစေပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ချင်းမိုင် တက္ကသိုလ်၊ Prince of Songkla University အစရှိသည့် ဒေသတွင်း အဆင့်မြင့် တက္ကသိုလ်များနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းအပါအဝင် တက္ကသိုလ်များအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မြှင့်တင်ရာတွင် နိုင်ငံတကာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများသည် အဓိက အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ပါသည်။ FFI နှင့် Phonm Penh တော်ဝင်တက္ကသိုလ် တို့အကြား အောင်မြင်စွာအကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သော ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုအစီအစဉ်ကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာ မဟာသိပ္ပံဘွဲ့ အစီအစဉ်အား ဆောင်ရွက်ရန် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့်လက်တွဲရန် ကြိုးပမ်းခြင်းသည် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းနှင့် ကိုက်ညီသည့် အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲရန် အထောက်အကူပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။

ဇယား ၄၁။ အာအီချီရည်မှန်းချက် (၁၉) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၁၉-၁။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ သတင်းအချက်အလက် ဖြန့်ချိရေး ကွန်ယက် စနစ် (CHM web portal) အားတည်ဆောက်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်းခွင် ၁-၁ CHM အား တည်ဆောက်ခြင်းနှင့် ဆက်စပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ထည့်သွင်းခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၉-၂။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နိုင်ငံတကာ စံသတ်မှတ်ချက်၊နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု ပြောင်းလဲခြင်း (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ဆိုင်ရာ အချက် အလက်စနစ်ကို ပြုစုပြီး ဖြစ်ရန် အများပြည်သူမှ Online တွင် ရရှိနိုင်ရေး ဆောင် ရွက်ပြီးဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်းခွင် ၁၉-၂-၁ နိုင်ငံအဆင့် သစ်တောပုံးလွှမ်းမှု အချက်အလက်စနစ်အား ပြုစုခြင်းနှင့် Online မှတစ်ဆင့် အများပြည်သူ အသုံးပြုနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်းခွင် ၁၉-၂-၂ သက်ဆိုင်ရာ ဝန်ထမ်းများအတွက် ပုံမှန် GIS သင်တန်းများ ပြုလုပ်ခြင်း။	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၉-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ တက္ကသိုလ်အချို့သည် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဘွဲ့လွန်သင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်းခွင် ၁၉-၃-၁ တက္ကသိုလ်ကြီးများတွင် ထိန်းသိမ်းရေးဘာသာရပ် အထူးပြု ဒီပလိုမာ သင်တန်းနှင့် အဆင့်မြင့်ဘွဲ့ သင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ခြင်း။	ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ တက္ကသိုလ်များ
လုပ်ငန်းခွင် ၁၉-၃-၂ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း အဆင့်မြှင့်တင်ခြင်းရေး၊ ကျောင်းသား ဖလှယ်ပညာသင်ကြားရေး၊ လက်တွေ့ လုပ်ငန်းခွင် လေ့လာရေးနှင့် ကွင်းဆင်းသုတေသနတို့အတွက် နိုင်ငံခြားတက္ကသိုလ်များ၊ နိုင်ငံတကာ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်း၍ အခွင့်အလမ်းများရှာဖွေခြင်း၊ ဆောင်ရွက်ခြင်း။	တက္ကသိုလ်များ၊ I/NGO များ
လုပ်ငန်းခွင် ၁၉-၃-၃ မြန်မာနိုင်ငံ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ သုတေသနဌာနမှ ထုတ်ဝေခြင်းနှင့် ပံ့ပိုးမှုများ ဖိတ်ခေါ်ခြင်း။	တက္ကသိုလ်များ

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ	ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
<p>လုပ်ငန်းခွင်-၃-၄</p> <p>သိပ္ပံနည်းကျရေးသားခြင်း၊ ဆရာ/ဆရာမများအား သင်တန်းပေးခြင်းနှင့် လက်တွေ့အခြေခံ သင်ခန်းစာများ ပြုစုခြင်းအပါအဝင် တက္ကသိုလ်များမှ ဖော်ထုတ်ထားသည့် အဓိက ဘာသာရပ်လိုအပ်ချက်များအတွက် သင်တန်းပြုလုပ်ရေး အစီအစဉ်များ ချမှတ်ခြင်း။</p>	<p>တက္ကသိုလ်များ</p>

၄-၆-၂၀။ အာအိရီရည်မှန်းချက် (၂၀) အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာတွင်ပါရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်အညီ ၂၀၁၁-၂၀၂၀ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ လုပ်ငန်းစီမံချက်အား ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရန်ပုံငွေရရှိနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များစုစည်းခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ရှိအခြေအနေထက် သိသိသာသာ မြင့်မားစေရန်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေများသည် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ဆင်းရဲမှုလျော့ချရေး၊ ရာသီဥတုတည်ငြိမ်ရေးနှင့် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်များ လျော့နည်းရေးတို့ကို အထောက်အကူပြုသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတို့ ရေရှည်တည်တံ့ရန် အရေးပါပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေများသည် အရေးပါသော်လည်း ယင်းတို့ကို ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတွင် စိန်ခေါ်မှု အများအပြားနှင့် ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် ပံ့ပိုးပေးသည့် ရန်ပုံငွေမှာ နည်းပါးပါသည်။ ဤအခြေအနေမှာ စတင်ပြောင်းလဲနေပါသည်။ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်အနည်းငယ်မှစ၍ သဘာဝနယ်မြေများအတွက် ရန်ပုံငွေ ခွဲဝေချထားမှု တဖြည်းဖြည်း မြင့်မားလာလျက်ရှိပြီး၊ ဤလုပ်ငန်းများအတွက် ပြင်ပအထောက်အပံ့မှာလည်း အလားတူ တိုးတက်လာလျက်ရှိပါသည်။ သို့စေကာမူ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ရေရှည် ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ရန်ပုံငွေ လုံလောက်ရေးသည် အဓိက အကြောင်းအရာ တစ်ခု ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေများအတွက် အဓိက ရန်ပုံငွေမှာ ပြည်ထောင်စု အစိုးရ၏ ဘက်ဂျက် အပေါ်တွင် လုံးဝမှီခိုနေရပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေများ၏ မြေ နှင့် အရင်းအမြစ်များကို အသုံးပြု၍ အခွန်တော်များ ရရှိရန် တည်ဆဲဥပဒေမှ ခွင့်ပြုထားသော်လည်း ယင်းဝင်ငွေများကို ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင်ပြန်လည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံနိုင်ရန် ဖော်ပြထားသည့် စနစ်၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း လက်ရှိအချိန်တွင် မရှိသေးပါ။ ဝင်ငွေအားလုံးကို ပြည်ထောင်စု ဘက်ဂျက်ထဲသို့ ထည့်သွင်းရပါသည်။ အခြားဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဦးစီးဌာနများ၌ ၎င်းတို့၏ ဝင်ငွေ တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို "အခြားငွေစာရင်း" (Other accounts) ဖြင့် ပြန်လည် အသုံးပြုနိုင်သော်လည်း MOECF တွင် ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိပါ။

လွန်ခဲ့သော ၄၁ နှစ်ခန့်မှစတင်၍ သဘာဝနယ်မြေများအတွက် တစ်နှစ်လျှင် ပျမ်းမျှ US\$ (၁.၉) သန်း (သို့မဟုတ်) တစ်စတုရန်းကီလိုမီတာအတွက် US\$ (၄၃) ဒေါ်လာ သုံးစွဲလျက်ရှိပါသည်။ ယင်းသုံးစွဲမှုတွင် သဘာဝဝန်းကျင်နှင့်သားငှက်တိရိစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာန ဘက်ဂျက်မှ (၄၁) ရာခိုင်နှုန်း (ပျမ်းမျှအားဖြင့် တစ်နှစ်လျှင် US\$ ၀.၇၉ သန်း) ထောက်ပံ့ပေးပြီး၊ ပြင်ပ ရန်ပုံငွေ အထောက်အပံ့ဖြင့် ဆောင်ရွက်သည့် စီမံကိန်းများမှ (၅၉) ရာခိုင်နှုန်း (US\$ ၁.၁ သန်း) ရှိပါသည်။ ဧရိယာ အပေါ်အခြေခံ၍ တွက်ချက်ပါက သဘာဝဝန်းကျင်နှင့်သားငှက်တိရိစ္ဆာန် ထိန်းသိမ်းရေးဌာန၏ သုံးစွဲမှုနှင့် ပြင်ပ အထောက်အပံ့စီမံကိန်းများမှ ထောက်ပံ့မှုမှာ တစ်နှစ်လျှင် တစ်စတုရန်း ကီလိုမီတာအတွက် US\$ (၂၅-၂၆) ဖြင့် အတူတူ ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေများမှ ရရှိသည့် ဝင်ငွေမှာ နည်းပါးပြီး ၂၀၁၃-၁၄ ဘဏ္ဍာနှစ်တွင် US\$ ၁၇,၀၀၀ အောက်သာ ရှိပါသည်။

ပြီးခဲ့သည့် (၅) နှစ်အတွင်း ပြည်ထောင်စု အစိုးရမှ သဘာဝနယ်မြေများအတွက် ရန်ပုံငွေ ခွဲဝေချထားမှုသည် ၅၀ % ခန့် တိုးတက်လာခဲ့ပြီး ပြင်ပ အထောက်အပံ့ ရန်ပုံငွေနှင့် စီမံကိန်းများ (လွန်ခဲ့သောနှစ်အတွက် US\$ သန်း ၂၀ နီးပါး ကတိကဝတ်ပြုခဲ့သည်) မှာ ပိုမိုတိုးတက်လာခဲ့သော် လည်း ရန်ပုံငွေလိုအပ်မှုမှာ များပြားဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ သဘာဝနယ်မြေ တစ်ဝက်ကျော်ရုံတွင်သာ ရန်ပုံငွေနှင့် ဝန်ထမ်းခွဲဝေချထားမှု ရှိပါသည်။ ယင်းသဘာဝနယ်မြေများမှ ပုံမှန် ခွဲဝေရရှိသော ရန်ပုံငွေသည် အဓိကလိုအပ်လျက်ရှိသော အခြေခံအဆောက်အဦ၊ ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းရေး၊ လက်တွေ့ လုပ်ငန်းများအတွက် လုံလောက်မှုမရှိသည့်အပြင် အဓိကကျသော လက်တွေ့ ထိန်းသိမ်းရေးလုပ်ငန်း များအား ဆောင်ရွက်ရန် မလုံလောက်ပါ။

အခြားကမ္ဘာ့အဆင့် လေ့လာမှုများနှင့် အာဆီယံနိုင်ငံများ၏ အချက်အလက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေလိုအပ်ချက်ကို အကြမ်းအားဖြင့် ခန့်မှန်းနိုင်ပါသည်။ ယင်းအချက်အလက်များအပေါ် အခြေခံ၍ ခန့်မှန်းမှုအရ အခြေခံ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် နှစ်စဉ် တစ်စတုရန်းကီလိုမီတာအတွက် US\$ (၁၃၀) နှင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် US\$ (၂,၁၅၀) လိုအပ်မည် ဖြစ်ပြီး လက်ရှိအသုံးပြုမှု၏ (၃) ဆ မှ (၅) ဆ အထိ ဖြစ်ပါသည်။ ဝန်ထမ်း အင်အား၊ စီမံအုပ်ချုပ်မှု နှင့် ရန်ပုံငွေ စသည်တို့ကို သဘာဝနယ်မြေ ကွန်ယက်အရွယ်အစား (၃) မျိုး (လက်ရှိ NWCD မှ စီမံအုပ်ချုပ်လျက်ရှိသည့် သဘာဝနယ်မြေများ၊ တည်ထောင်ပြီး သဘာဝ နယ်မြေများ၊ တည်ထောင်ပြီးနှင့် အဆိုပြုသဘာဝနယ်မြေများ) အတွက် ခန့်မှန်းတွက်ချက်မှုအရ ရန်ပုံငွေ လိုအပ်ချက်သည် အနိမ့်ဆုံး လက်ရှိ သဘာဝနယ်မြေကွန်ယက်တစ်ခုလုံး၏ ဝန်ထမ်း အင်အားနှင့် ကုန်ကျစရိတ် တိုးမြှင့်နိုင်ရန်အတွက် တစ်နှစ်လျှင် US\$ (၀.၅) သန်းမှနှင့် အမြင့်ဆုံး တိုးချဲ့မည့် သဘာဝနယ်မြေကွန်ယက်အတွက် ဝန်ထမ်းအင်အား အပြည့်အစုံနှင့် တိုးတက်ကောင်း မွန်သော စီမံအုပ်ချုပ်မှုအတွက် တစ်နှစ်လျှင် US\$ (၉) သန်းနီးပါး လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် ပိုမိုရင်းနှီးမြှုပ်နှံနိုင်ရန် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ နှင့်ဂေဟစနစ်ဝန် ဆောင်မှုများ၏ စီးပွားရေးတန်ဖိုး တွက်ချက်မှုများအတွက် နည်းစနစ်များ တိုးမြှင့်အသုံးချရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်ပါသည်။ သစ်ထုတ်ခြင်းမှရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်မှာ ထုတ်ကုန်များနှင့် ဝန်ဆောင်မှု များစုစုပေါင်းတန်ဖိုး၏ ၁၅ % သာရှိကြောင်း သစ်တောထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် နိုင်ငံတော်မှ ပိုမို သုံးစွဲရန် အတွက် Emerton နှင့်အဖွဲ့က ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ပြုစုခဲ့သော စီးပွားရေးဆိုင်ရာ လေ့လာမှုမှ ခန့်မှန်းတွက်ချက်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ သစ်တောကဏ္ဍအတွက် အစိုးရ ရန်ပုံငွေသုံးစွဲမှုမှာ နိုင်ငံတော်၏ သစ်ထုတ်လုပ်ရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်းအတွက် (၈၀) % ဖြစ်ပြီး၊ ၂၀% မှာ MOECF ၏ အခြားအဖွဲ့အစည်းများ၊ အဓိကအားဖြင့် ဝန်ဆောင်မှုများဆိုင်ရာ ကဏ္ဍများအတွက် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သစ်တော ဝန်ဆောင်မှုကဏ္ဍတွင် ပိုမို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံပါက အကျိုးအမြတ်ပိုမိုရရှိနိုင်ကြောင်း သိသာထင်ရှားစွာ ကောက်ချက်ချနိုင်ပါသည်။

ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း ကုန်ကျစရိတ် တွက်ချက်ခြင်းနှင့် ပေါင်းစည်းခြင်းတို့ကို ဇီဝမျိုးစုံ မျိုးကွဲဆိုင်ရာရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (Biodiversity Finance Initiative-BIOFIN) မှ တစ်ဆင့် ပြုလုပ်

နိုင်ပါသည်။ BIOFIN သည် ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးမှုအစီအစဉ် (United Nations Development Program-UNDP) မှ ထောက်ပံ့ပေးထားသည့် အစီအစဉ်ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံအများ အပြားကို ထိန်းသိမ်းရေးရန်ပုံငွေ လိုအပ်ချက်များ တွက်ချက်ခြင်း၊ ဦးစားပေး လုပ်ငန်းများနှင့် ပြည်ပအထောက်အပံ့များ စုစည်းခြင်းတို့ကို အကူအညီပေးပါသည်။ ငွေကြေးလိုအပ်ချက်အား အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည့် NBSAP အား အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်ရန် လိုအပ်သည့် ရန်ပုံငွေ အရင်းအမြစ်များကို စုစည်းခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်၍ ဆောင်ရွက်ရန် BIOFIN မှ မြန်မာနိုင်ငံကို အကြံပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

သမားရိုးကျ မဟုတ်သော ရန်ပုံငွေ စနစ်များဖြင့် ရေဝေရေလဲဒေသများ ကာကွယ်ခြင်းအတွက် PES၊ ကာဗွန်သိုလျော့မှု (REDD+)၊ သဘာဝအခြေခံခရီးသွားလုပ်ငန်းစသည့် သဘာဝနယ်မြေအတွက် ရန်ပုံငွေ ရရှိနိုင်မှုကို ဖော်ထုတ်သင့်ပါသည်။

ဇယား ၄၂။ အာအိချီရည်မှန်းချက် (၂၀) အတွက် နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များနှင့် ဦးစား ပေးလုပ်ငန်းများ။

ရည်မှန်းချက် နှင့် လုပ်ငန်းများ		ဦးဆောင်အဖွဲ့အစည်း
ရည်မှန်းချက် ၂၀-၁။	၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ အရင်းအမြစ်အားလုံးမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအတွက် ရရှိနိုင်သည့် ရန်ပုံငွေကို ၅၀% တိုးမြှင့်ပြီး ဖြစ်ရန်။	
လုပ်ငန်း ၂၀-၁-၁	CBD ၏ အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းဆိုင်ရာ ကမ္ဘာ့ မဟာဗျူဟာနှင့်အညီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအတွက် အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံအဆင့် မဟာဗျူဟာ ချမှတ်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၂၀-၁-၂	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေး ရန်ပုံငွေ (Conservation trust Fund) တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ရန်ပုံငွေ မတည်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန၊ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ အလှူရှင်များ
လုပ်ငန်း ၂၀-၁-၃	BIOFIN သို့ ဝင်ရောက်နိုင်ရေးအတွက် UNDP သို့ တရားဝင်စာတင်ပြခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၂၀-၂။	၂၀၁၈ခုနှစ် မတိုင်မီ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အလှူရှင်နှင့် ပိုမိုစုစည်းခြင်း ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	မိတ်ဖက် ရန်ပုံငွေများကို
လုပ်ငန်း ၂၀-၂-၁	GEF ရန်ပုံငွေကို အကောင်းဆုံး အသုံးပြုနိုင်ရန် “GEF ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့” ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့် “National Portfolio Formulation Exercise” အား ဆောင်ရွက်ခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန
လုပ်ငန်း ၂၀-၂-၂	MOECAF မှ ဦးဆောင်၍ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အလှူရှင်များနှင့် နိုင်ငံတကာ မိတ်ဖက်အဖွဲ့များ စကားပိုင်းဆွေးနွေးပွဲ ကျင်းပခြင်း။	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန

အခန်း ၅။ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း စီမံချက်

၅-၁။ နိုင်ငံအဆင့် ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့

ယခု NBSAP တွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသည့်အတိုင်း ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးကို ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် အဖွဲ့အစည်းများအကြား ထိရောက်စွာ ပေါင်းစပ် ညှိနှိုင်းပေးနိုင်သည့် စနစ်တစ်ခုရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ NBSAP ပါ လုပ်ငန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၏ တိုးတက်မှုကို ကြီးကြပ်နိုင်ရန် နိုင်ငံအဆင့် ကော်မတီတစ်ခုကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်ရှိ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အခြေအနေများနှင့်အညီ ဖွဲ့စည်းရန် လိုအပ်ပါသည်။

ယခင် NBSAP ကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် အဓိကလိုအပ်ချက်များမှာ ရန်ပုံငွေ စုစည်းခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့အတွက် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အားနည်းခြင်းနှင့်အတူ နိုင်ငံ၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ကဏ္ဍအလိုက် တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်မည့် အဖွဲ့အစည်းသတ်သတ်မှတ်မှတ်မရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အဓိကကဏ္ဍများမှ အဆင့်မြင့်ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းမည့် အမျိုးသားအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ကော်မတီ (National Committee on Biodiversity Conservation-NBCC) သည် CBD၊ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ အခြားဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များ၊ ကွန်ဗင်းရှင်းများနှင့်အညီ NBSAP ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် လမ်းညွှန်မှုပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ကော်မတီခွဲများ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းကော်မတီများကို NBCC အောက်တွင် သင့်တော်သလို ဖွဲ့စည်းသွားမည် ဖြစ်ပါသည် (ပုံ ၁၆)။

ပုံ ၁၆။ NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ အဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းခြင်း။

ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ အားလုံးပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) ကို အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေး ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်မည့် မဟာဗျူဟာ (Communications strategy) တစ်ခုကို ရေးဆွဲမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် NBSAP အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေး လိုအပ်သော အရင်းအမြစ်များ အလုံအလောက် ရရှိနိုင်ရေးအတွက် အရင်းအမြစ်များ စုစည်းရေး စီမံချက် (Resource mobilization plan) ကိုလည်း ရေးဆွဲမည်ဖြစ်ပါသည်။

၅-၂။ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ရန် စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ခြင်း

NBSAP ကိုထိရောက်စွာအကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရေးအတွက် စိန်ခေါ်မှုများထဲမှ တစ်ခုမှာ စွမ်းဆောင်ရည် အကန့်အသတ်ဖြစ်ပါသည်။ ယခု NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) တွင်နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ အသီးသီးအောက်၌ နယ်ပယ်အမျိုးမျိုးတွင် စွမ်းဆောင်ရည်ဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက် များကို ခွဲခြားဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာလိုအပ်ချက်များ လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း ကိုလည်း ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်ပြီး NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည် ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံချက်ကိုလည်း ရေးဆွဲသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။ စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်းကို အစိုးရ ဌာန အဖွဲ့အစည်းများမှသည် အစိုးရမဟုတ်သော ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရအဖွဲ့များနှင့်ဒေသခံများအထိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူအားလုံးကို လွှမ်းခြုံမိစေရန်ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

၅-၃။ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း၊ အကဲဖြတ်ခြင်းနှင့် အစီရင်ခံခြင်း

NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းနှင့်အကဲဖြတ်ခြင်းကို လက်ရှိ သတ်မှတ်ထားသည့် စံညွှန်းကိန်းများ (နောက်ဆက်တွဲ ၂ ပါ) ကိုအသုံးပြု၍ နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်း ချက်များ နှစ်အလိုက် တိုးတက်မှုကို ဆန်းစစ်ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်မည် ဖြစ်ပါသည်။ လိုအပ်ပါက နောက်ထပ်စံညွှန်းကိန်းများကို အသုံးပြုမည် ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များ အောင်မြင် စွာ ပြည့်မီနိုင်ရေးလိုအပ်သည်များ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်ရလဒ်များကို NBCသို့ တင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ အဆိုပါရလဒ်များကို နိုင်ငံတကာသို့ အစီရင်ခံစာများရေးသားတင်ပြရာတွင် လည်း ကောင်း၊ နိုင်ငံအဆင့်စီမံချက်များရေးဆွဲရာတွင် လည်းကောင်းအခြေခံအဖြစ်အသုံးပြုနိုင်မည် ဖြစ်ပါ သည်။ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းနှင့် အကဲဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို NBSAP အား အတည်ပြုပြီး ပထမနှစ်အတွင်း ရေးဆွဲသွားမည်ဖြစ်ပါသည်။

၅-၄။ NBSAP နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များ ပေါင်း စည်းခြင်း

NBSAP (၂၀၁၅-၂၀၂၀) အား အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် CBD အပြင် အောက်ဖော်ပြပါ အခြား နိုင်ငံတကာ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီ ချက်များ (Multilateral environmental agreements-MEAs) အများအပြား အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို အထောက်အကူ ပြုမည် ဖြစ် ပါသည်-

- ကုလသမဂ္ဂ ရာသီဥတုပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Framework Convention on Climate Change-UNFCCC)၊
- ကုလသမဂ္ဂ သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှု တိုက်ဖျက်ရေး ကွန်ဗင်းရှင်း (United Nations Convention to Combat Desertification-UNCCD)၊
- ပြောင်းရွှေ့ကျက်စားတတ်သည့် တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်များ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals-CMS)၊
- ဝါရှင်တန်ကွန်ဗင်းရှင်း (ခေါ်) မျိုးဆက်ပျက်သုဉ်းလုဆဲ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန်နှင့် သစ်ပင် ပန်းမန်များ နိုင်ငံတကာ ကုန်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora-CITES)၊
- ကမ္ဘာ့အဆင့် အရေးပါသော ရေတိမ်ဒေသများဆိုင်ရာ ကွန်ဗင်းရှင်း (Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat (ရမ်ဆာကွန်ဗင်းရှင်း))
- စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စားနပ်ရိက္ခာအတွက် အပင်မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက် (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture-ITPGR)

နိုင်ငံအဆင့် ရည်မှန်းချက်များသည် ယင်းသဘောတူညီချက်များအပေါ် အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရည်မှန်းချက် (၁၆) သည် အမျိုးသားမျိုးစေ့ဘဏ်ကို တိုးချဲ့ရန် ဖော်ပြထားရာ အပင်မျိုးရိုးဗီဇ အရင်းအမြစ်များကို စဉ်ဆက်မပြတ်နှင့် ညီမျှစွာ အသုံးပြုနိုင်ရန် အကျိုးအမြတ် ခွဲယူခြင်းနှင့် သုံးစွဲနိုင်ခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ စနစ်တစ်ခုဖြစ်သည့် Standard Material Transfer Agreement (SMTA) ကို အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အကိုးအကားများ

- ADB. (2012). Myanmar: Interim Country Partnership Strategy 2012–2014. Country Planning Documents. Retrieved from <http://www.adb.org/documents/myanmar-interim-country-partnership-strategy-2012-2014>
- ADB. (2014a). Country Operations Business Plan: Myanmar, 2015–2017 Sector assessment (summary): Water and urban infrastructure development and services. Retrieved from <http://www.adb.org/documents/myanmar-country-operations-business-plan-2015-2017>
- ADB.(2014b). Myanmar.Unlocking the potential.Country diagnostic study.Asian Development Bank, Economics and Research Department, Mandaluyong City, Philippines. Retrieved from <http://adb.org/sites/default/files/pub/2014/myanmar-unlocking-potential.pdf>
- ALARM, Smithsonian Institution, GMAP and American Museum of Natural History.(2015). Myanmar Forest Change Data 2002–2014[unpublished draft].
- Asah, Stanley. (2014). “Exploring mechanisms for promoting pro-biodiversity behaviors” [Presentation]. Available online: <http://youtu.be/oKrTkbwMOyg>
- BANCA.(2009). Environmental Impact Assessment on Hydropower Development of Ayeyawady River Basin above Myitkyina, Kachin State, Myanmar. Retrieved from <http://www.mylaff.org/document/view/2833>
- BANCA. (2011). Integrated multi-stakeholder ecosystem approach at Inle Lake (Myanmar) based on zoning principles and integration of ecorestoration and agrofarming practices. Completion Report August 2011. Biodiversity and Nature Conservation Association, Yangon, Myanmar.
- BBOP Standards.(n.d.). Retrieved from http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_3078.pdf
- BEWG. (2011). Burma’s Environment: People, Problems, Policies. The Burma Environmental Working Group. Chiang Mai, Thailand. Retrieved from <http://www.bewg.org/pubs/finish/4/34>
- Biodiversity Offsets.(n.d.).Retrieved from http://bbop.forest-trends.org/pages/biodiversity_offsets
- Blake S. and Hedges S. (2004). Sinking the flagship: The case of forest elephants in Asia and Africa.*Conservation Biology*,18, 1191–202.
- Blumenfeld, S., Lu, C., Christophersen, T. and Coates, D. (2009).Water, Wetlands and Forests.A Review of Ecological, Economic and Policy Linkages.Secretariat of the

Convention on Biological Diversity and Secretariat of the Ramsar Convention on Wetlands, Montreal and Gland.CBD Technical Series No. 47.

BOBLME.(2011). Country report on pollution – Myanmar.Bay of Bengal Large Marine Ecosystem Project. Retrieved from <http://www.boblme.org/documentRepository/BOBLME-2011-Ecology-13.pdf>

BOBLME.(2012). National report of Myanmar on the sustainable management of the Bay of Bengal Large Marine Ecosystem. In: M. Pe (Ed.): Department of Fisheries, Myanmar.

Bonn Challenge.(n.d.).Retrieved from <http://www.bonnchallenge.org/>

Brunner, J., Talbott, K., Elkin, C. (1998). Logging Burma's Frontier Forests: Resources and the Regime, WRI, Washington, D.C.

Burdge, R. J. and Robertson, R. A. (1990).Social impact assessment and the public involvement process.*Environmental Impact Assessment Review*, 10(1), 81–90.

Burke, L., Selig, E., and Spalding, M. (2011). Reefs At Risk Revisited. Washington, DC: World Resources Institute.

Burma Rivers Network. (2011). Environment Impact Study on Hydropower Development of Irrawaddy River: an Analysis. Retrieved from <http://www.mylaff.org/document/view/2816>

CBD Guidelines on Indigenous Peoples, including Article 8(j), Article 10(c), Akwe:Kon Guidelines for the conduct of impact assessments on traditional sacred sites, and the Tkariwaieri Code of Ethical Conduct for intellectual and cultural heritage.

CEPF. (2011). Ecosystem Profile: Indo-Burma Biodiversity Hotspot, 2011 Update, Critical Ecosystem Partnership Fund, Arlington, VA, USA.

COP. (2002).Alien species that threaten ecosystems, habitats or species.Guiding Principles for the Implementation of Article 8(h). UNEP/CBD/COP/6/20, pp. 249–261. Retrieved from <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=7197>

Costanza, R., R. d' Arge, R. de Groot, S. Farber, M. Grasso, B. Hannon, K. Limburg, S. Naeem, R.V. O' Neill, J. Paruelo, R.G. Raskin, P. Sutton and M. van den Belt. (1997). The value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387: 253–260.

Costanza, R., De Groot, R, Sutton, P., Van Der Ploeg, S., Anderson, S. J., Kubizzweski, Ida, S. Farber, and Turner, R.K. (2014).Changes in the global value of ecosystem services. *Global Environmental Change* 26: 152–158.

Danielsen, F., Jensen, P. M., Burgess, N. D., Altamirano, R., Alviola, P. A., Andrianandrasana, H., ...and & Young, R. (2014). A multicountry assessment of tropical resource monitoring by local communities.*BioScience*, biu001.

- Danielsen, F., Jensen, P. M., Burgess, N. D., Holt, S., Poulsen, M. K., Rueda, R. M., ...and Pirhofer-Walzl, K. (2014). Testing Focus Groups as a Tool for Connecting Indigenous and Local Knowledge on Abundance of Natural resources with Science-Based Land Management Systems. *Conservation Letters*, 7(4), 380–389.
- Davies, J., Sebastian, A.C., and Chan, S. (2004). A Wetland Inventory for Myanmar. Ministry of Environment, Japan.
- DMCR.(2014). Coral species in Thailand's Andaman Sea. Bangkok, Thailand.
- Duraiappah, AK, Asah S, Brondizio, ES, Prieur-Richard AH, and Subramanian S. “Managing Biodiversity is About People”. UNEP/CBD/SBSTTA/17/INF/1. Retrieved from <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-17/information/sbstta17-inf-01-en.pdf>
- Emerton, L. and Yan Min Aung. (2013). The Economic Value of Forest Ecosystem Services in Myanmar and Options for Sustainable Financing. International Management Group, Yangon.
- Equator Principles.(n.d.). Retrieved from <http://www.equator-principles.com/>
- ESCAP. (2014). Growing Through Manufacturing: Myanmar’s Industrial Transformation. ARTNeT Working Paper Series No. 145, July 2014, Bangkok, ESCAP. Retrieved from <http://www.unescap.org/sites/default/files/AWP%20No.%20145.pdf>
- Extractive Industries Transparency Initiative (EITI).(n.d.). Retrieved from <https://eiti.org/>
- FAO. (2010). Global Forest Resources Assessment 2010, Country Report: Myanmar. Retrieved from <http://www.fao.org/docrep/013/al576e/al576e.pdf>
- FAO. (2015). Global Forest Resources Assessment 2015, Country Report: Myanmar. Retrieved from <http://www.fao.org/3/a-az283e.pdf>
- FishBase. (2015). Retrieved from <http://www.fishbase.org/search.php>
- Furuichi, T., Win, Z., and Wasson, R.J. (2009). Discharge and suspended sediment transport in the Ayeyarwady River, Myanmar: Centennial and decadal changes. *Hydrological Processes*, 23, 1631–1641. Published online 1 April 2009 in Wiley InterScience (www.interscience.wiley.com) DOI: 10.1002/hyp.7295.
- Galván, S. (2013). Empowering higher education in Myanmar universities. Retrieved from <http://www.britishcouncil.org/education/ihe/knowledge-centre/national-policies/report-empowering-higher-education-myanmar-universities>
- GEGG.(2015). Fourth Green Economy Green Growth Forum, Final Report. Green Economy Green Growth, Yangon, Myanmar. Retrieved from <http://www.geggmyanmar.org/gegg-4-final-report-20-mar-2015-2/>
- Geissmann, T., Ngwe Lwin, Saw Soe Aung, Thet Naing Aung, Zin Myo Aung, Tony HtinHla, Grindley, M., and Momberg, F. (2010). A New Species of Snub-Nosed

- Monkey, Genus *Rhinopithecus* Milne-Edwards, 1872 (Primates, Colobinae), From Northern Kachin State, Northeastern Myanmar, *American Journal of Primatology*, 72, 1–12.
- GIGA.Chronology of the Myitsone Dam at the Confluence of Rivers above Myitkyina and Map of Kachin State Dams.*Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 31(1), 141–153.
- GISP. (2004). Tropical Asia Invaded. The growing danger of invasive alien species.The Global Invasive Species Programme, Cape Town, South Africa.Retrieved from <http://www.issg.org/pdf/publications/GISP/Resources/TropicalAsiaInvaded.pdf>
- Global Footprint Network.(2015). Ecological Footprint Tool.Retrieved from <http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/trends/myanmar/>
- Government of Myanmar. (2014).“From Vision to Action” Executive Report: Myanmar Integrated Water Resources Management Strategic Study.
- Government of Myanmar.(2014). Research and Analysis, Strategies and Measures. Myanmar Integrated Water Resources Management Strategic Study.
- GPFLR. Retrieved from <http://www.forestlandscaperestoration.org/>
- Han Win. (2012). Report on estimating population of Irrawaddy Dolphin *Orcaellabrevirostris* in the Ayeyawady River between Mandalay and Bamaw in 2012 annual range-wide survey.
- Hansen, M. C., P. V. Potapov, R. Moore, M. Hancher, S. A. Turubanova, A. Tyukavina, D. Thau, S. V. Stehman, S. J. Goetz, T. R. Loveland, A. Kommareddy, A. Egorov, L. Chini, C. O. Justice, and J. R. G. Townshend.(2013). High-Resolution Global Maps of 21st-Century Forest Cover Change, *Science* 342:850-53. Available at: <http://earthenginepartners.appspot.com/science-2013-global-forest>.
- Harrison, L.R. and N.K. Dulvy. (2014). Sawfish: a Global Strategy for Conservation.
- Hassarungsee, R. & Kiatiprajuk.(2010). Time to rethink industrial development.Social Watch National Report. Social Agenda Working Group, Chulalongkorn Social Research Institute. Retrieved from http://www.socialwatch.org/sites/default/files/thailand2010_eng.pdf
- Hedges S., Fisher K., Rose R. (2009). Range-wide Priority Setting Workshop for Asian Elephants (*Elephas maximus*), report to the U.S. Fish & Wildlife Service, WCS, Bronx, NY, USA.
- Hesselink, F., Goldstein, W.; van Kempen, P.P.; Garnett, T. and Jinie Dela. “Communication, Education and Public Awareness (CEPA): A Toolkit for National Focal Points and NBSAP Coordinators.” Retrieved from <http://www.cbd.int/cepa/toolkit/2008/doc/CBD-Toolkit-Complete.pdf>

- Holmes, K. E., Tun, T., and Latt, K. (2013). Marine Conservation in Myanmar: The current knowledge of marine systems and recommendations for research and conservation (204 pp.). Yangon: Wildlife Conservation Society (WCS) and Marine Science Association Myanmar (MSAM).
- Hla, H., Shwe, N., Htun, T., Zaw, S., Mahood, S., Eames, J., and Pilgrim, J. (2010). Historical and current status of vultures in Myanmar, Bird Conservation International, 1–12.
- Htwe, M. (2008). Analysis of water pollution in freshwater Inle Lake based on eutrophication. PhD dissertation, Department of Zoology, University of Yangon, Yangon, Myanmar. Retrieved from <http://www.scribd.com/doc/118657302/ANALYSIS-OF-WATER-POLLUTION-IN-FRESHWATER-INLE-LAKE-BASED-ON-EUTROPHICATION#scribd>
- IBAT. Retrieved from <http://www.ibatforbusiness.org>
- ICCA Consortium on how community-based conservation can contribute to the Aichi Biodiversity Targets
- ICEM.(2003). Regional report on protected areas and development. Indooroopilly: Review of Protected Areas and Development in the Lower Mekong River Region.
- Indigenous peoples' and community conserved territories and areas (ICCAs).(n.d.). Retrieved from <http://www.iccaconsortium.org/>
- Investing in the Future: Rebuilding Higher Education in Myanmar.(n.d.).Retrieved from <http://www.iie.org/Research-and-Publications/Publications-and-Reports/IIE-Bookstore/Rebuilding-Higher-Education-in-Myanmar>
- Istituto Oikos and BANCA. (2011). Myanmar Protected Areas: Context, Current Status and Challenges. AncoraLibri, Milan, Italy.
- IUCN. (2013). Myanmar: MFF National Strategy and Action Plan [unpublished draft], Bangkok, Thailand.
- IUCN. (2015). *The IUCN Red List of Threatened Species*. Version 2015.2. <www.iucnredlist.org>. Downloaded on 10 August 2015.
- IUCN. (2014a). Protected Area Management: India vs. Vietnam. Retrieved from http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/asia/asia_where_work/vietnam/?11096/Protected-area-management-Vietnam-vs-India
- IUCN. (2014b). Conserving the Myeik Archipelago: where to start? Retrieved from http://www.iucn.org/about/union/secretariat/offices/asia/asia_where_work/vietnam/?18558/Conserving-the-Myeik-Archipelago-where-to-start

- IUCN/BOBLME.(2015a). Rapid Ecological Assessment of the Myeik Archipelago.
- IUCN/BOBLME.(2015b). Situation Analysis of the Myeik Archipelago.
- James, A.N., Green, M.J., Paine, J.R. (1999). A Global Review of Protected Area Budgets and Staff. World Conservation Monitoring Centre. Cambridge, UK.
- JICA. (2014). The Project For Formulation Of The National Electricity Master Plan in the Republic of the Union of Myanmar: Final Report Summary.
- Kremen C., N. M. Williams, M. A. Aizen, B. Gemmill-Herren, G. LeBuhn, R. Minckley, L. Packer, S. G. Potts, T. Roulston, I. Steffan-Dewenter, D. P. Vazquez, R. Winfree, L. Adams, E. E. Crone, S. S. Greenleaf, T. H. Keitt, A. M. Klein, J. Regetz, and Ricketts, T. H. (2007). Pollination and other ecosystem services produced by mobile organisms: a conceptual framework for the effects of land-use change. *Ecology Letters*, 10(4), 299–314.
- Kyaw Tint, Oliver Springate-Baginski, Duncan Macqueen, and Mehm Ko Ko Gyi. (2014). Unleashing the potential of community forest enterprises in Myanmar, IIED, London.
- LBVD.2011.Information of livestock biodiversity in Myanmar ,official communication of Livestock Breeding and Veterinary Department to National Commission on Environmental Affairs of Myanmar for providing relevant data of livestock production and biodiversity issue; Nya-Ka-Kha/Sa-Ma-Ya1/NBSAP/11(256),Nay Pyi Taw.
- Leadley, P.W., Krug, C.B., Alkemade, R., Pereira, H.M., Sumaila U.R., Walpole, M., Marques, A., Newbold, T., Teh, L.S.L, van Kolck, J., Bellard, C., Januchowski-Hartley, S.R. and Mumby, P.J. (2014). Progress towards the Aichi Biodiversity Targets: An Assessment of Biodiversity Trends, Policy Scenarios and Key Actions. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada. Technical Series 78, 500 pp.
- Leimgruber, P., D.S. Kelly, M. Steininger, J. Brunner, T. Muller, and M.A. Songer.(2005). Forest cover change pattern in Myanmar (Burma) 1990–2000. *Environmental Conservation*, 32:356–364.
- Leimgruber, P., Kelly, D., Steininger, M., Brunner, J., Müller, T., and Songer, M. (2005). Forest Cover Change Patterns in Myanmar 1990–2000. *Environmental Conservation*, 32:356–364.
- Leimgruber, P., Oo, Z. M., Aung, M., Kelly, D. S., Wemmer, C., Senior, B., Songer, M. (2011). Current Status of Asian Elephants in Myanmar. *Gajah*, 35, 76-86.
- Lynam, A.J. (2003). A National tiger action plan for the Union of Myanmar, Forest Department, Yangon.

- Miles, L., Newton, A. C., DeFries, R. S., Ravilious, C., May, I., Blyth, S., ...and Gordon, J. E. (2006) A global overview of the conservation status of tropical dry forests. *Journal of Biogeography*, 33(3), 491–505.
- MOECAF. (2011). The Republic of the Union of Myanmar National Biodiversity Strategy and Action Plan Myanmar. The Government of the Republic of the Union of Myanmar, UNEP, MOECAF, and GEF, Nay Pyi Taw, Myanmar. Retrieved from <https://www.cbd.int/doc/world/mm/mm-nbsap-01-en.pdf>
- MOECAF.(2012). National Biodiversity Strategy and Action Plan, Myanmar.
- MOECAF.(2013). Environmental Impact Assessment Procedure (4th draft).The Government of the Republic of the Union of Myanmar, Nay Pyi Taw, Myanmar. Retrieved from <http://www.gms-eoc.org/uploads/resources/362/attachment/EIA%20Procedures%20%284th%20draft%29-English.pdf>
- MOECAF.(2014a). Environmental Impact Assessment Procedure. Nay Pyi Taw, The Government of the Republic of the Union of Myanmar.
- MOECAF.(2014b). Fifth National Report to the Convention on Biological Diversity [Unpublished draft]. March 2014. Nay Pyi Taw.
- MOECAF. (2014c). Presentation: 5 year action plan for the sustainability of Inle lake and environmental conservation in Myanmar. The Government of the Republic of the Union of Myanmar, Nay Pyi Taw, Myanmar. Retrieved from http://www.inbo-news.org/IMG/pdf/13a-MOECAF_5_year_Action_Plan_Myanmar_pptx.pdf
- MOECAF.(2015). National Environmental Quality (Emissions) Guidelines. Draft 12 March 2015. The Government of the Republic of the Union of Myanmar, Nay Pyi Taw, Myanmar. Retrieved from http://www.gms-eoc.org/uploads/resources/667/attachment/Draft%20Myanmar%20EQEG_12Mar2015.pdf
- MOF.(2009). National Sustainable Development Strategy for Myanmar.Ministry of Forestry, National Commission for Environmental Affairs, United Nations Environment Programme. Retrieved from <http://www.rrcap.ait.asia/nsds/uploadedfiles/file/Publication%201-NSDS%20Myanmar.pdf>
- Mon News.(2014). Locals Hold Protest in Ye Town in Opposition of Proposed Coal-Fired Power Project.Independent Mon News Agency. Retrieved from <http://monnews.org/2014/12/17/locals-hold-protest-ye-town-opposition-proposed-coal-fired-power-project/>
- Myanmar Timber Enterprises (MTE).(n.d.). Retrieved from <http://www.myanmatimber.com.mm/>
- Nijman, V. and Shepherd, C.R. (2014).Emergence of Mong La on the Myanmar-China border as a global hub for the international trade in ivory and elephant parts.*Biological Conservation*,179, 17–22.

- Obura D., Lunn Z. and Benlow S. (2014). Coral diversity and reef resilience in the northern Myeik Archipelago, Myanmar. FFI Tanintharyi Conservation Programme Report No.3.
- Pallewatta, N., J.K. Reaser & A. Gutierrez (eds.). (2003). Prevention and Management of Invasive Alien Species: Proceedings of a Workshop on Forging Cooperation throughout South and Southeast Asia. Global Invasive Species Programme, Cape Town, South Africa. Retrieved from <http://www.issg.org/pdf/publications/GISP/Resources/SEAsia-1.pdf>
- Paul F. Donald, Philip D. Round, Thiri Dai We Aung, Mark Grindley, Rob Steinmetz, Nay Myo Shwe, and Graeme M. Buchanan.(2015). Social reform and a growing crisis for southern Myanmar’s unique forests, Conservation Biology.
- Pinyochatchinda, S. & Walsh, J. (2014). Pollution Management and Industrial Estates: Perceptions of residents in the vicinity of Map Ta Phut Industrial Estate, Thailand. Information Management and Business Review, vol. 6, no. 1, pp. 42–48.
- Rabinowitz, A. and Khaing, S. (1998). Status of selected mammal species in North Myanmar, Oryx, 32, 201–208.
- RFA. (2015). Villagers voice opposition to coal fired power plant in Western Myanmar. Radio Free Asia. <http://www.rfa.org/english/news/myanmar/villagers-voice-opposition-to-coal-fired-power-plant-in-western-myanmar-05062015161651.html>
- Roe D., J. Elliott, C. Sandbrook, and Walpole, M. (2013). Tackling Global Poverty: What Contribution Can Biodiversity and Its Conservation Really Make? Pages 316-327 in Biodiversity Conservation and Poverty Alleviation: Exploring the Evidence for a Link (Eds. Roe, D., Elliott, J., Sandbrook, C. & Walpole, M.). Wiley-Blackwell Publishing Ltd., Oxford, UK.
- RTCC. (2015). Coal set to dominate as Myanmar mulls energy strategy. Responding to Climate Change. Retrieved from <http://www.rtcc.org/2015/05/11/coal-set-to-dominate-as-myanmar-mulls-energy-strategy>
- RV Fridtjof Nansen Survey report [draft]. (2014). Department of Fisheries. Myanmar.
- Secretariat of the Convention on Biological Diversity. (2013). The Identification of Scientific and Technical Needs for the Attainment of the Targets Under Strategic Goal A of the Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020. UNEP/CBD/SBSTTA/17/2/Add.1. Retrieved from <https://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-17/official/sbstta-17-02-add1-en.pdf>

- Sidle, R.C., Ziegler, A.D. & Vogler, J.B. (2007). Contemporary changes in open water surface area of Lake Inle, Myanmar. *Sustainability Science*, vol. 2 no. 1, pp. 55–65.
- Simmanee, A. (2013). Environmental Flows for the Ayeyarwady (Irrawaddy) River Basin, Myanmar [unpublished draft]. UNESCO-IHE Online Course on Environmental Flows.
- Spalding, M. D., Ravilious, C., & Green, E. P. (2001). World Atlas of Coral Reefs. Berkeley, USA: UNEP World Conservation Monitoring Centre. University of California Press.
- Spectrum, Regnskogfondet and NORDECO.(2015). Participatory Monitoring and Management in Natmataung National Park, Chin State, Myanmar. Spectrum, Yangon.
- Springate-Baginski, O., Treue, T., and Htun, K. (2015). A review of Myanmar's forest sector and timber industry: preliminary research findings and suggestions for reform, unpublished presentation, Yangon, March 2015.
- TEEB. (2010). The Economics of Ecosystems and Biodiversity Ecological and Economic Foundations. Earthscan, London and Washington.
- The United Nations. (2015). The Biodiversity Finance Initiative. Retrieved from http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/environmentandenergy/projects_and_initiatives/biodiversity-finance-initiative.html
- Than, W. (2015). Information Gaps in Management of Invasive Alien Species in Myanmar. Forest Research Institute, Ministry of Environmental Conservation and Forestry, Nay Pyi Taw, Myanmar. Retrieved from [http://wfi.worldforestry.org/media/posters/Wai final poster, Feb 2015.pdf](http://wfi.worldforestry.org/media/posters/Wai%20final%20poster,%20Feb%202015.pdf)
- Tsamenyi, M. (2011). A Review of Myanmar Fisheries Legislation with Particular Reference to Freshwater Fisheries Legislation. Environmentally Sustainable Food Security Programme. Yangon, Myanmar.
- Tun, Soe. (2011). Practices, Attitudes and Knowledge in Relation to Fishing Techniques which Affect the Environment in Myanmar's Ayeyarwady Delta: With Policy Recommendations [unpublished draft].
- Tun, Soe.(2013). Review of the Myanmar Shrimp Industry and its Potential [presentation]. Myanmar Shrimp Association, 19 March 2013.
- UNDP: Biofin. (2015). The Biodiversity Finance Initiative. Retrieved from <http://www.biodiversityfinance.net/>
- UNEP, MOECAP, and GEF.(2011). National Biodiversity Strategy and Action Plan Myanmar. Retrieved from <https://www.cbd.int/doc/world/mm/mm-nbsap-01-en.pdf>

- UNEP-WCMC. (2006). In the front line: shoreline protection and other ecosystem services from mangroves and coral reefs. UNEP-WCMC, Cambridge, UK.
- UNESCO.(n.d.). Retrieved from <http://whc.unesco.org/en/statesparties/mm/>
- Walston, J., Robinson, J.G., Bennett, E.L., Breitenmoser, U., da Fonseca, G.A., Goodrich, J., Gumal, M., Hunter, L., Johnson, A., Karanth, K.U., Leader-Williams, N., Mackinnon, K., Miquelle, D., Pattanavibool, A., Poole, C., Rabinowitz, A., Smith, J.L., Stokes, E.J., Stuart, S.N., Vongkhamheng, C. and Wibisono, H. (2010). Bringing the tiger back from the brink-the six percent solution.*PLoS Biol*, 8.
- WAVES.(n.d.).Retrieved from <https://www.wavespartnership.org/en>
- WCS.(2012). Myanmar Biodiversity Conservation Investment Vision, WCS, Yangon, Myanmar.
- WCS.(2014a). Myanmar Protected Area Gap Analysis [unpublished].
- WCS.(2014b). Myanmar priority species for conservation [unpublished draft, report prepared for IUCN]. Yangon, Myanmar.
- Weber, S. J., Keddell, L., and Kemal, M. (2014). Myanmar Ecological Forecasting: Utilizing NASA Earth Observations to Monitor, Map, and Analyze Mangrove Forests in Myanmar for Enhanced Conservation. Wohlfart, C., Wegmann, M., and Leimgruber, P. Mapping threatened dry deciduous dipterocarp forest in South-east Asia for conservation management. *Tropical Conservation Science*, 7(4): 597–613. Available at: www.tropicalconservation science.org
- Wikramanayake, E., Dinerstein, E., Loucks, C. J., Olson, D. M., Morrison, J., Lamoreux, J., McKnight, M., and Hedao, P. (2002). Terrestrial ecoregions of the Indo-Pacific: a conservation assessment. Island Press. Washington, DC.
- Wittenberg, R & Cock M.J.W. (2001). Invasive Alien Species: A Toolkit of Best Prevention and Management Practices. The Global Invasive Species Programme.CAB International, Wallingford, Oxon, UK Retrieved from http://www.issg.org/pdf/publications/GISP/Guidelines_Toolkits_BestPractice/Wittenberg&Cock_2001_EN.pdf
- Woods, K. (2013). Timber Trade Flows and Actors in Myanmar: The Political Economy of Myanmar’s Timber Trade. Forest Trends Report Series: Forest Trade and Finance. November 2013. Retrieved from http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_4133.pdf
- Woods, K. (2015). Commercial Agriculture Expansion in Myanmar: Links to Deforestation, Conversion Timber, and Land Conflicts. Forest Trends Report Series: Forest Trade and Finance. March 2015. Retrieved from http://forest-trends.org/releases/uploads/Conversion_Timber_in_Myanmar.pdf

- Wohlfart, C., Wegmann, M., & Leimgruber, P. (2014). Mapping threatened dry deciduous dipterocarp forest in South-east Asia for conservation management. *Tropical Conservation Science*, 7(4), 597–613.
- World Bank. (2014a). Report No: PAD987, Project Appraisal Document, Ayeyarwady Integrated River Basin Management Project, November 12, 2014.
- World Bank.(2014b). Myanmar Ending Poverty and Boosting Shared Prosperity in a Time of Transition, Systematic Country Diagnostic, November, 2014.
- WWF.(2013). Green Economy Modelling of Ecosystem Services in the Dawna Tenneserim Landscape (DTL) along the ‘Road to Dawei’ .WWF Greater Mekong. Retrieved from <http://wwf.panda.org/?219390/Green-Economy-Modelling-of-Ecosystem-Services-in-the-Dawna-Tenasserim-Landscape-along-the-Road-to-Dawei>
- WWF. (2015a). Talking Business: The Importance Of Natural Capital Valuation And Applying A Landscape Approach For Businesses Investing Along The Road To Dawei. WWF Greater Mekong. Retrieved from http://d2ouvy59p0dg6k.cloudfront.net/downloads/ge_dtl_business.pdf
- WWF.(2015b). “Lake Inle”. Retrieved from http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/lake_inle.cfm
- Yamauchi, H. and Inoue, M. (2012).Contribution of community forestry in the central dry zone of Myanmar to achieving sustainable and equitable forest management. *Tropics*, 20(4), 103–114.
- Zockler, C., E.E. Syroechokovskiy Jr., and Atkinson, P.W. (2010). Rapid and continued decline in the Spoon-billed Sandpiper *Eurynorhynchus pygmeus* indicated imminent extinction unless conservation action is taken. *Bird Conservation International* 20:95–111.

နောက်ဆက်တွဲ ၁။ ရည်မှန်းချက်များ နှင့် သက်ဆိုင်ရာ စံညွှန်းကိန်းများ

စံညွှန်းကိန်းများသည် နိုင်ငံအဆင့်ရည်မှန်းချက်များ တိုးတက်မှုကို အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်နိုင်ရန် အထောက်အကူပြုပါသည်။ စံပြ စံညွှန်းကိန်းများသည် တိကျမှု၊ တိုင်းတာနိုင်မှု၊ အောင်မြင်နိုင်မှု၊ ဆက်စပ်မှုနှင့် အချိန်ကန့်သတ်မှု (SMART: specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound) တို့အပေါ် အခြေခံပါသည်။ ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည့် NBSAP အတွက် စံညွှန်းကိန်းများကို အထက်ပါ ဖော်ပြချက်များနှင့် ကိုက်ညီစေရန် ရွေးချယ်ထားပါသည်။ ရန်ပုံငွေ ခွဲဝေချထားမှုကို ကြီးကြီးမားမား တိုးမြှင့်ပေးခြင်းမရှိပါက အောင်မြင်မှု ရရှိရန် ဖြစ်နိုင်ခြေ နည်းပါးခြင်းကြောင့် ရည်မှန်းချက်များ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းများအားလုံးအတွက် သက်ဆိုင်ရာ စံညွှန်းကိန်းများ မရှိနိုင်ပါ။ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် လုပ်ငန်းများနှင့် စံညွှန်းကိန်းများသည် ရရှိသည့် လက်ရှိ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ခြင်းဖြင့် လေ့လာစောင့်ကြည့်ရန် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှု တို့အပေါ်အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အာဇီဝရည်မှန်းချက် (၁):	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်းများကို လူထုမှ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သိရှိ နားလည်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့မှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့် ရေရှည် တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန်။	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
စံညွှန်းကိန်း ရည်မှန်းချက် ၁-၁။	၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် အဓိကဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူများ နှင့် ဆက်စပ်ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၏ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲတန်းဖိုးဆိုင်ရာ အသိပညာများ မြှင့်တင်ပြီးဖြစ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁-၁-၁	လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များထံသို့ တင်ပြထားသည့် စာတမ်း အကျဉ်းချုပ်များ အရေအတွက်	၀	၄	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁-၂။	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ တန်းဖိုးများ၊ ယင်းတို့နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ ဆက်စပ်မှုတို့အပေါ် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၏ နားလည်မှုအား မြှင့်တင်ခြင်းကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁-၂-၁	စီးပွားရေး နှင့် ဂေဟစနစ်ဆိုင်ရာသင်တန်း (Business Ecosystem Training-BET) အရေအတွက်	၀	၁၀	Myanmar Centre for Responsible Business

အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၂): နိုင်ငံနှင့် ဒေသအဆင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျော့ချရေး မဟာဗျူဟာများနှင့် စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲတန်ဖိုးများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ခေါင်းစဉ်ထည့်သွင်းပြီးဖြစ်ရန်နှင့် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲတန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းသလို နိုင်ငံအဆင့် (National accounting) နှင့် အစီရင်ခံစာများ ပြုစုသည့်စနစ်များတွင် ထည့်သွင်းရန်။

စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၂-၁။	သဘာဝအရင်းအမြစ်များ စာရင်း (Natural capital accounting) ပြုလုပ်ရန် တရားဝင် ကြေညာချက်အား ၂၀၁၈ ခုနှစ်မတိုင်မီ ထုတ်ပြန်ပြီးဖြစ်ရန်နှင့် နိုင်ငံအဆင့် စာရင်းများတွင် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲများနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများ၏ တန်ဖိုးများကို ထည့်သွင်းနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။		
စံညွှန်းကိန်း ၂-၁-၁	EITI နှင့် လိုက်လျောညီထွေဖြစ်သည့် နိုင်ငံအဆင့်ရှိမှု	၀	သတ္တုထွင်းဝန်ကြီးဌာန။
ရည်မှန်းချက် ၂-၂။	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများ၏ စီမံချက်များတွင် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ် ဝန်ဆောင်မှုများကို ထည့်သွင်းနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် အဆင့်များကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီးဖြစ်ရန်။		
စံညွှန်းကိန်း ၂-၂-၁	မြေအသုံးချမှု ရေရှည်စီမံချက်များတွင် အဆိုပြုသဘာဝနယ်မြေများ၊ သဘာဝနယ်မြေ အသစ်များ၊ ကျက်စားနယ်မြေများ ဆက်စပ်ရေးတို့ကို ပြည့်စုံစွာ ထည့်သွင်းထားသည့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးများ အရေအတွက်	၀	ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရအဖွဲ့များ
ရည်မှန်းချက် ၂-၃။	EIA များကို အကဲဖြတ်ခြင်း နှင့် သုံးသပ်ခြင်း နှင့် EMP များကို ကျင့်သုံးရန် ကြပ်မတ်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းတို့ဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်ကို အစိုးရဌာနများတွင် ၂၀၁၈ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြှင့်တင်ပြီး ဖြစ်ရန်။		
စံညွှန်းကိန်း ၂-၃-၂	EIA ဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ	၀	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန

အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၃): ထောက်ပံ့ကြေးပေးခြင်း (အမတော်ကြေးပေးခြင်း) အပါအဝင် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲများကို အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် အကူအညီ အထောက်အပံ့များကို ဖယ်ရှားခြင်း၊ တစ်ပြည်းပြည်းရုပ်သိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် ဆုံးကျိုးများ အနည်းဆုံးဖြစ်ရန် ဆုံးကျိုးများအား ရှောင်လွှဲနိုင်ရန် ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် နိုင်ငံ၏ လူမှုစီးပွားရေး အခြေအနေများနှင့် ကိုက်ညီပြီး CBD နှင့် အခြား ဆက်စပ်လျက်ရှိသော နိုင်ငံတကာ လိုက်နာရမှုများနှင့် ညီညွတ်ခြင်း၊ သဘာဝတရားဖြစ်ခြင်း ဖြစ်စေသည့် အပြုသဘောဆောင်သော အကူအညီ အထောက်အပံ့များကို စီမံချိုးစုံချိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်အသုံးချခြင်းတို့အတွက် လေ့လာဖော်ထုတ်ရန်နှင့် အသုံးပြုရန်။

စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၃-၁။	တာဝန်ထပ်တည်တုံ့ရန် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း နှင့် ထိန်းသိမ်းရေးကို လှုံ့ဆော်ပေးသည့် မြေပိုင်ဆိုင်ခြင်းဆိုင်ရာ အမျိုးသားအဆင့် ဥပဒေမူဘောင်များ		

<p>၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန်။ ခေလုထုံးတမ်းစဉ်လာအရ မြေပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုသည့် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုဥပဒေ နှင့် မြေယာဥပဒေ ရှိခြင်း</p>	၀	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန။
<p>အာအီချီရည်မှန်းချက် (၄): အစိုးရများ၊ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ၊ အဆင့်အားလုံးရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများသည် စဉ်ဆက်မပြတ် ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ စားသုံးခြင်း တို့အတွက် စီမံချက်များ ရေးဆွဲအကောင်အထည်ဖော်ပြီးဖြစ်ရန် သို့မဟုတ် အောင်မြင်မှု ရရှိရန် ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။ သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံစိတ်ချရသော ဘောင်များအတွင်း ကောင်းစွာ ထိန်းထားပြီး ဖြစ်ရန်။</p>		
<p>စံညွှန်းကိန်း:</p>		ရင်းမြစ်
<p>ရည်မှန်းချက် ၄-၁။ သတ္တု နှင့် စွမ်းအင်ကဏ္ဍတို့တွင် SEA ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်များ ရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။</p>		
<p>စံညွှန်းကိန်း ၄-၁-၁ သတ္တု နှင့် ရေအားလျှပ်စစ်ကဏ္ဍများအတွက် SEA များ ရှိခြင်း</p>	၀	စွမ်းအင်ဝန်ကြီးဌာန၊ သတ္တုထွင်းဝန်ကြီးဌာန၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
<p>အာအီချီရည်မှန်းချက် (၅): သစ်တောများအပါအဝင် သဘာဝကျက်စားနယ်မြေများ ပျက်စီးနှုန်း ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အနိမ့်ဆုံး တစ်ဝက်ကျဆင်းရန်၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ပျက်စီးမှု လုံးဝ မရှိရန် နှင့် အဆင့်အတန်းကျဆင်းခြင်းနှင့် အစိတ်စိတ်အမွှာမှာဖြစ်ခြင်းတို့ သိသိသာသာ ကျဆင်းစေရန်။</p>		
<p>စံညွှန်းကိန်း:</p>		ရင်းမြစ်
<p>ရည်မှန်းချက် ၅-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေတိမ်ဒေသများအားလုံးအား စစ်တမ်းကောက်ယူပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရေးတန်ဖိုးအလိုက် ဦးစားပေးရေတိမ်ဒေသများ ဖော်ထုတ်ပြီး ဖြစ်ရန်။</p>		
<p>စံညွှန်းကိန်း ၅-၃-၁ ပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည့် နိုင်ငံအဆင့် ရေတိမ်ဒေသစာရင်း</p>	၀	သစ်တောဦးစီးဌာန
<p>စံညွှန်းကိန်း ၅-၃-၂ Ramsar Site များ အရေအတွက်</p>	၁	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ Ramsar Secretariat
<p>အာအီချီရည်မှန်းချက် (၆): ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ငါး၊ ကျောရိုးမဲ့ ရေထက်ပစ္စည်းများနှင့် ရေနေအပင်များ အားလုံး ရှေးဟောင်းတည်တံ့စေရေးနှင့် တရားဝင်ဖြစ်ရေး စီမံအုပ်ချုပ်ရန်နှင့် ထုတ်ယူသုံးစွဲရန်၊ အလွန်အကျွံ ဖမ်းဆီးခြင်း မဖြစ်စေရန်အခြေခံသည့် နည်းလမ်းများ အသုံးပြုရန်၊ ကျဆင်းလျက်ရှိသော မျိုးစိတ်များ ပြန်လည်တိုးပွားလာရေး အစီအစဉ်နှင့် လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန်၊ ထိခိုက်လွယ်သည့် ဂေဟ</p>		

<p>စနစ်များ နှင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များအပေါ် ငါးဖမ်းဆီးခြင်းမှ သိသာသည် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု မဖြစ်စေရန်၊ ငါးဖမ်းဆီးခြင်း၏ ရေထွက်ပစ္စည်းများ၊ မျိုးစိတ်များ နှင့် ဂေဟစနစ်များအပေါ် အကျိုး သက်ရောက်မှုများကို ဂေဟဗေဒအရ လုံခြုံ စိတ်ချရသော ကောင်များအတွင်း ကောင်းစွာ ထိန်းထားပြီး ဖြစ်ရန်။</p>			
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၆-၁။	တိုင်းဒေသကြီး နှင့် ပြည်နယ်များတွင် ဒေသခံပြည်သူအခြေခံ ငါးလုပ်ငန်းနှင့် ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်သည့် ငါးလုပ်ငန်းတို့ကို ခွင့်ပြုပေးသည့် ဥပဒေများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အတည်ပြု ပြဋ္ဌာန်းပြီးဖြစ်ရန်။	၀	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အစိုးရအဖွဲ့များ
စံညွှန်းကိန်း ၆-၁-၁	CFUG များကို ခွင့်ပြုသည့် ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းမှု	၀	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အစိုးရအဖွဲ့များ
ရည်မှန်းချက် ၆-၂	စီးပွားဖြစ် စုစုပေါင်းအန္တဝါ ငါးဖမ်းဆီးမှုကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရေရှည် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖမ်းဆီးနိုင်သည့်အဆင့်သို့ လျှော့ချရန်။	၀	မြန်မာ့ငါးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ချုပ်၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တပ်မတော်ရေ
စံညွှန်းကိန်း ၆-၂-၁	ခေလနှင့် ဖြန့်လှအတွင်း ရာသီအလိုက် ငါးဖမ်းဆီးခွင့် လုံးဝ ပိတ်ပင် ထားမှု အခြေအနေ	၀	မြန်မာ့ငါးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ချုပ်၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ တပ်မတော်ရေ
<p>အာအီချီရည်မှန်းချက် (၇)၊ စီမံချိုးစုံချိုးကွဲများ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်းကို သေချာစေရန် သစ်တော၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် မွေးမြူရေးကဏ္ဍရှိ မြေများကို ရေရှည် တည်တံ့စေသည့်နည်းဖြင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျင့်သုံးရန်။</p>			
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၇-၁။	စပါးစိုက်ဧရိယာ၏ (၁၀) % တွင် ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲစေသော စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းကို အကောင်အထည်ဖော်ပြီး ဖြစ်ရန်။	၅	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
စံညွှန်းကိန်း ၇-၁-၁	စဉ်ဆက်မပြတ် ဆန်စပါး ထုတ်လုပ်ခြင်းကို အလေးပေးထားသည့် သင်တန်းနှင့် ပညာရေးလုပ်ငန်းများ အရေအတွက်	၅	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၇-၂။	ငါး နှင့် ပုစွန်မွေးမြူရေးလုပ်ငန်း၏ (၅) % တွင် ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲစေသော စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းတွင် နိုင်ငံတကာ အကောင်အထည်ဖော်မှုများကို အသုံးပြုရန်။	၅	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
စံညွှန်းကိန်း ၇-၂-၁	နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြု စံနှုန်းများကို အသုံးပြု၍ ထုတ်လုပ်သည့် ငါး နှင့် ပုစွန် ရာခိုင်နှုန်း (ထုတ်လုပ်မှု ပမာဏ)	၅	ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
<p>အာအီချီရည်မှန်းချက် (၈)၊ အာဟာရများ ပိုလျှံခြင်းအပေါ်အခြေခံ ညစ်ညမ်းမှုများအား ဂေဟစနစ်များ လည်ပတ်မှုနှင့် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲများအပေါ် ထိခိုက်မှု မရှိစေသည့် အဆင့်သို့ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ရောက်ရှိရန်။</p>			
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်

ရည်မှန်းချက် ၈-၃။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အရေးပါသော ရေချိုအရင်းအမြစ် (၃) နေရာ နှင့် တည်ထောင်ပြီး သို့မဟုတ် အဆိုပြု SEZ များ၌ အစိုးရ နှင့် ဒေသခံ ပြည်သူ့အဖွဲ့များပါဝင်သည့် ရေညစ်ညမ်းမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကွန်ယက်တည်ထောင်ရန်။

စံညွှန်းကိန်း ၈-၃-၁ အင်းလေးကန်၊ အင်းတော်ကြီးကန်နှင့် ဧရာဝတီ လင်းပိုင် ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေတွင်ထားရှိသည့် ရေညစ်ညမ်းမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စခန်းများ အရေအတွက်

ရည်မှန်းချက် ၈-၅။ ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို သိသာထင်ရှားစွာ ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် အားဖြည့်လောင်စာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းသုံး ဓာတုပစ္စည်းများနှင့် တိရစ္ဆာန် ဓွေးမြှူရေးဆိုင်ရာ ဆေးဝါးများ ရောင်းချခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိရောက်စွာ ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ လိုအပ်ပါက ပိတ်ပင်ခြင်း ပြုလုပ်ရန်။

စံညွှန်းကိန်း ၈-၅-၁ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် ထိရောက်စွာ ထိန်းချုပ်ခြင်းမရှိဘဲ ရောင်းဝယ် သုံးစွဲလျက်ရှိသည့် အားဖြည့် လောင်စာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးဓာတုပစ္စည်းများနှင့် တိရစ္ဆာန် ဓွေးမြှူရေးဆိုင်ရာ ဆေးဝါးများ အရေအတွက်

အာဇီရီရည်မှန်းချက် (၉)။ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသော မျိုးစိတ်များနှင့် လမ်းကြောင်းများအား ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ရန်၊ ဦးစား ပေးစွဲခြားရန်၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းချုပ်ရန် သို့မဟုတ် အမြစ်ဖြတ်ရန်နှင့် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် အခြေကျသွားခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရေး လမ်းကြောင်းများ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ရန်။

စံညွှန်းကိန်း ရည်မှန်းချက် ၉-၁။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ကို ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန်၊ အစိုးရမှ တရားဝင်အတည်ပြုပြီးဖြစ်ရန် နှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ ဒေသခံပြည်သူများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ ပံ့ပိုးမှုဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန်။

ရည်မှန်းချက် ၉-၁-၁ နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ပါ ဆောင်ရွက်ပြီးနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆဲ လုပ်ငန်းများ ရာခိုင်နှုန်း

အာဇီရီ ရည်မှန်းချက် (၁၀)။ ရည်မှန်းချက် (၁၀)။ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဂေဟစနစ်များ၏ လည်ပတ်မှု၊ ပေါင်းစည် ရပ်တည်မှုတို့ကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန် သန္တာကျောက်တန်းများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အမျိုးမျိုးသော လူတို့၏ ပဏာမများ နှင့် ထိခိုက်လွယ်သော ဂေဟစနစ်များအပေါ်

ရည်မှန်းချက် ၈-၃။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ အရေးပါသော ရေချိုအရင်းအမြစ် (၃) နေရာ နှင့် တည်ထောင်ပြီး သို့မဟုတ် အဆိုပြု SEZ များ၌ အစိုးရ နှင့် ဒေသခံ ပြည်သူ့အဖွဲ့များပါဝင်သည့် ရေညစ်ညမ်းမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး ကွန်ယက်တည်ထောင်ရန်။	မသိ	>၉	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာနကဏ္ဍသိုလ်များ၊ သုတေသနဌာနများ၊ INGOs
စံညွှန်းကိန်း ၈-၃-၁	အင်းလေးကန်၊ အင်းတော်ကြီးကန်နှင့် ဧရာဝတီ လင်းပိုင် ထိန်းသိမ်းရေးနယ်မြေတွင်ထားရှိသည့် ရေညစ်ညမ်းမှု စောင့်ကြည့်လေ့လာသည့် စခန်းများ အရေအတွက်			
ရည်မှန်းချက် ၈-၅။	ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများကို သိသာထင်ရှားစွာ ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် အားဖြည့်လောင်စာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းသုံး ဓာတုပစ္စည်းများနှင့် တိရစ္ဆာန် ဓွေးမြှူရေးဆိုင်ရာ ဆေးဝါးများ ရောင်းချခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိရောက်စွာ ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ လိုအပ်ပါက ပိတ်ပင်ခြင်း ပြုလုပ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၈-၅-၁	ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲနှင့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသည့် ထိရောက်စွာ ထိန်းချုပ်ခြင်းမရှိဘဲ ရောင်းဝယ် သုံးစွဲလျက်ရှိသည့် အားဖြည့် လောင်စာများ၊ စိုက်ပျိုးရေးဓာတုပစ္စည်းများနှင့် တိရစ္ဆာန် ဓွေးမြှူရေးဆိုင်ရာ ဆေးဝါးများ အရေအတွက်	>၅	၀	ဓွေးမြှူရေး၊ ရေလုပ်ငန်းနှင့် ကျေးလက်ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာန၊ မြန်မာရေးနံ ဓာတုဗေဒလုပ်ငန်း
အာဇီရီရည်မှန်းချက် (၉)။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသော မျိုးစိတ်များနှင့် လမ်းကြောင်းများအား ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ရန်၊ ဦးစား ပေးစွဲခြားရန်၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းချုပ်ရန် သို့မဟုတ် အမြစ်ဖြတ်ရန်နှင့် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာခြင်းနှင့် အခြေကျသွားခြင်းကို တားဆီးနိုင်ရေး လမ်းကြောင်းများ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ရေးဆွဲဆောင်ရွက်ရန်။	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၉-၁။	၂၀၁၉ ခုနှစ်မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ကို ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန်၊ အစိုးရမှ တရားဝင်အတည်ပြုပြီးဖြစ်ရန် နှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၊ ဒေသခံပြည်သူများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ ပံ့ပိုးမှုဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၉-၁-၁	နိုင်ငံအဆင့် IAS လုပ်ငန်းစီမံချက်ပါ ဆောင်ရွက်ပြီးနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆဲ လုပ်ငန်းများ ရာခိုင်နှုန်း	၀%	၃၀%	သစ်တောသုတေသနဌာန၊ FAO၊ လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန၊ လုပ်ငန်းဦးစီးဌာန
အာဇီရီ ရည်မှန်းချက် (၁၀)။	ရည်မှန်းချက် (၁၀)။ သန္တာကျောက်တန်းများ၊ ဂေဟစနစ်များ၏ လည်ပတ်မှု၊ ပေါင်းစည် ရပ်တည်မှုတို့ကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ရန် သန္တာကျောက်တန်းများအပေါ် ကျရောက်နေသည့် အမျိုးမျိုးသော လူတို့၏ ပဏာမများ နှင့် ထိခိုက်လွယ်သော ဂေဟစနစ်များအပေါ်			

ရည်မှန်းချက်				ရင်းမြစ်
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
ရည်မှန်းချက် ၁၀-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ ဒေသခံပြည်သူ့စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဖွဲ့ဝန်ပရိသတ်အဖွဲ့ဝင်များနှင့် အခြားသောအဖွဲ့ဝင်များဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားမှုများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သန္တာကျောက်တန်း (၁၅) ရာခိုင်နှုန်းသည် အတ္ထဝါသဘာဝနယ်မြေများဖြင့် ထိန်း သိမ်းကာကွယ်ပြီး ဖြစ်ရန်။	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
စံညွှန်းကိန်း ၁၀-၁-၁	ဒေသခံပြည်သူ့စီမံအုပ်ချုပ်သည့် အဖွဲ့ဝန်ပရိသတ်အဖွဲ့ဝင်များ၊ အခြားသော နည်းလမ်းများနှင့် အတ္ထဝါသဘာဝနယ်မြေများဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားသည့် သန္တာကျောက်တန်း ရာခိုင်နှုန်း	> ၁၅	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ငါးလုပ်ငန်းဦးစီးဌာန၊ INGOs	
အားခံချိရည်မှန်းချက် (၁၁): ထိရောက်စွာ နှင့် မျှတစွာ စီမံအုပ်ချုပ်ခြင်း၊ ဂေဟစနစ်များအား ကိုယ်စားပြုပြီး တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ်နေသည့် သဘာဝနယ်မြေများ တည်ထောင်ခြင်း သို့မဟုတ် နယ်မြေဧရိယာကို အခြေခံသည့် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ခြင်းတို့ဖြင့် ကန့်သတ်မှုများဖြင့် ကုန်းတွင်းရေပြင် ဧရိယာ၏ (၁၇) % နှင့် ပင်လယ် ရေပြင် နှင့် ကမ်းရိုးတန်း ဧရိယာ၏ (၁၀) %၊ အထူးသဖြင့် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ နှင့် ဂေဟစနစ်တို့အရအရေးပါသည့် နေရာများအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းကာ ကွယ်ပြီးဖြစ်ရန် နှင့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး တစ်ဆက်တစ်စပ်တည်းရှိသည့် ကုန်းမြေဒေသ နှင့် အတ္ထဝါရေပြင်အဖြစ် ပေါင်းစည်းရန်။				
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
ရည်မှန်းချက် ၁၁-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံ ကုန်းမြေဧရိယာ၏ (၈) % သည် ICCA များ အပါအဝင် သဘာဝနယ်မြေများအဖြစ် ဖွဲ့ စည်းပြီး ဖြစ်ရန်။	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
စံညွှန်းကိန်း ၁၁-၁-၁	သဘာဝနယ်မြေစနစ်အောက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကုန်းမြေ %	၅-၇၅%	၈%	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၁-၂။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ သဘာဝနယ်မြေ (၁၅) ခု တွင် SMART ကို အသုံးပြုခြင်း၊ သဘာဝနယ်မြေ (၅-၁၀) ခုတွင် အုပ်ချုပ်လုပ်ကိုင်မှု စီမံချက်များ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်း၊ သဘာဝနယ်မြေ အနည်းဆုံး (၅-၁၀) ခုတွင် စီမံအုပ်ချုပ်သည့် လုပ်ငန်းများတွင် ဒေသခံ ပြည်သူများပါဝင်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သဘာဝနယ်မြေစနစ်ကို ထိရောက်စွာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုအား သိသာစွာ တိုးတက်ပြီး ဖြစ်ရန်။	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
စံညွှန်းကိန်း ၁၁-၂-၁	စီမံအုပ်ချုပ်မှုတွင် ဒေသခံပြည်သူများ ပါဝင်မှုနှင့် ထိန်းသိမ်းရေး၊ သဘာဝကျညီမျှချက်များ၊ စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ စာရင်းကောက်ယူခြင်း၊ စောင့်ကြည့်ခြင်း၊ ပူးပေါင်းကင်းလှည့်ခြင်းစသည့် ပူးပေါင်း စီမံအုပ်ချုပ်မှု တို့ရှိ သည့် သဘာဝနယ်မြေ အရေအတွက်	> ၅	သစ်တောဦးစီးဌာန	
အားခံချိရည်မှန်းချက် (၁၂): အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော မျိုးစိတ်များ မျိုးပျက်သုဉ်းခြင်းမှ ကာကွယ်ရန်နှင့် အထူးသဖြင့် ကောင်ရေအများဆုံး ကျဆင်းနေသော မျိုးစိတ်များ ထိန်းသိမ်းကာကွယ်မှုအဆင့်အတန်းကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက်ပြီးဖြစ်စေရန် နှင့် ရေရှည် တည်တံ့စေရန်။				
စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကန့်သတ်သည့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် မျိုးစိတ်များ၊ ဦးစားပေးမျိုးစိတ်များကို ထိန်းသိမ်းထားမှု အဆင့်	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်	

တိုးတက်ကောင်းမွန်ပြီးဖြစ်ရန်။				
စံညွှန်းကိန်း ၁၂-၁-၃	အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော ကုန်းလိပ် နှင့် ရေချို လိပ်မျိုးစိတ်များကို ထိန်းသိမ်းမွေးမြူခြင်း၊ သဘောဝအတိုင်း စေလွှတ်ခြင်းနှင့် ပုံတူမျိုးပွားခြင်းဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များ အရေအတွက်	၀	> ၃	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၂-၃။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အဓိက မျိုးစိတ်များ၏ နိုင်ငံအဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်မှုစာရင်း ဆန်းစစ်ပြုစုခြင်း ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁၂-၃-၁	အန္တရာယ်ကျရောက်မှုစာရင်းတွင် ပါဝင်သည့် မျိုးစိတ်များ	၃,၈၄၉	၄,၀၀၀	သစ်တောဦးစီးဌာန၊ I/NGO/SI တက္ကသိုလ်များ
အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၁၃) : လူမှုစီးပွားရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှုအရ အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များအပါအဝင် စိုက်ပျိုးထားသည့် အပင်များ၊ မွေးမြူထားသော တိရစ္ဆာန်များ၊ ယင်းတို့၏ မျိုးစိတ်ရိုင်းများ မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ထိန်းသိမ်းပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် မျိုးရိုးဗီဇ ယုတ်လျော့မှု အနည်းဆုံး ဖြစ်စေရန် နှင့် မျိုးရိုးဗီဇမျိုးကွဲများ လုံခြုံစေရန် မဟာဗျူဟာများကို ရေးဆွဲပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ကျင့်သုံးပြီး ဖြစ်ရန်။				
စံညွှန်းကိန်း		အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၁၃-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ PGR ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ ဦးစားပေးလုပ်ငန်းများကို သတ်မှတ်ပြီး ဖြစ်ရန် နှင့် နေရင်းဒေသအတွင်း ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ခြင်း ဖြင့်တင်သည့် အစီအစဉ်များဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁၃-၁-၁	ဦးစားပေး PGR အဖြစ် သတ်မှတ်ခံရသည့် သီးနှံအရေအတွက်နှင့် ယင်းတို့အပေါ် ထိန်းသိမ်းမှု အစီအစဉ်များ	မသိ	> ၁,၀၀၀	လယ်/ဆည်ဝန်ကြီးဌာန
စံညွှန်းကိန်း ၁၃-၁-၂	မိရိုးဖလာ စိုက်ပျိုးသီးနှံများ အန္တရာယ်အကြီးအကျယ်နှင့် ကြုံတွေ့နေရသည့် ဒေသများတွင် ကျေးရွာအဆင့် မျိုးစေ့ဘဏ်များနှင့် မျိုးစေ့ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်သည့် ကွန်ယက်များ အရေအတွက်	မသိ	> ၃	စိုက်ပျိုးရေးသုတေသနဦးစီးဌာန
အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၁၄) : လူ့ဘဝသာယာဝပြောရေး၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းများ နှင့် ကျန်းမာရေးတို့ကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ရေ နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ဝန်ဆောင်မှုများအပါအဝင် အရေးပါသည့် ဂေဟစနစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များကို ဆင်းရဲနွမ်းပါးသူများ၊ ထိခိုက်မှုခံရလွယ်သည်သူများ၊ အမျိုးသမီးများ၊ ဒေသခံပြည်သူများ နှင့် ဌာနေကိုင်းရင်းသားများ၏ လိုအပ်ချက်များကို ထည့်သွင်း၍ ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ပြန်လည် ကောင်းမွန်လာရန် နှင့် လုံခြုံစိတ်ချရရန်။				
စံညွှန်းကိန်း		အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၁၄-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ အဓိက ဂေဟစနစ်များ၊ ယင်းတို့မှ ရရှိသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ၏ အခြေအနေ၊ တန်ဖိုးများနှင့် ပြောင်းလဲမှုများကို ဖော်ထုတ်ရန် နိုင်ငံအဆင့် ဂေဟစနစ် ဆန်းစစ်လေ့လာမှု ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။			

စံညွှန်းကိန်း ၁၄-၁-၁	မြန်မာနိုင်ငံရှိ အဓိက ဂေဟစနစ်များများ၊ ယင်းတို့၏ အခြေအနေနှင့် စီမံခန့်ခွဲမှုကို ပြသသည့် GIS အချက်အလက်များကို Online မှ ရရှိနိုင်မှု	၀	၁	သစ်တောဦးစီးဌာန၊
အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၁၅) : သဲကန္တာရဖြစ်ထွန်းမှုအား တိုက်ဖျက်ခြင်း၊ ရာသီဥတုပြောင်းလဲလာမှုကို လျော့နည်းသက်သာစေခြင်း၊ လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်ခြင်းတို့ကို အထောက်အကူပြုရန် ပျက်စီးလျက်ရှိသည့် ဂေဟစနစ်များ၏ အနည်းဆုံး ၁၅% အား ပြန်လည်ကောင်းမွန်လာအောင် ပြုလုပ်ခြင်းအပါအဝင် ဂေဟစနစ်များ၏ အလိုက်သင့်တွန်းလှန်နိုင်စွမ်းနှင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲများ၏ ကာဗွန် သိုလှောင်မှုအပေါ် ပံ့ပိုးနိုင်မှုတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးမြှင့်ပြီး ဖြစ်ရန်။				
စံညွှန်းကိန်း		အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၁၅-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင်သစ်တောသို့မဟုတ် ဒေသခံပြည်သူများနှင့်ပူးပေါင်းစီမံအုပ်ချုပ်ခြင်းအတွက် သစ်တော ဧရိယာ ဟက်တာ (၁၃၀၀၀၀) ကို ခွဲဝေ ပေးပြီးဖြစ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁၅-၁-၁	ဒေသခံပြည်သူ့အစုအဖွဲ့ပိုင် သစ်တောအောက်ရှိ သစ်တောဧရိယာ (ဟက်တာ)	၈၀,၀၀၀	၁၃၀,၀၀၀	သစ်တောဦးစီးဌာန
ရည်မှန်းချက် ၁၅-၂။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ REDD+ အဆင်သင့်ဖြစ်ခြင်း လမ်းပြမြေပုံအား အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည့် သစ်တောပြန်လည်ထောင်ထောင် ရေး ရှေးပြေးစီမံကိန်းများ အရေအတွက်			
စံညွှန်းကိန်း ၁၅-၂-၂	အကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည့် သစ်တောပြန်လည်ထောင်ထောင် ရေး ရှေးပြေးစီမံကိန်းများ အရေအတွက်	၀	၁	သစ်တောဦးစီးဌာန
အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၁၆) : ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲကွန်ဗင်းရှင်း၏ မျိုးရိုးဗီအေရင်းအမြစ်များအား အသုံးပြုခြင်းမှ ရရှိသောအကျိုးအမြတ်များကို အကျိုးတူမျှဝေခံစားခြင်းဆိုင်ရာ နာဂရီယာနောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို နိုင်ငံ၏ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ခံ ကျင့်သုံးပြီးဖြစ်ရန်။				
စံညွှန်းကိန်း		အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၁၆-၁။	၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နာဂရီယာ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဖြစ်ရန်။			
စံညွှန်းကိန်း ၁၆-၁-၁	မြန်မာနိုင်ငံတွင် နာဂရီယာ နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအတွက် နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း မူဘောင် ရှိခြင်း	၀	၁	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဦးစီးဌာန
အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၁၇) : NBSAP အား ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်း၊ ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ နိုင်ငံအဆင့် မူဝါဒအဖြစ် ကျင့်သုံးခြင်းတို့ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ် မတိုင်မီ ဆောင်ရွက်ပြီး ဖြစ်ရန်။				
ရည်မှန်းချက် ၁၇-၁။	၂၀၁၇ ခုနှစ် မတိုင်မီ အစိုးရဌာနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြား အဓိကဆက်စပ်ပတ်သက်သူများမှ NBSAP အား နားလည်သဘောပေါက်ပြီး			

နိုင်ငံအဆင့် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

<p>စုံညွှန်းကိန်း ၁၇-၄-၁</p>	<p>ဖြစ်ရန် နှင့် ဝမ်းမြောက်စွာ ထောက်ခံအားပေးပြီး ဖြစ်ရန်။ NBSAP အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ တည်ရှိမှု</p>	<p>၁</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန</p>
<p>အာဆီစီရည်မှန်းချက် (၁၈) : စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ ရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ မဟာသုတအသိပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများ နှင့် စီမံအရမ်းအမြစ်များအား မိရိုးဖလာ အသုံးပြုခြင်းတို့ကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ၊ ဆက်စပ်သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လိုက်နာမှုများနှင့်အညီ အလေးထားပြီးဖြစ်ရန်၊ သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအဆင့် အားလုံးတွင် ဒေသခံပြည်သူများ၊ ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ၊ ရင်းသားလူမျိုးစုများ အပြည့်အဝ နှင့် ထိရောက်စွာ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် CBD အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတွင် အထက်ပါ စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့စွာ အသုံးပြုခြင်းတို့ဆိုင်ရာ အသိပညာများ၊ တီထွင်ကြံဆမှုများ၊ အလေ့အထများ နှင့် မိရိုးဖလာ နည်းပညာတို့ကို ထည့်သွင်းရန်။</p>			
<p>စုံညွှန်းကိန်း</p>	<p>အခြေခံ</p>	<p>ရည်မှန်းချက်</p>	<p>ရင်းမြစ်</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၈-၂။</p>	<p>၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ နောက်ဆုံးထား၍ FPIC အခြေခံမှုများကို အစိုးရ၊ ပုဂ္ဂလိက ကဏ္ဍ နှင့် အထောက်အပံ့အစီအစဉ်များတွင် ထည့်သွင်းပြီး ဖြစ်ရန်။</p>	<p>၁</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>စုံညွှန်းကိန်း ၁၈-၂-၁</p>	<p>အစိုးရဌာနများ၏ FPIC ညွှန်ကြားချက်များ</p>	<p>၁</p>	<p>ရင်းသားလူမျိုးစုများ</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၈-၄။</p>	<p>ကျောင်းပညာရေး နှင့် စာသင်ကျောင်း ပြင်ပပညာရေးတို့တွင် မိရိုးဖလာအသိများ၊ လုပ်ကိုင်မှုစလေ့များ နှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ ကာကွယ်ရန် နှင့် မြှင့်တင်ရန်။</p>	<p>၁</p>	<p>ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန</p>
<p>စုံညွှန်းကိန်း ၁၈-၄-၁</p>	<p>လူငယ်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ကျင်းပသည့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သိမြင်နိုးကြားမှု မြှင့်တင်ခြင်း နှင့် ပူးပေါင်းပါဝင်လာစေခြင်းဆိုင်ရာ ပညာပေးခြင်း လုပ်ငန်းများ အရေအတွက်</p>	<p>၅/နှစ်</p>	<p>သစ်တောဦးစီးဌာန၊ INGOs</p>
<p>အာဆီစီရည်မှန်းချက် (၁၉) : စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ တန်းဖိုးများ၊ ရှင်သန်လည်ပတ်မှု၊ အခြေအနေ၊ ပြောင်းလဲမှု နှင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးခြင်းအကျိုးဆက်များဆိုင်ရာ အသိပညာများ၊ သိပ္ပံဆိုင်ရာ နည်းပညာများကို ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ တိုးတက် ဖွံ့ဖြိုးပြီးဖြစ်ရန်၊ လွှဲပြောင်းပေးရန် နှင့် အသုံးချရန်။</p>			
<p>စုံညွှန်းကိန်း</p>	<p>အခြေခံ</p>	<p>ရည်မှန်းချက်</p>	<p>ရင်းမြစ်</p>
<p>ရည်မှန်းချက် ၁၉-၂။</p>	<p>၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ တက္ကသိုလ်အချို့သည် စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေး ဆိုင်ရာ ဘွဲ့လွှာသင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပြီး ဖြစ်ရန် ။</p>	<p>၁</p>	<p>တက္ကသိုလ်များ</p>
<p>စုံညွှန်းကိန်း ၁၉-၃-၁</p>	<p>စီမံချိုးစုံချိုးကွဲ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ အဆင့်မြင့်ဘွဲ့များ အပ်နှင်းသည့် တက္ကသိုလ်အရေအတွက် ဘွဲ့လွှာသင်တန်းများ</p>	<p>၃</p>	<p>တက္ကသိုလ်များ</p>

အာဆီရီရည်မှန်းချက် (၂၀): အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာတွင်ပါရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့်အညီ ၂၀၁၁-၂၀၂၀ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲ ဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာ လုပ်ငန်းစီမံချက်အား ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရန်ပုံငွေ ရရှိနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များ စုစည်းခြင်းအား ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတိုင်မီ လက်ရှိအခြေအနေထက် သိသိသာသာဖြစ်ပေးစေရန်၊ ဤရည်မှန်းချက်သည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ အရင်းအမြစ် လိုအပ်ချက် ဆန်းစစ်ခြင်း၊ အစီရင်ခံခြင်းအပေါ် မူတည်၍ ပြောင်းလဲနိုင်ပါသည်။

စံညွှန်းကိန်း	အခြေခံ	ရည်မှန်းချက်	ရင်းမြစ်
ရည်မှန်းချက် ၂၀-၁။	၂၀၂၀ခုနှစ် မတိုင်မီ အရင်းအမြစ်အားလုံးမှ ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲအတွက် ရရှိနိုင်သည့် ရန်ပုံငွေကို ၅% တိုးမြှင့်ပြီး ဖြစ်ရန်။		
စံညွှန်းကိန်း ၂၀-၁-၁ မဟာဗျူဟာရှိခြင်း	နိုင်ငံအဆင့် အရင်းအမြစ် များစုစည်းခြင်း ၀	၁	ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးနှင့်သစ်တောရေးရာဝန်ကြီးဌာန

နောက်ဆက်တွဲ ၂။ မျိုးစိတ်များစာရင်း

ဇယား ၄၃။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော အပင်မျိုးစိတ်များ။

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၁	<i>Anisoptera scaphula</i>		ပန်းသစ်ယာ၊ တောင်စကိုင်း	CR
၂	<i>Dipterocarpus baudii</i>		ကညင်	CR
၃	<i>Dipterocarpus dyeri</i>		ကညင်	CR
၄	<i>Dipterocarpus gracilis</i>		ကညင်နီ	CR
၅	<i>Dipterocarpus grandiflorus</i>		ကညင်၊ ကညင်ပျံ	CR
၆	<i>Dipterocarpus kerrii</i>		ကညင်ပျံ၊ ဆီပင်	CR
၇	<i>Dipterocarpus turbinatus</i>		ကညင်၊ ကညင်နီ	CR
၈	<i>Hopea apiculata</i>		ကညင်ဝက်တောင်	CR
၉	<i>Hopea helferi</i>		သင်္ကန်းမျိုးရင်း	CR
၁၀	<i>Hopea sangal</i>		သင်္ကန်းကျောက်၊ သင်္ကန်းနက်	CR
၁၁	<i>Magnolia gustavii</i>		သင်္ကန်း၊ သင်္ကန်းပွေး	CR
၁၂	<i>Nardostachys jatamansi</i>		တတိုင်းမွှေးမျိုးရင်း	CR
၁၃	<i>Parashorea stellata</i>	White seraya	ကန့်ဘလူ၊ ဇာတမန်သီး	CR
၁၄	<i>Shorea farinosa</i>		ကတွက်၊ ကတွက်နီ	CR
၁၅	<i>Sonneratia griffithii</i>		သင်္ကန်းဖြူ၊ ဥပန်း၊ ကျောက်သင်္ကန်း	CR
၁၆	<i>Vaticalanceae folia</i>		-	CR
၁၇	<i>Azelia xylocarpa</i>		ပန်းသစ်ယာ	EN
၁၈	<i>Anisoptera costata</i>		-	EN
၁၉	<i>Cleidocarpon laurinum</i>		ကဘန်း၊ ကဘန်းပွေး	EN
၂၀	<i>Cypripedium lichiangense</i>	The lijiang cypripedium	-	EN
၂၁	<i>Dalbergia oliveri</i>		-	EN
၂၂	<i>Dipterocarpus alatus</i>		တမလန်း	EN
၂၃	<i>Dipterocarpus costatus</i>		ကညင်ဆီ	EN
၂၄	<i>Heritiera fomes</i>		ကညင်နီ၊ ကညင်ဝက်သဲ	EN
၂၅	<i>Hopea ferrea</i>		ကနစို၊ ရေကနစို	EN
၂၆	<i>Illicium griffithii</i>		ပင်လယ်ကနစို	EN
			သင်္ကန်းမျိုးရင်း	EN
			-	EN

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၂၇	<i>Magnolia rostrata</i>		-	EN
၂၈	<i>Paphiopedilum areeanum</i>		သစ်ခွနက်မျိုးရင်း	EN
၂၉	<i>Paphiopedilum bellatulum</i>	Enchanting paphiopedilum	ကျားဂမုန်း	EN
၃၀	<i>Paphiopedilum charlesworthii</i>	Charlesworth paphiopedilum	မြေမင်းသမီး	EN
၃၁	<i>Paphiopedilum concolor</i>	One colored paphiopedilum	မြေမင်းသား	EN
၃၂	<i>Paphiopedilum insigne</i>	Splendid paphiopedilum	ငွေနားဖြူ၊ ပါးနက်သစ်ခွ	EN
၃၃	<i>Paphiopedilum parishii</i>	Parish's paphiopedilum	ဘီလူးဂမုန်း၊ ဇော်မုတ်ဆိတ်	EN
၃၄	<i>Paphiopedilum spicerianum</i>	Spicer's paphiopedilum	မြေမင်းသမီး	EN
၃၅	<i>Paphiopedilum wardii</i>	Ward's paphiopedilum	သစ်ခွနက်	EN
၃၆	<i>Shorea gratissima</i>		ဥပန်းကရား	EN
၃၇	<i>Shorea henryana</i>	White meranti	ဂဘန်း	EN
၃၈	<i>Shorea roxburghii</i>	White meranti	ဂဘန်းရွက်	EN
၃၉	<i>Taxus wallichiana</i>	East Himalayan yew၊ Himalayan Yew	ကျောက်ထင်းရှူး	EN
၄၀	<i>Vatica cinerea</i>		ကညင်	EN
၄၁	<i>Aquilaria malaccensis</i>	Agarwood, Aloewood၊ eaglewood၊ Lign-aloes	သစ်မွှေး	VU
၄၂	<i>Burretiodendron esquirolii</i>		-	VU
၄၃	<i>Cayratia pedata</i>		-	VU
၄၄	<i>Cephalotaxus mannii</i>	Mann's yew plum	-	VU
၄၅	<i>Cleidiocarpon cavaleriei</i>		-	VU
၄၆	<i>Curcuma candida</i>		-	VU
၄၇	<i>Cycas pectinate</i>		မုန်တိုင်	VU
၄၈	<i>Cycas siamensis</i>		မုန်တိုင်	VU
၄၉	<i>Dipterocarpus retusus</i>		ကညင်နီ၊ ကညင်	VU
၅၀	<i>Eleiotis rottleri</i>		-	VU
၅၁	<i>Halophila beccarii</i>	Ocean Turf grass၊	ဝင်လယ်မြက်	VU

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၅၂	<i>Hopea griffithii</i>		-	VU
၅၃	<i>Hopea odorata</i>		သင်္ကန်း၊ သင်္ကန်းရွှေ	VU
၅၄	<i>Intsia bijuga</i>	Borneo teak၊ Moluccan Ironwood	-	VU
၅၅	<i>Magnolia nitida</i>		-	VU
၅၆	<i>Paphiopedilum hirsutissimum</i>	Shaggy paphiopedilum	-	VU
၅၇	<i>Paphiopedilum villosum</i>	Villose paphiopedilum	ကျွဲချိုသစ်ခွ	VU
၅၈	<i>Picea brachytyla</i>	Sargent's spruce	-	VU
၅၉	<i>Picea farreri</i>	Farrer's spruce	-	VU
၆၀	<i>Pterocarpus indicus</i>	Amboyna wood၊ Burmese rosewood၊ Red Sandalwood	နံ့သာနီ	VU
၆၁	<i>Taiwania cryptomerioides</i>	Coffin tree၊ Taiwan cedar၊ Taiwania	တရုတ်ခေါင်းပင်	VU

စစ်မြစ်: IUCN ၂၀၁၅။

ဇယား ၄၄။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော နို့တိုက်သတ္တဝါ မျိုးစိတ်များ။

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၁	<i>Dicerorhinus sumatrensis</i>	Sumatran rhinoceros	ကြို့ / ဝက်ကြို့	CR
၂	<i>Manis javanica</i>	Sunda pangolin၊ Malayan pangolin	ပသျူး / မလေးသင်းခွေချပ်	CR
၃	<i>Manis pentadactyla</i>	Chinese pangolin	တရုတ်သင်းခွေချပ်	CR
၄	<i>Rhinoceros sondaicus</i>	Javan rhinoceros	ကြို့ / ကြို့ဆင်	CR
၅	<i>Rhinopithecus strykeri</i>	Myanmar snub-nosed monkey	မြန်မာ့နာလန်မျောက်	CR
၆	<i>Balaenoptera musculus</i>	Blue whale၊ Sibbold's rorqual၊ sulphur-bottom whale၊ pygmy blue whale	ဝေလငါးပြာ	EN
၇	<i>Bos javanicus</i>	Banteng၊ tembadau	စိုင့်	EN
၈	<i>Bubalus arnee</i>	Asian buffalo၊ water buffalo	ဂျွဲရိုင်း / တောကျွဲ	EN
၉	<i>Cuon alpinus</i>	Dhole၊ Asiatic Wild Dog	တောခွေး	EN
၁၀	<i>Elephas maximus</i>	Asian Elephant၊ Indian Elephant	ဆင်	EN
၁၁	<i>Hapalomys longicaudatus</i>	Greater marmoset၊ rat၊ marmoset rat		EN
၁၂	<i>Hoolock hoolock</i>	Western hoolock gibbon၊ hoolock gibbon	မျောက်လွဲကျော် (မျက်ခုံးဖြူ)	EN
၁၃	<i>Hylobates lar</i>	Lar gibbon၊ white-handed Gibbon၊ common gibbon	မျောက်လွဲကျော် (လက်ဖြူ)	EN
၁၄	<i>Lutra sumatrana</i>	Hairy-nosed Otter	ဖျံ	EN
၁၅	<i>Moschus fuscus</i>	Black musk deer၊ dusky musk Deer	ကတိုးကောင် / ကတိုးဂျီ	EN
၁၆	<i>Panthera tigris</i>	Tiger	ကျား	EN
၁၇	<i>Prionailurus viverrinus</i>	Fishing cat	ကြောင်တံငါ	EN
၁၈	<i>Rucervus eldii</i>	Eld's deer၊ thamin၊ brow-antlered deer	သမင် / ရွှေသမင်	EN
၁၉	<i>Tapirus indicus</i>	Asian tapir၊ Malayan tapir	ကြို့သူတော်	EN
၂၀	<i>Trachypithecus germaini</i>	Indochinese lutung၊ Germain's langur၊ Germain's silver langur၊ Indochinese silvered langur	မျောက်မွှေးပြောင်	EN
၂၁	<i>Trachypithecus phayrei</i>	Phayre's leaf-monkey၊ Phayre's leaf monkey၊ Phayre's langur	မျောက်မျက်ကွင်းဖြူ	EN
၂၂	<i>Trachypithecus shortridgei</i>	Shortridge's langur၊ Shortridge's capped langur	မျောက်ညို	EN
၂၃	<i>Ailurus fulgens</i>	Red Panda၊ lesser Panda၊ Red cat-bear	ကြောင်နီ / ပန်ဒါနီ	VU

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၂၄	<i>Aonyx cinereus</i>	Asian small-clawed otter	ဖျံသည်းခြေငယ်	VU
၂၅	<i>Arctictis binturong</i>	Binturong၊ bearcat	ဝံကြောင်	VU
၂၆	<i>Bos gaurus</i>	Gaur၊ Indian bison	ပြောင်	VU
၂၇	<i>Budorcas taxicolor</i>	Takin	သားမင်း	VU
၂၈	<i>Craseonycteris thonglongyai</i>	Hog-nosed Bat၊ bumblebee bat၊ Kitti's hog-nosed bat	-	VU
၂၉	<i>Helarctos malayanus</i>	Sun bear၊ Malayan sun bear	ခွေးဝံ/ မလေးဝက်ဝံ	VU
၃၀	<i>Hemigalus derbyanus</i>	Banded civet၊ banded palm civet	ကြောင်ဝံစင်းကြား	VU
၃၁	<i>Hoolock leuconedys</i>	Eastern hoolock gibbon၊ eastern hoolock	-	VU
၃၂	<i>Lutrogale perspicillata</i>	Smooth-coated otter၊ Indian smooth-coated otter	ဖျံအမွှေးနု	VU
၃၃	<i>Macaca arctoides</i>	Stump-tailed macaque၊ bear macaque	မျောက်မြီးတို	VU
၃၄	<i>Macaca leonina</i>	Northern pig-tailed macaque	မျောက်ပုတီး	VU
၃၅	<i>Naemorhedus baileyi</i>	Red Goral	တောင်ဆီတိနီ	VU
၃၆	<i>Naemorhedus griseus</i>	Chinese goral၊ grey long-tailed goral	တောင်ဆီတိ	VU
၃၇	<i>Neofelis nebulosa</i>	Clouded leopard	သစ်တက်ကျား/ အင်းကျား	VU
၃၈	<i>Neophocaena phocaenoides</i>	Indo-Pacific finless porpoise	လင်းရှူး	VU
၃၉	<i>Nycticebus bengalensis</i>	Bengal slow loris၊ Bengal loris၊ northern slow loris	မျောက်လေပွေ/ မျောက်မောင်းမ	VU
၄၀	<i>Orcaella brevirostris</i>	Irrawaddy dolphin၊ snubfin dolphin	ဧရာဝတီလင်းပိုင်	VU
၄၁	<i>Pardofelis marmorata</i>	Marbled cat	သစ်တက်ကြောင်/ ကြောင်သလင်း	VU
၄၂	<i>Petinomys setosus</i>	Temminck's flying squirrel	ရှူးပျံ	VU
၄၃	<i>Petinomys vordermanni</i>	Vordermann's flying squirrel	ရှူးပျံ	VU
၄၄	<i>Rusa unicolor</i>	Sambar၊ sambar deer	ဆတ်	VU
၄၅	<i>Trachypithecus pileatus</i>	Capped langur၊ capped leaf monkey၊ capped monkey၊ bonneted langur	မျောက်ညို	VU
၄၆	<i>Ursus thibetanus</i>	Asiatic black bear၊ Himalayan black bear	မြင်းဝံ /ဝက်ဝံကြီး	VU
၄၇	<i>Viverra megaspila</i>	Large-spotted civet	ကြောင်မြင်းကြွက်	VU

စစ်မြစ်: IUCN ၂၀၁၅။

ဇယား ၄၅။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကမ္ဘာ့အဆင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသော ငှက်မျိုးစိတ်များ။

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၁	<i>Ardea insignis</i>	White-bellied heron၊ imperial heron	ငဟစ်ဝမ်းဖြူ	CR
၂	<i>Aythya abaeri</i>	Baer's pochard		CR
၃	<i>Eurynorthynchus pygmeus</i>	Spoon-billed sandpiper၊ spoonbill sandpiper	ရေညောင်နှုတ်ဝိုင်းငှက်	CR
၄	<i>Gyps bengalensis</i>	White-rumped vulture၊ asian white-backed vulture၊ white-backed vulture၊ oriental white-backed vulture	လင်းတကျောဖြူ	CR
၅	<i>Gyps tenuirostris</i>	Slender-billed vulture	လင်းတနှုတ်သီးသွယ်	CR
၆	<i>Pseudibis davisoni</i>	White-shouldered ibis၊ black ibis	ခရုစုတ်အနက်	CR
၇	<i>Rhodonessa caryophyllacea</i>	Pink-headed duck	ဘဲခေါင်းပန်းရောင်	CR
၈	<i>Sarcogyps calvus</i>	Red-headed vulture၊ indian black vulture၊ pondicherry vulture	လင်းတထိပ်နီ	CR
၉	<i>Asarcornis scutulata</i>	White-winged duck၊ white-winged wood duck	တောဘဲမန်ဒါလီ	EN
၁၀	<i>Ciconia stormi</i>	Storm's stork		EN
၁၁	<i>Emberiza aureola</i>	Yellow-breasted bunting		EN
၁၂	<i>Heliopais personatus</i>	Masked finfoot၊ asian finfoot	ရေဗလုံ	EN
၁၃	<i>Leptoptilos dubius</i>	Greater adjutant	ငှက်ကြီးခုံးစပ်	EN
၁၄	<i>Mergus squamatus</i>	Scaly-sided merganser၊ chinese merganser		EN
၁၅	<i>Pavo muticus</i>	Green peafowl၊ green-necked peafowl	ဒေါင်းစိမ်း	EN
၁၆	<i>Pitta gurneyi</i>	Gurney's pitta	ဂါနီတောင်ငုံး	EN
၁၇	<i>Sitta magna</i>	Giant nuthatch		EN
၁၈	<i>Sittavictoriae</i>	White-browed nuthatch	မျက်ခုံးဖြူငှက်ပြာ ခြောက်	EN
၁၉	<i>Sterna acuticauda</i>	Black-bellied tern		EN
၂၀	<i>Tringa guttifer</i>	Spotted greenshank၊ nordmann's greenshank၊ nordmann's greenshank		EN
၂၁	<i>Aceros nipalensis</i>	Rufous-necked hornbill၊ rufous-cheeked hornbill	အောင်လောင်ရင်အုပ်နီ	VU
၂၂	<i>Aquila heliaca</i>	Eastern imperial eagle၊ imperial eagle၊ asian imperial eagle		VU
၂၃	<i>Arborophila charltonii</i>	Chestnut-necklaced partridge၊ scaly-breasted partridge၊ chestnut-breasted tree-partridge		VU

စဉ်	သိပ္ပံအမည်	အင်္ဂလိပ်အမည်	မြန်မာအမည်	အဆင့်
၂၄	<i>Calidris tenuirostris</i>	Great knot		VU
၂၅	<i>Chrysomma altiloquax</i>	Jerdon's babbler	ဂျာဒန်နွေ	VU
၂၆	<i>Ciconia episcopus</i>	Asian woollyneck၊ woolly-necked stork	ချည်ခင်စွပ်ငှက်	VU
၂၇	<i>Clanga clanga</i>	Greater spotted eagle၊ spotted eagle		VU
၂၈	<i>Clanga hastata</i>	Indian spotted eagle		VU
၂၉	<i>Columba punicea</i>	Pale-capped pigeon၊ purple wood-pigeon		VU
၃၀	<i>Grus antigone</i>	Sarus crane	ကြိုးကြာ	VU
၃၁	<i>Haliaeetus leucoryphus</i>	Pallas's fish-eagle၊ pallas's fish eagle၊ band-tailed fish-eagle၊ pallas's sea-eagle		VU
၃၂	<i>Leptoptilos javanicus</i>	Lesser adjutant	ဒုံးမြီးကွက်	VU
၃၃	<i>Lophophorus sclateri</i>	Sclater's monal၊ crestless monal	မိုနာရစ်	VU
၃၄	<i>Megapodius nicobaricus</i>	Nicobar scrubfowl၊ nicobar scrubfowl		VU
၃၅	<i>Mulleripicus pulverulentus</i>	Great slaty woodpecker		VU
၃၆	<i>Nisaetus nanus</i>	Wallace's hawk-eagle၊ wallace's hawk-eagle		VU
၃၇	<i>Otus sagittatus</i>	White-fronted scops-owl၊ white-fronted scops-owl၊ white-fronted scops owl	တောလုံငှက်/ဝက်ကြက် ခြောက်ကောင်	VU
၃၈	<i>Pycnonotus zeylanicus</i>	Straw-headed bulbul၊ straw-crowned bulbul		VU
၃၉	<i>Rhyticeros subruficollis</i>	Plain-pouched hornbill	အောင်လောင်ငှက်	VU
၄၀	<i>Rynchops albicollis</i>	Indian skimmer		VU
၄၁	<i>Sitta formosa</i>	Beautiful nuthatch	ငှက်ပြာခြောက်	VU
၄၂	<i>Stachyris oglei</i>	Snowy-throated babbler၊ austen's babbler		VU
၄၃	<i>Tragopan blythii</i>	Blyth's tragopan၊ grey-bellied tragopan	ဇာမရီငှက်	VU
၄၄	<i>Treron capellei</i>	Large green-pigeon၊ large green pigeon၊ large green-pigeon		VU
၄၅	<i>Turdus feae</i>	Grey-sided thrush		VU

စစ်မြစ်: The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2015.2. <www.iucnredlist.org>.

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၁၀) ရက်နေ့တွင် ရယူပါသည်။

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

ဇယား ၄၆။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်တွေ့ရှိရသည့်ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသည့်မျိုးစိတ်များ။

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
<i>Acacia auriculiformis</i>	အော်ရေးရှား	သစ်ပင်	ထင်းနှင့်ဖတ်တို့အတွက်တင်သွင်းခြင်း	ပျော့ဝဲယာ၊ သစ်တောစိုက်ခင်း	ပန်းဝတ်မှုပန်းနာရင်ကြပ်နှင့်ယားယံခြင်း၊ လေကြောင့်အလွယ်တကူပျက်စီးနိုင်ခြင်း။	NBSAP
<i>Acacia mangium</i>	Black wattle	သစ်ပင်	ထင်းနှင့်ပျော့ဖတ်တို့အတွက် တင်သွင်းခြင်း	လမ်းဘေးဝဲယာ၊ သစ်တောစိုက်ခင်း	မှတ်တမ်းပြည့်စုံမှုမရှိ။ လေကြောင့်အလွယ်တကူပျက်စီးနိုင်ခြင်း။	GISD
<i>Achatina fulica</i>	အာဖရိကန်ခရုခရု	ခရု	-	မှတ်တမ်းပြည့်စုံမှုမရှိ။	စိတ်အနှောက်အယှက် ဖြစ်ခြင်း၊ သီးနှံများကိုဖျက်ဆီးခြင်းနှင့် ကပ်ပါးပိုးမွှားများ ထုတ်လွှတ်ခြင်း။	NBSAP
<i>Aedes aegypti</i>	Yellow fever mosquito	အင်းဆက်	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	မှတ်တမ်းပြည့်စုံမှုမရှိ။	မှတ်တမ်းပြည့်စုံမှုမရှိ။	GISD
<i>Ageratum conyzoides</i>	Goat weed	ပင်ပျော့	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	လယ်ကွင်းများ	အပင်များ ကြီးထွားမှုကို အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ခြင်း။	NBSAP
<i>Brontispa longissima</i>	Hispid palm leaf beetle	အင်းဆက်	အင်ဒိုနီးရှားမှ တင်သွင်းသည့် အလှဆင် အုန်းပင်	မှတ်တမ်းပြည့်စုံမှုမရှိ။	အုန်းပင်များကို သေဆုံးစေခြင်း၊ ကြီးထွားမှုနှေးခြင်း။	GISD
<i>Chromolaena odorata</i>	Bitter bush	ခြုံပင်	အလှဆင်ပစ္စည်း အဖြစ် ဝင်ရောက်လာခြင်း	လမ်းဘေးဝဲယာ၊ သစ်တောစိုက်ခင်း၊ ကျက်မြေနှင့် ဖုန်းဆိုးမြေများ	ပန်းနာ ရင်ကြပ်ဖြစ်ခြင်းနှင့် အရေပြားယားယံခြင်း၊ တိရစ္ဆာန်များကို အဆိပ်သင့်စေခြင်းနှင့် ဒေသရှိ အပင်မျိုးစိတ်များကို နေရာ ပြောင်းလဲ	NBSAP GISD

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
<i>Clarias gariepinus</i>	အာဖရိက ငါးခူ	ငါး	စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရန် တင်သွင်းခြင်း	ဆည်၊ ကန်	စေခြင်း။ ဂေဟစနစ်ကို ပြောင်းလဲစေခြင်း၊ ရေသန့်ရှင်းမှု ကျဆင်းစေခြင်းနှင့် အခြားသော ရေနေ သတ္တဝါများကို ဖျက်ဆီးခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Ctenopharyngodon idella</i>	Grass carp	ငါး	စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရန် တင်သွင်းခြင်း	ဆည်၊ ကန်	ဂေဟစနစ်ကို ပြောင်းလဲစေခြင်း၊ ရေပြင်မှ အပင်များကို ပျောက်ဆုံးစေခြင်း၊ ပိုမားများသယ်ဆောင်ခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Cyprinus carpio</i>	Carp	ငါး	စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရန် တင်သွင်းခြင်း	ဆည်၊ ကန်၊ ဒီရေတော	ဂေဟစနစ်ကို ပြောင်းလဲစေခြင်း၊ ရေသန့်ရှင်းမှု ကျဆင်းစေခြင်းနှင့် ရေနေ အပင်များ၊ သတ္တဝါများကို ဖျက်ဆီးခြင်း၊ နေရာရွှေ့စေခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Echinochloa crus-galli</i>	Barnyard grass	မြက်	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	လယ်ကွင်းများ	အထွက်နှုန်းကျခြင်းနှင့် တိရစ္ဆာန်များကို အဆိပ်သင့်စေခြင်း။	NBSAP
<i>Eichhornia crassipes</i>	ဗေဒါ	ရေပျော်ပေါင်း	ရှုခင်း/အလှဆင် ပစ္စည်းအဖြစ် ဝင်ရောက်လာခြင်း	ကန်များ၊ ရေအိုင်များ၊ ချောင်းများ၊ ရေပြင်များ	ရေလမ်းကြောင်းများကို ခြောက်သွေ့ ပိတ်ဆို့စေခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Eucalyptus</i> sp.	ယူကလစ်	သစ်ပင်	သစ်တော	လမ်းဘေး၊ ဝဲယာ၊ သစ်တော စိုက်ခင်း နှင့် မြေ	ကြီးထွားနှုန်းနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုကြီးထွားခြင်း၊ ရှင်	

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
				လွတ်များ	သန်ခြင်းနှင့် မျိုးပွားခြင်းကို ထိန်းချုပ်ပေးသည့် ဇီဝဓာတုဓာတ်များ ပြောင်းလဲခြင်းဖြင့် ဒေသမျိုးများနှင့်အပင်များကို လွှမ်းမိုးခြင်း။	
<i>Hyptis suaveolens</i>	Bush tea	ခြုံပင်	-	လမ်းဘေး ဝဲယာစိုက်ခင်း၊ စားကျက်မြေနှင့် ခြောက်သွေ့ဒေသများ	ပန်းနာ ရင်ကြပ် ဖြစ်စေခြင်း၊ စိုက်ပျိုးမြေများအပေါ် ထိခိုက်ခြင်း။	NBSAP
<i>Imperata cylindrical</i>	Blady grass, Congo grass	မြက်	နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး	စိုက်ခင်းများ စားကျက်မြေနှင့် ခြောက်သွေ့ဒေသများ	သာတာဝသစ် တောများ မျိုးဆက်ခြင်းကို အဟန့်အတားဖြစ်စေခြင်း၊ မီးလောင်လွယ်ခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Lantana camara</i>	စိန်နားပန်	ခြုံပင်	အလှဆင်ပစ္စည်း အဖြစ် ဝင်ရောက်လာခြင်း	စိုက်ခင်းများ စားကျက်မြေနှင့် မြို့ပြဧရိယာ	ဒေသမျိုးစိတ်များကို နေရာပြောင်းရွှေ့စေခြင်း၊ ကျွန်ုပ်တို့အဆိပ်မိစေခြင်းနှင့် အောက်ခံအပင်များနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှု ပြင်းထန်ခြင်း။	NBSAP
<i>Leucaena leucocephala</i>	ဘောစကိုင်း	သစ်ပင်	ထင်း အတွက် ရည်ရွယ်ခြင်း	စိုက်ခင်းများ ဥယျာဉ်များ၊ မြေလွတ်များ	ဒေသမျိုးစိတ်များကို နေရာပြောင်းရွှေ့စေခြင်း။	NBSAP GISD

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
<i>Limnocharis flava</i>	Limnocharis	ရေပျော်ပေါင်း	အလှဆင်ပစ္စည်းအဖြစ် ဝင်ရောက်ခြင်း	ရေပြင်အားလုံး	ရေပြင်များကို ပိတ်ဆို့စေခြင်း၊ ခမ်းခြောက်စေခြင်း။	GISD
<i>Loranthus pulverulentus</i>	Mistletoe	ကပ်ပါးပင်	ငှက်များမှတစ်ဆင့်ပျံ့နှံ့လာခြင်း	ကျွန်းစိုက်ခင်းများ	ကျွန်းစိုက်ခင်းများကို ထိခိုက်ခြင်း	FRI
<i>Metanastria grisea</i>	Gypsy Moth	အင်းဆက်	ငှက်များမှတစ်ဆင့်ပျံ့နှံ့လာခြင်း	ရုမ်းပြည်နယ် (တောင်ပိုင်း) ထင်းရှူးစိုက်ခင်းများ	ထင်းရှူးကို ထိခိုက်ခြင်း	FRI
<i>Mikania micrantha</i>	Mile-a-minute weed, Chinese creeper, American rope	နွယ်	အလှဆင်အပင်အဖြစ် အိန္ဒိယမှ မတော်တဆ ဝင်ရောက်လာခြင်း	သစ်တောနှင့် စိုက်ခင်းများ	ရေနှင့် အဟာရ တို့အတွက် ပြိုင်ဆိုင်ခြင်းနှင့် အခြားအပင်များကို သေဆုံးစေခြင်း။	NBSAP
<i>Mimosa diplotricha</i>	Giant sensitive plant	ခြံပင်ငယ်များ	အလှဆင်အပင်အဖြစ် မတော်တဆ ဝင်ရောက်လာခြင်း	သစ်တောစိုက်ခင်းများ စိုက်ပျိုးမြေများနှင့် ထိခိုက်ခံရမှု မရှိသည့် နေရာများ	လျင်မြန်စွာ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ဆူးပါခြင်းနှင့် အခြားအပင်များကို သေဆုံးစေခြင်း။	NBSAP သစ်တော သုတေသန ဌာန
<i>Mimosa pigra</i>	Giant sensitive tree	သစ်ပင်/ခြံပင်	မတော်တဆ ဝင်ရောက်လာခြင်း	ရေပြင်အားလုံး၊ ရေဝပ်စိုက်ပျိုးမြေများ	လျင်မြန်စွာ ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ပွားခြင်း၊ အခြားအပင်များကို လွှမ်းမိုးခြင်း။	သစ်တော သုတေသန ဌာန
<i>Oreochromis spp.</i>	တီလားပီးယား	ငါး	စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်တင်သွင်းခြင်း	ရေလှောင်တံခါးများ၊ ကန်များ	မိရိုးဖလာ ဖိုးရိုသည့် ငါးမျိုးများ ကွယ်ပျောက်စေခြင်းနှင့်သာဘဝ benthic အစုအဖွဲ့များကို ပြောင်းလဲစေခြင်း။	NBSAP GISD

နိုင်ငံအဆင့် ဇီဝမျိုးစုံမျိုးကွဲဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာနှင့်လုပ်ငန်းစီမံချက် (၂၀၁၅-၂၀၂၀)

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/ အင်္ဂလိပ် အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
<i>Paspalum conjugatum</i>	Buffalo grass	မြက်	တိရစ္ဆာန်အစာ	လယ်ကွင်းများ နှင့် ထိခိုက်ခံရသည့် နေရာများ	ကြီးထွားနှုန်းနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုမြင့် ဖြစ်ခြင်း။	NBSAP
<i>Pennisetum spp.</i>	Mission grass	မြက်	စားကျက်အတွက် တင်သွင်းခြင်း	သစ်တောနှင့် ရာဘာစိုက်ခင်းများ	သစ်တောစိုက်ခင်းများတွင် နေရာယူခြင်း၊ ကြီးထွားမှုနှင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုမြင့်မားခြင်း။	NBSAP
<i>Pomacea canaliculata</i>	ခရုနီ	ခရု	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	စပါးခင်းနှင့် ကျွန်းများ	စပါးထုတ်လုပ်မှုကို အဓိက ခြိမ်းခြောက်မှုဖြစ်ခြင်း။	NBSAP
<i>Prosopis juliflora</i>	Mesquite	မြို့ပင် / သစ်ပင်	အပူပိုင်းဒေသစိမ်းလန်းစိုပြည်ရန်၊ အရိပ်နှင့် တိရစ္ဆာန်အစာ ရရှိရန်	ခြောက်သွေ့သည့် ဒေသများ နှင့် စားကျက်များ	ဒေသမျိုးစိတ်များအား နေရာရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း၊ ယင်း၏ အဆိပ်ရှိသည့် ဆူးများသည် လူနှင့်တိရစ္ဆာန်များကို အနာတရဖြစ်စေခြင်း။	NBSAP GISD
<i>Rattus exulans</i>	Pacific rat	နို့တိုက်သတ္တဝါ	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	နေရာဒေသအမျိုးမျိုး	စိုက်ပျိုးရေးထွက်ကုန်များ၊ ဒေသမျိုးအပင်နှင့် တိရစ္ဆာန်များကို စားခြင်း။	GISD
<i>Solenopsis geminate</i>	Fire ant	အင်းဆက်	ကုန်သွယ်ခြင်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်းတို့မှ မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိလာခြင်း	သစ်ပင်ကြီးများ	သီးနှံများ ပျက်စီးခြင်း၊ ကျောရိုးမဲ့ ဒေသမျိုးများကို ရွှေ့ပြောင်းကျက်စားစေခြင်း။	GISD
<i>Sorghum halepense</i>	Johnson grass	မြက်	-	စိုက်ပျိုးခြင်းမရှိဘဲ များအပါ	ဒေသမျိုးစိတ်များ ရှင်သန်မှု	NBSAP

သိပ္ပံအမည်	မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်အမည်	အမျိုးအစား	ဝင်ရောက်လာမှု	နေရာ	ဆိုးကျိုး	အကိုးအကား
				အဝင် ထိ ခိုက်ခံရ သည့်နေရာ များ	ကို ထိခိုက်စေခြင်း။	
<i>Teredo spp.</i>	Ship worm, Marine borer	တီကောင်	ပြောင်းရွှေ့လာခြင်း	ပင်လယ်ပြင် ဒီရေတောဒေသ	တံတားများ၊ သစ်များကို ဆွေးမြေ့ ပျက်စီးစေခြင်း။	NBSAP
<i>Trogoderma granarium</i>	Khapra beetle	အင်းဆက်	မရည်ရွယ်ဘဲ ရောက်ရှိခြင်း	သိုလှောင်ထားသည့် ရိက္ခာများ	သိုလှောင်ထားသည့် သီးနှံများ ပျက်စီးခြင်း။	GISD
<i>Varroa jacobsonii</i>	Parasitic bee mite	ခြေ	ကပ်ပါး ပိုးမွှားအဖြစ် ပါလာခြင်း	ပျားအုံများ	ဒေသမျိုးစိတ်များ နှင့် စီးပွားရေးအရ အရေးပါသည့် မျိုးစိတ်များကို ထိခိုက်စေခြင်း။	NBSAP

နောက်ဆက်တွဲ ၃။ NBSAP ရေးဆွဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်

ယခုပြင်ဆင်မွမ်းမံထားသည့် NBSAP ကို အစိုးရဌာနများ၊ ပြည်တွင်း/ပြည်ပမှ အစိုးရ မဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တစ်နှစ်ကျော် တိုင်ပင်ဆွေးနွေး မှုများပြုလုပ်ကာ ရေးဆွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ NBSAP ရေးဆွဲနိုင်ရေး လိုအပ်သည့်အချက် အလက်များကို အစိုးရဝန်ကြီးဌာနပေါင်းစုံနှင့် လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ တောင်းခံခဲ့ ပါသည်။ NBSAP ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာ ကနဦးအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို နေပြည်တော်၌ ကျင်းပ ခဲ့ပြီး တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲ (၃) ခုကို ဆက်လက်ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ NBSAP ပါရည်မှန်းချက်များအတွက် စံညွှန်းကိန်း (Indicator) များ သတ်မှတ်နိုင်ရေးနှင့် သတင်းအချက်အလက် ဖြန့်ချိရေးစနစ်တစ်ခု တည်ထောင်နိုင်ရေးဆိုင်ရာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေး ပွဲ များကိုလည်းကျင်းပခဲ့ပါသည်။ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် မွန်ပြည်နယ်ရှိ ဆက်စပ်ပတ် သက်သူများပါဝင်သော အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲများကို ထားဝယ်မြို့၌လည်းကောင်း၊ ကချင် ပြည်နယ်နှင့် မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးတို့ရှိ ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများပါဝင်သော အကြံပြု ဆွေးနွေးပွဲများကို မြစ်ကြီးနားမြို့၌လည်းကောင်း အသီးသီးကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ရန်ကုန်မြို့ အခြေစိုက် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများနှင့်လည်း တစ်ဖွဲ့ချင်းတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ကာ အချက်အလက်များရယူခဲ့ပါသည်။ အမျိုးသားအဆင့် မြေအသုံးချမှုမူဝါဒ ရေးဆွဲခြင်းနှင့် BOBLME စီမံကိန်းအောက်တွင် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော အဏ္ဏဝါ ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ဆဲ အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်း လုပ် ငန်းစဉ်များမှလည်း အကြံပြုချက်များရယူခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါကနဦး အကြံပြုဆွေးနွေး ခြင်းများမှ ရရှိသော သတင်းအချက်အလက်များကို အခြေခံ၍ NBSAP (မူကြမ်း) ကို ရေးဆွဲခဲ့ပြီး ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းကွန်ယက်များသို့ ဖြန့်ဝေခဲ့ကာ သုံး သပ်ချက်များ ရယူခဲ့ပါသည်။ NBSAP (မူကြမ်း) ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ဆွေးနွေးပွဲများ၌ နေပြည်တော်ရှိ ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ရန်ကုန်မြို့အခြေစိုက် လူမှုရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများပါဝင်မှုဖြင့် ဆွေးနွေးခြင်း၊ ပြင်ဆင် တည်းဖြတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇွန်-စက်တင်ဘာလ ပြင်ဆင် သုံးသပ်ရေးကာလများ၌ အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများမှ ထပ်မံ အကြံပြုချက်များ ရရှိခဲ့ပါသည်။ LAND CORE GROUP (LCG) နှင့် POINT အဖွဲ့အစည်းများ၏ လူမှုအဖွဲ့အစည်း ကွန်ယက်အစည်းအဝေးများ၌လည်း ရွေးချယ် ထားသော ရည်မှန်းချက်များကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ ပါဝင်မှုဖြင့် ရည်မှန်းချက် (မူကြမ်း)များနှင့် အပြီးသတ်ပြင်ဆင်မှု

များကို အတည်ပြုရေး အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ အဓိကလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် အချိန်ဇယားမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်-

အဓိကလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် အချိန်ဇယား

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၃၁) ရက်။ အစိုးရဌာန(၃၃) ခုနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများကို အာအိချီရည်မှန်းချက်များနှင့် မိတ်ဆက်ပေးနိုင်ရေး ကနဦးအလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲကို ၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ၌ နေပြည်တော်တွင် ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ (၆) ရက်။ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးနှင့် မွန်ပြည်နယ်တို့မှ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ တက္ကသိုလ်များနှင့် ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများပါဝင်သော ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲကို ထားဝယ်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ (၂၄) ရက်။ ကချင်ပြည်နယ်မှ လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ ပါဝင်သော ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲကို မြစ်ကြီးနားမြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ မတ်လ (၁၅-၁၆) ရက်။ Biodiversity Partners Meeting ကို ရန်ကုန်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပြီးသစ်တောဦးစီးဌာန၊ သဘာဝဝန်းကျင်နှင့် သားငှက်တိရစ္ဆာန်ထိန်းသိမ်းရေးဌာနနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းများမှ ၎င်းတို့ လက်ရှိဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် စီမံကိန်းများ၊ ဆောင်ရွက်ရန်စီစဉ်ထားသည့် စီမံကိန်းများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေခဲ့ပြီး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ရေးနှင့် ထိန်းသိမ်းရေး ဆိုင်ရာ ဒေသနှင့် ဘာသာရပ်အလိုက် လိုအပ်ချက်များကို ဆွေးနွေးတင်ပြခဲ့ကြပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလ (၆) ရက်။ လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တက္ကသိုလ်များ၊ ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများပါဝင်သော ဆက်စပ်ပတ်သက်သူများ အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲကို မန္တလေးမြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ (၉-၁၀) ရက်။ NBSAP (မူကြမ်း) ကို ပြန်လည်သုံးသပ်နိုင်ရေး အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲများကို ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် နေပြည်တော်နှင့်ရန်ကုန်မြို့များ၌ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်-စက်တင်ဘာလ။ ပုံမှန်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသော NBSAP အကြံပြုဆွေးနွေးခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို LCG နှင့် POINT အဖွဲ့အစည်းကွန်ယက်များ၊ အစိုးရ မဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်း တစ်ဖွဲ့ချင်းစီနှင့် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်ကာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ (၁၅-၁၆) ရက်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွက် သတင်းအချက်အလက် ဖြန့်ချိရေးစနစ်တစ်ခု (Clearing House Mechanism) တည်ထောင်နိုင်ရေးဆိုင်ရာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများပါဝင်မှုဖြင့် နေပြည်တော်၌ ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ (၉) ရက်။ NBSAP (မူကြမ်း) ကို ပြင်ဆင်မွမ်းမံရေးနှင့် အတည်ပြုခြင်းဆိုင်ရာ နောက်ဆုံးအကြိမ် အကြံပြုဆွေးနွေးပွဲကို ဆက်စပ်ဝန်ကြီးဌာနများ ပါဝင်မှုဖြင့် ကျင်းပခဲ့ပါသည်။

